

Харківський національний
економічний університет

**Управління
розвитком**

Збірник наукових робіт

№ **5** (145) 2013

видається щомісячно

Харків • ХНЕУ • 2013

Засновник і видавець ХНЕУ.
Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
КВ № 16779-5351 ПР. від 21.05.2010 р.

Затверджено на засіданні
вченої ради університету,
протокол № 7 від 25.03.2013 р.

Редакційна колегія

Пономаренко В. С. — докт. екон. наук, професор (головний редактор)

Афанасьєв М. В. — канд. екон. наук, професор ХНЕУ

Внукова Н. М. — докт. екон. наук, професор ХНЕУ

Гришова В. М. — докт. екон. наук, професор ХНЕУ

Дікань Л. В. — канд. екон. наук, професор ХНЕУ

Дороніна М. С. — докт. екон. наук, професор ХНЕУ

Дорохов О. В. — канд. техн. наук, професор ХНЕУ

Іванов Ю. Б. — докт. екон. наук, професор Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України

Кизим М. О. — докт. екон. наук, професор

Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України

Клебанова Т. С. — докт. екон. наук, професор ХНЕУ

Козьменко О. В. — докт. екон. наук, професор

Української академії банківської справи Національного банку України

Криворотов В. В. — докт. екон. наук, професор

Уральського федерального університету імені першого Президента Росії Б. Н. Ельцина (Россія)

Левікин В. М. — докт. техн. наук, професор

Харківського національного університету радіоелектроніки

Луцай Л. А. — докт. екон. наук, професор

Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського

Малярець Л. М. — докт. екон. наук, професор ХНЕУ

Назарова Г. В. — докт. екон. наук, професор ХНЕУ

Орлов П. А. — докт. екон. наук, професор ХНЕУ

Пилипенко А. А. — докт. екон. наук, професор ХНЕУ (заступник головного редактора)

Попов О. Є. — докт. екон. наук, професор ХНЕУ

Пушкар О. І. — докт. екон. наук, професор ХНЕУ

Сєдова Л. М. — відповідальний секретар

Чернов В. Г. — докт. екон. наук, професор

Владимирського державного університету (Россія)

Чухрай Н. І. — докт. екон. наук, професор

Національного університету "Львівська політехніка"

Ястремська О. М. — докт. екон. наук, професор ХНЕУ

Chauchat Jean-Hugues — Professeur (HDR)

de l'Université Lumière Lyon2 (France)

Chen Wei — PhD, Professor, Hebei University

of Science and Technology (China)

Gang Fan — Dr., Professor, Graduate School

of Chinese Academy of Social Sciences; Director

of China's National Economic Research Institute (China)

Hofstahler Hannes — Professor, Upper Austria

University of Applied Sciences (Austria)

Hollner Helmut — FH-Prof. DL Dr Techn University

of Applied Sciences FH "Technikum Wienn" (Austria)

Kalashnikov Vitaliy — Economy Doctor (ED), Assistant

Professor, Universidad Autónoma de Nuevo León (Mexico)

Ohrimenco Serghei — Dr. Sc. (Econ.), Professor,

Academy of Economic Studies (Moldova)

Pucher Robert — FH-Prof. DL Dr Techn, University

of Applied Sciences FH "Technikum Wienn" (Austria)

Sarkisyan Agop — PhD, D.A., Tsenov Academy

of Economics (Bulgaria)

Solarz Jan Krzysztof — Prof. nadzw. dr hab., Akademia

finansów, Warszawa (Poland)

Vulanovic Milos — PhD, Assistant Professor

of Finance, Western New England University (USA)

Wackowski Kazimierz — Prof. nzw. dr hab.,

Politechnika Warszawska (Poland)

John (Jack) William McNeill — PhD, Professor

of Anthropology and Intercultural Studies, Providence

University College (Canada)

Irina Yatskiv — Dr. Sc. Eng., Vice rector, Professor,

Transport and Telecommunication Institute (Latvia)

Duro Benic — PhD, Full Professor with tenure,

University of Dubrovnik (Croatia)

Поштова адреса

засновника і видавця:

61166, Україна, м. Харків, пр. Леніна, 9а

Головний редактор **Пономаренко В. С.**

Конт. телефон: (057)702-03-04

Поштова адреса редакції:

61166, Україна, м. Харків,

пров. Інженерний, 1а, 1 під'їзд

Зав. редакції **Сєдова Л. М.** (057)758-77-05

Редакція (057)758-77-04

Редактори: **Семенова І. М., Новицька О. С.,**

Бутенко В. О., Лященко Т. О.,

Пушкар І. П.

Комп'ютерна верстка — **Сосненко Л. С.**

E-mail: vydav@ksue.edu.ua

Відповідальність за достовірність фактів, дат, назв, імен, прізвищ, цифрових даних, які наводяться, несуть автори статей.

Рішення про публікацію статті приймає редакційна колегія. У текст статті без узгодження з автором можуть бути внесені редакційні виправлення або скорочення.

Редакція залишає за собою право їх опублікування у вигляді коротких повідомлень і рефератів.

При передрукуванні матеріалів посилання на збірник обов'язкове.

Підписано до друку 29.03.2013 р.

Формат 84×108 1/16. Папір MultiCopy.

Ум.-друк. арк. 24,5. Обл.-вуд. арк. 30,87. Зам. № 134.

Ціна договірна.

Видавець і виготівник — видавництво ХНЕУ, 61166, м. Харків, пр. Леніна, 9а.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи
Дк № 481 від 13.06.2001 р.

© Харківський національний економічний університет, 2013.

© Видавництво ХНЕУ,
дизайн обкладинки, 2013.

СОСТОЯНИЕ И ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ УЧЕТА РАСЧЕТОВ С ПОСТАВЩИКАМИ И ПОКУПАТЕЛЯМИ НА ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ

Аннотация. Рассмотрены учетная система расчетных операций, в частности операций по расчетам с поставщиками и покупателями, документальное оформление данных операций, особенности их учета в производственных организациях и разработка рекомендаций по улучшению процесса учета и анализа дебиторской и кредиторской задолженностей.

Анотація. Розглянуто облікову систему розрахункових операцій, зокрема операцій із розрахунків з постачальниками та покупцями, документальне оформлення даних операцій, особливості їх обліку у виробничих організаціях та розробку рекомендацій щодо покращення процесу обліку й аналізу дебіторської та кредиторської заборгованостей.

Annotation. The article deals with the accounting system of payment transactions, including transactions with vendors and buyers, documentation of these operations, especially their integration into industrial organizations and the development of recommendations to improve the process of recording and analysis of receivables and payables.

Ключевые слова: договор, счет-фактура, поставщики, подрядчики, покупатели, учет.

Актуальность данной темы обоснована тем, что качественные и своевременные учет и анализ дебиторской и кредиторской задолженностей являются одними из важных факторов максимизации прибыли, повышения ликвидности, кредитоспособности и минимизации финансовых рисков.

Данный вопрос был рассмотрен в работах многих ученых, которые описывали суть учета расчетов с поставщиками и покупателями, представляли основные характеристики данного вида учета и его особенности. Такими учеными являются Пилипенко А. А. и Отенко В. И., Ткаченко Н. М., Бычкова С. М., Бабаев В. Ю., Единак Т. С. [1 – 5].

Целью данной статьи является изучение организации бухгалтерского учета и анализа расчетов с поставщиками и подрядчиками, покупателями и заказчиками. Конечным результатом работы должны стать разработанные рекомендации по улучшению процесса учета и анализа дебиторской и кредиторской задолженностей. Объектом является непосредственно сам учет расчетов с поставщиками и покупателями. Предметом по данной теме выступает действующая практика учета расчетов с поставщиками и покупателями на производственных предприятиях.

В современных рыночных условиях, когда производственные организации получили достаточную самостоятельность, особо остро встает вопрос расчетных взаимоотношений с поставщиками и покупателями. Это обусловлено тем, что постоянно совершающийся кругооборот хозяйственных средств вызывает непрерывное возобновление многообразных расчетов. Одним из наиболее распространенных видов расчетов являются расчеты с поставщиками и покупателями. В процессе хозяйственной деятельности организации постоянно ведут расчеты с поставщиками за приобретенные у них основные средства, сырье, материалы и другие товарно-материальные ценности, выполненные работы и оказанные услуги; с покупателями – за купленные ими товары; с бюджетом и налоговыми органами – по различного рода платежам; с другими органами и лицами – по разным хозяйственным операциям.

Правильная организация расчетных операций обеспечивает устойчивость оборачиваемости средств организации, укрепление в ней договорной и расчетной дисциплины, а также ее финансового состояния. Особую актуальность эти вопросы приобретают в производственных организациях, деятельность которых должна быть непрерывной и напрямую зависимой от платежеспособности контрагентов и своевременности расчетов. Расчеты с поставщиками и подрядчиками осуществляются после отгрузки ими товарно-материальных ценностей, выполнения работ или оказания услуг либо одновременно с ними с согласия организации или по ее поручению. В настоящее время, в связи со сложившейся экономической обстановкой, применяются различные формы договоров. Самой выгодной для предприятий формой договора являются договор купли-

продажи. Преимущество данной формы заключается в том, что расчетные взаимоотношения носят денежный характер. Сходной формой договора купли-продажи является договор поставки. Оба вида договоров содержат информацию о виде поставляемых материальных ценностей, их количестве и стоимости, то есть содержат натуральные и стоимостные показатели. Кроме того, на предприятиях составляется договор на поставку продукции под реализацию.

Если поставленный товар ненадлежащего качества, то покупатель имеет право его вернуть. Основанием для принятия на учет кредиторской задолженности перед поставщиками являются расчетные документы (счета, счета-фактуры) и документы, свидетельствующие о факте свершения сделки (товарно-транспортные накладные, приходные ордера, приемные акты, акты о выполнении работ и услуг и т. д.).

Основным документом по расчетным взаимоотношениям с поставщиками является счет-фактура, который служит основанием для оформления соответствующих банковских платежных документов на перечисление задолженности. В случаях обнаружения несоответствия предъявляется претензия поставщику. Счет-фактура составляется даже при реализации товаров (работ и услуг), операции по реализации которых не подлежат налогообложению.

Не менее важным обстоятельством образования задолженности у предприятий перед поставщиками считается момент перехода права собственности на приобретаемое имущество от поставщика к покупателю. Значительное преобладание дебиторской задолженности создает угрозу финансовой устойчивости предприятия и делает необходимым привлечение дополнительных источников финансирования, а превышение кредиторской задолженности над дебиторской может привести к неплатежеспособности предприятия.

В современных рыночных условиях правила диктуют покупатели и заказчики, которым выгодно сначала получить товар или принять работу, а только потом расплатиться. Для того чтобы удержать свои позиции на рынке, многие предприятия следуют желаниям клиентов и все чаще используют коммерческое кредитование, предоставляют отсрочки платежей.

На основе вышеизложенных проблем, связанных с учетом дебиторской и кредиторской задолженностей, которые связаны с нестабильной экономической ситуацией, несбалансированностью дебиторской и кредиторской задолженностей, можно определить перечень рациональных способов совершенствования данного вида расчетов. Целесообразно будет рекомендовать некоторым предприятиям, в рамках совершенствования первичной документации, использовать Журнал регистрации договоров или же автоматизированную систему учета. Автоматизация бухгалтерского учета позволит избежать ошибок в результате расчетов, сократит время произведения расчетов, предоставит более быстрый и удобный доступ к различным документам, а также усилит контроль за деятельностью бухгалтера. Также возможен пересмотр учетной политики предприятия, в которой должны подробно отражаться все составляющие бухгалтерского учета, документооборота и отчетности. Проведение инвентаризации дебиторской задолженности поможет отслеживать задолженности, срок исковой давности по которым истек. Для более высокой гарантии оплаты покупателями товаров и работ, выполненных предприятием, целесообразно применять аккредитивную форму расчетов.

Также необходимо следить за соотношением дебиторской и кредиторской задолженностей, так как преобладание одной из задолженностей над другой приведет к угрозе финансовой устойчивости предприятия, а их сбалансированное соотношение позволит предприятию вовремя производить расчеты. Стоит обратить внимание на просроченные задолженности. При их выявлении следует незамедлительно высылать уведомления дебиторам с целью предотвращения образования на предприятии безнадежных задолженностей. Чтобы в будущем не возникали подобные ситуации с задолженностями, можно предложить применение договоров с гибкими условиями оплаты для покупателей и возможных дебиторов, а также классифицировать покупателей в зависимости от их платежеспособности и историй кредитных отношений.

Таким образом, в данной статье было рассмотрено состояние учета расчетов с поставщиками и покупателями в производственных предприятиях и были выявлены основные проблемы, связанные с данным видом учета. И на основе выявленных проблем был предложен перечень рациональных методов совершенствования данного вида расчетов.

Научн. рук. Писарчук О. В.

Литература: 1. Пилипенко А. А. Організація обліку і контролю : підручник / А. А. Пилипенко, В. І. Отенко. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2005 – 424 с. 2. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник / Н. М. Ткаченко. – К. : Алерта, 2008. – 926 с. 3. Бычкова С. М. Бухгалтерский финансовый учет : учебн. пособ. / С. М. Бычкова. – М. : Эксмо, 2008. – 528 с. 4. Бабаев В. Ю. Управління дебіторською заборгованістю підприємств / В. Ю. Бабаев // Теорія та практика державного управління. – 2011. – С. 203–209. 5. Єдинак Т. С. Проблеми управління дебіторською заборгованістю підприємств в умовах фінансово-економічної кризи / Т. С. Єдинак // Держава та регіони. – 2009.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ФАКТОРИНГОВИХ ОПЕРАЦІЙ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ

Анотація. Розглянуто сутність поняття "факторинг", його види та мету здійснення факторингових операцій комерційними банками України. Відображено особливості проведення факторингу в Україні, а також з'ясовано основні моменти його відображення в обліку комерційними банками.

Аннотация. Рассмотрены сущность понятия "факторинг", его виды и цели осуществления факторинговых операций коммерческими банками Украины. Отражены особенности проведения факторинга в Украине, а также выяснены основные моменты его отражения в учете коммерческими банками.

Annotation. The article deals with the essence of the concept of "factoring", its types and purpose of factoring transactions in commercial banks of Ukraine and displays the features of factoring in Ukraine, and the main points of its recording by commercial banks are found.

Ключові слова: факторинг, дебітор, банк, конвенційний факторинг, конфіденційний факторинг.

На сучасному етапі глобалізації та інтернаціоналізації світогосподарських зв'язків для української банківської системи актуальним є підвищення конкурентоспроможності та ефективності надання фінансових послуг в умовах подальшого входження України до світового конкурентного середовища. Ринок факторингових послуг є відносно новим та перспективним для української економіки, проте через нестабільність економічної ситуації та інфляційні процеси він і досі не набув належного розвитку. Зважаючи на те, що фінансове ресурсозабезпечення економічного розвитку в умовах ринкової економіки неможливе без використання сучасних форм та інструментів розрахунково-платіжних відносин, дослідження розвитку факторингових послуг в Україні є надзвичайно актуальним.

Дослідження поняття "факторинг" відображені у працях таких науковців і вчених, як: В. Гриценко, І. Гнуєшева, О. Каціло, Н. Карчова, Л. Кіндрацька, М. Козакова, А. Сатановська, Ю. Філіпенко та ін.

Метою дослідження є розгляд особливостей відображення факторингових операцій у бухгалтерському обліку комерційних банків України.

Об'єктом виступає факторинг як вид банківського кредитування. Предметом є теоретичне, практичне та методичне забезпечення бухгалтерського обліку факторингових операцій, які здійснюються комерційними банками України.

Факторинг – це кредитна операція купівлі банком у клієнта права на стягнення дебіторської заборгованості. Йдеться про придбання платіжних документів за продану продукцію або надані послуги (за фактом, що вже відбувся чи має відбутися) за узгодженою ціною. У факторинговій операції здебільшого беруть участь три сторони:

дебітор – покупець товарів чи послуг клієнта;

клієнт, котрий продає банку свою дебіторську заборгованість;

банк, що купує дебіторську заборгованість клієнта і надає додаткові послуги за цією факторинговою операцією [1].

Головними цілями здійснення банком факторингових операцій є своєчасне інкасування боргів для скорочення втрат, унаслідок затримок платежів і попередження виникнення сумнівних боргів, надання кредиту у формі попередньої оплати, підвищення ліквідності та зменшення фінансового ризику для клієнтів, які вважають для себе нерациональним виконання робіт з перевірки платоспроможності своїх контрагентів [2].

Факторинг оформлюється спеціальною угодою між банком та клієнтом. Розрізняють конвенційний та конфіденційний факторинг. У разі конвенційного факторингу дебітора повідомляють про придбання банком його фінансових зобов'язань. Відповідні платежі дебітор спрямовує безпосередньо до банку. За конфіденційного факторингу дебітору не повідомляють про придбання банком

його зобов'язань. Тому відповідні платежі дебітор звичайно спрямовує безпосередньо на поточний рахунок клієнта [3].

Під час проведення факторингових операцій банк отримує винагороду у вигляді:

комісії за факторингове обслуговування клієнта та надання додаткових послуг – у вигляді різниці між сумою дебіторської заборгованості та сумою коштів, що сплачується клієнтові і має обліковуватися за принципом нарахування;

процентного доходу за виданим клієнту авансом. Процентний дохід обчислюється від дати видачі авансу до дати розрахунків, які зазначені в угоді, і обліковується за принципом нарахування [4].

Укладаючи факторингову угоду, клієнт передає банку розрахункові або платіжні документи на продані ним дебітору товари або надані послуги. Банк обліковує ці документи на відповідних позабалансових рахунках:

дебет 9800 "Розрахункові документи за факторинговими операціями";

кредит 9910 "Контррахунок";

дебет 9100 "Зобов'язання з кредитування, які надані клієнтам";

кредит 9900 "Контррахунок".

Здебільшого в разі проведення факторингової операції банк видає клієнтові аванс. Авансовий платіж здійснюється банком у вигляді фіксованого процента або в розмірі всієї суми дебіторської заборгованості. На дату, коли кошти переказуються на рахунок клієнта, здійснюється таке бухгалтерське проведення:

Д-т рахунку 2030 "Рахунки суб'єктів господарської діяльності за факторинговими операціями";

К-т поточного рахунку клієнта, кореспондентського рахунку.

Одночасно сума авансу відображається на позабалансових рахунках як зменшення зобов'язань банку перед клієнтом:

Д-т рахунку 9900 "Контррахунок";

К-т рахунку 9100 "Зобов'язання з кредитування, які надані клієнтам".

Платежі, одержані банком від дебітора в рахунок оплати дебіторської заборгованості, відображаються на кредиті рахунків за факторинговими операціями як зменшення залишку несплаченої дебіторської заборгованості:

Д-т рахунків 2600, 1200 "Поточний рахунок дебітора, кореспондентський рахунок";

К-т рахунку 2030 "Рахунки суб'єктів господарської діяльності за факторинговими операціями".

Платежі, одержані від дебітора, але ще не проведені банком, слід відображати на транзитному рахунку:

Д-т рахунків 1200, 2600 "Кореспондентський рахунок, поточний рахунок клієнта";

К-т рахунку 3739 "Транзитний рахунок за іншими розрахунками".

Після того, як платіж буде проведено, відповідна сума переноситься на рахунок факторингових операцій:

Д-т рахунку 3739 "Транзитний рахунок за іншими розрахунками";

К-т рахунку 2030 "Рахунки суб'єктів господарської діяльності за факторинговими операціями".

На дату розрахунків, яку зазначено у факторинговій угоді, банк здійснює оплату купленої дебіторської заборгованості і переказ коштів на поточний рахунок клієнта або на кореспондентський рахунок. Ця операція супроводжується таким бухгалтерським проведенням:

Д-т рахунку 2030 "Рахунки суб'єктів господарської діяльності за факторинговими операціями";

К-т рахунків 1200, 2600 "Кореспондентський рахунок, поточний рахунок клієнта".

У разі, коли дебітор затримує оплату або не може своєчасно погасити свою дебіторську заборгованість, відповідна сума неоплаченої дебіторської заборгованості переноситься на рахунок простроченої заборгованості за факторинговими операціями. При цьому банк здійснює такі бухгалтерські проведення:

Д-т рахунку 2037 "Прострочена заборгованість суб'єктів господарської діяльності за факторинговими операціями";

К-т рахунку 2030 "Рахунки суб'єктів господарської діяльності за факторинговими операціями" [5].

Слід розглянути переваги факторингових операцій:

1. Ключовою перевагою факторингу є те, що фактично це безпозичковий інструмент у традиційному розумінні, він доступний широкому колу малих і середніх компаній. У цьому полягає основна ідеологічна відмінність факторингу від банківського кредитування: розмір факторингового фінансування залежить від майбутніх прибутків компанії, а розмір кредиту залежить від минулих прибутків, виражених у вигляді предмета застави і загального фінансового стану позичальника [6].

2. Важлива перевага факторингу полягає в тому, що він не виключає одночасне використання традиційних боргових інструментів. Кредити, облігації та векселі є конкуруючими інструментами залучення позикового фінансування. Факторинг може застосовуватися одночасно з ними, оскільки не вимагає надання традиційних застав або гарантій. Це, до речі, істотно полегшує конкуренцію з банками за клієнтів [7].

3. Наступною важливою перевагою факторингу є те, що це цільовий інструмент для збільшення об'ємів продажів. Він дозволяє надавати клієнтам відстрочення платежу, що є одним із найважливіших ресурсів конкурентоспроможності продажів компанії.

Можна зробити висновок, що факторинг є ефективним інструментом управління фінансами підприємств, а точніше, дебіторською заборгованістю. Цей вид кредитування є перспективним як для банків-кредиторів, так і для підприємств-позичальників. І хоча основним недоліком факторингу є високі вимоги банку до документів, що надаються до продажу, великий об'єм документообігу й необхідність поручительства за виконання дебіторами своїх зобов'язань, але, незважаючи на це, факторингові послуги на сьогодні досить активно розвиваються на ринку банківських послуг і є привабливим інструментом для усіх груп підприємств, незалежно від їх розміру. Для малих – оскільки дозволяє їм отримувати фінансування без застави. Для середніх підприємств у факторингу важливіше страхування ризиків і адміністративне управління дебіторською заборгованістю. Великим підприємствам факторинг дозволяє зменшити дебіторську заборгованість без збільшення кредиторської – це особливо актуально, якщо підприємство має намір притягнути інвесторів.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Гриценко В. Факторинг як ефективний інструмент підтримки бізнесу / В. Гриценко // Банківська справа. – 2011. – № 1. – С. 60–75. 2. Кіндрацька Л. М. Бухгалтерський облік в банках України : підручник / Л. М. Кіндрацька. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К. : КНЕУ, 2009. – 636 с. 3. Жураківська О. Факторинг: особливості оформлення та обліку / О. Жураківська // Баланс-Агро. – 2011. – № 47. – С. 21–23. 4. Смачило В. В. Сутність факторингу та його використання при управлінні дебіторською заборгованістю в Україні / В. В. Смачило, Є. В. Дубровська // Фінанси України. – 2008. – № 7. – С. 35–45. 5. Карчова Н. В. Особливості обліку факторингових операцій / Карчова Н. В. // Управління розвитком. – 2011. – № 3(100). – С. 160–161. 6. Холод З. М. Факторинг – фінансовий інструмент ефективного управління дебіторською заборгованістю / З. М. Холод, О. Б. Волович // Наукові записки. – 2010. – № 1(13). – С. 163–168. 7. Ткаченко А. М. Використання факторингових операцій при управлінні дебіторською заборгованістю на підприємствах України / А. М. Ткаченко, М. В. Гугля // Экономические проблемы и перспективы стабилизации экономики Украины : сб. науч. тр. – 2009. – Вып. 1. – Ч. 1. – С. 273–282.

УДК 336.717.13

Пальоха Т. М.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

СУТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ОПЕРАЦІЙ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК У КОМЕРЦІЙНИХ БАНКАХ УКРАЇНИ

Анотація. Розглянуто сучасний стан розвитку ринку платіжних карток. Визначено переваги та проблеми розвитку банківських платіжних карток. Описано відображення в бухгалтерському обліку операцій із використанням платіжних карток у комерційних банках України.

Аннотация. Рассмотрено современное состояние развития рынка платежных карточек. Определены преимущества и проблемы развития банковских платежных карточек. Описано отражение в бухгалтерском учете операций с использованием платежных карточек в коммерческих банках Украины.

Annotation. The paper discusses the current state of the payment cards market. It defines the advantages and problems of bank payment cards. The author describes the accounting transactions with the usage of payment cards in commercial banks of Ukraine.

Ключові слова: банківська платіжна картка, безготівкові операції, банківська операція, рахунок, банк-емітент, банк-еквайр, готівкові та безготівкові операції.

Одним із важливих питань економічного розвитку України є поширення безготівкових розрахунків, у тому числі із використанням платіжних карток. Платіжні картки є найважливішим елементом так званої "технологічної революції" в банківській справі. Саме вони в ряді випадків виступають ключовим компонентом електронних банківських систем.

© Пальоха Т. М., 2013

На сьогоднішній день банківська система України досить швидко впроваджує картки міжнародних платіжних систем. Українські банки зацікавлені в розвитку міжнародних платіжних систем, адже випуск міжнародних банківських карток дозволяє здійснити інтеграцію у світову систему банківських послуг, підняти імідж банку, завоювати ринок та залучити додаткових клієнтів.

Дослідженням банківських операцій із платіжними картками займалися такі вчені, як: Міщенко В. І., Котечков В. М., Роїна О. М., Герасимович А. М., Алексеєнко М. Д., Парасій-Вергуненко І. М. та ін. [1 – 5].

У своїх роботах автори звертали увагу на сучасний стан ринку платіжних карток України, його динаміку та проблеми, які виникають унаслідок його розвитку. Також вони звертають увагу на питання, що стосуються перспектив розвитку платіжних карток різного типу, переваги та проблеми розвитку банківських платіжних карток.

Метою написання роботи є розгляд теоретичних аспектів проведення операцій із використанням платіжних карток та їх облікових етапів.

Завданням дослідження є розгляд теоретичних аспектів проведення операцій банку з використанням платіжних карток.

Об'єктом дослідження є процес аналізу операцій банку з використанням платіжних карток. Предметом є механізм використання та облік операцій із використанням платіжних карток.

Один із найважливіших чинників зростання економіки – надійна і потужна банківська система. Становлення та розвиток вітчизняної банківської системи відбувалися в умовах перехідного періоду, характерною ознакою якого є низька ефективність управління і вкрай повільні ринкові перетворення реального сектору економіки, що зумовило падіння суспільного виробництва і зниження рівня доходів населення. Усе це призвело до обмеженості ресурсної бази банків, її невідповідності потребам економіки. Обмеженість ресурсної бази, недостатній рівень капіталізації банківської системи негативно впливає на її надійність і стійкість в умовах кризи, гальмує динамічний розвиток. Незважаючи на це, відкриття й обслуговування банками карткових рахунків фізичних та юридичних осіб в цей час є одним із найбільш затребуваних банківських продуктів.

Банківська платіжна картка – це пластиковий ідентифікаційний засіб, за допомогою якого його держателеві дається змога здійснювати операції сплати за товари, послуги та отримувати готівкові гроші. Вона є спеціальним платіжним інструментом, що здійснює функцію засобу ідентифікації, держатель якого ініціює переказ грошей із відповідного рахунку платника або банку, а також здійснює інші операції, передбачені договором [6].

Розрізняють особисті та корпоративні картки. Особисті картки (індивідуальні) видаються окремим клієнтам банку і можуть бути "стандартними" або "золотими". Останні призначені для осіб з високою кредитоспроможністю і передбачають багато пільг для користувачів. Корпоративна картка видається організації (фірмі), яка на підставі цієї картки може видати індивідуальні картки особам (керівникам або просто цінним співробітникам). Їм відкриваються персональні рахунки, які прив'язані до корпоративного карткового рахунку. Відповідальність перед банком по корпоративному рахунку несе організація, а не індивідуальний власник корпоративних карток.

У свою чергу, банківські платіжні картки розподіляються на різні класи, орієнтовані на певні види соціальних груп клієнтів. Наприклад, основні класи – це такі, як VISA – Classic та Gold; MasterCard – Mass та Gold, American Express – Green та Gold. Також існують картки таких класів, як: Platinum, Silver та ін. Вибір кредитної картки того чи іншого класу для користувача є, передусім, питанням престижу та істотно впливає на комплекс додаткових послуг і на розмір страхового депозиту, що вноситься при отриманні картки. На сьогоднішній день найбільшими операторами, що надають послуги з процесингу міжнародних карток є: Приватбанк, Райффайзен банк Аваль, УкрЕксімбанк, Ощадбанк, УкрСиббанк, ВаБанк, ПравексБанк та ін.

Для відображення операцій із використанням платіжних карток у бухгалтерському обліку використовуються транзитні рахунки № 2920 АП "Транзитний рахунок за операціями, здійсненими через банкомат" та № 2924 АП "Транзитний рахунок за операціями, здійсненими з використанням платіжних карток".

Для забезпечення розрахунків із використанням банківських платіжних карток банки впроваджують широкую мережу обладнання – банкомати, посттермінали та імпринтери, що забезпечують їм можливість здійснювати іншу функцію – еквайринг – це виконання розрахунків за операціями з використанням платіжних карток.

Банк-емітент – установа банку, яка випускає в обіг платіжні картки.

Банк-еквайр – банк, у якому відкриті рахунки підприємств торгівлі та побутового обслуговування населення, що обслуговують держателів платіжних карток [7].

У бухгалтерському обліку видача готівки через банкомат відображається так:

видача готівки через банкомат власнику платіжної картки на суму заявленої готівки з урахуванням комісійної винагороди:

Дт 2920 "Транзитний рахунок за операціями, здійсненими платіжними картками через банкомат";

Кт 1004 "Банкноти та монети в банкоматах".

Якщо операція отримання готівки проведена в банкоматі іншого банку:

у банку-емітенті:

Дт 2605 "Кошти на вимогу суб'єктів господарювання для здійснення операцій з використанням платіжних карток";

Дт 2625 "Кошти на вимогу фізичних осіб для здійснення операцій з використання платіжних карток";

Кт кореспондентського рахунку;
у банку-еквайрі:

Дт кореспондентського рахунку;

Кт 2920 "Транзитний рахунок за операціями, здійсненими платіжними картками через банкомат" [8, с. 86–90].

Власник банківської платіжної картки має цілу низку переваг над готівкою: надійність збереження власних коштів при втраті платіжної картки, достатньо тільки повідомити банк про втрату картки; зручність при розрахунку за певні товари чи послуги як у нашій країні, так і за кордоном; оскільки автоматична конвертація здійснюється за більш вигідним курсом, ніж в обмінних пунктах, та можна проконтролювати свої витрати; картковий рахунок може бути відкритий у гривнях, доларах та іншій валюті або ж у двох різних валютах водночас, що дає економію за рахунок зменшення витрат на конвертацію валют; щомісяця банк, у якому у власника платіжної картки відкритий картрахунок, здійснює нарахування відсотків на залишок грошових коштів на картрахунок. Також у власників платіжних карток нещодавно з'явилася ще одна можливість оплачувати рахунки, не виходячи із дому.

Одним із недоліків є те, що використання банківських платіжних карток на території України можливе ще не повсюдно, оскільки ринок цих послуг у нас ще на стадії розвитку, а це призводить до того, що цими "благами цивілізації" можуть користуватися підприємства й фізичні особи у великих населених пунктах. Ще один недолік – те, що певні типи карток можуть обслуговуватися лише в певних банкоматах. Наклейки з емблемами БПК на банкоматах вказують перелік карток, які вони обслуговують. До недоліків банківських платіжних карток можна зарахувати також:

вплив на них природних чинників (перепад температури, волога, прямі сонячні промені, механічні навантаження);

якщо власник платіжної картки забув або втратив ПІН-код, деякі банки беруть додаткову плату;

можливі зломи комп'ютерних мереж банку хакерами, перехоплення даних про банківські платіжні картки і його власників при розрахунках через мережу Інтернет. Така ситуація може призвести до того, що хтось може скористатися вашими грошовими коштами на картрахунок;

банкрутство банку. Призводить до замороження (повної або часткової втрати) грошових коштів на картрахунок до її відшкодування.

Залежно від використання банківських платіжних карток операції за їх допомогою можна поділити на готівкові та безготівкові. Тобто, якщо не знімаючи з картки грошових коштів, здійснюються розрахунки (або інші операції), то такі операції є безготівковими [9].

Пластикові картки за останні десятиліття стали неодмінним атрибутом нашого життя. Практично кожен банк, що працює з приватними особами, надає своїм клієнтам можливість відкриття тих або інших банківських карток. Усе більше і більше операцій сьогодні можна зробити за допомогою банківських карток. Ще кілька років тому картка асоціювалася в розумінні споживача з можливістю зручного способу здійснення покупок без необхідності використовувати наявні грошові кошти. Сьогодні за допомогою карток є можливість сплачувати використання мобільного зв'язку, покупки в Інтернеті, отримувати доступ до дистанційного управління банківськими рахунками, користуватися всілякими дисконтними і бонусними програмами.

Ураховуючи те, що основний споживач все глибше занурюватиметься в Інтернет для пошуку зручних сервісних рішень, щодо банківських пропозицій теж, на думку автора, потрібно впровадити активний розвиток послуги Інтернет-банкінгу, добре інтегровану в систему запитів активної сучасної людини. За допомогою Інтернет-банкінгу клієнт зможе зробити свій побут комфортнішим, легко контролюючи будь-який рух своїх грошей за картковим рахунком та сплачуючи за допомогою цього сервісу послуги, які надаються йому різними компаніями.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Міщенко В. І. Електронний бізнес на ринку фінансових послуг / В. І. Міщенко, Г. В. Юрчук. – К. : Знання, 2003. – 304 с. 2. Кочетков В. М. Основи аналізу банківської діяльності / В. М. Кочетков. – К. : Тов. "Кондор", 2007. – 281 с. 3. Роїна О. М. Банківська діяльність в Україні [Текст] : нормативні документи / О. М. Роїна. – К. : Знання, 2007. – 234 с. 4. Аналіз банківської діяльності : підручник / А. М. Герасимович, М. Д. Алексєєнко, І. М. Парасій-Вергуненко та ін. ; [за ред. А. М. Герасимовича]. – К. : КНЕУ, 2004. – 599 с. 5. Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз банківської діяльності : навч.-метод. посібн. для самост. вивч. дисц. / І. М. Парасій-Вергуненко. – К. : КНЕУ, 2003. – 347 с. 6. Орлюк О. П. Фінансова енциклопедія / О. П. Орлюк. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 472 с. 7. Банківські інформаційні системи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ubooks.com.ua/books>. 8. Кіндрацька Л. М. Бухгалтерський облік у комерційних банках України : навч. посібн. / Кіндрацька Л. М. – К. : КНЕУ, 1999. – 432 с. 9. Офіційний сайт новин gfk.ua. – Режим доступу : http://www.gfk.ua/cgi/fts_search_all.pl. – 30.03.2012 р.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ВИЗНАЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКУ ФАКТОРИНГОВИХ ОПЕРАЦІЙ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

Анотація. Досліджено сутність, механізм проведення, методика обліку та проблеми використання факторингових операцій у діяльності комерційних банків. Подано рекомендації щодо зменшення ризиків у процесі проведення факторингових операцій на території України.

Анотация. Исследованы сущность, механизм проведения, методика учета и проблемы использования факторинговых операций в деятельности коммерческих банков. Представлены рекомендации по уменьшению рисков при проведении факторинговых операций на территории Украины.

Annotation. The paper studies the essence, the mechanism, the method of accounting and the problem of using factoring in the activities of commercial banks, gives the recommendations on decreasing the risks of factoring transactions in Ukraine.

Ключові слова: банк, облік, факторинг, договір факторингу, факторингові операції, факторингові платежі, факторингові ризики.

Актуальність розвитку факторингових відносин в Україні зумовлена станом розрахунків і наявних боргових зобов'язань. В умовах жорстокої конкуренції на ринках товарних послуг актуальним стає питання спрощення взаємовідносин між постачальниками та покупцями. Здійснення факторингових операцій є ефективним засобом зменшення ризику для підприємств, а для комерційних банків вони дають можливість залучати нових клієнтів, розширити свою діяльність і збільшити власні доходи.

В економічній літературі багато уваги приділяється розгляду тих чи інших аспектів цієї проблеми. Серед вітчизняних та зарубіжних вчених, які досліджували ринок факторингових послуг, слід зазначити: О. Остафіля, Є. Склепового, А. Солтана, О. Кацило, Н. Карчову, Л. Кіндрацьку, М. Козакову та ін. Проте виникає потреба у поглибленні цього дослідження, визначенні методів покращення проведення й обліку факторингових операцій.

Метою дослідження є визначення особливостей проведення факторингу в Україні та з'ясування основних етапів його відображення в обліку комерційними банками.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати ряд завдань:

1. Визначити поняття та сутність факторингу.
2. Охарактеризувати механізм функціонування факторингу.
3. Розглянути облік факторингових операцій.
4. Надати рекомендації щодо зменшення ризиків проведення факторингових операцій та збільшення використання їх в Україні.

Об'єктом дослідження є факторингові операції в Україні, а предметом – їх особливості та відображення в обліку.

Послуга факторингу в Україні з'явилась нещодавно. Першим банком, що розпочав надавати послуги з факторингових операцій, був АКБ "Укрсоцбанк". Зараз основними банками-гравцями на ринку факторингових послуг є: Укрсоцбанк, Укрексімбанк, Райффайзен банк Аваль, ОТП Банк, Сведбанк, Приватбанк та ін. [1].

Поняття та предмет договору факторингу чітко визначені в Цивільному і Господарському кодексах України. Згідно зі ст. 1077 Цивільного кодексу, договір факторингу – це договір, згідно з яким одна сторона (фактор) передає або зобов'язується передати грошові кошти в розпорядження другій стороні (клієнта) за плату, а клієнт відступає або зобов'язується відступити факторові своє право грошової вимоги до третьої особи (боржника). Згідно зі ст. 350 Господарського кодексу, факторинг – це придбання банком права вимоги в грошовій формі з поставки товарів або надання послуг з прийняттям ризику виконання такої вимоги та прийом платежів [2].

Отже, факторинг – це комплекс послуг, що надаються клієнту спеціалізованою компанією (фактором) в обмін на уступку дебіторської заборгованості (обов'язковим є перехід права власності на дебіторську заборгованість) [3].

При укладанні факторингових договорів комерційні банки отримують від клієнтів розрахункові і платіжні документи про продані ним дебітору товари і надані послуги. Відповідно до плану рахунків банки обліковують цю операцію на позабалансових рахунках:

1. На дату укладання факторингової угоди, сума, яку банк-фактор зобов'язується сплатити клієнту:

Д-т 9129 "Інші зобов'язання з кредитування, що надані клієнтам";
К-т 9900 "Контррахунок".

2. Отримані банком розрахункові документи, обліковані за номінальною вартістю:

Д-т рахунку 9800 "Розрахункові документи за факторинговими операціями";
К-т рахунку 9910 "Контррахунок".

3. При проведенні факторингової операції банк видає клієнту аванс у розмірі всієї суми дебіторської заборгованості або у вигляді фіксованого проценту, здійснюється такий бухгалтерський запис:

Д-т 2030 "Рахунки суб'єктів господарської діяльності за факторинговими операціями";
К-т 2600 "Кошти на вимогу суб'єктів господарювання".

Або якщо утримано банком авансом комісійні та процентні доходи, то робиться такий запис:

Д-т 2030 "Вимоги, що придбані за операціями факторингу із суб'єктами господарювання";
К-т 2036 "Неамортизований дисконт за вимогами, що придбані за операціями факторингу із суб'єктами господарювання".

4. Одночасно сума авансу відображається позабалансом як зменшення зобов'язань банку перед клієнтом:

Д-т 9900 "Контррахунок";
К-т 9129 "Інші зобов'язання з кредитування, які надані клієнтам".

5. Якщо банки отримати платежі від дебітора, але ще не провели дану операцію, їх слід відобразити за транзитним рахунком:

Д-т 1200, 2600 "Кореспондентський рахунок, поточний рахунок клієнта";
К-т 3739 "Транзитний рахунок за іншими розрахунками".

6. Після того, як платіж буде проведено, відповідна сума переноситься на рахунок факторингових операцій:

Д-т 3739 "Транзитний рахунок за іншими розрахунками";
К-т 2030 "Вимоги, що придбані за операціями факторингу із суб'єктами господарювання".

7. На дату розрахунків, яку зазначено у факторинговій угоді, банк здійснює оплату купленої дебіторської заборгованості і перерахування коштів на поточний рахунок клієнта або на кореспондентський рахунок. Ця операція супроводжується таким бухгалтерським проведенням:

Д-т 2030 "Вимоги, що придбані за операціями факторингу із суб'єктами господарювання";
К-т 1200, 2600 "Кореспондентський рахунок, поточний рахунок клієнта" [4].

Можливо виділити основні етапи проведення бухгалтерського обліку факторингових операцій:

1. Банк (фактор) відображає в бухгалтерському обліку суму зобов'язання за факторинговою операцією на дату укладення договору факторингу за позабалансовими рахунками.

2. Банк (фактор) здійснює облік розрахункових документів клієнта, що отримані відповідно до умов договору факторингу, за номінальною вартістю і виконує за позабалансовими рахунками таку бухгалтерську проводку:

Дебет – Рахунок для обліку документів за факторинговими операціями;
Кредит – Контррахунок.

3. Банк (фактор) відображає в бухгалтерському обліку суму коштів, сплачених клієнту, такими проводками:

Дебет – Рахунок для обліку коштів, які надані за факторинговими операціями;
Кредит – Рахунки клієнтів, рахунки для обліку грошових коштів і банківських металів;
Кредит – Рахунок для обліку неамортизованого дисконту за вимогами, що придбані за операціями факторингу, – у разі утримання авансом процентних або комісійних доходів.

Банк відображає зменшення зобов'язань на суму, сплачену клієнту, за позабалансовими рахунками.

4. Банк (фактор) відображає в бухгалтерському обліку отримані від боржника кошти як погашення заборгованості за кредитом та процентами. У разі перевищення надходжень над сумою заборгованості за кредитом та процентами банк (фактор) повертає клієнту різницю, якщо інше не встановлено договором факторингу. У цьому разі здійснюються такі бухгалтерські проводки:

Дебет – Рахунки для обліку грошових коштів і банківських металів, рахунки клієнтів на суму, що надійшла від боржника;

Кредит – Рахунок для обліку коштів, наданих за факторинговими операціями, – на суму кредиту;

Кредит – Рахунок для обліку нарахованих доходів за факторинговими операціями – на суму нарахованих доходів за цією операцією;

Кредит – Рахунок для обліку процентних доходів за факторинговими операціями, рахунки для обліку комісійних доходів за кредитними операціями – на суму доходів, що не були нараховані;

Кредит – Рахунки клієнтів, рахунки для обліку грошових коштів і банківських металів – на суму перевищення надходжень над сумою заборгованості банку за кредитом та процентами.

Одночасно банк (фактор) відображає списання з позабалансових рахунків оплачених боржником документів за факторинговими операціями такою бухгалтерською проводкою:

Дебет – Контррахунок;

Кредит – Рахунок для обліку документів за факторинговими операціями – на суму оплачених боржником розрахункових документів.

Банк у разі часткового погашення боржником заборгованості робить відмітку про дату та суму частково погашених зобов'язань на відповідному платіжному документі.

5. Банк (фактор) відображає в бухгалтерському обліку розрахунок за факторинговою операцією, якщо за умовами договору сплату суми боргу здійснює безпосередньо боржник на рахунок клієнта, такими проводками:

Дебет – Рахунки клієнтів;

Кредит – Рахунок для обліку коштів, наданих за факторинговими операціями;

Кредит – Рахунок для обліку нарахованих доходів за факторинговими операціями – на суму нарахованих доходів;

Кредит – Рахунок для обліку процентних доходів за факторинговими операціями, рахунки для обліку комісійних доходів за кредитними операціями – на суму, яка не відображалася в бухгалтерському обліку за рахунками нарахованих доходів.

6. Фактор (банк) здійснює бухгалтерський облік простроченої та безнадійної заборгованості за факторинговими операціями [5].

З огляду на проведені дослідження варто зазначити, що факторинг є ефективним інструментом управління фінансами підприємств, а точніше, дебіторською заборгованістю. Якщо звернутися до специфіки факторингових операцій, то банки в прогностичних цілях, з урахуванням різного роду ризиків, створюють резерви під дані кредити та в повному обсязі фіксують дану інформацію в синтетичному та аналітичному обліку. Одночасно варто зазначити, що поряд із широким запровадженням факторингу в Україні існує ряд проблем, а саме: недосконалість вітчизняного законодавства у сфері факторингових послуг; нестача фахівців; великий розмір плати за здійснення факторингових послуг; високі операційні витрати; низька поінформованість споживачів послуг.

Тому завданням вирішення цього питання є створення сприятливого середовища для діяльності банків у вказаній сфері. Для подальшого розвитку факторингу на вітчизняному ринку необхідно прийняття заходів законодавчо-нормативного характеру стосовно регламентування здійснення факторингових операцій, а саме стосовно факторингових операцій як об'єкта оподаткування ПДВ, а також створення пільгових умов для вже діючих та новостворених фінансових компаній, що надають факторингові послуги у сфері оподаткування. Такі заходи дозволять зменшити вартість факторингових послуг і сприятимуть залученню більшої кількості клієнтів.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Банківські операції : підручник / за ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Мороза. – К. : КНЕУ, 2007. – 476 с. 2. Внукова Н. Можливості та ризики факторингу в ракурсі SWOT-аналізу / Н. Внукова, К. Шапошникова // Фінансовий ринок України. – 2007. – № 2(40). – С. 6–11. 3. Склеповий Є. В. Ринок факторингових послуг в Україні / Є. В. Склеповий // Фінанси України. – 2005. – № 9. – С. 109–115. 4. Смачило В. В. Сутність факторингу та його використання при управлінні дебіторською заборгованістю в Україні / В. В. Смачило, Є. В. Дубровська // Фінанси України. – 2007. – № 7. – С. 35–45. 5. Чинахова С. Факторинг як способ кредитування / С. Чинахова // Проблеми теорії і практики управління. – 2007. – № 10. – С. 37–41.

Ткаченко К. П.

УДК 657.3

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВИЙ МЕТОД ОБЛІКУ АСИГНУВАНЬ У БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

Анотація. У статті детально розглянуто програмно-цільовий метод обліку асигнувань у бюджетних установах, обґрунтовано необхідність проведення трансформації фінансової звітності у фінансову звітність за міжнародними стандартами.

Анотация. В статье детально рассмотрен программно-целевой метод учета ассигнований в бюджетных учреждениях, обоснована необходимость проведения трансформации финансовой отчетности в финансовую отчетность по международным стандартам.

© Ткаченко К. П., 2013

Annotation. The article describes in detail the program and target-oriented method of accounting assignments in budgetary establishments, proves the necessity of realizing the transformation of the financial reporting into financial reporting according to the international standards.

Ключові слова: бюджетні асигнування, трансформація, фінансова звітність, національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, міжнародні стандарти фінансової звітності.

Одним із пріоритетних напрямів економічного та соціально-політичного розвитку держави є здійснення бюджетної реформи, що передбачає вирішення ряду питань організаційно-економічного характеру, пов'язаних із ефективністю використання бюджетних коштів.

Реформування бухгалтерського обліку підприємницької та непідприємницької діяльності обумовили нові вимоги щодо пошуку нових джерел інформації, розрахунку інформативних показників аналізу, розподілу, реалізації та планування бюджетних коштів. Відтак, напрями та процедури проведення облікових процедур із питань використання бюджетних цільових асигнувань потребують подальших досліджень

Актуальність цього дослідження обумовлена потребою в подальшому побудованій чіткої, логічно побудованій, ефективній системі обліку використання бюджетних коштів виконавцями цільових програм.

Аналізуючи останні дослідження і публікації з питань застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі та обліку використання асигнувань із спеціального фонду бюджету, слід розглянути праці таких вчених, як: Джоги Т. Д., Єфіменко Т. І., Левицької С. О., Ловінської Л. Г., Свірко С. В., Сопка В. В., Фаріона І. Д., Юрійчук С. М. та ін. У працях цих авторів мало уваги відведено питанням обліку асигнувань за згаданим методом, проте більшою мірою розглянуто тільки загальні питання програмно-цільового методу в бюджетному процесі.

Об'єктом дослідження є облік асигнувань у бюджетних установах.

Предметом дослідження постає програмно-цільовий метод обліку асигнувань у бюджетних установах.

Завданням дослідження є розкриття сутності, мети та основних принципів згаданого методу, висвітлення обліку асигнувань з бюджету на виконання цільових програм та внесення пропозицій щодо його вдосконалення.

Метою дослідження є визначення особливостей обліку бюджетних асигнувань при використанні програмно-цільового методу, а також виявлення проблем у обліку бюджетних асигнувань та запропонування шляхів удосконалення обліку бюджетних асигнувань.

Застосуванню програмно-цільового методу у бюджетному процесі відведено особливе місце в умовах ринкової економіки. В умовах ринкових відносин в Україні стоїть питання ефективності використання бюджетних коштів та підвищення якості надання державних послуг. З метою підвищення ефективності використання державних фінансових ресурсів, виявлення джерел фінансування витрат і контролю за цільовим та ефективним використанням коштів особливу увагу необхідно звернути на вдосконалення бюджетного процесу. Реалізація цих завдань можлива при застосуванні програмно-цільового методу формування бюджету.

У статті 20 "Застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі" Бюджетного кодексу України наголошується на реформуванні бюджетного фінансування за програмними принципами та нормативами. Найбільш оптимально з урахуванням національних особливостей економічної системи розподіляються бюджетні кошти за програмно-цільовим методом (ПЦМ) [1].

Асигнування в бюджетних установах – це повноваження розпорядника бюджетних коштів, надане відповідно до бюджетного призначення, на взяття бюджетного зобов'язання та здійснення платежів, яке має кількісні, часові та цільові обмеження.

Програмно-цільовий метод є важливим інструментом управління бюджетними коштами для поліпшення якості надання державних послуг, особливо в умовах обмеженості бюджетних ресурсів та необхідності ефективного й результативного використання коштів державного бюджету.

У бюджетному процесі програмно-цільовий метод застосовується на рівні державного бюджету та на рівні місцевих бюджетів за рішенням Верховної Ради Автономної Республіки Крим, відповідної місцевої ради.

Юрійчук С. М. звертає увагу на те, що для успішного впровадження програмно-цільового методу важливою є його підтримка усіма зацікавленими сторонами, тобто з боку органів влади усіх рівнів – державної влади й органів місцевого самоврядування [2, с. 72].

Кабінетом Міністрів України в бюджетному процесі була розроблена Концепція застосування програмно-цільового методу [3], яка визначає мету та основні принципи застосування ПЦМ, а саме:

забезпечення прозорості бюджетного процесу, що чітко визначає цілі і завдання, на досягнення яких витрачаються бюджетні кошти, підвищення рівня контролю за результатами виконання бюджетних програм;

забезпечення за результатами виконання бюджету здійснення оцінки діяльності учасників бюджетного процесу щодо досягнення поставлених цілей та виконання завдань;

посилення відповідальності головного розпорядника бюджетних коштів за дотримання відповідності бюджетних програм законодавчо визначеній меті його діяльності, а також за фінансове забезпечення бюджетних програм і результати їх виконання;

підвищення якості розроблення бюджетної політики, ефективності розподілу використання бюджетних коштів.

Основним елементом програмно-цільового методу є бюджетна програма. Бюджетна програма – це сукупність заходів, спрямованих на досягнення єдиної мети, очікуваного результату та завдань, реалізацію та визначення яких здійснює розпорядник бюджетних коштів відповідно до складених на нього функцій. Характеристики, які відображені в бюджетній документації, розкривають суть цієї програми.

Визначення характеристик бюджетних програм регулюється Концепцією застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі [3] та Наказом Міністерства фінансів України "Про паспорти бюджетних програм" від 9 липня 2010 року № 679 [4]. Бюджетний запит – це документ, підготовлений головним розпорядником бюджетних коштів, що містить пропозиції з відповідними обґрунтуваннями щодо обсягу бюджетних коштів, необхідних для його діяльності на наступні бюджетні періоди. Паспорт бюджетної програми – це документ, що визначає мету, завдання, напрями використання бюджетних коштів, відповідальних виконавців, результативні показники та інші характеристики бюджетної програми відповідно до бюджетного призначення, встановленого Законом про Державний бюджет України (рішенням про місцевий бюджет).

Важливого значення при застосуванні програмно-цільового методу набуває визначення відповідального виконавця бюджетної програми, якими можуть бути як головний розпорядник бюджетних коштів, так і розпорядник бюджетних коштів нижчого рівня.

Оцінку ефективності бюджетних програм на всіх стадіях цього процесу здійснюють учасники бюджетного процесу, в межах наданих їм повноважень. На підставі аналізу всіх результативних показників бюджетних програм та іншої необхідної інформації оцінюється ефективність бюджетних програм.

Організаційно-методологічні засади оцінки ефективності бюджетних програм визначає Міністерство фінансів України.

Бюджетні установи, які виступають виконавцями бюджетних програм, фінансують свою діяльність за рахунок коштів загального фонду, а виконання бюджетних програм – за кошти спеціального фонду бюджету.

Свірко С. В. наголошує на тому, що доходи бюджетних установ мають специфічний характер: поділяються на доходи загального та спеціального фондів, порядок формування яких регулюється окремими нормативними актами щодо кожного [5, с. 218].

Згідно з Планом рахунків облік доходів загального фонду у головного розпорядника коштів ведеться за рахунком 70 "Доходи загального фонду", який розподіляється на субрахунки [6].

У кредит субрахунків 701-702 записуються суми бюджетних коштів, що надійшли на видатки, передбачені кошторисом, згідно із затвердженням бюджетом.

З метою забезпечення контролю за рухом бюджетних коштів, отриманих установами на виконання цільових програм, а також рухом аналітичної інформації, автор вважає за необхідне ввести субрахунок 701/1 "Бюджетні асигнування загального фонду на виконання бюджетних програм". Спеціальний фонд кошторису доходів і видатків установи – це кошти, що надходять на конкретну мету та витрачаються на відповідні видатки за рахунок цих надходжень.

Спеціальний фонд бюджету включає: бюджетні призначення на видатки за рахунок конкретно визначених джерел надходжень; гранти або дарунки (у вартісному обрахунку), одержані розпорядниками бюджетних коштів на конкретну мету; різницю між доходами та видатками спеціального фонду бюджету [7, с. 112].

Доходи спеціального фонду бюджету обліковуються за рахунком 71 "Доходи спеціального фонду" з розподілом на субрахунки.

До дебету рахунку 71 записуються суми відкликаних коштів, а також суми фактичних видатків, що списуються в кінці року на підставі річних звітів, а до кредиту – суми спеціальних коштів бюджету, що надійшли на видатки, передбачені кошторисом, згідно із затвердженням бюджетом.

За кредитом субрахунку 713 "Доходи за іншими надходженнями спеціального фонду" відображаються надходження бюджетної установи, що відносяться до інших надходжень спеціального фонду бюджету й не можуть бути віднесені на будь-який інший субрахунок. На цьому субрахунку відображається фінансування бюджетних установ зі спеціального фонду бюджету відповідного рівня [8, с. 59].

На думку автора, субрахунок 713 також вимагає відповідних уточнень відображення інформації, а саме необхідно ввести субрахунок 713/1 "Доходи спеціального фонду бюджету на виконання бюджетних програм", що дасть можливість контролювати за кошти спеціального фонду рух доходів на виконання цільових програм.

Але враховуючи той факт, що у новому році Кабінетом Міністрів України планується модернізація бухгалтерського обліку в державному секторі, удосконалення діючого Плану рахунків може бути нездійсненним, але це питання ще не вирішено, бо План рахунків ще не затверджений, але сама реформа є.

Таким чином, спираючись на статтю 20 "Застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі" Бюджетного кодексу України, яка регламентує основні засади застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі, на ч. 1 ст. 2 п. 42 Бюджетного кодексу, в якому визначено цей метод як метод управління бюджетними коштами для досягнення конкретних результатів за рахунок коштів бюджету із застосуванням оцінки ефективності використання бюджетних коштів на всіх стадіях бюджетного процесу, та на запропоновані корективи до діючого Плану

рахунків бухгалтерського обліку в бюджетних установах, можна зробити висновок, що для оцінки ефективності використання бюджетних коштів та забезпечення поточного контролю на всіх стадіях бюджетного процесу необхідно мати належну аналітичну інформацію, яку можна одержати шляхом внесення відповідних даних. Напрями подальшого дослідження можуть бути спрямовані на забезпечення процедури наближення обліку асигнувань бюджетних установ до міжнародних стандартів.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/law/main.cgi>. 2. Юрійчук С. М. Програмно-цільовий метод у системі виконання місцевих бюджетів / С. М. Юрійчук // Економіка та держава. – 2010. – № 9. – С. 72–73. 3. Про схвалення Концепції застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі: розпорядження Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/538-2002-p>. 4. Про паспорти бюджетних програм : Наказ Міністерства фінансів України від 9 липня 2010 року № 679 за № 1098 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/mord/com>. 5. Свірко С. В. Організація бухгалтерського обліку в бюджетних установах / С. В. Свірко. – К. : КНЕУ, 2006. – 380 с. 6. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ та Порядку застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ : наказ Головного управління Державного казначейства України, Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?code=z0890-99>. 7. Бюджетні установи: бухгалтерський облік та оподаткування : навч. посібн. / за ред. В. І. Лемішовського. – Львів : Нац. унів. "Львівська політехніка", "Інтелект-Захід", 2007. – 1104 с. 8. Черничук Л. В. Облік у бюджетних установах : навч. посібн. / Черничук Л. В. – К., 2007. – 400 с.

УДК 657.44:336.717

Овсійчук О. В.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ФАКТОРИНГОВІ ОПЕРАЦІЇ БАНКІВ, ЇХ ОСОБЛИВОСТІ ТА ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКУ

Анотація. Визначено сутність факторингу як кредитної операції банку, досліджено основні аспекти надання цієї послуги, розглянуто особливості обліку факторингових операцій та визначено основні проблеми розвитку факторингу в Україні.

Аннотация. Определена сущность факторинга как кредитной операции банка, исследованы основные аспекты предоставления данной услуги, рассмотрены особенности учета факторинговых операций и сформулированы основные проблемы развития факторинга в Украине.

Annotation. The author determines the essence of factoring as a credit operation of a bank, investigates the basic aspects of providing this service, discusses the features of accounting factoring transactions and formulates the basic problems of the development of factoring in Ukraine.

Ключові слова: факторинг, банк, облік, дебіторська заборгованість, клієнт, факторингова угода.

Факторинг у наш час є формою інтегрування банківських операцій, що найбільше пристосована до сучасних процесів розвитку економіки. Однак ринок факторингових послуг в Україні є відносно новим та з ряду причин він досі не набув належного розвитку. Таким чином, дослідження фінансово-облікового аспекту факторингових послуг на сьогодні є досить актуальним.

Дослідженням проблем розвитку факторингу в Україні присвячені праці таких українських вчених, як: В. Братименка, О. Береславської, Н. Внукової, М. Олексієнка, М. Лаврик, А. Сатановської, Ю. Філіпенко та ін.

Метою дослідження є розкриття особливостей обліку факторингових операцій у банківських установах, а також розгляд актуальних проблемних питань розвитку ринку факторингу в Україні.

Завданням дослідження є визначення поняття факторингу та дослідження основних аспектів надання цієї послуги, визначення основних облікових процедур факторингових операцій та узагальнення головних проблем розвитку ринку факторингу.

Об'єктом дослідження є ринок факторингових послуг в Україні.

Предметом виступають облікові процедури за факторинговими операціями в банках.

У діяльності підприємств постійне зростання дебіторської заборгованості, недисциплінованості покупців, які затримують розрахунки, переростає у серйозну проблему. Товарні кредити відволікають кошти з обігу та уповільнюють розвиток. Вільних коштів стає дедалі менше, основних засобів недостатньо для застави, і банки відмовляють у наданні кредиту. Саме для вирішення таких проблем і призначений факторинг.

Факторинг – це банківська операція, суть якої полягає в придбанні банком (фактором) у постачальника (продавця) права вимоги у грошовій формі на дебіторську заборгованість покупців за відвантажені їм товари (виконані роботи, надані послуги) з прийняттям ризику виконання такої вимоги, а також приймання платежів [1].

Класичний факторинг передбачає наявність комерційного кредиту, що надається в товарному вигляді продавцями покупцям у вигляді відстрочення платежу за продані товари, які оформляються відкритим рахунком.

У світі існують дві моделі розвитку факторингового бізнесу: європейська та американська. Європейська модель передбачає створення великих вузькоспеціалізованих факторингових компаній, які, як правило, були створені великими банками і згодом від них відмежувались. В американській моделі факторингові компанії утворювалися приватними підприємцями без участі банків [2].

Український ринок факторингу розвивається за європейською моделлю, адже більша його частина (близько 80 %) контролюється комерційними банками.

В операції факторингу звичайно беруть участь три особи: фактор-банк – покупець вимоги, початковий кредитор (клієнт) і боржник, що одержав від клієнта товари з відстроченням платежу.

В основі факторингу лежить покупка банком (фактором) рахунків-фактур клієнта на умовах негайної оплати частини вартості (70 – 90 %) відфактурованих поставок і оплати решти частини (за вирахуванням відсотка за кредит та комісійних платежів) у строго обумовлені терміни незалежно від надходження виручки від дебіторів.

Також банк-фактор у рамках здійснення факторингових операцій, крім надання кредиту, здійснює повне факторингове обслуговування – бухгалтерське, інформаційне, збутове, страхове, юридичне, яке включає обробку рахунків клієнта, контроль за виконанням строків платежів, фінансові консультації, захист інтересів клієнта при неплатоспроможності його боржників [3].

Розрізняють конвенційний та конфіденційний факторинг. У разі конвенційного факторингу дебітора повідомляють про придбання банком його фінансових зобов'язань. Відповідні платежі дебітор спрямовує безпосередньо до банку. При конфіденційному факторингу дебітору не повідомляють про придбання банком його зобов'язань. При цьому клієнт здійснює розрахунки з банком самостійно [4].

Факторинг оформлюється спеціальною угодою між банком і клієнтом. При укладанні цієї угоди комерційний банк отримує від клієнта розрахункові та платіжні документи про продані ним дебітору товари і надані послуги. У бухгалтерському обліку операція відображається на позабалансових рахунках такими проводками:

1. Д-т 9800 "Розрахункові документи за факторинговими операціями";

К-т 9910 "Контррахунок".

2. Д-т 9100 "Зобов'язання з кредитування, які надані клієнтам";

К-т 9900 "Контррахунок".

При проведенні факторингової операції банк видає клієнту аванс у розмірі всієї суми дебіторської заборгованості або у вигляді фіксованого проценту, здійснюється такий бухгалтерський запис:

Д-т 2030 "Рахунки суб'єктів господарської діяльності за факторинговими операціями";

К-т "Поточний рахунок клієнта, кореспондентський рахунок".

Одночасно сума авансу відображається позабалансом як зменшення зобов'язань банку перед клієнтом:

Д-т 9900 "Контррахунок";

К-т 9100 "Зобов'язання з кредитування, які надані клієнтам".

Також банк отримує комісію за надані факторингові послуги з урахування платіжних документів. Отримана комісія за факторингом обліковується за принципом нарахування і відображається за рахунком 6110 "Комісійні доходи від розрахунково-касового обслуговування клієнтів" на дату підписання факторингової угоди.

Якщо дебітор вчасно сплачує відповідну частку дебіторської заборгованості, банк здійснює бухгалтерське проведення:

Д-т "Поточний рахунок дебітора (кореспондентський рахунок банку)";

К-т 2030 "Вимоги, що придбані за операціями факторингу із суб'єктами господарювання".

Якщо дебітор своєчасно не сплачує за своєю заборгованістю, банк переносить відповідну суму на рахунок простроченої заборгованості за факторингом:

Д-т 2037 "Прострочена заборгованість суб'єктів господарської діяльності за факторинговими операціями";

К-т 2030 "Вимоги, що придбані за операціями факторингу із суб'єктами господарювання".

Оскільки факторинг супроводжується певним відсотком ризику, банк зазвичай створює за даними операціями резерви, за рахунок яких списується безнадійна заборгованість. Операція з формування резерву відображається проводкою:

Д-т 7702 "Відрахування в резерви під заборгованість за наданими кредитами клієнтам";

К-т 2400 "Резерви під кредити, що надані клієнтам та оцінюються на індивідуальній основі" [2].

Інформація про факторингові операції міститься у такій бухгалтерській звітності:

- ф. № 1Д-КБ "Баланс комерційного банку" (щоденна);
- ф. № 1-КБ "Баланс комерційного банку" (місячна);
- ф. № 10-КБ "Оборотно-сальдовий баланс комерційного банку";
- ф. № 11 "Балансовий звіт комерційного банку";
- аналітичні дані за рахунками 203-ї групи: 2030, 2037, 2038, 2039, 6023, 9800.

Для більш детального ознайомлення зі змістом та об'ємом факторингових операцій, нада-них клієнтам, пропонується складання узагальнюючого звіту про факторингові операції, який буде містити такі дані: найменування клієнта, номер та дата складання факторингової угоди; вид факто-рингу, сума; умови та терміни оплати, група ризику, сформовані резерви та ін. [1].

Серед основних проблем розвитку ринку факторингу в Україні ключовими є:

1. Недосконалість вітчизняного законодавства у сфері факторингових послуг.
2. Низька проінформованість споживачів послуг.
3. Відсутність професійних навичок та досвіду роботи учасників ринку факторингу.
4. Великий розмір плати за здійснення факторингової операції (50 – 60 %).
5. Відсутність стандартів якості факторингових послуг фінансових установ.
6. Використання банками при оцінюванні потенційного клієнта факторингу схеми, ідентичної при кредитуванні.

7. Відсутність чітких методичних рекомендацій з відображення операції факторингу в бухгал-терському обліку [5].

Здійснення факторингових операцій є ефективним засобом зменшення ризику для підпри-ємств, а для комерційних банків вони дають можливість залучати нових клієнтів, розширити свою діяльність і збільшити власні доходи. Водночас розвиток факторингу в Україні потребує створення інституційних умов, насамперед, податкового законодавства і нормативно-правової бази та вдос-коналення методики обліку, що дозволить факторингу ефективно розвиватися в майбутньому.

Дослідження цієї теми незавершене та потребує подальшого розвитку й особливої уваги у сфері нормативного забезпечення банків за даною формою кредитування.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Козакова М. О. Факторинг на ринку фінансових послуг України / М. О. Козакова // Ма-гістеріум. Економічні студії. – 2011. – № 44. – С. 41–46. 2. Кіндрацька Л. М. Бухгалтерський облік в банках України : підручник / Л. М. Кіндрацька. – К. : КНЕУ, 2001. – 636 с. 3. Внукова Н. Факторингові операції банків / Н. Внукова, К. Шапошникова // Фінансовий ринок України. – 2007. – № 2(40). – С. 6–11. 4. Шевчук В. А. Банківська справа / В. А. Шевчук. – К., 2009. – С. 124–126. 5. Макросреда факторингових операцій // Вест-ник факторинга. – 2009. – № 7. – С. 61.

УДК 657.44:336.717.13

Єфімова О. С.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКУ РОЗРАХУНКОВИХ ОПЕРАЦІЙ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК

Анотація. Розглянуто особливості сучасного відображення в обліку розрахункових опе-рацій із використанням платіжних карток і запропоновано заходи щодо вдосконалення системи безготівкових масових платежів із використанням банківських платіжних карток.

Аннотация. Рассмотрены особенности современного отражения в учете расчетных операций с использованием платежных карточек и предложены меры по усовершенствованию системы безналичных массовых платежей с использованием банковских платежных карточек.

Annotation. The author discusses the features of modern recording of payment transactions using payment cards, and proposes the measures to improve the system of non-cash multiple payments using bank payment cards.

Ключові слова: платіжна картка, картковий рахунок, банк-емітент платіжних карток, безготівкові розрахунки, переказ коштів, еквайринг, банк-еквайр.

© Єфімова О. С., 2013

Діяльність комерційних банків України в умовах конкуренції орієнтована на підвищення ефективності роботи. Ринок платіжних карток – це дуже перспективний сегмент. На сьогоднішній день зафіксовано динамічний розвиток цього сегменту: зріст емісії платіжних карток, збільшення кількості послуг із використанням платіжних карток. Розвиток українського ринку платіжних карток необхідний для розвитку безготівкових розрахунків та скорочення готівкових розрахунків.

Проблемами розрахункових карток займалися такі зарубіжні економісти, як Джон С. Бігінс, Е. Беллами, Петерсон Р. Л., Рубенштейн Т. Б., Белогдазова Г. Н., Грачов А. У., Поляк Г. Б., Лаврушин О. І. та ін. Серед українських вчених – Кочеткова Н. М., Мартинюк І. Ф., Ліпіс А. І., Прокопенко О. О., Рудинська О. В. та ін.

Метою дослідження є визначення особливостей відображення в обліку розрахункових операцій із використанням платіжних карток.

Завдання дослідження полягають у визначенні сутності банківських платіжних карток і наданні їх класифікації, а також розгляді відображення в бухгалтерському обліку операцій із використанням платіжних карток.

Об'єктом дослідження є розрахункові операції з використанням банківських платіжних карток.

Предметом дослідження виступає організація обліку розрахункових операцій із використанням банківських платіжних карток.

Банківська платіжна картка – це спеціальний платіжний засіб у вигляді емітованої пластикової картки для переказу коштів з рахунку платника до відповідного рахунку в банку для оплати вартості товарів і послуг; перерахування коштів зі своїх рахунків на інші; інших операцій [1].

Банківські платіжні картки класифікуються за:

платіжною системою – внутрішньодержавні та міжнародні;

видом власності – особисті та корпоративні;

умовами розрахунків, що проводяться, – дебетові, дебетово-кредитні, кредитні;

типом носія інформації – магнітні та старт-карти;

типом нанесення даних – ембосування та графічний запис;

способом розрахунків – електронний гаманець, електронний чек;

за наявністю додаткових послуг – дисконтні, віртуальні;

за категорією клієнта – стандарт (електронні), бізнес (класичні), голд (елітні), платинум.

Банки відкривають карткові рахунки згідно з умовами договору в порядку, який встановлено главою 8 "Особливості відкриття карткових рахунків" Інструкції про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах. Для відкриття карткових рахунків клієнтами подаються документи, передбачені цією інструкцією, крім картки зі зразками підписів [2].

При веденні обліку банки керуються "Правилами бухгалтерського обліку операцій з використанням платіжних карток в банках України", затвердженими Постановою Правління НБУ № 123 від 08.04.2005 р. [3].

Для обліку розрахунків платіжними картками відкриваються такі рахунки: 1600 АП "Кореспондентські рахунки в інших банках", 2605 АП "Кошти на вимогу суб'єктів господарювання для здійснення операцій з використанням платіжних карток".

Внесення готівкових коштів через касу банку-емітента супроводжується таким бухгалтерським записом: дебет рахунків 1001 "Банкноти та монети в касі банку", 1002 "Банкноти та монети в касі відділень банку", кредит рахунку 2625 "Кошти на вимогу фізичних осіб для здійснення операцій із використанням платіжних карток". Переказ з поточних або інших рахунків супроводжується проводкою: дебетом рахунків 2620 "Кошти на вимогу фізичних осіб", 2630 "Короткострокові вклади (депозити) фізичних осіб", кредит рахунку 2625 "Кошти на вимогу фізичних осіб для здійснення операцій із використанням платіжних карток".

При необхідності можливе використання транзитного рахунку 2924 "Транзитний рахунок за операціями, здійсненими з використанням платіжних карток".

Переказ коштів на карткові рахунки здійснюється як у національній, так і в іноземній валюті.

Правила бухгалтерського обліку операцій із використанням платіжних карток у банках України визначають порядок бухгалтерського обліку операцій еквайрингу під час розрахунків платіжними картками за товари або послуги [4]. Еквайринг – це діяльність з обслуговування торгівців та виконання розрахунків із ними за операції, які виконуються з використанням платіжних засобів. Банк-еквайр – це банк-учасник системи масових платежів за товари та послуги з використанням платіжних карток, який надає послуги підприємствам, які приймають оплату за товари чи послуги через картки. Банк може виконувати одночасно функції емітента й еквайра. При проведенні розрахунків за придбані товари та отримані послуги із застосуванням платіжної картки в банку-еквайрі на суму оплати за товари, здійснену банком-еквайром до одержання коштів від банку-емітента, здійснюються бухгалтерські записи за дебетом рахунку 2924 "Транзитний рахунок за операціями, здійсненими з використанням платіжних карток" та кредитом рахунку 2600 "Кошти на вимогу суб'єктів господарювання". На суму одержаного грошового покриття з банку-емітента здійснюється такий бухгалтерський запис: дебет рахунків 1200 "Кореспондентський рахунок банку в Національному банку України", 1500 "Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках", кредит рахунку 2924 "Транзитний рахунок за операціями, здійсненими з використанням платіжних карток". На суму отриманих коштів від банку-емітента в разі переказу коштів торговцю за товари після одержання коштів з банку-емітента здійснюються бухгалтерські записи: дебет рахунків 1200 "Кореспондентський рахунок банку в Національному банку України", 1500 "Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках", кредит рахунку 2924 "Транзитний рахунок за операціями, здійсненими з використанням платіжних карток"; на суму коштів під час зарахування їх на рахунки торговців: дебет рахун-

ку 2924 "Транзитний рахунок за операціями, здійсненими з використанням платіжних карток", кредит рахунку 2600 "Кошти на вимогу суб'єктів господарювання".

При переказі коштів за товари та комісійних банку-еквайру в банку-емітенті здійснюються такі проводки: дебет 2605 "Кошти на вимогу суб'єктів господарювання для здійснення операцій із використанням платіжних карток", 2625 "Кошти на вимогу фізичних осіб для здійснення операцій із використанням платіжних карток", 2655 "Кошти на вимогу небанківських фінансових установ для здійснення операцій із використанням платіжних карток"; кредит 2924 "Транзитний рахунок за операціями, здійсненими з використанням платіжних карток". Одночасно здійснюється запис: дебет 2924 "Транзитний рахунок за операціями, здійсненими з використанням платіжних карток", кредит рахунків 1200 "Кореспондентський рахунок банку в Національному банку України", 1500 "Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках", 1600 "Кореспондентські рахунки інших банків".

При розрахунках платіжними картками використовується така кореспонденція рахунків:

1. Поповнення коштів на картковий рахунок через касу фізичною особою – дебет 1001, 1002, кредит 2625.
2. Переказ коштів із поточних рахунків та інших рахунків фізичної особи – дебет 2620, 2630, 2635, кредит 2625.
3. Поповнення коштів на картковий рахунок через касу юридичною особою – дебет 1001, 1002, кредит 2605.
4. Переказ коштів із поточного рахунку юридичної особи – дебет 2600, кредит 2605.
5. Видача готівки через банкомат держателю платіжної картки – дебет 2920, кредит 1004.
6. Надання кредиту держателю пластикової картки – дебет 2062, 2202, кредит 2605, 2625.
7. Погашення кредиту через карткові рахунки фізичними особами – дебет 1001, 1002, 1200, 2620, 2625, 2630, 2635, кредит 2202.
8. Погашення кредиту юридичними особами – дебет 1200, 2600, 2605, кредит 2062.
9. Одержання банком комісійних доходів банком за розрахунково-касове обслуговування клієнтів – дебет 1001, 1002, 1200, 1500, 2600, 2605, 2620, 2625, кредит 6100, 6110.
10. Сплата комісійних витрат банком – дебет 7100, кредит 1200, 1500.
11. Повернення коштів із карткового рахунку – дебет 2605, 2625, кредит 1001, 1002.

Використання банківських платіжних карток – це дійсно сучасна тенденція, якісний стандарт обслуговування клієнтів. Використання пластикових карток має переваги та недоліки як зі сторони банків, так і для клієнтів. Розвиток карткової індустрії забезпечує підвищення прозорості фінансових операцій, знижує витрати, пов'язані з обслуговуванням готівкового обігу.

Отже, постає питання досліджень економічної ефективності, прозорості, передбачуваності та більш повної відповідності запитам учасників ринку, національним інтересам та національному законодавству, переведення значної частки готівкового грошового обігу в безготівкові операції.

Наук. керієн. Глебова Н. В.

Література: 1. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні : Закон України від 05.04.2001 р. № 2056-15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. 2. Інструкція про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземній валютах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>. 3. Бідюк О. О. Облік в банках [Електронний ресурс] / О. О. Бідюк, Є. Ю. Шара. – Режим доступу : <http://www.bookbrains.com>. 4. Правила бухгалтерського обліку операцій з використанням платіжних карток в банках України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.nau.ua>.

УДК 657.44:336.717.061

Жидкевич Я. Е.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКУ

Анотація. Розглянуто теоретичні аспекти бухгалтерського обліку кредитних операцій у комерційних банках України. Розкрито основні елементи кредитної політики щодо організації та регулювання кредитного процесу. Запропоновано рекомендації щодо оптимізації облікових процедур, що відображають кредитні операції.

© Жидкевич Я. Е., 2013

Аннотация. Рассмотрены теоретические аспекты бухгалтерского учета кредитных операций в коммерческих банках Украины. Раскрыты основные элементы кредитной политики по организации и регулированию кредитного процесса. Предложены рекомендации по оптимизации учетных процедур, отражающих кредитные операции.

Annotation. The article deals with theoretical aspects of accounting credit operations in commercial banks of Ukraine. The basic elements of the monetary policy for the organization and regulation of the credit process are revealed. On this basis recommendations on optimizing accounting procedures that reflect the credit operations are given.

Ключові слова: облік, комерційні банки, кредитні операції, кредитна політика, кредитний процес, фінансова звітність, кредитний портфель банку.

Актуальність теми зумовлена тим, що банки є однією із найважливіших структур ринкової економіки. Сучасний стан розвитку економіки України потребує постійної уваги до банківської системи, проведення політики, що здатна створити сприятливі умови для її стабільного та ефективного функціонування. Кредитування є найважливішим напрямом здійснюваних банком активних операцій. Кредитний портфель становить здебільшого від третини до половини всіх активів банку.

Вивченням цього питання займалися такі вчені: Кіндрацька Л. М., Герасимович А. М., Арістова А. М., Шульга Н. П., Кириченко О. А., Мороз А. М., Савлук С. І., Жуков Е. Ф. Але питання щодо систематизації методик обліку кредитних операцій потребує подальшого розгляду.

Мета дослідження – розглянути методологію обліку кредитних операцій банку, запропонувати шляхи її вдосконалення.

Для досягнення поставленої мети в даній роботі необхідно вирішити такі завдання:

визначити сутність кредитних операцій;

визначити загальні принципи бухгалтерського обліку кредитних операцій;

розглянути існуючу класифікацію кредитних операцій;

проаналізувати методику відображення кредитних операцій на рахунках бухгалтерського обліку.

Об'єкт дослідження – кредитні операції комерційних банків України.

Предмет дослідження – особливості обліку кредитних операцій банку.

Економічний зміст кредитування досліджується як складний і багатогранний процес із його принципами, умовами та методами. Кредитні відносини між банком і позичальником будуються на засадах партнерства. Це означає, що всі питання, пов'язані з процесом кредитування, сторони вирішують на договірній основі, укладаючи кредитний договір. Комерційні банки, проводячи кредитну політику, керуються інтересами банку, своїх акціонерів, вкладників, клієнтів, а також ураховують загальнодержавні інтереси банку [1].

Кредитна операція – це вид активних банківських операцій, пов'язаних із розміщенням залучених банком коштів шляхом їх надання в тимчасове користування або прийняттям зобов'язань про надання коштів у тимчасове користування за певних умов, а також надання гарантій, поручительств, акредитивів, акцептів, авалів, розміщення депозитів, проведення факторингових операцій, фінансового лізингу, видача кредитів у формі врахування векселів, у формі операцій репо, будь-яке продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання щодо сплати процентів та інших зборів із такої суми (відстрочення платежу) [2].

Іншими словами, як зазначено у Законі України "Про банки і банківську діяльність" [3], кредитні операції полягають у розміщенні банками від свого імені, на власних умовах та на власний ризик залучених коштів юридичних осіб (позичальників) та громадян.

Бухгалтерський облік кредитних операцій ґрунтується на загальноприйнятих у міжнародній практиці принципах, зокрема: безперервності діяльності установи банку, стабільності правил бухгалтерського обліку, обережності, поділу звітних періодів, дати операції, переваги змісту над формою, оцінки активів та пасивів, окремого відображення активів та пасивів.

Аналітичний облік банківських кредитів ведеться за видами кредитів банками, що надали їх, та строками погашення. Окремо ведеться облік пролонгованих і прострочених кредитів.

За строками користування з визначення ризиків при формуванні резервів кредит поділяється на строковий (короткостроковий, довгостроковий), відстрочений (пролонгований), прострочений та сумнівний до повернення. Короткостроковий кредит – кредит до одного року. Короткострокові позики можуть надаватись банками у випадку тимчасових фінансових ускладнень, що виникають у зв'язку з витратами виробництва (обігу), не забезпеченими надходженням коштів у відповідному періоді. Довгострокові кредити – більше одного року. Надаються під забезпечення заставою (майном, майновими правами, цінними паперами), гарантією. Можуть надаватись для формування основних засобів, на капітальні витрати з реконструкції, модернізації, розширення вже діючих основних засобів, на нове будівництво, на приватизацію тощо.

Кредит, за яким закінчився строк повернення, встановлений у кредитному договорі між банком та позичальником, а позичені кошти при ньому не повернені останньому, називається простроченим.

Відстрочений (пролонгований) – це кредит чи його частина, строк повернення за яким перенесено на прохання позичальника на пізнішу дату. Відстрочка погашення кредиту оформлюється до-

датковою угодою до основного кредитного договору та супроводжується, як правило, встановленням більш високої процентної ставки. До відстрочених кредитів відносяться пролонговані кредити.

На сьогодні пролонговані кредити банки враховують при класифікації кредитів у групи ризику з метою розрахунку резерву під кредитні ризики як якість обслуговування боргу. За результатами класифікації кредитного портфеля визначається категорія кожної кредитної операції: "стандартна", "під контролем", "субстандартна", "сумнівна" чи "безнадійна" [4].

Бухгалтерські проведення за кредитною операцією стосуються:

- 1) обліку номіналу кредиту та зміни основної суми боргу;
- 2) обліку процентних та комісійних доходів.

Облік номіналу кредиту залежить від методу виплати процентів: за період; на період.

У разі застосування методу "за період", проценти можуть виплачуватися періодично або в кінці терміну, визначеного кредитною угодою, а номінальна сума кредиту і сума, що перераховується на поточний рахунок клієнта (або кореспондентський рахунок банку), збігаються.

При застосуванні методу "на період" проценти можуть сплачуватися повністю або частково в момент видачі кредиту, тобто авансом. Оскільки сума, що перераховується на поточний рахунок позичальника, буде зменшена на суму процентів, сплачених на період, у фінансовому обліку окремо обліковується сума номіналу кредиту та сума процентів, що сплачена авансом. Протягом дії кредитної угоди сума авансових процентів має бути амортизована [5].

Кредитний портфель комерційного банку слід розглядати у двох значеннях – широкому та вузькому. У широкому – як комплексний інструмент управління (активами і пасивами) банку; у вузькому – як набір кредитних інструментів для досягнення основних цілей. Так, основними цілями формування кредитного портфеля є: високий рівень доходу в поточному періоді; високий темп очікуваного доходу в майбутній довгостроковій перспективі; мінімізація рівня ризиків кредитного портфеля; дотримання необхідної ліквідності кредитного портфеля; забезпечення максимального ефекту податкових пільг. Ефективне управління активами власного кредитного портфеля за допомогою використання теорій комерційного кредиту, перетворення (переміщення) активів, очікуваного доходу дозволяє комерційним банкам отримати ліквідний кредитний портфель. Ліквідний кредитний портфель для вітчизняних банків в умовах сьогодення при значному його зростанні є життєво необхідним [6].

Управління кредитним портфелем необхідно розглядати як процес, що складається із п'яти послідовних етапів: першого – вибору кредитної політики; другого – аналізу ринку кредитів; третього – формування кредитного портфеля; четвертого – перегляду кредитного портфеля; п'ятого – оцінки ефективності кредитного портфеля. Лише послідовне і ретельне дотримання вимог кожного з наведених етапів дозволить банкам поліпшити управління кредитним портфелем та уникнути непередбачуваних збитків.

Для раціонального процесу кредитування необхідні чітка державна економічна політика, перелік пріоритетних напрямів інвестування, посилення захисту прав кредиторів та підвищення довіри до банків з боку суспільства. Якщо банки будуть більш ретельно контролювати кредитний процес, підвищать прозорість банківських процедур та технологій, то це забезпечить якість кредитного портфеля, а отже, ефективність діяльності банківської установи в цілому.

Таким чином, для оптимізації облікових процедур, що відображають кредитні операції, доцільно запропонувати такі кроки: запровадити методику обліку відстроченої (продовженої) заборгованості, передбачивши в Плані рахунків бухгалтерського обліку банків України рахунки для обліку цієї заборгованості залежно від терміну її виникнення (наприклад, від 1 до 3 місяців, від 3 до 6 місяців та від 6 місяців до 1 року). Так банкам буде зручніше контролювати обіг кредитних операцій за класифікацією – "стандартна", "під контролем", "субстандартна", "сумнівна", "безнадійна", що дасть змогу врегулювати з позичальником всі моменти щодо наявних проблем та перспектив з погашення кредиту. Також необхідно розширити облік кредитних операцій за термінами надання чи отримання, шляхом передбачення в Плані рахунків банків України рахунків для обліку короткотермінової (до 1 року), середньотермінової (від 1 до 3 років) та довготермінової (більше 3 років) заборгованостей.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Глебова Н. В. Облік у банках : навч. посібн. / Н. В. Глебова, Л. М. Стиренко. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2009. – 306 с. 2. Господарський кодекс України станом на 11 травня 2010 року. – Х. : Одиссей, 2010. – 191 с. 3. Про банки і банківську діяльність Закон України № 2121-III від 7 грудня 2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2121-14. 4. Крупка М. І. Тенденції та проблеми формування ринку кредитних послуг в Україні / М. І. Крупка, О. І. Скаско // Вісник національного банку України. – 2007. – № 11. – С. 31–32. 5. Банківські операції : підручник / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін. ; за ред. докт. екон. наук, проф. А. М. Мороза. – К. : КНЕУ, 2000. – 384 с. 6. Горська О. В. Роль банківської системи у структурному регулюванні економіки / О. В. Горська, О. М. Фашевська // Фінанси України. – 2003. – № 12. – С. 107–113.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ВІДОБРАЖЕННЯ ОБЛІКУ КАСОВИХ ОПЕРАЦІЙ У СИСТЕМІ РОЗРАХУНКОВО-КАСОВОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ КЛІЄНТІВ БАНКІВ

Анотація. Розкрито сутність понять "розрахунково-касове обслуговування клієнтів банку" і "касові операції", визначено принципи їх організації. Розглянуто особливості обліку грошових коштів, касових операцій, операцій банку з підкріпленням операційної каси готівкою та операцій із використанням банківських карток.

Аннотация. Раскрыта сущность понятий "расчетно-кассовое обслуживание" и "кассовые операции", определены принципы их организации. Рассмотрены особенности учета денежных средств, кассовых операций, операций банка с подкреплением операционной кассы наличностью и операций с использованием банковских карточек.

Annotation. The essence of terms "cash customer service" and "cash payments" is revealed, the principles of their organization are defined. The peculiarities of funds management, cash transactions, bank transactions reinforced by the operating cash and cash transactions using bank cards are discussed.

Ключові слова: розрахунково-касове обслуговування, касова готівка, операційна каса, операційний день банку, підкріплення каси банку, касовий оборот, ліміт каси, прогнозний розрахунок касових оборотів банку.

Розрахунково-касове обслуговування клієнтів є однією з основних базових операцій банку, тому вони тісно пов'язані з усіма іншими. Будь-яка активна чи пасивна операція банку і надання послуг супроводжуються здійсненням платежу, а отже, розрахунковим або касовим обслуговуванням відповідного клієнта. Касові операції забезпечують рух грошових коштів на рахунках клієнтів банку. На сьогодні тема даної статті є доволі актуальною, оскільки ці операції відіграють значну роль у банківській діяльності та в забезпеченні успішного перебігу економічних процесів на мікротамах макрорівнях.

Дослідженням проблем касових операцій та вдосконаленням розрахунково-касового обслуговування займаються як вітчизняні, так і зарубіжні автори. Серед них важливо відзначити Алексеєнко М. Д., Батракову Л. Д., Березину М. П., Васюренко О. В., Внукову Н. М., Жукова В. М., Ковальчук Т. Г., Кочеткову В. М., Лавшина О. А., Мороза А. М., Примостку Л. О., Сало І. В., Ситника Л. С., Шелудько В. М., Яворенко О. В. та ін.

Мета дослідження – дослідити сутність поняття "касові операції" та "розрахунково-касове обслуговування", принципи їх організації та особливості обліку касових операцій банків.

Завдання дослідження – визначити особливості організації та відображення у обліку розрахунково-касового обслуговування, ролі касових операцій у діяльності банків.

Об'єктом дослідження є організація та методика обліку розрахунково-касового обслуговування.

Предметом дослідження є облікові етапи з касовими операціями в комерційних банках України.

Розрахунково-касове обслуговування клієнтів посідає одне з основних місць серед усіх банківських операцій та впливає на його конкурентоспроможність у сфері надання банківських послуг. Такі операції банків забезпечують переважну частину потоків сукупного грошового обороту. Будь-які перебої в їх здійсненні призводять до гальмування грошових потоків та розбалансування грошового обороту, що негативно впливає на стан економіки країни в цілому та на розвиток виробництва товарів чи надання послуг. За своїм характером ці операції є послугами і за них банки стягують плату з клієнтів у вигляді комісійної винагороди. Одержання таких доходів коштує банкам відносно дешево і не містить значних ризиків для їх фінансового стану. Тому зростання обсягів розрахунково-касових операцій є надійним і вигідним способом збільшення доходів і підвищення рентабельності банківської діяльності.

Відповідно до Закону України "Про платіжні системи та переказ коштів в Україні", розрахунково-касове обслуговування – послуги, що надаються банком клієнту на підставі відповідного договору, укладеного між ними, які пов'язані з переказом коштів з рахунку (на рахунок) цього клієнта, видачею йому коштів у готівковій формі, а також здійсненням інших операцій, передбачених дого-

ворами [1]. Цей вид банківських послуг включає одразу два види банківських операцій – розрахункові та касові [2, с. 72].

До розрахункового обслуговування клієнтів банку входять послуги: відкриття поточного рахунку, його щомісячне обслуговування, здійснення різноманітних платежів, зокрема з використанням системи електронних платежів, зарахування та зняття грошових коштів з рахунку, встановлення та обслуговування системи "Клієнт – Банк" або "Інтернет-банкінг", видача грошових чекових книжок та закриття рахунку.

Особливе місце в розрахунково-касовому обслуговуванні клієнтів посідають касові операції, суть яких полягає в тому, що вони здійснюються прийомом від клієнтів готівки, її видачу з кас банків, а також організацію обігу готівки між клієнтом і банком. Облік операцій із приймання та видачі готівки й оформлення відповідних касових документів здійснюється відповідно до вимог "Інструкції про касові операції в банках України", "Інструкції з бухгалтерського обліку операцій із готівковими коштами та банківськими металами в банках України" [2, с. 74].

Усі банки України, здійснюючи касові операції, дотримуються ряду принципів. По-перше, всі суб'єкти господарської діяльності зобов'язані зберігати свої кошти на рахунках у банках. По-друге, витрачання готівки суб'єктами господарювання здійснюється за цільовим призначенням, тобто клієнт не в змозі без підтверджувального документа зняти або переказати певну суму коштів. По-третє, суб'єкти господарської діяльності, які мають готівкові кошти, зберігають їх у касі в межах ліміту. Якщо сума готівки перевищує ліміт, то вона повинна бути здана в банк і зарахована на поточний рахунок протягом трьох днів, враховуючи день отримання. Розмір готівки в касі не повинен бути завищений, оскільки для банку це активи, які не працюють.

Ліміт залишку готівки в касі для кожного контрагента встановлюється банком, у якому відкритий поточний рахунок. Перевірці підлягають дані бухгалтерського обліку та первинні грошові документи. Вони здійснюють повний контроль за дотриманням чинного порядку ведення касових операцій у народному господарстві України. Під час перевірки з'ясовують наявність встановленого ліміту та забезпечення його щоденного дотримання, а також дотримання порядку здавання грошової виручки, своєчасність повернення в банк не витрачених у строк сум заробітної плати, допомоги, стипендій та інших сум [3, с. 102].

Упродовж дня касири згідно з прибутковими грошовими документами ведуть облік прийнятих і зданих грошових сум в окремій Книзі обліку прийнятих і виданих грошей, а наприкінці дня складають Довідку касира прибуткової каси про суму прийнятих грошей та кількість прибуткових документів, що надійшли до каси, звіряючи загальну суму за довідкою з фактичною сумою наявних грошей.

Облік касових операцій має ряд особливостей. Готівкові кошти, а саме банкноти, монети та дорожні чеки, обліковуються за рахунками розділу 10 (100 та 101) Плану рахунків "Готівкові кошти". Облік готівкових коштів у касових вузлах, операційних відділах філій комерційних банків за операціями фізичних і юридичних осіб та за операціями з видачі готівки інкасаторам для доставки з каси банку до клієнтів – юридичних осіб – здійснюється за окремими аналітичними рахунками балансового рахунку 1001, а в територіально відокремлених безбалансових відділеннях – за окремими аналітичними рахунками балансового рахунку 1002.

Облік операцій із купівлі-продажу готівкових коштів у банках та Національному банку України здійснюється з використанням балансових рахунків 1811 та 1911.

У процесі прийняття готівки до операційної каси банку і зарахування прийнятої суми на поточні рахунки робиться запис, за дебетом якого йдуть рахунки 1001 чи 1002, а за кредитом – рахунок коштів залежно від типу клієнта. У випадку коли готівка приймається від юридичних і фізичних осіб для зарахування на рахунки інших осіб, дебетуються рахунки 1001, 1002, а кредитуються – 2520, 2530, 2600, 2620, 2650, 2902. Операції з приймання готівки в національній (іноземній) валюті від фізичних та юридичних осіб для здійснення переказу без відкриття рахунку відображаються за дебетом 1001 (1002), а за кредитом 2902, 2909. У випадку сплати комісійних банку за розрахунково-касове обслуговування використовують рахунок 6110.

Розрахунки з підкріплення готівковими коштами в національній та іноземній валютах, банківськими металами між філіями комерційного банку або головним операційним управлінням відображаються в обліку за відповідними аналітичними рахунками балансових рахунків 3906 та 3907.

Для обліку транзитних оборотів у процесі передавання готівки використовуються рахунки 1811 або 1911. Підкріплення філією банку підпорядкованих їй територіально відокремлених безбалансових відділень (ТВБВ) готівковими коштами та вивезення надлишків готівкових коштів до філії банку відображаються в бухгалтерському обліку з використанням балансового рахунку 1007 [3, с. 108].

Банки, що мають розгалужену мережу філій, передбачають в обліковій політиці порядок самостійного здійснення операцій із передавання готівки між банками і філіями. Облік розрахунків між філіями банку ведеться з використанням рахунків групи 390 "Розрахунки між філіями", а саме 3906 (за дебетом рахунку проводяться суми дебіторської заборгованості за операціями з підкріплення готівкою філії банку, а за кредитом – погашення цієї заборгованості); 3907 (за дебетом фіксуються суми погашення кредиторської заборгованості за операціями з готівкою між філіями банку, а за кредитом – суми кредиторської заборгованості, що виникає за операціями з готівкою між філіями банку). Записи за цими рахунками стосуються дзеркального відображення однієї й тієї самої суми. Якщо дебетується рахунок 3906 філії, це свідчить про видачу готівки з каси філії. Відповідно, на балансі філії, яка отримує готівку, кредитується рахунок [3, с. 111].

Для відображення операцій із використанням платіжних карток у бухгалтерську обліку використовуються транзитні рахунки 2920 та 2924. Бланки платіжних карток обліковуються на окремому аналітичному рахунку позабалансового рахунку 9821, а видані під звіт – на 9892. Для зарахування коштів під час емісії платіжних карток у банку-емітенті клієнтам відкривають рахунки: картковий раху-

нок для банків в інших банках – на рахунок 1600; для суб'єктів господарської діяльності – 2605; для фізичних осіб – 2625.

Розрахунки за операціями, здійсненими з використанням платіжних карток VISA і MasterCard, здійснюються за окремими аналітичними рахунками рахунку 2924. У процесі проведення операцій за картковими рахунками клієнтів за дебетово-кредитною схемою сума виданого кредиту в межах поновлюваної кредитної лінії зі встановленим лімітом кредиту відображається за окремими аналітичними рахунками балансових рахунків 2062, 2063, 2202, 2203, 9129.

Розрахунково-касові операції полягають у забезпеченні руху грошових коштів на рахунках клієнтів банків згідно з їхніми дорученнями. Ці операції посідають особливе місце в банківській діяльності і відіграють важливу роль у забезпеченні успішного перебігу економічних процесів на мікротамакрорівнях. Особливо виділяють касові операції, суть яких полягає в тому, що вони здійснюються прийомом від клієнтів готівки, її видачу з кас банків, а також організацію обігу готівки між клієнтом і банком. Їх облік має ряд особливостей.

Заслугує на подальший розвиток розробка нових якісних та раціональних систем платежів, які будуть забезпечувати конкурентоспроможність банків у розрахунково-касовому обслуговуванні клієнтів.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні : Закон України зі змін. та доп. від 18.09.2012 р. № 29 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2346-14>. 2. Облік і аудит в банках : навч. посібн. / О. Г. Коренева, Н. Г. Слав'янська, Н. Г. Євченко та ін. ; за ред. Кореневої О. Г., Слав'янської Н. Г. – Суми : ВТД "Університетська книга", 2007. – 493 с. 3. Глебова Н. В. Облік у банках : навч. посібн. / Н. В. Глебова, Л. М. Стиренко. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2009. – 308 с. 4. Інструкції про касові операції в банках України, затверджені Постановою Правління Національного банку України від 14.08.2003 р. № 337 (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/97>. 5. Інструкції з бухгалтерського обліку операцій з готівковими коштами та банківськими металами в банках України, затверджені Постановою Правління Національного банку України від 20.10.2004 р. № 495 (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/>.

Алейнікова Н. М.

УДК 657.549

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ДОХОДАМИ НА ВИРОБНИЧОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Анотація. Розглянуто стан організації управлінського обліку доходів, поняття управління доходами, обґрунтовано доцільність та запропоновано основні напрями його подальшого розвитку на виробничих підприємствах, досліджено проблеми у сфері аналізу та прогнозування доходів і зроблено висновки щодо важливості управління доходами для менеджменту підприємства.

Анотация. Рассмотрены состояние организации управленческого учета доходов, понятие управления доходами, обоснована целесообразность и предложены основные направления его дальнейшего развития на производственных предприятиях, исследованы проблемы в сфере анализа и прогнозирования доходов, сделаны выводы о важности управления доходами для менеджмента предприятия.

Annotation. The article discusses the state of management accounting, the concept of revenue management, proves the expediency and provides the main directions of further development of manufacturing enterprises, analyzes the main methods of managing revenue and the problems in the field of revenue analysis and forecasting, gives the conclusions on the importance of revenue management for enterprise management.

Ключові слова: управлінський облік, облік доходів, облік за центрами відповідальності, бюджет доходів, бюджетування, планування, дохід.

© Алейнікова Н. М., 2013

Управлінський облік – це сукупність методів та процедур, які забезпечують підготовку й надання інформації для планування, контролю і прийняття рішень на різних рівнях управління підприємством. Управлінський облік ведеться для задоволення потреб в інформації керівництва всього підприємства та його структурних підрозділів [1].

Основними завданнями організації обліку доходів діяльності підприємства є забезпечення правильного визначення та достовірної оцінки його доходів, а також правильного й повного документального оформлення і своєчасного відображення в регістрах обліку доходів та результатів діяльності.

Категорії доходів в управлінському обліку на сьогоднішній день не можна вважати остаточними визначеними. На даний момент теорія управлінського обліку повністю зосереджена на витратах підприємства, методиках калькуляції і визначення собівартості [2]. Проблеми, пов'язані з управлінням доходами, залишаються поза увагою. Доходи ж є основною складовою діяльності будь-якої компанії.

Головна мета функціонування будь-якого підприємства – це отримання прибутку. Ця мета не може бути реалізована без отримання достатнього рівня доходів. Саме тому така категорія, як дохід, вимагає обліку, контролю й управління, а отже, повинна бути об'єктом управлінського обліку.

Постає проблема розбіжностей, що існують між податковим та бухгалтерським обліками доходів. Цей недолік призводить до виникнення подвійного обліку доходів і потребує якнайшвидшого усунення шляхом удосконалення чинного законодавства України з цих питань.

Усе зазначене обумовлює актуальність питання організації управління доходами підприємства.

Дослідженням даної теми займалися відомі автори такі, як: Добровський В. М. [3], Голов С. Ф. [3], Нападівська Л. В. [4]. У даний час традиційні системи управлінського обліку, що не виходять за рамки системи обліку витрат, зазнають критики. На зміну їм у наукових працях багатьох авторів було визначено, що об'єктом управлінського обліку є рух грошових потоків, дебіторської і кредиторської заборгованостей, зміни в чистих активах і власності. У цих умовах необхідне продовження досліджень з проблемних питань організації управлінського обліку доходів на виробничому підприємстві.

Метою даної статті є дослідження стану організації управлінського обліку доходів та напрямів його подальшого розвитку на виробничих підприємствах. Об'єктом дослідження виступає процес управління діяльністю підприємства. Предмет дослідження – теоретичні принципи і методичні підходи до управління доходами на підприємстві.

Управлінський облік – це складова частина інформаційної системи підприємства [4]. Ефективність управління виробничою діяльністю забезпечується інформацією про діяльність структурних підрозділів, служб та відділів підприємства. Цю інформацію управлінський облік формує для керівників різних рівнів управління всередині підприємства з метою прийняття ними правильних управлінських рішень. Доходи – це ключова економічна категорія, без якої неможливе формування прибутку підприємств [5]. Облік доходів регулюється нормативно-правовими актами бухгалтерського та податкового обліку, які по-різному тлумачать цю категорію, а тому в практичній діяльності бухгалтерських служб підприємств часто виникають проблеми стосовно їх визначення, класифікації та відображення на бухгалтерських рахунках [6].

Національними П(С)БО законодавчо закріплено принципово нову сутність доходів та витрат, що втілює в собі збільшення чи зменшення зиску від діяльності підприємства через зміну активів і зобов'язань, а отже, вплив на власний капітал підприємства. Однак чинними нормативними документами не врегульовано співвідношення термінів "виручка" та "дохід" [7].

Загальноприйнятий розрахунок прибутку (збитку) через перевищення доходів над фактично понесеними витратами, навпаки, не враховує неявних (внутрішніх) витрат, які є обов'язковою складовою при визначенні економічного прибутку, що звуває можливості контролю ефективності використання наявних ресурсів підприємства.

Для побудови ефективного управління бізнес-процесами в управлінському обліку доцільно класифікувати систематичні доходи за сегментами їхнього утворення. Диференціація управлінського обліку доходів може здійснюватися шляхом їх відображення за центрами відповідальності та отримання. Побудова правильної ієрархії в системі управління дозволяє підвищити ефективність діяльності підприємства і його прибутковість. Відмінною рисою управлінського обліку є використання методів бюджетування витрат і результатів виробничо-господарської діяльності. Бюджетування – це процес планування майбутніх операцій підприємства й оформлення його результатів у вигляді системи бюджетів [2].

Бюджет доходів – це підсумок багатьох управлінських рішень, які стосуються майбутнього підприємства [8]. Бюджети відіграють суттєву роль у діяльності підприємства. Бюджетний процес на підприємствах, зазвичай, включає такі етапи: 1) планування діяльності підприємства в цілому і по його підрозділах; 2) розробка проекту бюджету; 3) розгляд варіантів плану та внесення коректив; 4) остаточне планування та облік умов, які змінюються [2].

Бюджетування доходів підприємства – це невід'ємна частина як короткострокового, так і довгострокового планування. У будь-якому випадку виділяються такі стратегічні аспекти, як ресурси підприємства, поведінка конкурентів, поточний та прогнозний ринковий попити [9].

Як базу для оцінки фактичних результатів краще брати бюджетні, а не звітні дані про доходи минулих періодів. Крім того, користь від порівняння з минулими періодами може бути знижена через зміни в технології, персоналі, зміні продукції та загальних економічних умов. Генеральний бюджет підприємства становить план-прогноз обсягу і результатів діяльності підприємства в цілому, розробляється як самостійний документ або є узагальненням локальних бюджетів центрів відповідальності.

Прогнозування – це оцінка, передбачення, що стане або не стане бюджетом реалізації [4]. Прогноз перетворюється в бюджет у тому випадку, якщо управління допускає його як реальність. Прогноз часто веде до узгодження управлінських планів так, що остаточний бюджет реалізації суттєво відрізняється від початкового прогнозу. При складанні бюджету підприємства основна увага приділяється його видатковій частині, а дохідна частина недостатньо деталізується і найчастіше не обґрунтовується. Правильний вибір методів прогнозування доходів компанії та облік усіх суттєвих факторів, що впливають на значення прогнозу, дозволяють зробити його більш точним.

Керівництво підприємства розробляє організаційну структуру і визначає відповідальність підрозділів та осіб, що відповідають за їхню роботу. Організаційна структура становить піраміду, де менеджери звітують перед вищим керівництвом. Кожен менеджер закріплений за центром відповідальності (responsibility center) і підзвітний за визначену ділянку робіт. Облік відповідальності (responsibility accounting) – це система, що вимірює (оцінює) плани і дії за кожним центром відповідальності. Центр доходів (revenue center) відповідальний не тільки за виручку від реалізації товарів, робіт, послуг, але й за надходження інших доходів на підприємстві [10]. Бюджетування доходів і поєднання з обліком за центрами відповідальності допомагає менеджерам, особливо якщо налагоджено зворотний зв'язок.

Отже, управлінський облік є ефективним інструментом управління, тому що створює конкурентні переваги в ринковому середовищі, а саме забезпечує підприємство ключовою інформацією.

На основі сказаного можна визначити такі умови побудови системи обліку для управління доходами на підприємстві:

- Комплексний характер формування управлінських рішень. Управління доходами повинно розглядатися як інтегрована система дій, що забезпечує прийняття взаємозалежних управлінських рішень, кожне з яких здійснює свій внесок у результативність формування і використання доходів.

- Орієнтація системи управління доходами на стратегічний розвиток підприємства передбачає широке використання в управлінському обліку прогнозної інформації, необхідність виявлення та аналізу відхилень від прогнозних величин.

- Доходи та їх визначення в бухгалтерському та податковому обліку суттєво відрізняються. Тому необхідне вдосконалення чинного законодавства з цього питання.

- Розроблена система обліку повинна бути спрямована на полегшення отримання інформації, а також здійснення управлінської роботи.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Джай К. Шим. Организация управленческого учета / Джай К. Шим, Джойл Г. Сигел. – М. : Вершина, 2008. – 368 с. 2. Добровський В. М. Управлінський облік / В. М. Добровський, Л. В. Гнилицька, Р. С. Коршикова. – К. : КНЕУ, 2010. – 235 с. 3. Добровський В. М. Управлінський облік : навч.-метод. посібн. для самост. вивч. дисц. / В. М. Добровський. – К. : КНЕУ, 2009. – 335 с. 4. Нападівська Л. В. Управлінський облік / Л. В. Нападівська. – К. : Книга, 2004. – 544 с. 5. Івашкевич В. Б. Бухгалтерський управленческий учет : учебник для вузов / В. Б. Івашкевич. – М. : Экономистъ, 2007. – 618 с. 6. Сопко В. В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством : навч. посібн. / В. В. Сопко. – К. : КНЕУ, 2006. – 526 с. 7. Греськів Т. С. Бухгалтерський і податковий облік доходів / Т. С. Греськів. – К. : КНЕУ, 2011. – 458 с. 8. Голов С. Ф. Управлінський облік : підручник / С. Ф. Голов. – К. : Книга, 2003. – 704 с. 9. Білоусова І. Проблеми вдосконалення управлінського обліку / І. Білоусова // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – № 3. – 490 с. 10. Керимов В. Э. Управленческий учет : учебник / В. Э. Керимов. – М. : ИЦ "Маркетинг", 2009. – 268 с.

Сергиенко Н. В.

УДК 657.471

Магістр 1 года обучения
факультета учета и аудита ХНЭУ

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ МЕТОДОВ УПРАВЛЕНИЯ ЗАТРАТАМИ

Аннотация. Рассмотрены сущность и виды затрат, понятие управления затратами, их классификационные признаки, проанализированы основные методы управления затратами и проблемы в сфере анализа и прогнозирования затрат, сделаны выводы о важности управления затратами для менеджмента предприятия.

© Сергиенко Н. В., 2013

Анотація. Розглянуто сутність та види витрат, поняття управління витратами, їх класифікаційні ознаки, проаналізовано основні методи управління затратами, проблеми у сфері аналізу та прогнозування витрат, зроблено висновки щодо важливості управління витратами для менеджменту підприємства.

Annotations. The article deals with the essence and the types of costs, the concept of cost management, their classification features, analyses the main methods of managing costs and problems in the field of costs analysis and forecasting, gives the conclusions on the importance of cost management for enterprise management.

Ключевые слова: затраты, управление, методы, минимизация, максимизация, анализ.

В условиях рыночной экономики основным в деятельности каждого предприятия является получение максимальной прибыли. С развитием конкуренции на рынке и снижением нормы прибыли перспективы развития предприятия в значительной степени зависят от поведения затрат и управления ими. Умение планомерно и рационально управлять расходами в периоды ухудшения конъюнктуры повышает шансы на стабильное функционирование.

Исследование эффективного управления затратами особенно важно в условиях инфляции, поскольку данные о нынешних расходах постоянно нужно сверять с данными о будущих расходах. Уровень затрат является не только ключевым показателем оценки работы каждого конкретного предприятия, но и народного хозяйства в целом. Поэтому сегодня, когда национальная экономика находится в довольно тяжелом состоянии, исследования вопросов управления затратами промышленного предприятия являются крайне актуальными.

Особую актуальность решение вопросов управления затратами приобретает для: обеспечения роста рентабельности предприятия путем снижения затрат на производство продукции и управления;

обеспечения правильного выбора номенклатуры выпускаемых изделий, расширения объемов выпуска, обоснованного ценообразования;

обеспечения долгосрочной стабильности функционирования предприятия, а также окупаемости капиталовложений в производство.

Теоретические и методические подходы к управлению затратами на предприятии рассматривались многими учеными-экономистами, такими, как: Крапивницкая С. Н., Баканов М. И., Цал-Цалко Ю. С., Турило А. М., Турило М. М., Грецак М. Г., Коцюба А. С., Великий Ю. М., Прохорова В. В., Череп А. В., Партин Г. А., Панасюк В. М., Покропивный С. Ф., Ефимова Ф. Ф. и др. [1–3].

Целью работы является развитие теоретических основ и методических подходов к управлению затратами на предприятии.

Для достижения цели в работе поставлены следующие задачи:

рассмотреть сущность затрат, которые возникают в процессе хозяйственной деятельности предприятия;

провести анализ особенностей методов управления затратами.

Объектом исследования является процесс управления деятельностью предприятия. Предметом исследования послужили теоретические принципы и методические подходы к управлению затратами предприятия.

Затраты – это стоимость всех ресурсов, использованных в процессе производственно-хозяйственной деятельности предприятия. При этом к расходам относятся только те затраты, которые участвуют в формировании прибыли определенного периода [2].

Управление затратами – это система мероприятий, обеспечивающая экономию ресурсов и максимизацию отдачи от их использования. Целью управления затратами является их оптимизация [2]. В рамках этой цели необходимо рассматривать два направления работы с затратами:

минимизация затрат при заданном объеме производства;

максимизация отдачи при заданном уровне затрат.

Объектом затрат является любая деятельность, продукт или организационное звено предприятия, которые требуют отдельного измерения затрат.

В условиях рыночной экономики эффективное управление затратами и результатами деятельности предприятий – это важная и сложная задача, решение которой актуально для нынешних условий хозяйствования. Имеющиеся проблемы в сфере анализа и прогнозирования затрат связаны, в первую очередь, с недостаточностью методических разработок и практических рекомендаций по построению системы и методов управления затратами.

К основным методам управления затратами относят такие, как: стандарт-кост, директ-костинг, система "just-in-time", функционально-стоимостной анализ, таргет-костинг, метод анализа и оптимизации затрат, ABC-анализ, CVP-анализ.

1. ABC-анализ, или метод функционального учета затрат. Сущность метода заключается в распределении суммы затрат предприятия на протяжении периода на определенный вид продукции и определяется на основе расходов по соответствующим процессам и операциям [4]. Методология его проведения основана на так называемом принципе Парето, который предусматривает, что для достижения 80 % ожидаемого результата достаточно осуществлять управление 20 % факторов его формирования. Группировка осуществляется по трем категориям объектов: А, В, С.

2. Стандарт-кост. Сущность метода заключается в том, что при нем используются стандарты. Они нужны, чтобы определить "единственный наилучший путь" использования труда и мате-

риалов. Эта система учета получила название "стандарт-кост". Главное в этой системе – контроль за точным выявлением отклонений от установленных стандартов затрат [4].

3. Директ-костинг. Сущность системы "директ-костинг" заключается в том, что остатки готовой продукции учитываются по прямым производственным затратам, которые зависят от объема производства, то есть с переменными затратами [4].

4. Система "just-in-time" ("точно в срок"). Сущность системы заключается в том, чтобы производить продукцию только тогда, когда в ней существует потребность, и только в том количестве, которое необходимо покупателям [5].

5. Функционально-стоимостной анализ (ФСА). ФСА – это метод системного исследования функций объекта, направленный на минимизацию затрат в сферах проектирования, производства и эксплуатации объекта, при сохранении или повышении его качества и полезности, это анализ затрат на основании потребительской стоимости. ФСА – это метод системного исследования объекта, направленный на повышение эффективности использования материальных и трудовых ресурсов [5].

6. Таргет-костинг. Система таргет-костинг предусматривает расчет себестоимости изделия по заранее установленной цене реализации. Эта цена определяется с помощью маркетинговых исследований, то есть фактически ожидаемой рыночной ценой продукта или услуги.

7. Метод анализа и оптимизации расходов (Strategic Cost Analysis – SCA). Согласно этому методу деятельность предприятия трактуется как цепочка создания потребительской стоимости. Каждое звено цепи рассматривается как с позиции необходимости в производственном процессе, так и с позиции потребленных им ресурсов. Метод SCA использует информацию для стратегических решений по таким вопросам, как оценка затрат на изменение атрибутов изделий и измерение стоимости "границ", которые необходимо преодолеть конкурентам для создания устойчивого конкурентного преимущества (объем инвестиций).

8. CVP-анализ. Он позволяет оперативно оценить влияние величины и структуры затрат, объема продаж продукции на прибыль, сделать анализ его зависимости от уровня цен и структуры производства.

Все приведенные подходы дают возможность четкой постановки целей управления затратами в создаваемой украинскими предприятиями системе управления деятельностью предприятия, формирует надежную научную базу для выбора возможных способов воздействия на затраты. При этом нужно подчеркнуть, что условием успешного применения названных подходов является принятие во внимание следующих положений:

ни один из рассмотренных подходов не может считаться универсальным для всех предприятий; к выбору методов управления затратами следует подходить исходя из конкретных управленческих задач;

выбор того или иного подхода связан с сопоставлением выгод от его использования с затратами на его осуществление.

В контексте оптимального сочетания этих условий особого внимания заслуживает система таргет-костинг, отличающаяся специфичными учетно-аналитическими технологиями разработки информации о затратах для управления ими.

Таким образом, технология управления затратами и, как часть ее осуществления, управления по переменным затратам позволит менеджменту предприятия получить необходимые обоснования для принятия различных управленческих решений.

Во-первых, при разработке долгосрочных планов и стратегий развития предприятия, составлении различных прогнозов производства продукции, а также при определении предполагаемых финансовых результатов по различным сценариям развития; данные прогнозы могут быть использованы для выбора наиболее приемлемого варианта функционирования предприятия в будущем. Во-вторых, для оценки результатов работы предприятия по периодам, а также эффективного контроля его деятельности в соответствии с планом по выработанной стратегии. В-третьих, для эффективного использования материальных и финансовых ресурсов предприятия, приобретения оптимального количества сырья для выполнения производственной программы, выбора наиболее целесообразного ассортимента выпускаемой продукции, имеющей прибыльный сбыт, а также для установления необходимого объема ресурсов для реконструкции, модернизации основных средств и т. п.

Таким образом, управление затратами является важным аспектом деятельности предприятия в современных рыночных условиях. Существует несколько методов управления затратами, каждый из которых имеет свои преимущества и недостатки, исходя из которых и применяются различные методы в различных ситуациях.

Научн. рук. Писарчук О. В.

Литература: 1. Баканов М. И. Теория экономического анализа / Баканов М. И., Мельник М. В., Шеремет А. Д. – М. : Финансы и статистика, 2005. – 536 с. 2. Цал-Цалко Ю. С. Витрати підприємства / Ю. С. Цал-Цалко. – К., 2009. – 657 с. 3. Череп А. В. Управління витратами суб'єктів господарювання : монографія. Ч. 1 / А. В. Череп. – 2-е вид., стереотип. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2007. – 368 с. 4. Бельтюков Є. А. Управління витратами на основі функціонально-вартісного аналізу / Бельтюков Є. А., Безноценко Н. О. // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 2. – Т. 2. – С. 7. 5. Цмоць О. І. Аналіз і вибір методів стратегічного управління машинобудівним підприємством у режимі реального часу / О. І. Цмоць // Збірник науково-технічних праць НУ "Львівська політехніка". – 2010. – Вип. 20.3 – 280 с.

ОБЛІК ЯК СКЛАДОВА УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. Розглянуто особливості управління прибутком на торговельних підприємствах. Проаналізовано необхідність впровадження системи категорійного менеджменту в діяльність торговельного підприємства та деталізовано її з боку бухгалтерського обліку як складової управління прибутком.

Аннотация. Рассмотрены особенности управления прибылью на торговых предприятиях. Проанализирована необходимость внедрения системы категорийного менеджмента в деятельность торгового предприятия и дана ее детализация с точки зрения бухгалтерского учета как составляющей управления прибылью.

Annotation. The peculiarities of profit management for commercial enterprises are discussed. The necessity of implementing the category management system in the activities of commercial enterprise is analysed and is detailed in terms of accounting as a component of profit management.

Ключові слова: прибуток, управління прибутком, торговельне підприємство, категорійний менеджмент, центр відповідальності.

Торгівля є частиною економіки України, яка в ринкових умовах постійно перебуває у стані динамічного розвитку. Для подальшого розвитку торговельних підприємств та їх конкурентоспроможності на ринку України необхідно їх ефективно управління. Інформаційною базою такого управління виступає облік прибутку. Існує проблема у теоретичному та методологічному забезпеченні обліку фінансових результатів, тому що немає детального розгляду цього питання саме для торговельних підприємств.

Проблеми формування й відображення в обліку та звітності фінансових результатів діяльності досліджувалися у працях сучасних вчених, зокрема: Бланка І. А., Бутинця Ф. Ф., Чацкіса Ю. Д., Гейера Е. С., Наумчука О. А., Власової І. О., В. Снегірьова, Кузнецова Д. С., Кузнецової С. О. [1 – 6] та ін. Результати їх наукових досліджень з удосконалення обліку, контролю та аналізу фінансових результатів мають суттєве значення для розвитку методики, практики їх оцінки та відображення.

Метою дослідження є вдосконалення теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо обліку в управлінні прибутком діяльності торговельних підприємств.

Об'єкт дослідження – процес обліку в управлінні прибутком торговельних підприємств.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних та практичних засад обліку як складової управління прибутком торговельного підприємства.

Основною особливістю торговельної діяльності підприємства є те, що вона забезпечує безперервний процес руху активів у формі товарів від виробничих підприємств різних форм власності до безпосередніх споживачів. Для забезпечення торговельної діяльності підприємства здійснюють операції купівлі-продажу товарів, які є найбільш важливою та значною частиною активів торговельного підприємства. Вони займають особливе місце у складі майна та домінуючі позиції у структурі витрат торговельних підприємств.

Метою торговельного підприємства є отримання прибутку, який є фінансовою базою подальшого розвитку підприємства та показником ефективності даного виду діяльності.

Детальне вивчення існуючих підходів до розуміння специфіки управління прибутком саме торговельних підприємств дає підстави констатувати, що ця сфера досліджень на сьогодні є доволі дискусійною. Сьогодні дослідники Бланк І. А. [1, с. 48], Бутинець Ф. Ф., Малюга Н. М. [2, с. 388] та Чацкіс Ю. Д. [3] управління прибутком торговельного підприємства розглядають як комплексну систему дій, що забезпечує розробку взаємопов'язаних управлінських рішень, кожне з яких робить свій внесок у результативність формування і використання прибутку по торговельному підприємству в цілому.

При традиційній організації управління в торгівлі функції продажу товарів розділені [4]: відділ продажів відповідає за розміщення товарів у торговому залі, викладення товарів на полиці і своєчасне їх поповнення; відділ маркетингу займається рекламою; планово-економічний відділ

встановлює роздрібні ціни, тобто у кожного функціонального підрозділу є свої власні цілі та критерії оцінок ефективності роботи, які не завжди збігаються з інтересами підприємства загалом, тому страждає ефективність взаємодії підрозділів, виникають конфлікти, через перекладання відповідальності з одного підрозділу на інший процес узгодження рішень займає багато часу і т. п.

У 80-х роках ХХ століття на Заході з'явилася нова концепція розвитку бізнесу – категорійний менеджмент, який, на відміну від традиційної організації управління, передбачає спеціалізацію управлінських робіт не за функціями, а за категоріями управління [5].

Зміни завдань і функцій системи бухгалтерського обліку торговельного підприємства, визначені новими вимогами до формування інформації, зумовлені впровадженням ринкових елементів господарювання з новими організаційними формами управління. Автором запропоновано впровадити на торговельному підприємстві систему категорійного менеджменту. Тепер замість однієї посади генерального директора з продажу на торговельному підприємстві необхідно запровадити декілька посадових одиниць категорійних менеджерів, залежно від того, скільки існує категорій управління. Такій системі необхідна облікова інформація, яка здатна якісно задовольнити потреби внутрішніх користувачів, особливо категорійних менеджерів.

Підхід до категорій асортименту не лише як до товарних груп, але як і до самостійних господарських одиниць усередині торговельного підприємства зі своєю структурою і бізнес-процесами зумовив швидке зростання популярності нової концепції. У сучасному розумінні категорійний менеджмент – це управління самостійним бізнесом усередині підприємства, побудоване на оптимізації усіх операцій, що належать до певної товарної групи. Тому в сучасному уявленні категорійний менеджер – швидше підприємець, ніж функціональний управлінець [6].

Варто зазначити, що категорійний менеджмент як система підійде, насамперед, великим підприємствам зі стійким, широким асортиментом товарних позицій, а також мережним торговельним підприємствам, які мають два чи більше одноформатних магазинів – з однаковим позиціонуванням і схожим асортиментом.

При здійсненні такої концепції бухгалтерський облік торговельного підприємства повинні здійснювати бухгалтери товарних категорій. Вони формують і надають облікову інформацію про витрати, доходи, фінансові результати та прибуток як кожної товарної категорії, так і з огляду на окремі товари.

При взаємодії із відділом бухгалтерської служби категорійні менеджери торкаються усіх питань оплати постачальникам, оформлення документообігу й угод, встановлення собівартості товарів, отримання інформації про прямі та непрямі витрати торговельного підприємства.

Традиційний бухгалтерський облік не має змоги забезпечити складну систему категорійного менеджменту торговельного підприємства необхідною обліковою інформацією, тому виникає необхідність у запровадженні на підприємстві категорійного обліку за центрами відповідальності [6].

У системі обліку торговельного підприємства центри відповідальності виділяють як об'єкти обліку з метою значно більшої деталізації витрат і доходів, посилення контролю за їх рівнем та підвищення точності в розрахунках фінансових результатів.

Важлива обставина запропонованої моделі обліку й аналізу за категорійними центрами відповідальності полягає в тому, щоб допомогти торговельному бізнесу підвищити ефективність його роботи шляхом оптимізації його функцій та прийняття правильних управлінських рішень за допомогою вдосконаленої системи обліку.

Упровадження категорійного менеджменту – це складний процес, що охоплює практично всі сторони діяльності торговельного підприємства, до якого потрібно підходити комплексно. Ефективність упровадження системи категорійного менеджменту безпосередньо залежить від масштабу проекту, системи автоматизації, розробки регламентів бізнес-процесів та загальної концепції і стратегії.

Необхідно будувати облік за центрами відповідальності в організаційній взаємодії структури управління торговельним підприємством за категоріями, враховуючи вказані деталі впровадження системи категорійного менеджменту. Саме це забезпечить торговельним підприємствам зниження витрат та зростання прибутку за рахунок правильного підходу до надання облікової інформації для управління асортиментом.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Бланк И. А. Управление прибылью / И. А. Бланк. – 2-е изд., доп. – К. : Ника-Центр, Эльга, 2002. – 752 с. 2. Бухгалтерський управлінський облік : підручник / [Ф. Ф. Бутинець та ін.]. – 3-тє вид., доп. і перер. – Житомир : ПП "Рута", 2005. – 480 с. 3. Організація бухгалтерського обліку : навч. посібн. / [Ю. Д. Чацькіс, Е. С. Гейер, О. А. Наумчук та ін.]. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 564 с. 4. Снегирева В. Розничный магазин. Управление ассортиментом по товарным категориям / В. Снегирева. – СПб. : Питер, 2007. – 416 с. 5. Кузнецов Д. Есть ли в российской рознице категорийный менеджмент? [Электронный ресурс] / Кузнецов Д. – Режим доступа : <http://www2.moys-deloo.ru> 6. Кузнецова С. О. Організація обліково-аналітичного забезпечення управління прибутком торговельних підприємств [Електронний ресурс] / С. О. Кузнецова. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua>–2009.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Анотація. Розкрито основні напрями ведення обліку виробничих запасів на підприємстві, згруповано найбільш поширені проблеми організації обліку та запропоновано шляхи їх вирішення з метою вдосконалення організації обліку виробничих запасів.

Аннотация. Раскрыты основные направления ведения учета производственных запасов на предприятии, сгруппированы наиболее распространенные проблемы организации учета и предложены пути их решения с целью усовершенствования организации учета производственных запасов.

Annotation. Basic directions of production supplies accounting at an enterprise are exposed, the most widespread problems of organizing the accounting and the ways of their solving are offered with the purpose of improvement of the organization of production supplies accounting.

Ключові слова: виробничі запаси, організація, облік, контроль, управління виробничими запасами.

Основною передумовою здійснення господарської діяльності більшості підприємств є достатній обсяг та раціональне використання виробничих запасів. Вирішення проблеми ефективного розвитку та зростання виробничого потенціалу господарських підприємств потребує створення системи управління виробництвом, в основу якої має бути покладено формування інформації про виробничі запаси підприємства. Сформовані виробничі запаси забезпечують постійність, безперервність та ритмічність діяльності підприємства, гарантують його економічну безпеку.

Питанням теоретичної розробки проблем організації і ведення бухгалтерського обліку виробничих запасів присвячена достатньо велика кількість праць вчених-економістів та фахівців у галузі обліку, таких, як: Афанас'єва І. І., Бутинень Ф. Ф., Глібка О. В., Голов С. Ф., Дарманська Г. О., Карабаза І. А., Костирко І. Г., Михалевич С. Г., Мурашко О. В., Новодворська В. В., Приймачок О. М., Пушкар М. С., Рибалко О. М., Сайко О. В. та ін. [1].

Проте, незважаючи на ряд публікацій, питання обліку виробничих запасів на підприємствах залишаються актуальними та потребують нагального вирішення.

Метою дослідження є виявлення проблем організації та ведення обліку виробничих запасів на підприємствах, а також пошук шляхів їх вирішення. Об'єктом дослідження є процес організації та ведення обліку виробничих запасів на підприємстві. Предметом дослідження є теоретичні та організаційні аспекти організації обліку виробничих запасів на підприємстві.

Згідно з П(С)БО 9 "Запаси", запаси – це активи, які утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності, перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва й утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством [2].

Серед вчених однозначного трактування поняття виробничих запасів не існує. Беляєв Ю. Я. під запасами розуміє "предмети праці, які в процесі виробництва перетворюються в ті чи інші продукти або готову продукцію, призначену для особистого чи виробничого споживання". Безруких П. С. виробничі запаси характеризує як "різні речові елементи виробництва, які повністю споживаються в кожному циклі і всю свою вартість переносять на вартість виробленої продукції, виконаних робіт і наданих послуг". Проте найбільш оптимальним є визначення виробничих запасів – це складова частина предметів праці, які беруть участь у виготовленні продукції, але безпосередньо ще не задіяні у виробничому процесі, споживаються протягом одного виробничого циклу і всю свою вартість переносять на вартість кінцевого продукту.

Необхідними передумовами правильної організації обліку запасів є:

- 1) раціональна організація складського господарства;
- 2) розробка номенклатури запасів;
- 3) наявність інструкції з обліку виробничих запасів;
- 4) правильне групування (класифікація) запасів;
- 5) розробка норм витрачання запасів [3].

Основними завданнями організації та ведення обліку виробничих запасів на підприємстві є: контроль за повним і своєчасним оприбуткуванням матеріальних цінностей та їх збереженням за місцем зберігання і на всіх стадіях обробки; відповідність складських запасів нормативам; раціональна оцінка виробничих запасів; розрахунок фактичної собівартості витрачених матеріалів та їх залишків за місцем зберігання і статтями балансу; виявлення всіх витрат, пов'язаних із придбанням або виготовленням запасів та визначенням первісної вартості; контроль за правильністю використання МШП під час їх експлуатації; встановлення методології обліку витрат на виробництво і калькулювання собівартості продукції протягом року; регламентування складу собівартості продукції тощо.

Процес організації обліку виробничих запасів все ж таки є трудомісткою ділянкою. Тому не дивно, що на багатьох підприємствах спостерігаються певні недоліки, а на деяких – запущеність обліку, що призводить до великих втрат запасів. Усе це зайвий раз підтверджує, що до цього часу залишаються невирішеними багато важливих питань, пов'язаних із розробкою науково обґрунтованої системи обліку використання виробничих запасів.

Можна виділити такі проблеми, які виникають при організації та веденні обліку виробничих запасів на підприємстві, а саме:

1) складність та дискусійність аспектів визначення справедливої (ринкової та неринкової) вартості запасів, що полягає у використанні підприємствами бартерного обміну, більше того, обміну на неподібні активи;

2) відсутність комплексного поєднання даних усіх видів обліку підприємства для забезпечення керівництва підприємства необхідною управлінською інформацією;

3) низький рівень оперативності інформаційного забезпечення управління виробничими запасами підприємств;

4) невідповідний рівень контролю та оперативного регулювання процесів утворення запасів; обмеженість контролю використання виробничих запасів [4].

Для запобігання наведених проблем організації та ведення обліку виробничих запасів можна виділити напрями їх вирішення:

1) удосконалення системи автоматизації обліково-аналітичних робіт в управлінні виробничими запасами та обґрунтування раціональних методів проведення інвентаризації виробничих запасів, оскільки успішне функціонування підприємств залежить, перш за все, не тільки від вдосконалення внутрішньогосподарської діяльності взагалі, а й від того, наскільки розвинута система автоматизації їхньої діяльності;

2) узгодження механізмів бухгалтерського та податкового обліку виробничих запасів;

3) обґрунтування системи обліку матеріальних витрат на освоєння нової техніки та технології виробництва;

4) чітка організація обліково-контрольних процедур руху запасів підприємств, тобто застосування прийомів обліку за центрами відповідальності, заходів контролю та оперативного регулювання процесів утворення запасів [5];

5) запровадження на підприємстві інформаційних технологій обробки економічної інформації;

6) забезпечення строгого порядку приймання, зберігання й витрат сировини, матеріалів та комплектуючих виробів;

7) упровадження ефективних форм попереднього й поточного контролю за дотриманням норм запасів і витрат матеріальних ресурсів;

8) раціоналізація форм документів, документообігу й усієї системи оформлення, реєстрації та обробки документів.

Отже, реалізація наведених напрямів вирішення проблем організації та ведення обліку виробничих запасів підприємством приведе до значного підвищення результативності його господарської діяльності. Вирішення комплексу суперечливих та дискусійних питань обліково-аналітичного управління виробничими запасами є актуальним для більшості підприємств і потребує подальших досліджень з метою створення передумов для формування більш ефективної обліково-управлінської моделі.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник для студентів спеціальності "Облік і аудит" вищих навчальних закладів / за редакцією проф. Ф. Ф. Бутинця. – 5-те вид., доп. і перероб. – Житомир : ПП "Рута", 2007. – 726 с. 2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 9 "Запаси", затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. № 246, зі змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99>. 3. Харитоновна А. Запаси: обліковуємо правильно / А. Харитоновна // Баланс. – 2007. – № 45. – С. 4–5. 4. Рибалко О. М. Вдосконалення обліку виробничих запасів / Рибалко О. М. // Держава і регіони. Серія "Економіка та підприємництво". – 2008. – № 3. – С. 210–215. 5. Сайко О. В. Облік і контроль виробничих запасів (на прикладі підприємств молокопереробної промисловості України) : автореф. дис. канд. екон. наук : 08.06.04 / О. В. Сайко ; Київ. нац. екон. ун-т. – К., 2009. – 19 с. 6. Бухгалтерський облік : навч. посібн. для студ. спец. "Облік і аудит" вищих навчальних закладів / В. Сопко та ін. – Тернопіль : Астон, 2009. – 496 с. 7. Хом'як Р. Л. Бухгалтерський облік в Україні : навч. посібн. / Р. Хом'як, В. Лемешівський. – 7-ме вид., перероб. і доп. – Львів : Національний університет "Львівська політехніка", Інтелект-Захід, 2008. – 1224 с.

Студент 4 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ

НЕОБХІДНІСТЬ І ПРОБЛЕМА ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ

Анотація. Досліджено досвід упровадження Міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні. Викладено основні причини та оцінено необхідність переходу держави на нові стандарти фінансової звітності, а також виявлено основні проблеми, з якими стикається Україна в даному процесі.

Аннотация. Исследован опыт внедрения Международных стандартов финансовой отчетности в Украине. Изложены основные причины и оценена необходимость перехода государства на новые стандарты финансовой отчетности, а также выявлены основные проблемы, с которыми сталкивается Украина в данном процессе.

Annotation. The experience of implementing International Financial Reporting Standards in Ukraine is studied. The basic causes and the necessity of transition to new accounting standards, as well as the main problems Ukraine is facing in this process are discussed.

Ключові слова: необхідність упровадження, прозорість фінансової звітності, інвестиційна привабливість, підвищення рівня кваліфікації бухгалтерів.

В умовах сучасної економічної інтеграції для всіх держав є необхідністю надавати фінансову звітність про діяльність підприємств, яка була б прозорою та інформативною для іноземних інвесторів і відкривала б доступ вітчизняним компаніям до міжнародних ринків капіталу.

У різних країнах фінансова звітність підприємств має певні відмінності, зумовлені різними соціальними, економічними та політичними чинниками. Дані відмінності в підходах до змісту фінансових звітів значно ускладнюють аналіз інформації і прийняття управлінських рішень.

Актуальність теми полягає в тому, що на даному етапі розвитку міжнародних економічних відносин України необхідним є використання єдиної мови фінансової звітності, який використовується в більшості країн. Одним із важливих чинників успішного розвитку України є інформаційне взаєморозуміння з іноземними суб'єктами господарювання, тому перехід національної системи бухгалтерського обліку і складання звітності на міжнародні стандарти стає вимогою часу.

Метою даного дослідження є визначення основних переваг запровадження МСФЗ в Україні, а також виявлення проблем, з якими можуть зіткнутися національні суб'єкти господарювання в процесі здійснення переходу на міжнародні стандарти.

Значний внесок у дослідження проблеми запровадження МСФЗ в Україні зробили такі фахівці галузі бухгалтерського обліку та аудиту: Є. Макеева, С. Голов, О. Концур, В. Бірюченко, проте проблема впровадження МСФЗ потребує подальшого й ширшого дослідження.

Розвиток ринкових відносин і створення підприємств різних форм власності зумовили необхідність визначення та відображення кардинальних змін в організації і методології бухгалтерського обліку в Україні. Можливості виходу українських підприємств на ринки капіталу безпосередньо залежать від прозорості й достовірності фінансової звітності, на підставі якої інвестор міг би приймати рішення про доцільність і обсяг інвестицій, здійснювати контроль за їх ефективним використанням [1].

Згідно зі змінами, внесеними 12.05.2011 р. до Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні", публічні акціонерні товариства, банки, страховики, а також підприємства, що провадять господарську діяльність за видами, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України, складають фінансову звітність та консолідовану фінансову звітність за міжнародними стандартами [2]. Підприємства, які не зможуть здійснити трансформацію, змушені будуть переглянути свій статус суб'єкта господарювання і відмовитися від статусу відкритого акціонерного товариства. В основному даний перехід повинні будуть здійснити суб'єкти великого бізнесу, тоді як суб'єктам середнього і малого надається право вибору – переходити чи не переходити на МСФЗ.

Вивчення досвіду застосування МСФЗ великими компаніями України дозволяє виявити позитивні аспекти застосування МСФЗ як для осіб, які готують фінансову звітність, так і для зовнішніх користувачів:

1. Великою перевагою переходу на міжнародні стандарти є підвищення інвестиційної привабливості вітчизняних підприємств. Точні та прозорі дані дадуть можливість іноземним інвесторам оцінювати ризики і приймати зважені рішення про об'єкти інвестування.

2. Як наслідок, акції українських підприємств будуть присутні на міжнародних фондових біржах, що також сприятиме розвитку вітчизняного фондового ринку.

3. Перехід на МСФЗ посилить інтеграцію України в європейський економічний простір, що підвищить конкурентоспроможність держави в ринковій економіці.

4. Підвищиться довіра банків та інших потенційних кредиторів, що дасть можливість більш інтенсивно розвивати виробничу і збутову діяльність вітчизняних компаній.

5. Підвищиться престиж та імідж українських підприємств у світовій економіці.

Таким чином, переваги складання фінансової звітності відповідно до Міжнародних стандартів дійсно існують, і вони незаперечні для більшості користувачів фінансової звітності. МСФЗ можна розглядати як інструмент глобалізації економіки і світогосподарських зв'язків. Принципи, закладені в порядку звітності за МСФЗ, повинні зробити його більш адекватним і здатним відображати реальний фінансовий стан компанії, результати її діяльності, рух грошових коштів та зміни в капіталі. У зв'язку з цим значення МСФЗ є важливим не тільки для іноземних, але й для вітчизняних інвесторів. Це ще раз підтверджує необхідність і корисність для корпоративного і державного секторів економіки України прийняття МСФЗ.

Згідно із законодавством, підприємства повинні надати фінансові звіти про свою діяльність вже на початку 2013 року. Однак вивчення основ МСФЗ та адаптація до них у більшості країн відбувається в кілька етапів і потребує набагато більше часу, ніж один рік, як в Україні. Практично менше ніж за рік вітчизняні підприємства повинні були: проаналізувати фінансову звітність за національними стандартами, трансформувати її до відповідних вимог, оцінити основні засоби та підготувати звітність за міжнародним зразком, провести аудит і залучити незалежних експертів. Даний процес дуже тривалий і трудомісткий, а також потребує значних грошових витрат.

Досвід свідчить, що в процесі підготовки фінансової звітності відповідно до Міжнародних стандартів вперше управління компаній і бухгалтерських послуг можуть зіткнутися з низкою проблем методологічного (складність розуміння стандартів, методів трансформації фінансової звітності та аудиту), законодавчого і нормативного (правове регулювання, організаційні питання), організаційного (політики, програми та плани щодо здійснення), кадрового (відсутність кваліфікованих фахівців, які можуть розуміти й застосовувати МСФЗ), етичного та освітнього (освіта і навчання персоналу) характеру [2].

По-перше, основною проблемою є те, що податковий облік формується за своїми правилами та методологією і суттєво відрізняється від бухгалтерського обліку. Підприємство прагне працювати тільки в напрямі мінімізації оподаткування, і у зв'язку з цим стає нездійсненою вимога МСФЗ про прозорість, зрозумілість і порівнянність. Таким чином, підприємство стоїть перед вибором – мінімізації оподаткування, з одного боку, або переходу на МСФЗ із подальшим виходом на фондовий ринок, у результаті інтереси інвесторів та їх вимоги відходять на другий план, у тому числі й запровадження МСФЗ.

По-друге, МСФЗ суперечать деяким положенням українських законів і можуть виникнути певні проблеми з їх застосуванням. Наприклад, український Закон "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" говорить, що проміжна звітність складається у складі балансу і звіту про фінансові результати. За МСФЗ це мають бути хоча б короткі, але 5 форм звітності. Таким чином, Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність" не дозволяє формувати проміжну фінансову звітність за МСФЗ.

По-третє, основною розбіжністю між МСФЗ та національними стандартами у сфері ведення бухгалтерського обліку є принцип превалювання сутності над формою. Цей принцип є одним з основоположних у процесі ведення бухгалтерського обліку за МСФЗ. На жаль, незважаючи на те, що національні стандарти також декларують даний принцип, більшість українських компаній його не дотримуються і відображають операції виключно виходячи з юридичної форми, ігноруючи економічну сутність.

Також більшість підприємств у процесі переходу на МСФЗ можуть зіткнутися з низьким рівнем професіоналізму бухгалтерів, для багатьох швидка адаптація до нової форми складання фінансової звітності буде практично неможливою. Отже, компанії повинні заохочувати навчання і сертифікацію своїх фахівців, але в Україні більшість компаній не виділяють гроші на навчання і не заохочують своїх працівників, які самостійно сертифікуються і навчаються [3].

Крім того, складання фінансової звітності за МСФЗ здійснюється паралельно з веденням обліку за національними стандартами, це значно збільшує навантаження на бухгалтерів компаній, що призводить до збільшення впливу професійних кадрів. У нових кадрів не завжди вищий рівень професіоналізму, але при цьому вони висувають більш високі вимоги щодо оплати праці. Відповідно, процес упровадження МСФЗ сповільнюється або припиняється [3].

Важливою перешкодою для переходу на МСФЗ є необхідність залучати значні фінансові, кадрові та консалтингові ресурси.

Також значною проблемою є некомпетентність представницьких органів державної влади, яким доручено забезпечувати механізм упровадження МСФЗ. Для вирішення проблеми необхідно запрошувати іноземних фахівців, як це робили інші країни пострадянського простору, що зараз успішно впроваджують міжнародні стандарти.

Для того щоб прискорити процес переходу України на МСБО та вирішити всі проблеми, що виникають у зв'язку зі здійсненням даного проекту, необхідно: навчати і підвищувати кваліфікацію

бухгалтерів; залучати консалтингові компанії, які допоможуть фахівцям швидше освоїти міжнародні стандарти; реформувати законодавчу базу у сфері аудиту, а також привести у відповідність податкове законодавство. У процесі здійснення даних заходів буде усунута основна помилка бухгалтерів – некоректне складання фінансової звітності, а також українська фінансова звітність максимально наблизиться до міжнародних стандартів [4].

Таким чином, переваги складання фінансової звітності за міжнародними стандартами є і вони незаперечні для більшості користувачів фінансової звітності. МСФЗ можна розцінювати як інструмент глобалізації економіки і світових господарських зв'язків. Принципи, закладені в порядок формування звітності згідно з МСФЗ, роблять її адекватнішою і здатною відобразити істинний майновий стан підприємства. Тому цінність МСФЗ важлива не тільки для іноземних, але й для національних інвесторів також.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 липня 1999 р. (ред. від 02.10.12 р.) № 3614-VI [Електронний ресурс]. – Ст. 12-1. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>. 2. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік та фінансова звітність за міжнародними стандартами / С. Ф. Голов, В. М. Костюченко. – Х. : Фактор, 2008. – 890 с. 3. Портал електронного навчання бухгалтерів САР / СІРА. – Режим доступу : <http://sar-sira.com> 4. Офіційний сайт аудиторської фірми "Аксьонова та партнери" – Режим доступу : <http://ap-center.com>.

УДК 657.471.12

Клімова В. В.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Анотація. Досліджено працю робітників як необхідної складової частини процесу виробництва, споживання та розподілу створеного продукту. Обґрунтовано необхідність правильного обліку, оскільки заробітна плата – один із найважливіших засобів підвищення зацікавленості працівників у результатах своєї праці і її правильний облік є необхідною умовою для забезпечення потреб підприємства і працівників.

Аннотация. Исследован труд рабочих как необходимой составляющей части процесса производства, потребления и распределения созданного продукта. Обоснована необходимость правильного учета, поскольку заработная плата – одно из важнейших средств повышения заинтересованности работников в результатах своего труда и ее правильный учет является необходимым условием для обеспечения потребностей предприятия и работников.

Annotation. The paper studies the labour of workers as a necessary component of the process of production, consumption and distribution of the created product. The author proves the necessity of proper accounting, as the wage is one of the most important means of increasing the interest of employers in the results of their work, and its proper accounting is essential to meet the needs of businesses and workers.

Ключові слова: праця, оплата праці, заробітна плата, система оплати праці, робітник.

На будь-якому підприємстві цей розділ обліку ведеться в обов'язковому порядку. Для бухгалтера важливо знати основи законодавства про працю, контролювати правильність заповнення первинних документів про відпрацьований час, виробіток, наявність документів, що підтверджують право на доплати за невідпрацьований час. Заробітна плата перебуває в центрі уваги різних зацікавлених сторін – найманих працівників, власників, пенсійного фонду, податкових органів, профспілок, державних структур. Для кожної зі сторін значення заробітної плати цінується по-різному, але повільність нарахування та утримання зачіпає інтереси всіх.

Багато авторів ставить проблему обліку заробітної плати на головне місце серед інших аспектів облікової системи. Заслужують на увагу праці вітчизняних на зарубіжних авторів, серед яких: Башнянин Г. І., Бутинець Ф. Ф., Дерманська Г. О., Куцик П. О., Корягін М. В., Лишиленко О. В., П. Семюельсон, Полянська О. А., Сопко В. В., Ткаченко Н. М., Усач Б. Ф. та багато інших [1 – 3].

Метою роботи є вивчення організації обліку заробітної плати на підприємстві.

Об'єктом дослідження є організація обліку заробітної плати на підприємстві.

Предметом дослідження є облік заробітної плати.

Під економічною категорією "праця" розуміється "сукупність цілеспрямованих дій, що потребують фізичної або розумової енергії та мають своїм призначенням створення матеріальних і духовних цінностей" [4].

Згідно із Законом України "Про оплату праці", заробітна плата – це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку власник або уповноважений ним орган виплачує робітнику за виконану ним роботу [5]. Розміри оплати праці працівників установ та організацій, що фінансуються з бюджету, визначаються Кабінетом Міністрів України.

Розмір заробітної плати залежить від складності й умов виконаної роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності підприємства.

Заробітна плата складається з основної, додаткової заробітної плати та інших заохочувальних і компенсаційних виплат.

Основна заробітна плата – це винагорода за виконану роботу відповідно до встановлених норм праці (норм часу, виробітку, обслуговування, посадових обов'язків). Вона встановлюється у вигляді тарифних ставок (окладів) і відрядних розцінок для робітників та посадових окладів для службовців.

Додаткова заробітна плата – це винагорода за працю понад установлені норми, за трудові успіхи та винахідливість і за особливі умови праці. Вона включає доплати, надбавки, гарантійні та компенсаційні виплати, передбачені чинним законодавством, премії, пов'язані з виконанням виробничих завдань і функцій.

До інших заохочувальних та компенсаційних виплат належать виплати у формі винагород за підсумками роботи за рік, премії за спеціальними системами і положеннями, компенсаційні та інші грошові й матеріальні виплати, які не передбачені актами чинного законодавства або які провадяться понад встановлені зазначеними актами норми [3].

Організація заробітної плати на підприємстві визначається трьома взаємопов'язаними і взаємозалежними елементами, а саме: тарифною системою, нормуванням праці та формами оплати праці. Тобто, іншими словами, на кожному підприємстві є своя організація праці і свої системи оплати праці.

Важливим елементом організації заробітної плати є форми та системи оплати праці. В основному на підприємствах існують дві форми оплати праці – погодинна та відрядна. Системи оплати праці становлять протилежні підходи до оцінки та використання праці працівників.

При погодинній оплаті праці заробіток залежить від кількості відпрацьованого часу і тарифної ставки. Відрядна – це форма заробітної плати, при якій заробіток залежить від кількості виробленої продукції і розцінок на неї. Тарифна ставка становить заробітну плату за одиницю часу, а розцінка – заробітну плату за одиницю продукції.

Слід провести порівняльну характеристику погодинної та відрядної форм оплати праці (таблиця).

Таблиця

Порівняльна характеристика погодинної і відрядної форм оплати праці (авторське бачення)

Критерії трудової діяльності	Відрядна форма оплати праці	Погодинна форма оплати праці
Основний критерій	кількісний результат праці	відпрацьований робочий час
Контроль використання робочого часу	мінімальний	є необхідним
Залежність між кількістю праці та оплатою	пряма	непряма
Пряма залежність від результатів якості роботи	пряма	непряма
Передбачувана кваліфікація працівника	переважно низька	переважно висока
Характер трудових операцій	одноманітні	різноманітні
Ступінь складності обліку	високий	середній
Документи, які використовуються для нарахування заробітної плати	відрядні розцінки (тарифи, ставки)	тарифні ставки, документи з обліку робочого часу
Розподіл функціональних обов'язків із залученням додаткових підрозділів	присутній	відсутній
Залежність від кількості відпрацьованих днів	немає	є
Нарахування премій	від кількості перевиконання продукції	від кількості переробки часу

Зробивши порівняльну характеристику відрядної та погодинної оплати праці, можна відзначити, що при відрядній формі оплати праці у працівника вибудовується пряма залежність між резуль-

татами праці і винагородою, що він отримує за зроблену роботу. При цьому будь-яке зниження інтенсивності праці безпосередньо завдає шкоди інтересам самого працівника. Роботодавцеві не потрібно при таких умовах ретельно контролювати використання робочого часу.

Погодинна форма оплати праці переважно використовується там, де потрібно виконати складну або різноманітну роботу. Це може стосуватися як ведення бухгалтерського обліку, так і обслуговування клієнтів. Неможливо прямо виміряти якість складеного фінансового звіту або дружеско-любність відносно відвідувачів. У цих випадках погодинна оплата гарантує працівникові, що його особисті якості та вміння, здатність кваліфіковано виконати роботу спочатку враховані в трудовій угоді з ним.

Проаналізувавши дані, викладені вище, не можна однозначно вибрати кращу форму оплати праці. З одного боку, переваги почасової системи очевидні. У цьому випадку працівник начебто ні за яких умов не повинен залишитися з порожньою кишенею. Але в той же час не можна забувати, що ця система оплати праці аж ніяк не стимулює людину до підвищення якості своєї праці. Тому, на думку автора, краще ввести так звану комбіновану систему. Працівнику призначається за договором якийсь мінімум, який йому гарантований роботодавцем. Далі включається відрядна система, тому в цілому дохід працівника залежить від того, скільки він працював в минулому місяці, а в багатьох випадках – і від того, як він працював. Така комбінація зовсім не суперечить трудовому законодавству. Більш того, якщо мова йде про роботу, що заснована на якій-небудь інтелектуальній діяльності, подібна комбінована система є оптимальною. Людині гарантований мінімум, необхідний їй, а далі включається стимул до великої, серйозної та високоякісної роботи.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Дерманська Г. О. Облік розрахунків з оплати праці : навч. посібн. Лекції, завдання для виконання практичного завдання (ділова гра), підбір документів для виконання практичного завдання, завдання для самостійного виконання / Дерманська Г. О., Рижа Т. В. – К. : КНТ, 2009. – 336 с. 2. Лишиленко О. В. Бухгалтерський облік : підручник / О. В. Лишиленко. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : Вид-во "Центр учбової літератури", 2011. – 670 с. 3. Усач Б. Ф. Бухгалтерський облік та аудит підприємницької діяльності : навч. посібн. / Б. Ф. Усач. – Львів, 1995. – 208 с. 4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / укл. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : Перун, 2005. – 1728 с. 5. Про оплату праці : Закон України від 24.03.1995 р. № 108/95 – ВР // Відомості Верховної Ради. – 1995. – № 17. – С. 121. 6. Пушкар М. С. Фінансовий облік : підручник / М. С. Пушкар. – Тернопіль : Вид-во "Карт-бланш", 2002. – 628 с. 7. <http://www.dtk.com.ua>. 8. <http://profmeter.com.ua>.

УДК 657.3:005.21

Міхальчук А. О.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

СТРАТЕГІЧНИЙ ОБЛІК ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Анотація. Розглянуто теоретичні основи стратегічного обліку як однієї зі складових системи управління підприємством. Проаналізовано підходи зарубіжних та вітчизняних науковців до визначення поняття "стратегічний облік". Розкрито сутність стратегічного обліку, його мету та завдання.

Аннотация. Рассмотрены теоретические основы стратегического учета как одной из составляющих системы управления предприятием. Проанализированы подходы зарубежных и отечественных ученых к определению понятия "стратегический учет". Раскрыты сущность стратегического учета, его цели и задачи.

Annotation. The article deals with the theoretical foundations of strategic accounting as one of the components of enterprise management system. The approaches of foreign and domestic scholars to the definition of "strategic accounting" are analysed. The essence of strategic accounting, its purpose and objectives are revealed.

Ключові слова: система управління підприємством, стратегічне управління, стратегічний облік, завдання та мета стратегічного обліку, стратегія підприємства, стратегічне рішення.

© Міхальчук А. О., 2013

На сучасному етапі розвитку економіки перед багатьма вітчизняними підприємствами стоять проблеми, без вирішення яких дуже складно забезпечити їх ефективне функціонування, яке багато в чому залежить від їх здатності враховувати численні зміни, що відбуваються в зовнішньому середовищі. Одним із способів вирішення даних проблем є забезпечення їх ефективного стратегічного управління. Стратегічне управління дозволяє підвищити здатність підприємства протистояти непередбаченим ситуаціям та визначати пріоритетні напрями діяльності. Особливу увагу слід приділити інформаційному забезпеченню процесу стратегічного управління діяльністю підприємства – стратегічному обліку, який, використовуючи зовнішню та внутрішню інформацію, забезпечує керівництво підприємства необхідною інформацією для прийняття стратегічних управлінських рішень, що визначають загальний напрям розвитку підприємства та його ефективність.

Проблемам розвитку стратегічного обліку присвячена значна кількість праць зарубіжних і вітчизняних науковців, зокрема: Керімова В. Е., Б. Райана, Шевчук В. Р., Терехової В. А., К. Друрі, Саєнко М. Г., Плікус І. Й., Голова С. Ф. та ін. [1 – 7]. Проте на сьогоднішній день все ж таки не має чіткого підходу до розуміння його сутності та призначення, залишаються невирішеними проблеми відносно його змістових характеристик. У зв'язку з чим сутнісні характеристики стратегічного обліку потребують окремої уваги і детальнішого розвитку.

Метою даної статті є дослідження поняття та сутності стратегічного обліку як однієї зі складових системи управління підприємством, визначення його завдань та функцій. Об'єктом дослідження виступає система управління підприємством. Предметом є облік підприємства, що забезпечує можливість його стратегічного управління, тобто стратегічний облік.

Для ефективного функціонування підприємства необхідно мати систему управління підприємством, яка дозволить максимально повністю використовувати всі наявні ресурси, своєчасно реагувати на зміни, які відбуваються у зовнішньому та внутрішньому середовищах, розробляти і запроваджувати відповідні стратегії функціонування. При цьому важлива роль відводиться стратегічному управлінню.

Під стратегічним управлінням розуміють процес розробки стратегій і управління організацією для успішної її реалізації. Інформаційною базою стратегічного управління є стратегічний облік, який реєструє, узагальнює та представляє дані, які необхідні для прийняття стратегічних управлінських рішень [1].

На сьогодні не існує чіткого обґрунтування стратегічного обліку, різні автори по-різному визначають сутність та напрями його розвитку.

Так, Б. Райан під стратегічним обліком розуміє певне поєднання управлінського обліку із системами фінансової звітності, зорієнтоване на прийняття стратегічних рішень [2, с. 38]. Шевчук В. Р. розглядає стратегічний облік як систему інформаційної підтримки стратегічних управлінських рішень [3, с. 9]. Терехова В. А. визначає стратегічний управлінський облік як облікову систему, "адаптовану до сучасного виробничого середовища, що включає багатомірну стратегію зв'язків за допомогою каналів поширення і визначення потреб споживачів" [4]. Є слушно думка К. Друрі, що "стратегічний облік повинен передусім забезпечувати керівництво підприємства інформацією, яка допомагатиме йому досягнути, а потім підтримувати стратегічну (тобто лідерську) позицію на ринку стосовно конкурентів" [5, с. 879].

Отже, під стратегічним обліком розуміють облікову систему, яка забезпечує керівництво підприємства інформацією, що допомагатиме йому приймати ефективні управлінські рішення, які спрямовані на досягнення підприємством стратегічних цілей.

Метою стратегічного обліку є забезпечення керівництва всією інформацією, необхідною для управління і контролю за розвитком підприємства в інтересах його власників та інших зацікавлених партнерських груп, зокрема: кредиторів, клієнтів, постачальників, персоналу та уряду [3, с. 12].

Стратегічний облік призначений для планування майбутньої стратегії й тактики функціонування підприємства, він відповідає стратегіям, які розробляє підприємство. Під стратегією підприємства розуміють систематичний план його потенційної поведінки в умовах неповноти інформації про майбутній розвиток середовища та підприємництва, що включає формування місії, довгострокових цілей, а також шляхів і правил прийняття рішень для найбільш ефективного використання стратегічних ресурсів, сильних сторін і можливостей, усунення слабких сторін та захист від загроз зовнішнього середовища задля майбутньої прибутковості, тобто систему організаційно-економічних заходів для досягнення довгострокових цілей підприємства [6].

Стратегічний облік враховує вплив факторів мікро- та макросередовища підприємства. Стратегічний облік становить основу для прийняття стратегічних рішень, які спрямовані на досягнення підприємством успіху шляхом реалізації своїх цілей із урахуванням факторів зовнішнього середовища.

Основними завданнями стратегічного обліку є:

- 1) стратегічне планування;
- 2) визначення критичних показників стратегічних планів;
- 3) визначення вузьких і пошук слабких місць управлінських рішень;
- 3) визначення основних підконтрольних показників відповідно до стратегічних цілей;
- 4) порівняння планових і фактичних значень підконтрольних показників з метою виявлення причин і наслідків цих відхилень;
- 5) аналіз впливу відхилень на виконання стратегічних планів [7].

Перераховані завдання стратегічного обліку доречно буде доповнити групуванням та зведенням даних, які необхідні для одержання підсумкової інформації про фінансово-господарські операції підприємства, а також про вплив на нього показників мікро- та макросередовища.

Управління діяльністю підприємства є складним і комплексним процесом. Мета управління досягається стратегічним обліком, що виконує такі функції: забезпечення інформацією, яка необхідна для стратегічного планування, контролю і прийняття стратегічних управлінських рішень; контроль та оцінка результатів діяльності підприємства в досягненні цілі; аналіз прогнозних результатів.

Отже, однією з найбільш важливих цілей функціонування підприємства є забезпечення їх стратегічної стійкості. Реалізація поставленого завдання потребує володіння оперативною, достовірною та змістовною інформацією про показники як внутрішнього, так і зовнішнього середовищ підприємства. За результатами дослідження стратегічний облік, використовуючи зовнішню і внутрішню інформацію, спрямований забезпечити керівництво підприємства необхідною інформацією для прийняття стратегічних управлінських рішень. Однак на сьогодні питання стратегічного обліку залишається невирішеним та потребує подальшого опрацювання. Існує проблема стосовно впровадження стратегічного обліку на вітчизняних підприємствах та його організації, оскільки відсутня чітка методологія його здійснення і кожне підприємство визначає її самостійно з урахуванням його специфіки.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Стратегический учет : учебн. пособ. / под ред. В. Э. Керимова. – М. : Омега-Л, 2005. 2. Райан Б. Стратегический учет для руководителя / под ред. В. А. Микрюкова ; [пер. с англ.] – М. : Аудит : ЮНИТИ, 1998. – 616 с. 3. Шевчук В. Р. Стратегічний управлінський облік : навч. посібн. / В. Р. Шевчук. – К. : Алерта, 2009. – 176 с. 4. Терехова В. А. Стратегический управленческий учет: состояние и развитие в зарубежных странах / В. А. Терехова // Бухгалтерский учет в бюджетных и некоммерческих организациях. – 2000. – № 4. – С. 9–12. 5. Друри К. Управленческий и производственный учет : учебник / К. Друри ; пер с англ. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2005. – 1071 с. 6. Саєнко М. Г. Стратегія підприємства : підручник / М. Г. Саєнко. – Тернопіль : Економічна думка, 2006. – 390 с. 7. Плікус І. Й. Стратегічний облік як інструмент стратегічного управління підприємством / І. Й. Плікус // Вісник Української академії банківської справи. – 2002. – № 12. – С. 94–95.

УДК 657.3:336.221.24

Євко Н. О.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ НА ПІДПРИЄМСТВІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ЗМІН У ПОДАТКОВОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Анотація. Розглянуто поняття "облікова політика", фактори, що впливають на її формування, та особливості обліку основних засобів, доходів і видатків, нематеріальних активів відповідно до чинних змін у податковому законодавстві, що мають бути зазначені в наказі про облікову політику.

Аннотация. Рассмотрены понятие "учетная политика", факторы, влияющие на ее формирование, и особенности учета основных средств, доходов и расходов, нематериальных активов в соответствии с действующими изменениями в налоговом законодательстве, которые должны быть указаны в приказе об учетной политике.

Annotation. The article deals with the concept of "accounting policy", the factors influencing its development and characteristics of fixed assets, income and expenses, intangible assets in accordance with current changes in tax law that should be listed in the decree on accounting policy.

Ключові слова: облікова політика, бухгалтерський облік, принцип послідовності, наказ про облікову політику, складові облікової політики.

Вибір теми дослідження обумовлений змінами у податковому законодавстві, а саме прийняттям Податкового кодексу України (ПКУ), положення якого вимагають внесення змін у ведення бухгалтерського обліку на підприємстві. Невід'ємною частиною бухгалтерського обліку є облікова полі-

тика підприємства, яка має відповідати вимогам чинного законодавства. Тому необхідно розглянути дане питання і визначити основні складові, які потребують змін.

Вивченням даного питання займалися такі науковці, як: Бутинець Ф. Ф. [1], Пушкар М. С. [2], Івченко Л. В. [3], Швець В. Г. [4]. Вони розглядали принципи та методи формування облікової політики, проте вплив Податкового кодексу на облікову політику підприємства ними не було досліджено.

Метою дослідження є визначення основних напрямів удосконалення облікової політики підприємствами України відповідно до Податкового кодексу України.

Об'єктом дослідження є організація бухгалтерського обліку на підприємстві.

Предметом дослідження є облікова політика як складова організації бухгалтерського обліку на підприємстві.

Поняття облікової політики визначене Законом України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні": облікова політика – це сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності [5].

Облікова політика застосовується з урахуванням принципу послідовності, що передбачає постійне застосування прийнятої стабільної облікової політики [6]. Вона має враховувати такі важливі фактори: форму власності та організаційно-правову структуру підприємства; вид економічної діяльності, що зумовлює особливості та умови облікової роботи; параметри підприємства за обсягами діяльності, номенклатурою продукції, чисельністю працюючих тощо; режим оподаткування; умови забезпечення підприємства ресурсами та умови реалізації готової продукції; матеріально-технічне забезпечення обліково-аналітичної роботи підприємства та рівень забезпеченості кваліфікованими обліковими працівниками; умови організації та стимулювання праці, відповідальності тощо [4].

Документом, у якому фіксуються положення облікової політики, є наказ або розпорядження керівника підприємства, що складається на кожний наступний звітний рік відповідно до Закону України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні".

Наказ про облікову політику – це документ внутрішнього користування, який підписують особи, які мають право першого та другого підпису (традиційно – це керівник та головний бухгалтер або бухгалтер). При складанні наказу, крім факторів нормативно-правового характеру, необхідно також враховувати: юридичний статус підприємства (форму власності та організаційно-правову форму), галузеву специфіку підприємства, наявність кваліфікованих бухгалтерських кадрів та ін. Сам наказ має повно відображати особливості організації та ведення бухгалтерського обліку і складання звітності на підприємстві. Форма та зміст наказу на сьогодні не регламентуються [4].

У Листі Міністерства фінансів України "Про облікову політику" зазначається, що зміни в обліковій політиці можуть відбуватися у випадках: якщо змінюється на підприємствах статут; якщо змінюються вимоги органу, який здійснює функції з державного регулювання методології бухгалтерського обліку та фінансової звітності; якщо зміни облікової політики забезпечать більш достовірне відображення подій (господарських операцій) у бухгалтерському обліку і фінансовій звітності. Слід зазначити, що прийняття Податкового кодексу України є одним із чинників, у результаті прийняття якого підприємства мають внести зміни до облікової політики.

Основними об'єктами облікової політики, як і бухгалтерського та податкового обліку, є доходи та витрати підприємства. Для їх обчислення існує певна методологія, яка має свої особливості як у бухгалтерському, так і в податковому обліку. Адже дані напрями обліку впливають на фінансові результати та прибуток до оподаткування. Оскільки вимоги Податкового кодексу України та П(С)БО не є однозначними, то в обліковій політиці необхідно зазначити, коли будуть визнаватись доходи та витрати.

Також певні зміни відбулися і в обліку основних засобів. При складанні облікової політики необхідно зазначити вартісну межу віднесення об'єкта до складу основних засобів. Так, на сьогодні вона встановлена в розмірі 2 500 гривень. Положення облікової політики суб'єкта господарювання обов'язково повинні містити визначені для кожної групи основних засобів строки корисного використання. Строки корисного використання об'єктів основних засобів не можуть бути меншими, ніж зазначені в Податковому кодексі України. Відповідно до ПКУ в обліковій політиці необхідно зазначити метод нарахування амортизації для кожного об'єкта.

Для відповідності обліку нематеріальних активів чинному Податковому кодексу України в обліковій політиці необхідно зазначити його строк експлуатації та метод нарахування амортизації з урахуванням нововведень [7].

Прийняття ПКУ не вплинуло на облік запасів. Тому підприємство зазначає метод їх оцінки при вибутті: використання ідентифікованої, середньозваженої собівартості запасів, собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО), нормативних затрат, оцінка за цінами продажу. При виборі списання запасів за середньозваженою собівартістю додатково вказують періодичність визначення такої собівартості – за кожною операцією або в цілому за місяць.

Щодо обліку дебіторської заборгованості, то в наказі про облікову політику фіксують порядок визначення резерву сумнівних боргів. За п. 8 П(С)БО 10 "Дебіторська заборгованість" він може бути сформований методом застосування [8] абсолютної суми сумнівної заборгованості та коефіцієнта сумнівності.

При виборі методу застосування коефіцієнта сумнівності додатково вказують метод визначення самого коефіцієнта, а саме на підставі:

- 1) питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході;
- 2) класифікації дебіторської заборгованості за строками непогашення;
- 3) визначення середньої питомої ваги, списаної протягом періоду дебіторської заборгованості, виходячи з її суми на початок відповідного періоду за попередні 3 – 5 років.

При нарахуванні резерву сумнівних боргів за ПКУ подібних варіантів немає. Ухваливши Податковий кодекс, законодавці намагалися спростити обліковий процес шляхом об'єднання бухгалтерського та податкового обліку.

Таким чином, облікова політика визначає дії підприємства на тривалий період, дає змогу оперативно реагувати на зміни, що відбуваються у виробничому процесі, ефективно пристосовувати виробничу систему до умов зовнішнього середовища, знизити економічний ризик і досягти успіхів у конкурентній боротьбі.

На сучасному етапі наша країна перебуває у стані реформування, тому управлінський персонал підприємства повинен особливо уважно слідкувати за змінами в законодавстві та оперативно їх упроваджувати в діяльність підприємства. Отже, за умов дотримання наведених рекомендацій підприємство зможе правильно й ефективно здійснювати ведення бухгалтерського обліку та безпомилково складати фінансову звітність, що не потягне за собою штрафні санкції.

Напрямами подальших досліджень щодо даної теми можуть бути врахування нововведень податкового законодавства за умови бухгалтерського обліку за міжнародними стандартами.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Бутинець Ф. Ф. Організація бухгалтерського обліку / Ф. Ф. Бутинець, О. П. Войналович, І. Л. Томашевська. – Житомир : ПП "Рута", 2005. – 528 с. 2. Пушкар М. С. Теорія і практика формування облікової політики : монографія / М. С. Пушкар, М. Т. Щирба. – Тернопіль : Карт-бланш, 2009. – 260 с. 3. Івченко Л. В. Концептуальні засади облікової політики / Л. В. Івченко // Фінанси, облік і аудит : збірник наукових праць. – 2009. – № 14. – С. 246–256 4. Швець В. Г. Теорія бухгалтерського обліку [Електронний ресурс] / В. Г. Швець. – Режим доступу : <http://books.efaculty.kiev.ua/bug/1/r11/> 5. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/> 6. Про облікову політику : Лист Міністерства фінансів України від 21.12.2005 р. № 31-34000-10-5/27793 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.minfin.gov.ua 7. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/> 8. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість" : Наказ Мінфіну України від 08.10.99 р. № 237 // Все про бухгалтерський облік. – 2011. – № 10. – С. 53–56.

УДК 657.421

Старченко В. В.

Кириченко Є. О.

Студенти 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОБЛІК І ОЦІНКА ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ТА ЇХ ЕФЕКТИВНЕ ВИКОРИСТАННЯ НА МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Анотація. Розглянуто теоретичні та методологічні аспекти обліку та оцінки основних засобів, проблематику обліку й оцінки основних засобів та шляхи їх удосконалення, методи нарахування амортизації основних засобів і їх ефективне використання на малих підприємствах.

Аннотация. Рассмотрены теоретические и методологические аспекты учета и оценки основных средств, проблематика учета и оценки основных средств и пути их совершенствования, методы начисления амортизации основных средств и их эффективное использование на малых предприятиях.

Annotation. The theoretical and methodological aspects of accounting and assets evaluation, accounting issues and assets evaluation and the ways to improve the methods of fixed assets depreciation and their effective use by small businesses are examined.

Ключові слова: основні засоби, класифікація, облік, оцінка, амортизація, ефективність.

Актуальність даної теми зумовлена тим, що економічний розвиток України залежить від ефективності функціонування малих підприємств. Важливе значення приділяється основним засобам як головному елементу матеріально-технічної бази малого підприємства.

© Старченко В. В., Кириченко Є. О., 2013

Оцінкою та обліком основних засобів займалися такі економісти, як О. Смоліна, Пащенко Н. В., Соколов Я. В., Поддєрьогін А. М., Ткаченко Н. М., Чебанова Н. В., Рибченко М. Ф., Голов С. Ф., Завгородній В. П. та ін. [1 – 6], проте досі залишаються недостатнього розглянутими проблеми обліку та оцінки основних засобів саме на малих підприємствах.

Метою дослідження є обґрунтування шляхів удосконалення обліку та оцінки основних засобів на малих підприємствах.

Об'єктом дослідження є основні засоби малого підприємства.

Предмет дослідження – процес ефективного використання основних засобів на малих підприємствах.

Для здійснення своєї діяльності підприємства повинні мати необхідні засоби та матеріальні умови. Це найголовніший елемент продуктивних сил.

За допомогою таких засобів людина впливає на предмет праці з метою трансформування вхідних матеріальних ресурсів у готовий продукт.

У бухгалтерському обліку засоби праці виділено в окремий об'єкт обліку, що має назву "основні засоби" [7].

Основні засоби – матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим засобам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний термін корисного використання (експлуатації) яких більший, ніж один рік (або операційного циклу, якщо він довший за рік) [3].

Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про основні засоби визначено в Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби". Норми цього положення застосовуються підприємствами, організаціями та іншими юридичними особами всіх форм власності [7].

Порядок відображення надходження основних засобів у бухгалтерському обліку та формування їх первинної вартості залежить від того, яким чином і на яких умовах вони придбані.

Основні засоби відображаються в балансі та звітності в грошовому вимірі, що дає можливість визначити їх загальний обсяг, структуру, амортизацію, знос, зміни у складі окремих груп у динаміці та ряд техніко-економічних показників.

Первинна вартість основних засобів показує вартість кожного об'єкта в момент його введення в експлуатацію. Дані про вартість об'єкта записуються в акті приймання основних засобів, а також в інвентарній картці, звідки й походить назва цієї вартості – інвентарна. Первинна вартість може змінюватись лише під час переоцінки, добудови, модернізації та реконструкції об'єкта в порядку проведення робіт за рахунок капітальних інвестицій. Такий порядок забезпечує стабільність оцінки засобів праці і дає можливість проведення аналізу їх використання у порівняльних цінах.

Залишкова вартість основних засобів – це різниця між первинною вартістю об'єктів і нарахованим зносом, який визначається за даними бухгалтерського обліку. Знос визначається бухгалтером, виходячи зі строку і норм амортизації.

Залишкова вартість показує ту частину вартості, яка ще залишилася після перенесення на готовий продукт вартості об'єкта внаслідок використання у виробничому процесі. Чим довше служить об'єкт і бере участь у виробництві, тим менша залишкова вартість.

Справедлива (реальна) вартість об'єкта основних засобів дорівнює сумі, за якою актив може бути обміняний у процесі здійснення угоди між компетентними, обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами.

Справедливою вартістю в більшості випадків є ринкова вартість за умови тривалого збереження способу господарського використання відповідних об'єктів, тобто використання для здійснення одного й того ж або аналогічного виду діяльності.

Ринкова вартість визначається професійними оцінювачами. За неможливості отримання інформації про ринкову вартість яких-небудь об'єктів через їх специфічний характер вони переоцінюються за відновленою вартістю з урахуванням фактичного зносу.

Відновлювальна вартість основних засобів – це вартість відтворення об'єктів у сучасних умовах виробництва і дійсних на даний момент цінах. Відновлювальна вартість вимагає переоцінки основних засобів на певну дату. Відомо, що в процесі оцінювання основних засобів за початковою вартістю в різний час діють різні ціни, отже, у балансі вони показуються у непорівнянному вигляді.

Ліквідаційна вартість визначається як чиста сума, яку підприємство розраховує отримати за об'єкт основних засобів у кінці періоду використання, що передбачений, за винятком очікуваних витрат на ліквідацію цього об'єкта.

Аналітичний облік є основним джерелом обліку основних засобів, оскільки в повсякденній роботі доводиться мати справу з окремими об'єктами щодо: оприбуткування, списання, переміщення, реалізації, а також нарахування амортизації, проведення капітального й поточного ремонту тощо. Отже, необхідно мати всі довідкові дані про кожний об'єкт основних засобів. Виходячи з цього й організовується аналітичний облік.

Аналітичний облік основних засобів ведеться окремо щодо кожного об'єкта.

Основні засоби функціонують у виробничих та невиробничих сферах різних підприємств. Останнім часом облік їх дещо ускладнився, а ряд проблем негативно впливає на процес управління виробництвом, знижуючи ефективність їх використання. До кола таких проблем можна віднести:

різні підходи до термінології та визначення сутності основних засобів у фінансовому обліку й системі оподаткування, принципів їх оцінки;

проблеми вдосконалення системи амортизації;

проблеми підвищення інформативності первинних документів з обліку основних засобів;
проблему інформаційного забезпечення управління матеріально-технічною базою;
проблеми аналізу ефективності використання основних засобів і можливості її прогнозування тощо.

Окремою групою є проблеми складності оцінки основних засобів, які полягають у виборі вартості, за якою їх слід вимірювати.

Традиційним і найбільш методично розробленим способом оцінки в національній обліковій практиці є відображення основних засобів за первинною вартістю, яка складається з фактичних витрат на їх виробництво і придбання.

Проте в процесі оцінювання основних засобів в умовах інфляційних процесів застосування первинної вартості може привести до негативних наслідків. Навіть за умов незмінних цін потенціал основних засобів не є незмінним, оскільки скорочується строк їх служби, вони стають морально застарілими. Основні засоби, які придбані в різний час і мають однакові характеристики, матимуть різну вартість. А проведення постійних переоцінок збільшує витрати підприємства, що впливає на його фінансовий результат.

Основними проблемами, що виникають у процесі оцінювання за справедливою вартістю основних засобів, є:

1) відсутність методичних основ обґрунтованого визначення вихідної оцінки основних засобів в Законі України "Про оцінку майна, майнових прав та професійну оцінну діяльність в Україні", що є досить важливим;

2) відсутність такої оцінки, яка б задовольняла вимоги всіх без винятку користувачів фінансової звітності в процесі вибору об'єктивного методу оцінки основних засобів.

Для вирішення даних проблем необхідно здійснити такі дії:

удосконалити методику обліку надходження основних засобів у системі аналітичних рахунків, що дозволить спростити систему бухгалтерських записів;

розробити бухгалтерську модель економічного механізму амортизації, що сприятиме вирішенню проблем фінансового, внутрішньогосподарського обліку амортизаційних процесів та їх податкового аспекту;

удосконалити методику обліку витрат на ремонт основних засобів, що підвищить ефективність управління витратами;

розробити модель залежності витрат від віку устаткування, яка дозволить визначити доцільність проведення ремонту основних засобів.

Реалізація вищенаведених дій дасть змогу вдосконалити організацію та методику обліку й аналізу основних засобів, підвищити їх інформативність і прогнозувати ефективність їх використання на підприємстві.

Отже, створення підприємства передбачає інвестування значної частини капіталу в матеріальні цінності, що призначаються для довгострокового використання як засобів праці, що становлять основу виробничих потужностей підприємства та є його основними засобами. Економічна сутність і матеріально-речовий зміст основних засобів слугують визначальними характеристиками ідентифікації їх значення в забезпеченні відтворювальних процесів, функціонуванні та розвитку виробництва. Тому велике значення в дослідженні ефективності використання основних засобів має оцінювання їх сучасного стану, забезпечення адекватної класифікації, виходячи із сучасних умов господарювання, та проведення об'єктивного аналізу.

Для контролю за збереженням основних засобів та організації облікового процесу кожному об'єкту присвоюють інвентарний номер, незалежно від перебування його в експлуатації чи в запасі.

У результаті можна зробити висновок, що, незалежно від організаційно-правової форми власності підприємства, облік основних засобів організовується в бухгалтерії в розрізі інвентарних об'єктів, кожному з яких присвоюється інвентарний номер, кошти можуть оцінюватися як в натуральних, так і у вартісних показниках. Останні є базою для складання балансу та річного звіту та бувають таких видів: первинна, відновлювальна і залишкова вартість. Аналітичний облік, організований із застосуванням обчислювальної техніки, дозволяє скоротити трудомісткість, витрати часу, підвищити якість контролю, забезпечує швидкий доступ до інформації.

Оскільки фінансове становище підприємств перебуває в прямій залежності від стану основних засобів, підприємства зацікавлені в поліпшенні використання основних засобів.

Стан основних засобів та ефективність їх використання – одна з головних умов успішної діяльності підприємства.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Смоліна О. Облік основних засобів / О. Смоліна // Все про бухгалтерський облік. – 2008. – № 106. – С. 9–18. 2. Пашенко Н. В. Теоретичні засади обліку основних засобів / Н. В. Пашенко // Економіка та держава. – 2009. – № 1. – С. 58–59. 3. Соколов Я. В. Основные средства: их учет, знос и амортизация / Я. В. Соколов // Бухгалтерская наука. – 2009. – № 2. – С. 17–19. 4. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств / А. М. Поддєрьогін. – К. : КНЕУ, 2005. 5. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України : підручник для студ. екон. спец. вищ. навч. закл. / Н. М. Ткаченко. – 6-те вид. – К. : А.С.К., 2004. 6. Чебанова Н. В. Фінансовий облік : підручник / Н. В. Чебанова, Т. І. Єфіменко. – К. : ВЦ "Академія", 2007. 7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://proaudit.com.ua/buh/standart/psbo-7.html>.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОБЛІКОВІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ БАНКУ

Анотація. Розглянуто особливості обліку формування капіталу та визначено найголовніші проблеми розвитку капіталізації банків України, наведено основні методи нарощування обсягів капіталу та відображено основні напрями їх використання.

Анотация. Рассмотрены особенности учета формирования капитала и определены самые главные проблемы развития капитализации банков Украины, приведены основные методы наращивания объемов капитала и основные направления их использования.

Annotation. The article describes the features of the capital formation accounting and identifies the most important problems of the capitalization of banks in Ukraine, offers the main methods of increasing the volume of capital and the main directions of its usage.

Ключові слова: банк, власний капітал, облік, статутний капітал, капіталізація.

Протягом періоду становлення та розвитку банківської системи України комерційні банки змогли досягти вагомих результатів. Але все ще наявним є досить низький рівень капіталізації комерційних банків.

Величина капіталу визначає обсяги активних операцій банку, розмір депозитної бази, можливості запозичення коштів на фінансових ринках, максимальні розміри кредитів, величину відкритої валютної позиції та ряд інших важливих показників, які істотно впливають на діяльність банку.

Тому проблема збільшення капіталу є актуальною і потребує негайного вирішення.

Даній темі приділена увага різними науковцями, котрі досліджують рівень капіталізації банку, серед них Пітер С. Роуз, Е. Рід, Алексеєнко М. Д., Р. Коттер, Д. Розенберг, Р. Сміт, Е. Гілл, Кіреєва К. О., Дж. Сінкі, Міщенко В. І. та ін.

Однак коло питань, пов'язаних із організацією управління капіталом банків у сучасних умовах, не набуло належного висвітлення і потребує більш детального дослідження.

Метою дослідження є розгляд особливостей формування власного капіталу банку, дослідження та пошук шляхів збільшення обсягів капіталізації.

Цільове спрямування досліджень зумовило постановку та вирішення основних завдань:

дати визначення поняттю "власний капітал банку" та розглянути основні його складники;

розглянути особливості обліку формування статутного капіталу банку;

дослідити основні методи збільшення обсягів капіталу в банках.

Об'єктом дослідження є капітал банків.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних і організаційно-практичних питань з обліку й управління капіталом банків.

Головна мета процесу управління банківським капіталом полягає в залученні та підтримці достатнього обсягу капіталу для розширення діяльності й створення захисту від ризиків.

В Україні величина капіталу комерційних банків регулюється централізовано Національним банком через установлення мінімальних вимог (нормативів) до розмірів та достатності капіталу.

Власний капітал банку становить залишкову частку в активах банку після вирахування всіх його зобов'язань. У його складі обліковуються основний та додатковий капітал [1].

Основний капітал банку включає статутний капітал і розкриті резерви, надбавки до курсу акцій і додаткових внесків акціонерів у статутний капітал, загальний фонд покриття ризиків.

За умови затвердження Національним банком України додатковий капітал може включати:

- 1) нерозкриті резерви;
- 2) резерви переоцінки;
- 3) гібридні (борг/капітал) капітальні інструменти;
- 4) субординований борг.

Національний банк України має право визначати своєю постановою інші складові додаткового капіталу, а також умови та порядок його формування.

Статутний капітал банку формується відповідно до Закону України "Про банки і банківську діяльність" [2], інших актів чинного законодавства в порядку, визначеному статутом банку. Незалежно від організаційно-правової форми банку, його статутний капітал формується шляхом внесення резидентами і нерезидентами – юридичними і фізичними особами – коштів виключно у грошовій

формі. Кошти можуть перераховувати лише з власних поточних рахунків юридичні особи та фізичні особи в безготівковій формі та вносити фізичні особи в готівковій формі. Резиденти України здійснюють грошові внески у гривнях, нерезиденти – в іноземній вільно конвертованій валюті або у гривнях.

Розмір статутного капіталу визначається засновниками (акціонерами) банку, але не може бути меншим за розмір, установлений Національним банком України [2].

Кошти, перераховані акціонерами банку відповідно до їхніх зобов'язань щодо передплати акцій, до реєстрації змін до статуту банку, які пов'язані зі збільшенням статутного капіталу, враховуються на аналітичних рахунках балансового рахунку 3630 "Внески за незареєстрованим статутним капіталом", що відкриваються в розрізі акціонерів:

Дт Рахунки для обліку грошових коштів (поточні рахунки клієнтів);

Кт 3630 Внески за незареєстрованим статутним капіталом.

Зареєстрований статутний капітал банку обліковується на балансових рахунках групи 500 "Статутний капітал банку" Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України:

5000 П Зареєстрований статутний капітал банку;

5001 КП Несплачений зареєстрований статутний капітал банку;

5002 КП Власні акції (частки, паї), що викуплені в акціонерів (учасників);

5003 П Дивіденди, що спрямовані на збільшення статутного капіталу.

Аналітичний облік статутного капіталу ведеться за видами участі в капіталі (наприклад, види акцій) і за кожним засновником (учасником або акціонером).

Відображення операцій у бухгалтерському обліку за рахунками групи 500 "Статутний капітал банку" здійснюється тільки на балансі головного банку (юридичної особи) у розрізі філій та представництв. Порядок проведення розрахунків філіями одного банку щодо передачі коштів статутного капіталу визначається банком самостійно [3].

На сьогодні банки стикаються з проблемою невідповідності капіталу банку сформованим ним активам. Наявність такої проблеми говорить про загальну фінансову нестабільність та недостатню незалежність банківської системи, тобто банки не здатні належно обслуговувати взяті на себе грошові зобов'язання. Забезпечення обсягів капіталу банків на рівні, що відповідає потребам економіки, яка відновлюється, є головним завданням для банківської системи на найближче майбутнє.

У банківській практиці використовуються два методи управління капіталом:

метод внутрішніх джерел поповнення капіталу;

метод зовнішніх джерел поповнення капіталу.

Вибирати "найліпше" джерело для нарощування банківського капіталу необхідно, враховуючи:

права та інтереси існуючих та потенційних акціонерів банку;

ринкові умови;

ступінь точності прогнозів щодо майбутнього прибутку банку;

ризик недостатності чи недоступності для банку окремого джерела власного капіталу;

відносні витрати щодо залучення певного джерела зростання власного капіталу;

вплив на прибутковість акціонерного капіталу, що вимірюється прибутком на 1 звичайну акцію;

наявні обмеження щодо залучення окремих джерел власного капіталу банку, передбачених законодавством і/або державними органами регулювання банківської діяльності;

оподаткування операцій із нарощування власного капіталу банку [4].

За першим методом головним джерелом зростання капіталу є нерозподілений прибуток банку. Реінвестування прибутку – найприйнятніша і порівняно дешева форма фінансування банку, який прагне розширити свою діяльність. Такий підхід до нарощування капітальної бази дає змогу не розширювати коло власників, а отже, зберегти наявну систему контролю за діяльністю банку і виключити зниження дохідності акцій унаслідок збільшення їх кількості в обігу [5].

Ефективність використання цього методу в основному залежить від покращення якості банківського менеджменту, правильність якого забезпечує вчасність реагування на зміни в кон'юктурі ринку, максимальну ефективність використання ресурсів з метою зниження витрат і одержання максимального прибутку. Також дієвість методу залежить від ефективності державного регулювання та управління діяльністю в частині стимулювання капіталізації банків за умови вдосконалення системи оподаткування банківських структур.

Для збільшення обсягів капіталу за рахунок зовнішніх джерел можна використовувати такі засоби:

1) емісію акцій;

2) емісію капітальних боргових зобов'язань (субординованого боргу);

3) продаж активів та оренду нерухомості.

До зовнішніх джерел вдаються в разі необхідності швидкого нарощування капіталу.

Частіше за все використовують емісію звичайних привілейованих акцій, що є досить дорогим і ризиковим способом збільшення капіталу.

Можливе збільшення капіталізації українських банків через появу на вітчизняному ринку банківських послуг закордонних банків. Але прихід закордонних банків, скоріше за все, спричинить появу закордонних виробників (клієнтів цих банків), що може витіснити вітчизняного виробника. Але метою підвищення капіталізації банків є, насамперед, підтримка української економіки. Тож залучення іноземних банківських установ до вирішення внутрішніх проблем не дасть змоги вітчизняним банкам підвищувати свій рівень капіталізації.

Через складні й суперечливі загальноекономічні умови, в яких функціонують комерційні банки України, вони потребують виважених підходів до капіталізації, диверсифікації джерел формування ресурсів та підвищення їх фінансової стійкості.

Тож вибір способу збільшення капіталу банку залежить від суми зростання капіталу, допустимих витрат на придбання додаткового капіталу, часу, на який банк розраховує. Якщо передбачається повільне зростання капіталу банку з урахуванням зростання активів, то його збільшення може бути забезпечене за рахунок внутрішніх джерел. Якщо ж планується швидке зростання активів або потрібно негайно збільшити капітал, то необхідно залучати капітал зовнішніх інвесторів, здійснюючи значну емісію акцій.

Явними є проблеми вдосконалення структури капіталу, активів та зобов'язань; підвищення прибутковості банківських операцій; поліпшення якості активів, підвищення їх рентабельності за рахунок зменшення частки неробочих, проблемних активів. Необхідне покращення рівня капіталізації, зокрема шляхом залучення нових акціонерів, збільшення резервного фонду, активізації процесів об'єднання банків, а також застосування такої процедури реорганізації банків, як приєднання та злиття малих і фінансово нестійких банківських установ.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Литвин Н. Б. Фінансовий облік у банках (у контексті МСФЗ) : підручник / Н. Б. Литвин. – 2010. – 52 с. 2. Про банки і банківську діяльність : Закон України № 2121-III з останніми змінами від 5 липня 2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> 3. Табачук Г. П. Фінансовий облік у банках : навч. посібн. / Г. П. Табачук, О. М. Сарахман, Т. М. Бречко. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 424 с. 4. Герасименко В. Управління власним капіталом банку в Україні в умовах фінансової кризи / В. Герасименко, Р. Герасименко // Вісник НБУ. – 2010. – № 10. – С. 13–17. 5. Коваленко В. В. Методичні підходи до визначення рівня капіталізації банківської системи / В. В. Коваленко, К. Ф. Черкашина // Фінанси України. – 2008. – № 8. – С. 73–85.

Коваленко А. Д.

УДК 657.3:334.7.012.64

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Анотація. Розглянуто сутність облікової політики та особливості її формування на малих підприємствах, які базуються на загальноприйнятих в Україні й у міжнародній практиці принципах і методичних засадах, установлених положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку.

Аннотация. Рассмотрены сущность учетной политики и особенности ее формирования на малых предприятиях, которые базируются на общепринятых в Украине и в международной практике принципах и методических рекомендациях, установленных положениями (стандартами) бухгалтерского учета.

Annotation. The article deals with the essence of accounting policy and the features of its formation at small enterprises, which are based on generally accepted in Ukraine and internationally recognized principles and methodological recommendations established by guidelines (standards) of accounting.

Ключові слова: бухгалтерський облік, облікова політика, наказ про облікову політику, принципи бухгалтерського обліку, ефективність.

Одним із важливих питань організації бухгалтерського обліку на підприємстві є формування його облікової політики. Прийняття підприємством конкретної облікової політики на поточний фінансовий рік забезпечує організацію бухгалтерського (особливо аналітичного) обліку відповідно до показників форм річної фінансової звітності, зменшує трудомісткість і тривалість формування фінансової звітності, забезпечує використання оптимальних методів облікових робіт для отримання очікуваних результатів фінансово-економічної діяльності підприємства.

Вагомий внесок у розвиток теоретичних і практичних аспектів формування облікової політики підприємств зробили вітчизняні вчені-економісти, зокрема: Ф. Бутинець, С. Голов, Г. Давидов, П. Житний, В. Завгородній, М. Пушкар, В. Сопко та ін. Проте особливості діяльності малих підприємств, ведення бухгалтерського обліку бухгалтером або власником підприємства, які не мають відповідної освіти у сфері обліку, все частіше стають причиною формального підходу до її формуван-

© Коваленко А. Д., 2013

ня, що зумовлює низьку ефективність облікової політики. За таких умов проблеми формування облікової політики підприємств в Україні досі залишаються актуальними.

Метою статті є дослідження механізму формування облікової політики на підприємствах малого бізнесу та розробка основних напрямів підвищення її ефективності.

Об'єктом дослідження є облікова політика підприємства.

Предметом дослідження є формування облікової політики підприємства, а також складання наказу про облікову політику.

В умовах ринкової економіки розвиток малих підприємств – це ключ до інновацій, удосконалення, підвищення продуктивності та ефективнішої конкуренції. Водночас бухгалтерський облік є особливо важливою функцією ефективного управління малими підприємствами, зняряддям контролю за раціональним та економічним використанням ресурсів з метою досягнення комерційного успіху й виконання фінансових обов'язків перед державою.

Малі підприємства, як і всі інші суб'єкти господарювання України, зобов'язані вести оперативний і бухгалтерський облік господарських операцій, складати фінансову, податкову та статистичну звітність. При цьому організація бухгалтерського обліку на малих підприємствах повинна базуватися на загальноприйнятих в Україні й у міжнародній практиці принципах і методичних засадах, установлених Законом України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" і положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку. Встановлені цими нормативно-правовими актами принципи є базовими правилами, якими слід керуватися в процесі ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності. Одним із них є принцип послідовності, який передбачає постійне (із року в рік) використання підприємством обраної облікової політики.

Термін "облікова політика", визначений Законом України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні", означає сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності. Однак облікова політика визначає також способи організації та ведення бухгалтерського обліку на підприємстві з урахуванням конкретних умов його діяльності. Облікову політику можна розглядати, з одного боку, як сукупність прийомів і методів, за допомогою яких здійснюється керівництво бухгалтерським обліком в Україні в особі уповноважених на те законодавчих та виконавчих органів влади, з іншого – як сукупність конкретних методів і способів організації та форм бухгалтерського обліку, прийнятих підприємством на підставі загальних правил і особливостей господарської діяльності [1].

Облікова політика підприємства має враховувати такі важливі фактори: форму власності та організаційно-правову структуру підприємства; вид економічної діяльності, що зумовлює особливості та умови облікової роботи; параметри підприємства за обсягами діяльності, номенклатури продукції, чисельності працівників тощо; відносини з податковою системою, наявність пільг та умови їх отримання; умови забезпечення підприємства ресурсами та умови реалізації готової продукції; матеріально-технічне забезпечення обліково-аналітичної роботи підприємства та рівень забезпеченості кваліфікованими обліковими працівниками; умови організації та стимулювання праці, відповідальності тощо [2].

Облікову політику підприємство визначає самостійно в особі його керівника та головного бухгалтера відповідним наказом чи розпорядженням з обов'язковим розкриттям в окремих розділах методичних принципів побудови бухгалтерського обліку, техніки його ведення та складання фінансової і статистичної звітності, організації роботи бухгалтерської служби. Чинне законодавство надає широкі права стосовно формування облікової політики.

Підприємство самостійно визначає параметри та напрями облікової політики; обирає форму бухгалтерського обліку як певну систему реєстрів обліку, порядку і способу реєстрації та узагальнення інформації в них з дотриманням єдиних методологічних засад, а також з урахуванням особливостей господарської діяльності й наявної технології обробки облікових даних; розробляє систему і форми управлінського обліку, звітності й контролю за господарськими операціями, визначає права працівників на підписання бухгалтерських документів; затверджує правила документообігу й технологію обробки облікової інформації, додаткову систему рахунків і реєстрів аналітичного обліку; може виділяти на окремий баланс філії, представництва, відділення та інші відокремлені підрозділи, які зобов'язані вести бухгалтерський облік, з наступним включенням їх показників до фінансової звітності підприємства [3].

Формуючи облікову політику, необхідно керуватися основними принципами бухгалтерського обліку та фінансової звітності: обачності, повного висвітлення, автономності, послідовності, безперервності, нарахування та відповідності доходів і витрат, переважування сутності над формою, історичної (фактичної) собівартості, єдиного грошового вимірника та періодичності. Принцип послідовності безпосередньо стосується облікової політики підприємства. Обрана облікова політика застосовується підприємством із року в рік. У будь-якому разі вона має залишатися незмінною протягом календарного року (з 1 січня до 31 грудня).

Зміна облікової політики можлива у випадках, передбачених національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, у зв'язку зі змінами в законодавстві, розробкою та застосуванням нових методів ведення обліку або суттєвими змінами в умовах роботи чи у структурі підприємства. Якщо такі зміни відбулися, про це ґрунтовно повідомляється у пояснювальній записці до річної звітності. Розробка та прийняття облікової політики кожним підприємством сприяє поліпшенню бухгалтерського обліку і звітності, що в кінцевому підсумку забезпечить ефективність прийнятих рішень і діяльності підприємства [4].

Документом, у якому фіксуються положення облікової політики, є наказ або розпорядження керівника підприємства, який складається на кожний наступний звітний рік. Складання наказу, що затверджує на поточний рік прийняту методологію бухгалтерського обліку та його організацію, вимагається Законом України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні".

Наказ про облікову політику – це документ внутрішнього користування, який підписують особи, які мають право першого та другого підпису (традиційно – керівник та головний бухгалтер або бухгалтер). Під час складання наказу, крім факторів нормативно-правового характеру, необхідно також враховувати: юридичний статус підприємства (форму власності та організаційно-правову форму), галузеву специфіку підприємства, наявність кваліфікованих бухгалтерських кадрів та ін. Сам наказ має повно відображати особливості організації та ведення бухгалтерського обліку і складання звітності на підприємстві. Форма та зміст наказу на сьогодні не регламентуються [5].

Основною метою формування облікової політики на малих підприємствах має бути не тільки вибір сукупності способів ведення бухгалтерського обліку, а й досягнення ефективності управління обліковими процесами, ефективності прийняття управлінських рішень для досягнення оперативних і стратегічних цілей.

Разом із тим скорочення та спрощення обліку на малому підприємстві можливі до певної межі, яка забезпечує виконання його інформаційної та контрольної функцій. У зв'язку з цим поряд із прагненням до найменших витрат часу на його ведення треба забезпечити чинні вимоги щодо його організації, визначені нормативними актами, які регулюють облік коштів, основних і оборотних засобів, розрахунків, витрат, наявності та руху товарів, реалізації товарів, визначення собівартості й результатів фінансово-господарської діяльності.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Швець В. Г. Теорія бухгалтерського обліку : підручник / В. Г. Швець. – К. : Знання, 2004. – 447 с. 2. Михайлов М. Г. Організація бухгалтерського обліку на підприємствах малого бізнесу : навч. посібн. / М. Г. Михайлова, Л. І. Полятикіна, О. П. Славкова. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – С. 116–118. 3. Облікова політика підприємства : обираємо оптимальні варіанти обліку // Бібліотека "Баланс". Практичне керівництво. – 2010. – № 2. – С. 3–15. 4. Сук Л. Організація обліку на підприємствах малого бізнесу / Л. Сук, П. Сук // Бухгалтерський облік в сільському господарстві. – 2010. – № 3. – С. 36–40. 5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 "Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва", викладений у новій редакції Наказом Міністерства фінансів України від 24.01.2011 р. № 25 [Електронний режим] – Режим доступу : buhgalter911.com>Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємства. 6. Сергієчко О. М. Проблеми та перспективи розвитку підприємництва в Україні / О. М. Сергієчко, О. О. Олофінський // Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. – № 2. – С. 22–27.

Солдатова Ю. В.

УДК 657.6:339.138:336.71

Студент 4 курсу
факультету менеджменту та маркетингу ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ВИТРАТ НА МАРКЕТИНГОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Анотація. Висвітлено особливості бухгалтерського обліку маркетингових досліджень. Відображено кореспонденцію рахунків, за допомогою яких проводиться облік господарських операцій, і перелік документів, які встановлюють правила бухгалтерського обліку маркетингових досліджень.

Анотация. Освещены особенности бухгалтерского учета маркетинговых исследований. Отображены корреспонденция счетов, с помощью которых проводится учет хозяйственных операций, и документы, которые устанавливают правила бухгалтерского учета маркетинговых исследований.

Annotation. This paper highlights the peculiarities of marketing research accounting. It displays the correspondence of accounts, which help to make the accounting of economic operations and documents establishing the rules of marketing research accounting.

Ключові слова: маркетингові дослідження, облік, реквізити, вимоги, витрати, кореспонденція рахунків.

Актуальність теми полягає в тому, що розвиток ринкової економіки в Україні залежить від позитивних зрушень в усіх галузях національної економіки. Сучасна економічна система вимагає принципово нових підходів до організації господарювання будь-якого підприємства, адже від ефек-

© Солдатова Ю. В., 2013

тивності прийняття управлінських рішень залежать тривалість та рентабельність його функціонування на певному сегменті ринку. У процесі становлення ринкових відносин все більшого значення набуває маркетингова діяльність, від раціональної організації якої безпосередньо залежить прибутковість реалізації як певних товарних груп, так і окремих товарів. Як планування, так і контроль маркетингу повинні ґрунтуватись на облікових (підтверджених) даних. В іншому випадку всі отримані та розраховані показники не будуть відповідати реальному стану підприємства і надавати об'єктивних даних для управління підприємством.

Формування ринкових відносин в Україні значною мірою залежить від функціонування торгівлі на рівні мікроекономіки, адже саме вона є тим важливим зв'язуючим ланцюгом, що регулює співвідношення між пропозицією з боку виробників продукції (промисловості) та попитом населення.

Функціонування маркетингової діяльності отримало певне висвітлення в працях таких вчених-економістів, як: Білуха М. Т., Герасимчук В. Г., Голюков Є. О., Корлюгов Ю. Ю., Корольков І. І., Ф. Котлер, Мазаракі А. А., Митрофанов Г. В., Мова В. В., Красильников С. О., В. Лубочнов, Пешкова Є. П., Романенко Л. Ф., Романов А. М., Ромат Є. В., Третьяк О. О. та ін.

Мета та завдання дослідження полягають у розгляді методології обліку маркетингових досліджень на підприємствах торгівлі з урахуванням міжнародних і національних стандартів для раціонального використання економічних потужностей підприємства, оптимізації ціноутворення за окремими товарами та товарними групами.

Об'єктом є маркетингові дослідження підприємств.

Предметом дослідження обрано особливості обліку витрат на маркетингові дослідження.

Маркетингові дослідження – це систематичне визначення кола даних, необхідних у зв'язку з маркетинговою ситуацією, що стоїть перед фірмою, їх збір, аналіз та звіт про результати.

Замовниками маркетингових досліджень, як правило, є великі товаровиробники та оптові продавці (дистриб'ютори). Досить часто підприємства купують готові дослідження певного ринку [1]. Щодо виконавця, то здійснювана ним діяльність має відповідати нормам КВЕД 74.13.0 "Дослідження кон'юнктури ринку та виявлення суспільної думки" відповідно до ДК 009:2005 або КВЕД 73.20 такого самого змісту згідно з ДК 009:2010 (діє з 01.01.2012 р.).

Маркетингові дослідження за економічно-правовим характером близькі до науково-дослідних робіт, тому при укладанні договору на їх проведення доцільно орієнтуватися на норми глави 62 "Виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських і технологічних робіт" Цивільного кодексу України [2].

Загальні вимоги до змісту договору на проведення маркетингових досліджень викладено в главі 62 Цивільного кодексу України [2]. Крім того, при укладанні такого договору необхідно передбачити конкретні напрями та об'єкти маркетингових досліджень, зокрема вивчення:

потенційних можливостей здійснення операцій з купівлі-продажу об'єкта маркетингових досліджень на певній території; обсягу передбачуваного продажу і пошуку покупців; потреб та ефективності проведення рекламної кампанії щодо даної продукції; попиту на дану продукцію і відомостей про можливих споживачів. Результат проведених досліджень має оформлятися у вигляді звіту.

Для підтвердження самого факту здійснення господарської операції необхідно скласти акт приймання-передачі послуг, який відповідно до п. 2 ст. 9 Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" [3] повинен мати такі обов'язкові реквізити:

назву документа (форми);

дату і місце складання;

найменування підприємства, від імені якого складено документ;

зміст і обсяг господарської операції, одиницю виміру господарської операції;

посади осіб, відповідальних за здійснення господарської операції і правильність її оформлення;

особистий підпис або інші дані, що дають можливість ідентифікувати особу, яка брала участь у господарській операції.

Відповідно до п. 19 ПБО 16 витрати на рекламу та дослідження ринку (маркетинг) є складовою частиною витрат на збут, оскільки пов'язані з реалізацією (збутом) продукції (товарів, робіт, послуг) [4]. Крім того, в разі якщо маркетингові дослідження проводяться підприємством вперше з метою отримання та розуміння нових наукових і технічних знань, відповідно до п. 9 ПБО 8 вони не визнаються нематеріальним активом, а підлягають відображенню у складі витрат того звітного періоду, в якому вони були здійснені [5]. Теж саме стосується витрат на рекламу і просування продукції на ринку.

У Методичних рекомендаціях № 145 встановлено перелік витрат на проведення маркетингових заходів [6].

Згідно з Інструкцією № 291 бухгалтерський облік витрат на маркетинг, що мають поточний характер, здійснюється на балансовому рахунку 93 "Витрати на збут" [7].

Відображення господарських операцій, пов'язаних із здійсненням витрат на маркетинг, що мають поточний характер, здійснюється за допомогою такої кореспонденції рахунків:

- Дебет рахунку 93 – Кредит рахунку 66 "Розрахунки за виплатами працівникам" – нарахування заробітної плати працівникам функціональних підрозділів, що забезпечують здійснення маркетингових заходів.

- Дебет рахунку 93 – Кредит рахунку 65 "Розрахунки за страхуванням" – нарахування єдиного соціального внеску з фонду оплати праці працівників, які забезпечують здійснення маркетингових заходів.

- Дебет рахунку 93 – Кредит рахунку 131 "Знос основних засобів" – нарахування амортизації на основні засоби, задіяні в маркетингових заходах або закріплені за службою маркетингу.
 - Дебет рахунку 93 – Кредит рахунків 20 "Виробничі запаси", 22 "Малоцінні та швидкозношувані предмети", 26 "Готова продукція", 28 "Товари" тощо – списання запасів, використаних з метою забезпечення здійснення маркетингових заходів.
 - Дебет рахунку 93 – Кредит рахунку 372 "Розрахунки з підзвітними особами" – відображення витрат на відрядження працівників маркетингових служб.
 - Дебет рахунку 93 – Кредит рахунків 63 "Розрахунки з постачальниками та підрядниками", 685 "Розрахунки з іншими кредиторами" – відображення з метою проведення маркетингових заходів використання послуг сторонніх організацій (розміщення реклами в пресі, на радіо і телебаченні, замовлення на поліграфічну продукцію рекламного характеру, замовлення на дизайнерське оформлення вітрин, виставок-продажів, замовлення на різні маркетингові дослідження тощо).
- Таким чином, у даній роботі були розглянуті особливості бухгалтерського обліку витрат на маркетингові дослідження. Також були наведені основні документи, які впроваджують правила обліку витрат на маркетингові дослідження, такі, як: Цивільний кодекс України, Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні", ПБО 16 "Витрати", ПБО 8 "Нематеріальні активи", методичні рекомендації № 145, Інструкція № 291 про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій.
- Дана робота дозволяє зробити висновок, що маркетингові дослідження є важливою частиною роботи підприємства, а облік витрат на них – обов'язкова складова його фінансової діяльності.

Наук. керівн. Черноіванова Г. С.

Література: 1. <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/33062>. 2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua. 3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua. 4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати" , затверджене Наказом Міністерства України від 31.12.1999 р. № 318 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.buhgalter911.com/hes/PSBO/PSBO.aspx. 5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 "Нематеріальні активи", затверджене Наказом Міністерства України від 18.10.1999 р. № 242 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.buhgalter911.com/hes/PSBO/PSBO.aspx. 6. Методичні рекомендації № 145 з формування складу витрат та порядку їх планування в торговельній діяльності, затверджені Наказом Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 22.05.2002 р. № 145 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.buhgalter911.com/hes/PSBO/PSBO.aspx. 7. Інструкція № 291 про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджена Наказом Міністерства України від 30.11.1999 р. № 291 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.buhgalter911.com/hes/PSBO/PSBO.aspx.

Орехов О. И.

УДК 654.17

Студент 4 курсу
факультета менеджмента и маркетинга ХНЭУ

УПРАВЛЕНИЕ НЕМАТЕРИАЛЬНЫМИ АКТИВАМИ НА ПРЕДПРИЯТИИ

Аннотация. Проанализирован процесс управления нематериальными активами на предприятии и предложены пути решения основных проблем, которые мешают эффективному использованию этих необоротных активов. Нематериальные активы представлены как необходимый элемент успешного функционирования предприятия в современных условиях хозяйствования на рынке.

Анотация. Проаналізовано процес управління нематеріальними активами на підприємстві та запропоновано шляхи вирішення основних проблем, що заважають ефективному використанню цих необоротних активів. Нематеріальні активи представлені як необхідний елемент успішного функціонування підприємства в сучасних умовах господарювання на ринку.

© Орехов О. И., 2013

Annotation. The article analyses the process of management of intangible assets at an enterprise and the ways to solve the basic problems preventing the efficient use of fixed assets. Intangible assets are presented as a necessary element in the successful operation of the business under the current conditions of market economy.

Ключевые слова: нематериальные активы, необоротные активы, баланс, амортизация, доход, эффективность.

В современных условиях конкуренции нематериальные активы (НМА) являются одним из основных ресурсов ведения бизнеса. На украинских предприятиях НМА уделяют меньше внимания, чем финансовым и материальным активам. Тем не менее нематериальные активы способны приносить доход в долгосрочной перспективе и на длительное время.

Проблемам учета и оценки нематериальных активов посвящены работы таких ученых: Ю. Леонтьева, Т. Федосовой, В. Поникарова, Д. Назаренко [1 – 4] и др.

Цель исследования – обоснование того, что НМА являются элементом активов, определяющим успешную деятельность предприятия на рынке как товаров, так и услуг. Анализ внутренних и внешних факторов неэффективного использования нематериальных активов позволит найти решение по обеспечению конкурентоспособности предприятия.

Прежде чем перейти к анализу использования данного вида активов на предприятии, необходимо дать четкое определение НМА.

Нематериальные активы – это объекты, не имеющие физических свойств, но включаемые в активы предприятия и обычно требующие постепенной амортизации в течение срока их использования [5].

Нематериальные активы – это неуловимые активы, которые не имеют материально-вещественной структуры, но имеют условную стоимость [4].

Данные определения не содержат в себе указания на то, что НМА в процессе использования приносят доход, а также используются свыше одного года.

По мнению автора, наиболее точное определение НМА предложено Федосовой Т. В.: "Нематериальные активы – это условная стоимость промышленной и интеллектуальной собственности и другие имущественные права, на которые распространяется право собственности предприятия. НМА используются в течение длительного периода (свыше одного года) и приносят доход" [2].

В бухгалтерском учете НМА отображаются в активах баланса предприятия [6] в I разделе "Необоротные активы".

Р. Рейли и Р. Швайс в зависимости от связи с другими элементами деятельности выделяют десять типов НМА [3]:

связанные с маркетингом (товарные знаки, фирменные названия, названия торговых марок, логотипы);

связанные с технологиями (патенты на технологические процессы, ноу-хау и т. д.);

связанные с творческой деятельностью (например, музыкальные произведения, авторские права и т. д.);

связанные с обработкой данных (программное обеспечение компьютеров);

связанные с инженерной деятельностью (промышленные образцы, патенты на изделия, инженерные чертежи и схемы, проекты, фирменная документация);

связанные с клиентами (например, списки клиентов, контракты с клиентами и т. д.);

связанные с контрактами (контракты с поставщиками, лицензионные соглашения, договора франшизы, соглашения о неучастии в конкуренции);

связанные с человеческим капиталом (договора найма высококвалифицированной рабочей силы);

связанные с земельным участком (права на разработку полезных ископаемых, права на воздушное пространство, права на водное пространство);

связанные с понятием "гудвилл", или деловой репутацией (гудвилл организации, гудвилл профессиональной практики, личный гудвилл специалиста, гудвилл знаменитости).

Наличие нематериальных активов на предприятии подтверждается инвентаризационными описями и актами инвентаризации нематериальных активов. Инвентаризация нематериальных активов – это проверка достоверности учетных данных и соответствия их фактическому наличию активов [4].

Таким образом, нематериальные активы взаимодействуют с разными сферами деятельности любого предприятия. Среди факторов, препятствующих эффективному использованию НМА, можно выделить внутренние и внешние.

Одним из основных внутренних факторов является проблема определения стоимости НМА и оценка состояния данного вида активов в конкретный период времени. Оценка представляет собой очень сложный процесс в управлении нематериальными активами.

НМА обладают чрезвычайно низкой ликвидностью, так как несут в себе большой риск для их собственника. Следовательно, точно оценить в стоимостном выражении НМА невозможно. Владелец НМА только приблизительно может оценить доход в будущем, который могут принести нематериальные активы.

Решением данной задачи является консолидация сравнительного, доходного и затратного подходов к оценке НМА [1].

Сравнительный подход к оценке нематериальных активов предполагает установление стоимости на основании реальной ситуации, сложившейся на рынке. В первую очередь оцениваются аналогичные сделки. Следующим этапом является идентификация параметров, которые дифференцируют нашу сделку от подобных. Далее стоимость корректируется на данный параметр, влияние которого может быть оценено экспертным методом (несет в себе долю субъективизма). Таким образом, данному методу присуще определенное запаздывание с оценкой и не учитывается перспектива использования НМА в будущем. Еще одной сложностью является недостаточное развитие рынка НМА в Украине, что усложняет процесс идентификации аналогичных видов оборотных активов. В данном случае можно использовать для оценки затратный подход.

Затратный подход предполагает установление стоимости НМА на основании затрат, например, на разработку, регистрацию, рекламу, продвижение (торговая марка) или патентование нематериального актива. Однако данный метод должен учитывать также восприятие, имидж, длительность пребывания на рынке предприятия, владеющего НМА.

Доходный подход основывается на принципе предвидения полезности объекта в будущем для пользователя, то есть стоимость объекта определяется его способностью приносить доход в будущем. Данный метод очень сложный в анализе и оценке, так как предполагает выявление тенденции рынка, перспектив его развития, долгосрочное планирование деятельности предприятия, что в современных условиях является крайне сложной задачей.

Перечисленные подходы для оценки стоимости НМА должны применяться комплексно, что позволит снизить риск переоценки данных активов.

Еще одним не менее важным фактором является амортизация нематериальных активов, так как они являются разновидностью оборотных активов на предприятии. Величина амортизационных отчислений исчисляется ежемесячно по нормам, установленным самой организацией, исходя из первоначальной или остаточной стоимости нематериальных активов и срока их полезного использования, но не свыше срока деятельности организации. Срок полезного действия нематериальных активов определяется самой организацией.

Таким образом, на проблему оценки НМА накладывается проблема выбора срока использования этих активов для выбора метода начисления амортизации. Существуют такие методы начисления амортизации:

линейным способом – годовая сумма амортизации определяется делением амортизируемой стоимости на срок полезного использования объекта основных средств;

способом уменьшаемого остатка – годовая сумма амортизации определяется как произведение остаточной стоимости объекта на начало отчетного года или первоначальной стоимости на дату начала начисления амортизации и годовой нормы амортизации;

способом списания стоимости пропорционально объему продукции (работ, услуг) – месячная сумма амортизации определяется как произведение фактического месячного объема продукции (работ, услуг) и производственной ставки амортизации.

Первый способ: при начислении амортизации по нематериальным активам дебетуют счет издержек (23 "Производство") и кредитуют счет 13 "Износ (амортизация) оборотных активов".

Второй способ: первоначальная стоимость нематериальных активов списывается на счета издержек производства или обращения непосредственно со счета 12 "Нематериальные активы".

Важнейшим внешним фактором является рискованность приобретения и использования НМА и, как следствие, отсутствие организованного рынка. При этом инвестиции в НМА (венчурные инвестиции) способны приносить очень высокую норму прибыли на капитал.

Управление НМА является также сложным процессом из-за сильной корреляции этих активов с внешней средой деятельности предприятия. Процессы информатизации и глобализации привели к снижению срока эффективного использования данного вида оборотных активов. В современных условиях ведения бизнеса использование устаревшей технологии или отрицательная репутация предприятия не дадут возможности успешного хозяйствования такого субъекта на рынке.

Таким образом, использование нематериальных активов может стать конкурентным преимуществом предприятия и дифференцировать его от остальных участников рынка за счет умений, знаний, имиджа, инновационных разработок и т. д.

Важную роль в повышении эффективности использования НМА в хозяйственной деятельности предприятий имеет организация рационального управления этими видами активов. Управление НМА и оптимизацию их структуры можно определить как целенаправленное изменение состава и стоимости НМА, принадлежащих предприятию (организации). В частности, управление НМА включает выбор амортизационной политики, принятие и реализацию решений о выбытии или приобретении отдельных НМА.

Научн. рук. Черноиванова А. С.

Литература: 1. Леонтьев Ю. Б. Практика оценки товарных знаков / Ю. Б. Леонтьев // Вопросы оценки. – 2003. – № 2. – С. 9–15. 2. Федосова Т. В. Бухгалтерский учет / Т. В. Федосова. – Т. : ТТИ ЮФУ, 2007. 3. Рейли Р. Оценка нематериальных активов / Р. Рейли, Р. Швайс. – М. : Квинто-консалтинг, 2005. 4. Серикова Т. М. Бухгалтерский учет : учебн. пособ. / Т. М. Серикова, В. Д. Поникаров, Д. В. Назаренко. – Х. : ИД "ИНЖЭК", 2008. – 295 с. 5. Энциклопедический словарь экономики и права [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://dic.academic.ru>. 6. Положения (стандарты) бухгалтерского учета // Все о бухгалтерском учете. – 2007. – № 18. – 112 с.

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

Анотація. Розглянуто актуальні проблеми й особливості бухгалтерського обліку основних засобів у бюджетних установах. Також досліджено законодавчі зміни в обліку основних засобів: визначенні первісної вартості основних засобів, які знаходяться на балансі бюджетних установ, та порядку нарахування амортизації.

Аннотация. Рассмотрены актуальные проблемы и особенности бухгалтерского учета основных средств в бюджетных учреждениях. Также исследованы законодательные изменения в учете основных средств: определении первоначальной стоимости основных средств, которые находятся на балансе бюджетных организаций, и порядке начисления амортизации.

Annotation. This article discusses the challenges and characteristics of accounting of fixed assets in the budgetary institutions. Besides the legislative changes in the accounting of fixed assets, namely the definition of the original value of fixed assets on the balance of the budgetary organizations and depreciation procedure are examined.

Ключові слова: бюджетна установа, амортизація, основні засоби, Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 121 "Основні засоби", вартість основних засобів.

У процесі свого функціонування установи, організації, що утримуються за рахунок державного або місцевого бюджетів, використовують основні засоби, які, як правило, становлять найбільшу частину всіх активів. При цьому бухгалтерський облік повинен забезпечити належне документальне оформлення та своєчасне відображення в облікових регістрах надходження основних засобів, їх переміщення всередині установи, амортизацію, вибуття з установи та надавати достатні дані для здійснення контролю за збереженням та правильним використанням кожного об'єкта основних засобів.

Питання обліку основних засобів бюджетних установ є актуальним і завжди привертало до себе увагу багатьох науковців, серед них слід виділити роботи таких авторів, як: В. Батіщев, Л. Дікань, Р. Джога, В. Лемішовський, С. Свірко, Б. Усач, С. Левицька, Р. Джога, Л. Синельник та ін. Віддаючи належне науковим напрацюванням вітчизняних вчених, слід зауважити, що розкриття питання обліку основних засобів бюджетних установ потребує подальшого наукового дослідження.

Основним документом, що визначає порядок здійснення операцій з основними засобами бюджетних установ, є Інструкція з обліку основних засобів та інших необоротних активів бюджетних установ, затверджена Наказом Державного казначейства України від 17.07.2000 р. № 64 (далі – Інструкція № 64) [1]. Але слід звернути увагу, що кінцевий термін дії цієї Інструкції – 01.01.2013 року.

Крім того, порядок обліку основних засобів установ регулюють такі документи:

1. План рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ та Порядок його застосування, затверджені Наказом Головного управління Державного казначейства України від 10.12.1999 р. № 114, зі змінами та доповненнями [2].

2. Типова інструкція про порядок списання основних засобів бюджетних установ, затверджена Наказом Головного управління Державного казначейства України від 02.12.1997 р. № 126/137 [3].

3. Порядок бухгалтерського обліку та звітності в бюджетних установах гуманітарної допомоги, затверджений Наказом Головного управління Державного казначейства України від 10.12.1999 р. № 113 [4].

4. Інструкція зі складання типових форм по обліку та списанню основних засобів, що належать установам та організаціям, що утримуються за рахунок державного або місцевих бюджетів, затверджена Наказом Головного управління Державного казначейства України, Державним комітетом статистики України від 02.12.1997 р. № 125/70 [5].

5. Інструкція з інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів та документів, розрахунків та інших статей балансу, затверджена Наказом Головного управління Державного казначейства України від 30.10.1998 р. № 90 [6].

Р. Джога, С. Свірко, Л. Синельник вважають, що необоротні активи – це сукупність матеріально-речових і нематеріальних цінностей та об'єктів, які належать установі, забезпечують її функціонування і мають очікуваний термін корисної дії чи експлуатації понад один рік [7].

Р. Джога вважає, що необоротні матеріальні активи за своїм функціональним призначенням близькі до аналогічних активів суб'єктів підприємницької діяльності, але не є засобами праці і в процесі використання не передають своєї вартості, а вибувають з обліку [8].

Згідно із Інструкцією № 64 [1], основні засоби становлять складову необоротних активів, тобто активів, що мають тривалий термін використання та низький рівень оборотності: основні засоби, капітальні інвестиції, інші необоротні матеріальні активи.

До основних засобів належать [1] матеріальні активи, які використовуються установою багаторазово і безперервно в процесі виконання основних функцій, надання послуг, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких становить більше одного року і вартість яких без податку на додану вартість та інших платежів перевищує 1 000 гривень за одиницю (комплект).

З 1 січня 2013 року є чинним Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 121 "Основні засоби", яке кардинально змінює порядок придбання, обліку та амортизації основних засобів у бюджетних установах.

У Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку в державному секторі 121 "Основні засоби" (далі – стандарт 121) [9], початок дії якого – 1 січня 2013 року в державному секторі, основним засобам дають таке визначення: основні засоби – це матеріальні активи, які утримуються для використання їх у виробництві (діяльності) або в процесі постачання товарів, виконання робіт і надання послуг для досягнення поставленої мети та/або задоволення потреб суб'єкта бухгалтерського обліку в державному секторі або здавання в оренду іншим особам і використовуються, за очікуванням, більше одного року.

Як визначено в наведеній термінології вартісна межа для основних засобів у бюджетній установі становить більше 1 000 грн. Для порівняння вартісна межа основних засобів у комерційних структурах встановлена в сумі більше 2 500 грн.

Далі на основі нормативних актів, а саме чинної Інструкції № 64 та Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 121 "Основні засоби", початок дії якого 01.01.2013 року, проведено порівняльний аналіз, результати якого можна подати таким чином:

По-перше, згідно зі стандартом 121, відбулися зміни щодо визначення первісної вартості основних засобів.

Згідно з Інструкцією № 64, до собівартості основних засобів не включають витрати, пов'язані з їх придбанням, а списують на видатки діяльності бюджетних установ; не встановлюють для основних засобів ліквідаційної вартості; вартість проведених ремонтних робіт списують на видатки незалежно від імовірності збільшення майбутніх економічних вигід або потенціалу корисності основних засобів після ремонту; амортизація не відображає споживання суб'єктом господарювання економічних вигід або потенціалу корисності основного засобу, оскільки її нараховують в останній день року незалежно від експлуатації основного засобу [10].

З 01.01.2013 року, згідно зі стандартом 121 "Основні засоби", визначення первісної вартості в бюджетній установі відповідає визначенню первісної вартості, що прописані в Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби". З цього випливає, що з 1 січня 2013 року склад первісної вартості основних засобів аналогічний комерційним структурам. Тобто до первісної вартості включаються такі витрати: суми, що сплачують постачальникам активів та підрядникам за виконання будівельно-монтажних робіт (без непрямого податків); реєстраційні збори, державне мито та аналогічні платежі, що здійснюються у зв'язку з придбанням (отриманням) прав на об'єкт основних засобів; суми ввізного мита; суми непрямих податків у зв'язку з придбанням (створенням) основних засобів (якщо вони не відшкодовуються суб'єктові бухгалтерського обліку в державному секторі); витрати зі страхування ризиків доставки основних засобів; витрати на транспортування, установку, монтаж, налагодження основних засобів; інші витрати, безпосередньо пов'язані з доведенням основних засобів до стану, в якому вони придатні для використання із запланованою метою.

По-друге, згідно з Інструкцією № 64, у процесі експлуатації основні засоби бюджетних установ поступово фізично і морально зношуються. Знос – це втрата об'єктом основних засобів фізичних якостей або техніко-економічних властивостей, а внаслідок цього й вартості [1].

У бюджетних установах специфічним є нарахування зносу на основні засоби, воно значно відрізняється від порядку нарахування зносу в комерційних установах.

Особливість визначення поняття "знос основних засобів бюджетних установ" полягає в тому, що це не є сума нарахованої амортизації зростаючим підсумком від початку її нарахування, а це обумовлена сума нарахування зносу основних засобів один раз на рік (за повний календарний рік), незалежно від того, в якому місяці звітного року вони придбані чи побудовані. Сума нарахованого зносу основних засобів бюджетних установ, в першу чергу, використовується з метою списання їх із балансу.

Нарахування зносу в бюджетних установах здійснюється згідно з нормами зносу на необоротні активи бюджетних установ, які затверджені Інструкцією № 64. Основні засоби розділені на 7 груп: будинки та споруди; машини та обладнання; транспортні засоби; інструменти, прилади та інвентар; робочі та продуктивні тварини; багаторічні насадження; інші основні засоби, які, у свою чергу, поділені на відповідні підгрупи. До кожної підгрупи вказаний відповідний строк корисного використання (роки) і норма зносу до первісної вартості (у відсотках).

На відміну від зазначеного, стандартом 121 "Основні засоби" вводиться такий термін, як "амортизація", замість "знос основних засобів". Амортизація – систематичний розподіл вартості необоротних активів, яка амортизується, протягом строку їх корисного використання (експлуатації).

Нарахування амортизації буде здійснюватися протягом строку корисного використання (експлуатації) об'єкта основних засобів у разі визнання цього об'єкта активом (у процесі зарахування на баланс) і призупиняється на період його реконструкції, модернізації, добудови, дообладнання та консервації.

Вартість об'єкта основних засобів буде розподілятися на систематичній основі протягом строку його корисного використання (експлуатації) шляхом щомісячного нарахування амортизації. Місячна сума амортизації буде визначатися діленням річної суми амортизації на 12.

Нарахування амортизації буде починатися з місяця, наступного за місяцем, у якому об'єкт основних засобів став придатним для корисного використання.

Нарахування амортизації буде припинятися, починаючи з місяця, наступного за місяцем виходу об'єкта основних засобів, переведення його на реконструкцію, модернізацію, добудову, дообладнання, консервацію [9].

Як видно із запровадження нових положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі відбулися значні зміни щодо сутності та придбання, обліку і зносу основних засобів. Також можна помітити подібність, згідно з новими стандартами, обліку в бюджетних установах і комерційних.

Дане дослідження не є достатньо розкритим і потребує подальшого розгляду використання методів нарахування амортизації й організації облікових процесів основних засобів бюджетної установи згідно з Міжнародними стандартами фінансової звітності.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Інструкція з обліку основних засобів та інших необоротних активів бюджетних установ, затверджена Наказом Державного казначейства України від 17.07.2000 р. № 64 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0459-00>. 2. План рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ та Порядок його застосування, затверджені Наказом Головного управління Державного казначейства України від 10.12.1999 р. № 114 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0890-99>. 3. Типова інструкція про порядок списання основних засобів бюджетних установ, затверджена Наказом Головного управління Державного казначейства України від 02.12.1997 р. № 126/137 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua>. 4. Порядок бухгалтерського обліку та звітності в бюджетних установах гуманітарної допомоги, затверджений Наказом Головного управління Державного казначейства України від 10.12.1999 р. № 113 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukraine.uar.gov.net/data/base50/ukr50675.htm>. 5. Інструкція зі складання типових форм по обліку та списанню основних засобів, що належать установам та організаціям, що утримуються за рахунок державного або місцевих бюджетів, затверджена Наказом Головного управління Державного казначейства України, Державним комітетом статистики України від 02.12.1997 р. № 125/70 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0612-97>. 6. Інструкція з інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів та документів, розрахунків та інших статей балансу, затверджена Наказом Головного управління Державного казначейства України від 30.10.1998 р. № 90 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1242-05>. 7. Джога Р. Бухгалтерський облік в бюджетних установах : підручник / Р. Джога, С. Свірко, Л. Синельник ; за заг. ред. проф. Р. Т. Джоги. – К. : КНЕУ, 2003. – 483 с. 8. Джога Р. Облік у бюджетних установах: основи побудови, нормативна база, реформування / Р. Джога // Бухгалтерський облік і аудит. – № 8–9. – С. 26–36. 9. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі № 121 "Основні засоби" : Наказ Міністерства фінансів України від 12 жовтня 2010 р. № 1202 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1017-10>. 10. Левицька С. Окремі питання реформування бюджетного обліку: стратегія модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі / С. Левицька // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – № 6. – С. 34–38. 11. Бюджетний кодекс України від 21.06.2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2542-14>. 12. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 7 "Основні засоби" : Наказ Міністерства фінансів України від 27 квітня 2000 р. № 92 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>. 13. Інструкція з обліку необоротних активів бюджетних установ, затверджена Наказом Державного казначейства України № 64 від 17.07.2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0459-00>.

УДК 336.764

Фоміна В. В.

Студент 4 курсу
факультету менеджменту та маркетингу ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ

Анотація. Розглянуто визначення сутності поняття "оборотні активи", розкрито структуру оборотних активів підприємства і виявлено особливості їх обліку. Запропоновано шляхи вдосконалення системи облікового забезпечення управління оборотними активами з метою покращення діяльності підприємства.

© Фоміна В. В., 2013

Аннотация. Рассмотрено определение сущности понятия "оборотные активы", раскрыта структура оборотных активов предприятия и выявлены особенности их учета. Предложены пути совершенствования системы учетного обеспечения управления оборотными активами с целью улучшения деятельности предприятия.

Annotation. The paper discusses the definition of the essence of the concept of "current assets", the structure of current assets of the company and the particular properties of their accounting. The ways of improving the system of accounting current assets management are offered in order to increase the enterprise performance.

Ключові слова: грошові елементи, дебіторська заборгованість, запаси, оборотні активи, поточні фінансові інвестиції.

Забезпечення безперервного процесу функціонування підприємства повинно здійснюватись за рахунок наявності оборотних активів. Від ступеня ефективності використання оборотних активів залежать стан підприємства та його безперебійна робота. Система бухгалтерського обліку забезпечує користувачів, як зовнішніх, так і внутрішніх, інформацією про стан активів, про прибутковість підприємства. Одним із основних завдань обліку оборотних активів є надання повної, правдивої та неупередженої інформації щодо них у фінансовій звітності. Однак інформація відносно оборотних активів не завжди є такою через недосконалість законодавства та часті зміни в ньому. Тому проблема обліку оборотних активів набуває особливої актуальності.

Серед відомих науковців, які у своїх працях детально розглядали питання обліку оборотних активів, слід відзначити таких вітчизняних вчених: Безруких П. С., Бутинця Ф. Ф., Врублевського Н. Д., Голову С. В., Малюгу Н. М., Никоновича Г. І., Мниха Є. В., Познаховського В. А., Сопка В. В., Чумаченка М. Г., Ткаченка Н. М., Швеця В. Г. та ін. Серед зарубіжних авторів ця проблема також розглядається в наукових працях Велми Глен А., Дж. Сигела, Дж. Шим, Е. С. Хендріксена. Проте ряд питань щодо методики бухгалтерського обліку оборотних активів підприємств вимагає подальших досліджень і наукових розробок [1].

Мета статті полягає у визначенні сутності поняття "оборотні активи", основних особливостей їх обліку, а також у виявленні структури оборотних активів підприємства.

Відповідно до визначення оборотних активів у П(С)БО 2: "Оборотні активи – грошові кошти та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу" [2].

Оборотні активи – термін, який визначено як найменування другого розділу активу бухгалтерського балансу, тобто до оборотних активів відносяться ті активи, які у бухгалтерському балансі відображаються у його другому розділі. До основних елементів оборотних активів належать: запаси, дебіторська заборгованість, поточні фінансові інвестиції, грошові кошти та їх еквіваленти, втрати майбутніх періодів [1].

Слід розглянути особливості обліку кожного елемента оборотних активів окремо.

П(С)БО 9 "Запаси" визначає методологічні засади формування бухгалтерського обліку інформації про запаси та розкриття її у фінансовій звітності. Згідно з цим стандартом, запаси – це активи, які:

- утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності;
- перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва;
- утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт і надання послуг, а також управління підприємством [3].

Тобто запаси – це оборотні матеріальні активи, які використовуються у процесі виробництва та постійно перебувають на різних стадіях активного перетворення, починаючи від закупівлі та закінчуючи їх використанням або реалізацією [1].

Облік запасів хоч не складний методологічно, але, як правило, дуже трудомісткий, оскільки до складу запасів можуть входити сотні видів найменувань, за кожним з яких для забезпечення кількісної та якісної інформації слід вести аналітичний облік. Облік запасів ведеться в натуральному та грошовому вимірюванні й потребує постійного контролю. Порядок оформлення первинної документації за запасами залежить від виду матеріалів, джерел їх надходження та каналів використання. У процесі документального оформлення первинного обліку виробничих запасів на підприємствах користуються відповідними нормативними документами.

Також існує проблема щодо складу малоцінних і швидкозношуваних предметів (МШП). Широкий перелік об'єктів, що входять до складу МШП, створює труднощі в організації облікової роботи на підприємствах, що спричиняє формування недостовірної інформації про їх склад та вартість. Згідно з п. 6 П(С)БО 9 для малоцінних і швидкозношуваних предметів характерним є багаторазове використання протягом операційного циклу (одного року) та збереження натуральної форми. Крім того, вони не містять перелік МШП, тому підприємства самі встановлюють і відображають у наказі про облікову політику склад МШП [3]. Для покращення ефективності обліку можна запропонувати узагальнити малоцінні та швидкозношувані предмети в окремі групи, які дозволять оперативніше реагувати на зміни в їх складі.

Наступною складовою оборотних активів підприємства є дебіторська заборгованість, організація обліку якої має досить важливе значення, тому що сприяє впорядкуванню інформації та її достовірній оцінці за операціями із борговими правами (дебіторами). Облік дебіторської заборгованості в Україні регулюється П(С)БО 10 "Дебіторська заборгованість" [4]. Основною особливістю обліку та водночас проблемою дебіторської заборгованості можна назвати непристосованість методів визначення резерву сумнівних боргів, які передбачені в П(С)БО 10, до обліку на українських підприємствах і, виходячи з цього, недостовірні дані при відображенні резерву сумнівних боргів у ба-

лансі. Тому вирішити цю проблему можна, затвердивши перелік документів, що підтверджують і обґрунтовують визнання заборгованості сумнівною (безнадійною). Розрахунок резерву сумнівних боргів необхідно проводити на підставі середніх статистичних даних.

Поточні фінансові інвестиції – інвестиції, які підприємство утримує на строк, що не перевищує один рік, і які можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент, крім інвестицій, які є еквівалентами грошових коштів. Вони відображаються за статтею "Поточні фінансові інвестиції" у розділі II "Оборотні активи" балансу [2], охоплюють еквіваленти грошових коштів, тобто короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються у певні суми грошових коштів і які характеризуються незначним ризиком зміни вартості, та інші поточні інвестиції. Це і є однією з особливостей їх обліку.

У статті "Грошові кошти та їх еквіваленти" відображаються кошти в касі, на поточних та інших рахунках у банках, які можуть бути використані для поточних операцій, а також еквіваленти грошових коштів. У цій статті окремо наводяться кошти в національній та іноземній валютах [5].

Серед проблем обліку грошових коштів виділяють такі:

визнання та класифікація грошових коштів;

правильне їх відображення у фінансовій звітності;

організація контролю за процесом збереження та використання грошових коштів;

оптимізація надходжень і виплат готівки та формування інформаційної бази даних для аналізу отриманих і втрачених вигод від проведених заходів.

Особливість обліку грошових коштів зумовлює їх класифікація за призначенням та місцем зберігання. За призначенням грошові кошти поділяються на кошти для обороту (оборотні) та для спеціального призначення (необоротні). За місцем зберігання — на грошові кошти в банку, касі підприємства у підзвітних осіб, у контрагентів (видані аванси), вкладені в еквіваленти цінні папери тощо. Згідно з діючим положенням, усі грошові кошти підприємств, що призначені для здійснення господарської діяльності, мають зберігатися на рахунках у банку: для обліку готівки і руху коштів в обороті, що зберігаються в банку, або якщо кошти господарства мають цільове призначення (розрахунки з постачальниками за акредитивом тощо) – рахунок "Рахунки в банках"; для обліку грошових коштів необоротного призначення (депозити капіталовкладень тощо) – рахунок "Інші необоротні активи"; для обліку готівки і руху коштів – рахунок "Каса"; для обліку коштів у дорозі, грошових документів, сертифікатів – рахунок "Інші кошти"; для куплених цінних паперів – рахунок "Поточні фінансові інвестиції"; для одержаних векселів – рахунок "Короткострокові векселі одержані". Правильна побудова обліку грошових коштів дає змогу забезпечити інформацію про їх наявність, цілеспрямоване використання та контроль за зберіганням.

Для обліку витрат майбутніх періодів призначений рахунок 39 "Витрати майбутніх періодів". На даному рахунку узагальнюється інформація про понесені витрати у звітному періоді, які підлягають віднесенню на витрати. Система обліку витрат майбутніх періодів, що відображається в активі та пасиві, має такі особливості. Суми, що відображаються в статті "Витрати майбутніх періодів", різні за змістом, що призводить до викривлення показників ліквідності підприємства на практиці. Наприклад, суми витрат, пов'язані з освоєнням нових виробництв, агрегатів і установок, не можна вважати сумами покриття поточних зобов'язань. Інформація про характер об'єктів, що відображаються в статті "Витрати майбутніх періодів", необхідна в ході аналізу господарської діяльності, оскільки при розрахунку коефіцієнтів частина з них підлягає включенню в розрахунок одних коефіцієнтів і виключенню з розрахунку інших коефіцієнтів, куди, відповідно, підлягають включенню витрати майбутніх періодів, або вони зовсім не беруться до уваги під час розрахунку. У зв'язку з цим виникає необхідність розділити облік об'єктів витрат майбутніх періодів на відповідних субрахунках з можливістю відображати сальдо рахунку 39 "Витрати майбутніх періодів" за субрахунками в балансі [2].

Отже, враховуючи той факт, що чітких рекомендацій щодо формування та обліку витрат майбутніх періодів немає, підприємства можуть самостійно вирішувати, які витрати включати до складу витрат майбутніх періодів, а також визначати терміни списання цих витрат. З огляду на це одні статті, віднесені до витрат майбутніх, можуть бути віднесені до оборотних активів, інші – до необоротних [6].

Таким чином, на підставі проведеного аналізу можна зробити висновок, що оборотні активи – це не обмежені у використанні грошові кошти або інші активи, котрі призначені для споживання чи реалізації протягом операційного циклу. Що стосується дослідження проблеми, пов'язані з обліком оборотних активів, то тут відсутня єдина методика їх аналізу, яка вимагає подальших досліджень і наукових розробок. Ця проблема також відображається у працях багатьох вітчизняних вчених. Її рішення полягає у створенні такої методики обліку оборотних активів, яка б дозволила не тільки чітко визначити їх фінансовий стан, а й була б доступною у використанні, зрозумілою та економічно ефективною, бо управління оборотними активами має спрямовуватися на забезпечення потенційної можливості отримання підприємством грошових надходжень від використання кожної їхньої складової.

Наук. керівн. Черноіванова Г. С.

Література: 1. Яковичина Н. А. Оборотні активи, їх відображення в обліку та фінансовій звітності [Електронний ресурс] / Н. А. Яковичина, Пшеничний І. В. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/4_SND_2011/Economics/7_79172.doc 2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 "Баланс", затверджене Наказом МФУ № 131 від 14.06.2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.buhgalter911.com/Res

/PSBO/PSBO.aspx 3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 "Запаси", затверджене Наказом МФУ від 20 жовтня 1999 р. № 246 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.buhgalter911.com/Res/PSBO/PSBO.aspx. 4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість", затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 8 жовтня 1999 р. № 237 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.buhgalter911.com/Res/PSBO/PSBO.aspx. 5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 "Фінансові інвестиції", затверджене Наказом Міністерства фінансів України № 01 від 23.03.2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.buhgalter911.com/Res/PSBO/PSBO.aspx. 6. Саприкин В. М. Затрати будучих періодов : дис. докт. екон. наук : 01.06.2008 / Саприкин В. М. – М., 2008. – 166 с. 7. Бурко К. В. Чинна практика обліку оборотних активів [Електронний ресурс] / К. В. Бурко. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/10_NPE_2010/Economics/62577.doc.htm.

Галенко К. С.

УДК 657.16

Студент 4 курсу
факультету менеджменту та маркетингу ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ

Анотація. Розглянуто особливості обліку нематеріальних активів відповідно до національних і міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, виділено спільні та відмінні риси. Наведено поділ активів на групи та здійснено порівняння термінів, що стосуються нематеріальних активів і гудвілу.

Аннотация. Рассмотрены особенности учета нематериальных активов в соответствии с национальными и международными стандартами бухгалтерского учета, выделены общие и отличительные черты. Представлено разделение активов на группы и осуществлено сравнение терминов, касающихся нематериальных активов и гудвилла.

Annotation. The features of intangible assets were analysed according to national and international accounting standards, common and distinctive features were allocated. The assets were divided into groups and the terms concerning the intangible assets and goodwill were compared.

Ключові слова: облік нематеріальних активів, міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, особливості нематеріальних активів, гудвіл.

Унаслідок швидкого розвитку ринкових відносин, стрімкості та масштабності технологічних змін неможливо забезпечити конкурентоспроможність компаній лише за рахунок використання матеріальних та фінансових ресурсів, які стають загальнодоступними для більшості економічних суб'єктів. У процесі виробничої та комерційної діяльності на підприємствах виникає необхідність використання засобів, які не мають речовинної субстанції, але здатні відігравати особливу роль у процесі одержання прибутку. Серед таких активів особливе місце займають нематеріальні активи. Наявність нематеріальних активів у складі ресурсів підприємства збільшує його ринкову вартість, підвищує інвестиційну привабливість та забезпечує захист прав.

Проблеми та особливості обліку нематеріальних активів на підприємствах є предметом наукових досліджень багатьох вітчизняних і закордонних вчених, таких, як: Бутенець Ф. Ф., Завгородній В. П., Покропивний С. Ф., К. Стендфілд, А. Торре. Проте вчені й досі не знайшли вирішення питання ідентифікації та вартісної оцінки нематеріальних активів для обліку, що відіграє важливу роль у управлінні підприємством.

Питання обліку нематеріальних активів та методики відображення в балансі підприємства, класифікації нематеріальних активів, вивчення їх впливу на отримання майбутніх економічних вигід потребують подальшого дослідження. Розширення сфери використання нематеріальних активів, недосконалість законодавчої бази та класифікації об'єктів, недостатня розробка методики оцінки зумовлюють потребу в удосконаленні їх обліку та аудиту.

Метою статті є класифікація й визначення поняття "нематеріальні активи", порівняння нематеріальних активів відповідно до національних та міжнародних стандартів.

Поняття "нематеріальні активи" отримало широке розповсюдження в економічній літературі. Нематеріальні активи є однією з найважливіших статей бухгалтерського балансу. У різних офіційних документах та у визначеннях авторів наводяться різні варіанти класифікації елементів нематеріальних активів (табл. 1).

Поняття "нематеріальні активи" у бухгалтерських нормативних актах

№ п/п	Джерело	Визначення
1	П(С)БО 8 "Нематеріальні активи" [1]	Нематеріальний актив – немонетарний актив, який не має матеріальної форми, може бути ідентифікований та утримується підприємством з метою використання протягом періоду більше одного року або одного операційного циклу, якщо він перевищує один рік, для виробництва, торгівлі, в адміністративних цілях чи для надання в оренду іншим особам
2	Наказ "Про затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку необоротних активів бюджетних установ" [2]	Нематеріальні активи – активи, що не мають фізичної та матеріальної форми незалежно від вартості і використовуються установою в процесі виконання основних функцій більше одного року (п. 4.1)
3	Податковий кодекс України (ст. 14.1.120) [3]	Нематеріальні активи – це об'єкти інтелектуальної, в тому числі промислової, власності, а також інші аналогічні права, визнані у порядку, встановленому відповідним законодавством, об'єктом права власності платника податку
4	Наказ Міністерства фінансів України "Про затвердження типових форм обліку об'єктів права інтелектуальної власності в складі нематеріальних активів" [4]	Нематеріальні активи – об'єкти права інтелектуальної власності, інші об'єкти права власності користування

Між бухгалтерським та податковим визначеннями нематеріальних активів існують відмінності. Так, П(С)БО 8 "Нематеріальні активи", на відміну від податкового законодавства, обмежує можливість віднесення активів до складу нематеріальних, тобто нематеріальними можуть бути ті активи, які утримуються з метою використання впродовж періоду більше одного року. Крім того, нематеріальний актив може бути придбаний з метою перепродажу та бути для цілей оподаткування товаром [5, с. 95].

Таким чином, термін "нематеріальні активи" по-різному трактується в нормативних актах, тому неможливо сформулювати єдиний підхід щодо класифікації нематеріальних активів. У результаті важко врахувати всі особливості даного об'єкту обліку в обліковій політиці на етапі організації облікового процесу, що неодмінно позначається на якості звітної інформації.

На думку Покропивного С. Ф. [6, с. 450], "нематеріальні активи – це категорія, яка виникає внаслідок володіння правами на об'єкти інтелектуальної власності або обмежені природні ресурси для використання в господарській діяльності для отримання прибутку". У даному визначенні акцентується увага на правах власності, але не враховано всі складові нематеріальних активів, що передбачені П(С)БО 8 "Нематеріальні активи".

Зовсім інший підхід у Крайвської І. А. [7], яка визначає нематеріальні активи як "довгострокові активи, які не мають фізичної субстанції, але мають вартість. Це активи, які забезпечують власнику певні права, але не існують фізично". Автором підкреслено, що активи не існують фізично, але мають вартість.

Основними характерними рисами нематеріальних активів є:
 відсутність матеріально-речової (фізичної) форми;
 використання протягом тривалого часу;
 здатність приносити користь підприємству;
 високий ступінь невизначеності розмірів можливого у майбутньому прибутку від його використання.

Для бухгалтерського обліку П(С)БО 8 "Нематеріальні активи" передбачено поділ нематеріальних активів на декілька груп [1]:

- права користування природними ресурсами (право користування надрами, іншими ресурсами природного середовища тощо);
- права користування майном (право користування земельною ділянкою, користування будівлею, право на оренду приміщень тощо);
- права на комерційні позначення (право на торговельні марки, комерційні (фірмові) найменування тощо);
- права на об'єкти промислової власності (право на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, сорти рослин, породи тварин, комерційні таємниці);
- авторське право та суміжні з ним права (право на літературні, художні, музичні твори, комп'ютерні програми, фонограми тощо);
- гудвіл;
- інші нематеріальні активи.

Синтетичний облік нематеріальних активів ведеться в Журналі 4.

Бухгалтерський облік наявності та руху нематеріальних активів ведеться на інвентарному балансовому рахунку 12 "Нематеріальні активи". За дебетом рахунка відображається придбання або отримання від других фізичних або юридичних осіб нематеріальних активів, за кредитом – ви-

буття внаслідок продажу, безоплатної передачі або списання у зв'язку з недоцільністю надалі їх використання, а також сума уцінки нематеріальних активів. Аналітичний облік нематеріальних активів ведеться у відомості 4.3 [8, с. 120–121].

Не визнаються нематеріальним активом, а підлягають відображенню у складі витрат того звітного періоду, в якому вони були здійснені:

- витрати на дослідження;
- витрати на підготовку і перепідготовку кадрів;
- витрати на рекламу та просування продукції на ринку.

Національні стандарти бухгалтерського обліку розроблялися з урахуванням міжнародних, саме тому П(С)БО 8 "Нематеріальні активи" має ряд спільних і відмінних моментів з МСФО (IAS) 38 "Нематеріальні активи" (International Accounting Standard "Intangible Assets") (табл. 2).

Таблиця 2

Порівняльна характеристика П(С)БО 8 та МСБО 38

	П (С)БУ 8 [1]	МСБО 38 [9]
Групи нематеріальних активів	Облік нематеріальних активів ведеться щодо кожного об'єкта за групами	Не визначаються
Первісна вартість	Придбані (створені) нематеріальні активи зараховуються на баланс підприємства за первісною вартістю. Первісна вартість складається з ціни придбаних, крім знижок, мита, непрямих податків, що не підлягають відшкодуванню, та інших витрат	
Переоцінка нематеріальних активів	Підприємство може здійснювати переоцінку за справедливою вартістю на дату балансу тих нематеріальних активів, щодо яких існує активний ринок. У разі переоцінки окремого об'єкта нематеріального активу слід переоцінювати всі інші активи групи, до якої належить нематеріальний актив	Два підходи: базовий і дозволений альтернативний. У першому випадку після первісного визнання нематеріальний актив слід відображати за його собівартістю. У другому випадку після первісного визнання нематеріальний актив слід відображати за переоціненою сумою
Визначення строку корисного використання	При визначенні строку необхідно врахувати моральний знос, що передбачається	технічне, технологічне та інші види старіння в тій галузі, в якій функціонує актив; очікувані дії конкурентів і потенційних конкурентів
Знецінення	Періодична перевірка на знецінення	Не потрібна перевірка на знецінення
Амортизація	Термін корисної експлуатації нематеріального активу не повинен перевищувати 20 років з дати, коли актив стає придатним до використання. Амортизація повинна починатися тоді, коли актив стає придатним до використання	
Розкриття інформації у звітності	У примітках до фінансової звітності розкривається інформація про вартість (первісна або переоцінена), за якою матеріальні активи відображені в балансі; методи амортизації та діапазон строків корисного використання нематеріальних активів; наявність, рух нематеріальних активів у звітному році	У фінансових звітах розкривається інформація про

Порівняльний аналіз національних і міжнародних стандартів показує, що в міжнародних стандартах фінансової звітності приділяється увага лише основним аспектам бухгалтерського обліку нематеріальних активів, оскільки створення більш детальних стандартів зробило б неможливим їх застосування іншими країнами. Ці аспекти є основою розробки національного П(С)БО 8.

Особливу форму нематеріальних активів становить гудвіл – активи, які не підлягають матеріальному виміру: репутація фірми, корпоративний імідж, професійна компетентність, зв'язки і вплив тощо. Елементи гудвілу не мають і не можуть мати достовірної грошової оцінки, разом із тим вони побічно сприяють зростанню доходу компанії.

Таким чином, автором узагальнено поняття нематеріальних активів. У результаті було виявлено, що склад цього виду активів підприємства різноманітний, тому облік нематеріальних активів – це проблема, яка досить актуальна в практиці роботи підприємства, перш за все, це пов'язано як зі складністю оцінки первісної вартості, визначення амортизації, так і з питаннями класифікації нематеріальних активів і способами їх надходження.

Наук. керівн. Черноіванова Г. С.

Література: 1. П(С)БО 8 "Нематеріальні активи" зі змінами і доповненнями від 25.09.2009 р. № 1125 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua. 2. Про затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку необоротних активів бюджетних установ : Наказ № 64 від 17.07.2000 р. [Електронний ресурс]. –

Режим доступу : www.rada.gov.ua. 3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Податкового кодексу України : Закон України. – Х. : Одісей, 2012. – 568 с. 4. Про затвердження типових форм первинного обліку об'єктів права інтелектуальної власності в складі нематеріальних активів : Наказ Міністерства фінансів України від 22.11.2004 р. № 732 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua. 5. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник для студентів спеціальності "Облік і аудит" вищих навчальних закладів / Ф. Ф. Бутинець. – 8-ме вид., доп. і перероб. – Житомир : ПП "Рута", 2009. – 912 с. 6. Экономика предприятия : учебник / под общ. ред. д-ра экон. наук, проф. С. Ф. Покропивоного ; пер. с укр. 2-го перераб. и доп. изд. – К. : КНЭУ, 2002. – 780 с. 7. Особливості бухгалтерського обліку в галузях народного господарства : навч. посібн. – Х. : ХНАМГ, 2009. – 240 с. 8. Маляревский Ю. Д. Финансовый учет : учебно-метод. пособ. / Маляревский Ю. Д., Тютюнник П. С. – Х. : Изд. ХНЕУ, 2003. – 288 с. 9. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 "Нематеріальні активи" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_050/page.

УДК 657.421:[339.33+339.37]

Курило А. В.

Студент 3 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ПОРІВНЯННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ОБЛІКУ ТОВАРІВ В ОПТОВІЙ ТА РОЗДРІБНІЙ ТОРГІВЛІ

Анотація. Розглянуто основні особливості обліку оптової та роздрібною торгівлі. Наведено порядок реалізації, оприбуткування товарів та особливості обліку розрахунків за претензіями. Проаналізовано перелік відмінностей в обліку між роздрібною та оптовою торгівлею.

Аннотация. Рассмотрены основные особенности учета оптовой и розничной торговли. Представлен порядок реализации, оприходования товаров и особенности учета расчетов по претензиям. Проанализирован перечень отличий в учете между розничной и оптовой торговлей.

Annotation. The article outlined the main features of wholesale and retail trade accounting. The order of sales, posting goods and features of accounting for claims are presented. The list of differences in accounting between retail and wholesale is analyzed.

Ключові слова: торгівля, торговельна діяльність, оптова торгівля, роздрібна торгівля, торгова націнка, транспортно-заготівельні витрати.

Торгівля є однією з провідних галузей економічної діяльності та найрозвиненішою формою підприємництва. Торгівля – це вид економічної діяльності у сфері товарообігу і просування товарів від виробника до споживача у формі купівлі-продажу та надання пов'язаних із цим послуг.

Торговельна діяльність – ініціативна, систематична, виконувана на власний ризик для одержання прибутку діяльність юридичних і фізичних осіб щодо купівлі та продажу товарів кінцевим споживачам або посередницькі операції, або діяльність із надавання агентських, представницьких, комісійних та інших послуг у просуванні товарів від виробника до споживача [1].

Відповідно до п. 3 Порядку провадження торговельної діяльності та правил торговельного обслуговування на ринку споживчих товарів № 833 від 15 червня 2006 року, зі змінами і доповненнями від 29 червня 2011 року № 706, торговельна діяльність здійснюється у сфері роздрібною та оптовою торгівлі, а також у сфері ресторанного господарства.

Питання розвитку й обліку оптової та роздрібною торгівлі неодноразово висвітлено у роботах як вітчизняних, так і закордонних вчених. Серед них можна виділити наукові праці Марцина В. С., Бланка І. О., Сergyгіна Т. В., Лігоненко Л. О., Панкратова Ф. Г. та ін.

Метою даної статті є порівняння особливостей обліку товарів в оптовій та роздрібною торгівлі й відображення в бухгалтерському обліку необхідних операцій.

Оптова торгівля – це вид економічної діяльності у сфері товарообігу, що охоплює купівлю-продаж товарів за договорами постачання партіями для подальшого їх продажу кінцевому споживачеві через роздрібною торгівлю або для виробничого споживання та надавання пов'язаних із цим послуг.

Основним завданням бухгалтерського обліку на підприємствах оптовою торгівлі є контроль за виконанням договірних постачань товарів постачальниками, продажем товарів покупцям, контроль за станом товарних запасів.

Як правило, між продавцем та покупцем укладається договір купівлі-продажу. Згідно зі ст. 655 ЦКУ за даним договором одна сторона (продавець) передає або зобов'язується передати

майно (товар) у власність іншій стороні (покупцю), а покупець приймає або зобов'язується прийняти майно (товар) і сплатити за нього відповідну грошову суму [2].

Залежно від умов постачання, зазначених у договорі, приймання товару здійснюється: на складі підприємства-покупця, якщо доставка товару здійснюється підприємством-продавцем; на складі підприємства-продавця, якщо доставка товару здійснюється підприємством-покупцем; у місці розвантаження транспортних засобів, розпечатування опломбованих транспортних засобів та контейнерів або на складі перевізника, якщо доставка здійснюється підприємствами залізничного, повітряного, водного, автомобільного транспорту.

Приймання товарів на складі здійснюється матеріально відповідальною особою на підставі товаросупровідних документів.

У випадку відсутності таких документів або деяких із них приймання товару не призупиняється, а складаються акти про фактичну наявність отриманого товару із зазначенням документів, яких не вистачає.

Товари, що надійшли на оптові склади, приймаються на підставі: рахунків-фактур, товарно-транспортних накладних, акта приймання товарів без рахунка постачальника, податкової накладної.

Основним документом, що регулює порядок бухгалтерського обліку руху товарів, є Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 "Запаси", згідно з яким запаси визнаються активами, якщо існує ймовірність того, що підприємство одержить у майбутньому економічні вигоди, пов'язані з їх використанням, та їх вартість може бути достовірно визначена [3].

Оптові підприємства ведуть облік товарів за первісною вартістю, порядок формування якої визначений П(С)БО 9 "Запаси".

Первісною вартістю товарів, придбаних за плату, є собівартість товарів, що складається з таких фактичних витрат:

сум, що сплачуються відповідно до договору постачальнику, за винятком непрямих податків;

сум ввізного мита;

сум непрямих податків у зв'язку з їх придбанням, що не відшкодовуються підприємству;

транспортно-заготівельних витрат;

інших витрат, безпосередньо пов'язаних із придбанням товарів і доведенням їх до стану, придатного для використання, витрат і нестач товарів у межах норм природного убутку, виявлених у процесі оприбуткування, що мали місце під час їх транспортування [4].

Облік товарів в оптових підприємствах відбувається на рахунку 28 "Товари", зокрема на субрахунку 281 "Товари на складі", на якому ведуть облік наявності та руху товарних запасів, що знаходяться на оптових і розподільчих базах, складах, в овочесховищах, морозильниках тощо. За дебетом субрахунку 281 відображають надходження товарів, за кредитом – реалізацію, вибуття товарів. Порядок відображення операцій з оприбуткування товарів на підприємстві оптової торгівлі наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Відображення в бухгалтерському обліку розрахунків з постачальниками в оптовій торгівлі

Зміст господарської операції	Сума, грн	Кореспонденція рахунків	
		Д-т	К-т
Перша подія – попередня оплата товарів			
1. Перераховано з поточного рахунку постачальнику попередню оплату	2 400	371	311
2. Відображено податковий кредит із ПДВ	400	641	644
3. Оприбутковано товари від постачальника	2 000	281	631
4. Списано податковий кредит із ПДВ	400	644	631
5. Здійснено взаємозалік заборгованостей	2 400	631	371
Перша подія – одержання товарів			
1. Оприбутковано товари від постачальника	2 000	281	631
2. Відображено ПДВ	400	641	631
3. Перераховано з поточного рахунку постачальнику оплату за товар	2 400	631	311
4. Включено у собівартість товару витрати за транспортування, виконані АТП	150	281, 289	685
5. Відображено ПДВ за транспортними витратами	30	641	685
6. Перераховано з поточного рахунку АТП за транспортування товару	180	685	311

У процесі приймання товарів може виявитися їх нестача. У разі нестачі товар оприбутковується на склад і враховується на субрахунку 374 "Розрахунки за претензіями". Відображення в бухгалтерському обліку розрахунків за претензіями наведено в табл. 2.

Відображення у бухгалтерському обліку розрахунків за претензіями

Зміст господарської операції	Сума, грн	Кореспонденція рахунків	
		Д-т	К-т
1. Перераховано з поточного рахунку постачальнику попередню оплату за товар	3 000	371	311
2. Відображено податковий кредит із ПДВ	500	641	644
3. Оприбуткована кількість товару, що фактично надійшла від постачальника	2 100	281	31
4. Списано податковий кредит із ПДВ за товаром, що фактично надійшов	420	644	631
5. На суму нестачі висунуто претензію постачальнику, у тому числі ПДВ	480	374	631
6. Здійснено взаємозалік заборгованостей	3 040	631	371
1-й варіант: повернення грошей на поточний рахунок			
1. Задоволено претензію, повернуті гроші постачальником на поточний рахунок	480	311	374
2. Здійснено коригування ПДВ (методом сторно)	80	641	644
2-й варіант: до постачання товарів за претензією			
1. Оприбутковано товари від постачальника	400	281	631
2. Списано ПДВ	80	644	631
3-й варіант: розгляд справи в господарському суді			
1. Вирішено справу судом на користь постачальника	480	949	374
2. Здійснено коригування ПДВ (методом сторно)	80	641	644

Згідно з П(С)БО 9 "Запаси" до складу первісної вартості запасів, придбаних за грошові кошти, включаються суми транспортно-заготівельних витрат (ТЗВ), які пов'язані з придбанням запасів.

До складу ТЗВ входять витрати на заготівлю товарів, оплата тарифів за вантажно-розвантажувальні роботи і транспортування товарів усіма видами транспорту до місця їхнього використання, включаючи витрати на страхування ризиків транспортування товарів.

Облік транспортних витрат ведеться на окремому субрахунку 289 рахунку 28 "Товари". Для визначення суми ТЗВ можна користуватися двома методами:

прямого розподілу ТЗВ (використовується тоді, коли можна вірогідно визначити суму таких витрат);

за середнім відсотком (сума ТЗВ у процесі надходження товарів на підприємство між одиницями товарів не розподіляється, а враховується на субрахунку 289).

У процесі руху товару від виробників до споживачів кінцевою ланкою, що замикає ланцюг господарських зв'язків, є роздрібна торгівля. Роздрібна торгівля є стартовим майданчиком для нового циклу виробництва й обігу, оскільки товар перетворюється на гроші. За роздрібною торгівлю товари переходять зі сфери обігу у сферу колективного, індивідуального, особистого споживання, тобто стають власністю споживачів. Покупці через роздрібну торгівлю оптимально задовольняють свої потреби, а роздрібна торгівля, враховуючи в своєму асортименті побажання покупців, може більше продати товарів і забезпечити собі комерційний успіх [5].

Роздрібна торгівля – господарська діяльність із продажу товарів кінцевим споживачам для їх власного використання незалежно від форми розрахунків. Основною формою організації роздрібною торгівлі є торгівля через стаціонарну мережу магазинів різних типів. У роздрібну торгівлю товари можуть надходити безпосередньо від постачальників, з розподільних складів, шляхом закупівлі в населення, із власних виробничих підприємств.

Надходження товарів супроводжується товарно-транспортними накладними, накладними-вимогами на відпуск (внутрішнє переміщення) матеріалів, закупівельними актами, податковими накладними [4].

Економічною основою роздрібною торгівлі є торгова націнка (маржа). Торгова націнка – це різниця між закупівельною і продажною ціною. Торгова націнка – основний дохід роздрібною підприємства. З отриманою торговою націнкою торговець оплачує поточні витрати, такі, як: оренда приміщення, заробітна плата співробітників, охорона, телефон, прибирання і т. д., з решти коштів формується прибуток торговельного підприємства [5].

У процесі оприбуткування товарів на підприємстві використовується субрахунок 282 "Товари в торгівлі", де відображаються собівартість їх придбання без урахування ТЗВ. Сума ТЗВ враховується на окремому субрахунку 289. Далі вартість товарів доводиться до продажною шляхом нарахування торгових націнок, які враховуються на субрахунку 285 "Торгова націнка". У процесі реалізації товарів у роздріб можна користуватися як готівковими коштами, так і банківськими платіж-

ними картами. У роздрібній торгівлі обсяг реалізації визначається сумою виручки за продані покупцям товари. У процесі реалізації товарів відображається їх продажна вартість і податкове зобов'язання з ПДВ, а купівельна вартість списується наприкінці звітної періоду, після списання реалізованої торгової націнки (табл. 3).

Таблиця 3

Відображення в бухгалтерському обліку операцій з реалізації товарів у роздрібній торгівлі

Зміст господарської операції	Сума, грн	Кореспонденція рахунків	
		дебет	кредит
1. Отримано до каси виручку від реалізації товарів	42 000	301	702
2. Нараховано ПДВ	7 000	702	641
3. Списано торгової націнки на реалізовані товари методом сторно, або зворотним записом	12 134	282	285
4. Відображено собівартість реалізованих товарів	26 657	902	282
5. Списано наприкінці місяця ТЗВ, що відносяться до реалізованих товарів	3 209	902	289

Отже, можна зробити висновок, що облік товарів у роздрібній та оптовій торгівлі відрізняється. По-перше, роздрібна торгівля займається реалізацією товарів безпосередньо кінцевим споживачам, а оптова торгівля – реалізацією товарів для подальшого продажу організаціям, підприємствам. По-друге, на відміну від підприємств роздрібною торгівлі, де облік ведеться за продажними цінами (включає вартість торгової націнки), оптові підприємства ведуть облік за первісною або купівельною вартістю.

Наук. керівн. Пасенко Н. С.

Література: 1. Про Порядок заняття торговельною діяльністю і правила торговельного обслуговування населення : Закон України від 15.06.2006 р. № 833 зі змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.zakon2.rada.gov.ua. 2. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.kodeksy.com.ua. 3. 34 положення (стандарт) бухгалтерського обліку. – К. : Алерта, 2011. – 272 с. 4. Маляревський Ю. Д. Облік у галузях виробництва і послуг : навч. посібн. / Ю. Д. Маляревський, М. С. Горєва, Н. С. Пасенко. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2012. – 400 с. 5. Белявцев М. І. Інфраструктура товарного ринку [Електронний ресурс] / М. І. Белявцев. – Режим доступу : www.pidruchniki.ws. 6. Організація бухгалтерського обліку : підручник для студ. спец. "Облік і аудит" вищ. навч. закл. / за ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. – 3-тє вид., доп. і перероб. – Житомир : ПП "Рута", 2002. – 592 с. 7. Бухгалтерський облік в торгівлі / за ред. проф. Ф. Ф. Бутинця та доц. Н. М. Малюги. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Житомир : ПП "Рута", 2002. – 576 с.

Ярмішко С. В.

УДК 657.471.12:336.717.13

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ ЗА БАНКІВСЬКИМИ ПЛАТІЖНИМИ КАРТКАМИ

Анотація. Визначено сутність поняття банківської платіжної картки, розглянуто особливості організації обліку операцій з плати праці за допомогою платіжних банківських карток та виділено основні переваги й недоліки використання банківських платіжних карток.

Аннотация. Определена сущность понятия банковской платежной карточки, рассмотрены особенности организации учета операций по оплате труда с помощью платежных банковских карточек и выделены основные преимущества и недостатки использования банковских платежных карточек.

© Ярмішко С. В., 2013

Annotation. The essence of the concept of a payment card, the peculiarities of wages accounting by means of bank payment cards are determined, and the advantages and disadvantages of using bank cards are pointed out.

Ключові слова: заробітна плата, картковий рахунок, банківська платіжна картка, безготівкова форма розрахунків, транзитний рахунок.

Розрахунки з працівниками з оплати праці на підприємствах, установах і в організаціях є найбільш трудомісткою ділянкою обліку, що вимагає значних витрат часу на нарахування, утримання, оподаткування та видачу грошей. При цьому несвоєчасно отриману заробітну плату необхідно депонувати, що нерідко призводить до крадіжок цих грошей, зловживань в обліку. Існують певні ризики в процесі одержання, індексації, зберігання готівкових коштів і їх видачі. Ці недоліки усуваються завдяки використанню послуг банківських установ, пов'язаних з організацією виплати заробітної плати за платіжними картками працівників підприємств, установ, організацій. Тому сьогодні багато підприємств вважають за краще виплачувати зарплату не в готівковій, а в безготівковій формі – шляхом перерахування її на карткові рахунки своїх працівників.

Теоретичним і практичним питанням організації обліку заробітної плати з використанням платіжних карток присвячено праці багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених. Значний внесок у дослідження цих проблем зробили українські вчені Ющенко В. А., Савченко А. С., Мороз А. М. та ін., а також зарубіжні – Л. Абалкін, Лагутіна В. Д., Агаркова М. М., Шаваєв А. О. та ін. Але зміна нормативно-законодавчої бази та господарських умов, які стосуються особливостей організації, потребують подальшого вивчення цього питання.

Мета дослідження полягає у визначенні сутності та особливостей організації обліку заробітної плати з використанням платіжних карток.

Об'єктом дослідження є процеси організації та обліку заробітної плати за платіжними картками.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних і організаційних засад та практичних питань з обліку та організації заробітної плати за банківськими платіжними картками.

Реалізація поставленої мети обумовила такі завдання дослідження:

визначення сутності банківських платіжних карток;

виділення переваг та недоліків використання банківських платіжних карток;

вивчення документообігу в процесі використання платіжних карток;

розгляд облікових етапів за відображенням заробітної плати з використанням платіжних карток.

Можливість отримання заробітної плати за пластиковими картками передбачена безпосередньо в Інструкції № 492, згідно з якою оплату праці працівників може бути зараховано на їх поточні карткові рахунки [1].

Картковий рахунок є банківським рахунком, розпорядження яким здійснюється за допомогою банківських платіжних карток.

Банківська платіжна картка (БПК) – пластиковий ідентифікаційний засіб, за допомогою якого отримувачу БПК надається можливість здійснювати операції сплати за товари, послуги та отримувати готівкові кошти [2].

Сутність упровадження так званого зарплатного проекту на підприємстві полягає в тому, що заробітна плата видається працівникам не готівковими грошовими коштами, як завжди, а шляхом перерахування сум заробітної плати, які підлягають виплаті на карткові рахунки працівників.

Слід зауважити, що застосування зарплатного проекту має низку переваг як для підприємства в цілому, так і для працівників зокрема. Серед переваг упровадження зарплатних проектів можна виділити такі:

зменшення кількості операцій підприємства з готівковими грошовими коштами в касі;

наявність міжнародної "зарплатної" пластикової картки дозволяє відправити працівника у відрядження до будь-якої країни світу в максимально короткий термін без видачі готівки під звіт [3];

картковий рахунок може бути відкритий у гривнях, доларах та іншій валюті або ж у двох різних валютах водночас, що дає економію за рахунок зменшення витрат на конвертацію валют;

за допомогою картки тримач має можливість купувати послуги в багатьох закладах торгівлі та в мережі Internet;

за допомогою картки тримач має можливість отримувати готівку в багатьох банкоматах і банках майже в будь-якому куточку світу;

незалежність від режиму роботи банку, який обслуговує, тобто можливість здійснювати операції цілодобово [3].

Крім переваг використання БПК, існують і деякі недоліки:

використання БПК на території України можливе ще не повсюдно, оскільки ринок цих послуг у нас ще на стадії розвитку, а це призводить до того, що картками можуть користуватися підприємства й фізичні особи у великих населених пунктах;

певні типи карток можуть обслуговуватися лише в певних банкоматах;

банкрутство банку призводить до замороження грошових коштів на картрахунок до її відшкодування та ін.

Механізм здійснення виплати заробітної плати за безготівковими платіжними картками складається з декількох етапів.

1-й етап. Між підприємством та банком слід укласти договір про розрахунково-касове обслуговування підприємства щодо видачі заробітної плати з використанням платіжних карток. У ньому обумовлюються права, обов'язки і відповідальність сторін, а також порядок видачі заробітної плати працівникам із використанням пластикових карток.

2-й етап. Банк укладає договір із кожним працівником на відкриття картрахунку. Поточні карткові рахунки відкриваються працівникам на підставі:

- заяви (це може бути заява-анкета);
- документа, що посвідчує особу;
- договору про відкриття й обслуговування карткового рахунку між установою банку і працівником;
- картки зі зразками підписів.

3-й етап. Кошти, призначені для виплати зарплати працівникам, підприємство перераховує на так званий транзитний рахунок в установі банку.

4-й етап. Підприємство надає банку реєстр перерахування заробітної плати працівникам. Він є підставою для зарахування банком коштів на картрахунки працівників. Таким реєстром, як правило, є звичайна розрахунково-платіжна відомість.

5-й етап. Підприємство надає банку платіжне доручення на перерахування заробітної плати працівникам підприємства та платіжне доручення на сплату податків, зборів та інших обов'язкових платежів, пов'язаних із нарахуванням заробітної плати [4].

Після надання підприємством до банку зазначених вище документів банк:

перераховує суми податків та внесків до соcfондів із заробітної плати на відповідні рахунки казначейства та фондів;

перераховує суму зарплати, що підлягає виплаті працівникам, на транзитний рахунок;

на підставі реєстру розподіляє із цього рахунку відповідні суми на особові карткові рахунки працівників [5].

Операції з нарахування заробітної плати, нарахування та утримання внесків до фондів соціального страхування, а також з утримання податку з доходів під час виплати заробітної виплати в безготівковій формі в податковому та бухгалтерському обліку відображаються у звичайному порядку, тобто так само, як і під час виплати заробітної плати готівковими коштами. Робота бухгалтерії з виплати заробітної плати, премій, сум на відрядження та інших нарахувань полягає в тому, щоб перерахувати загальну суму грошей у банк та вказати, як її необхідно розподілити між працівниками відповідно до реєстру. При цьому ніяких депонентів: працівник завжди отримує свої гроші на власний банківський рахунок [5].

Розглянуто сутність БПК, основні положення організації виплати зарплати працівникам із використанням БПК, облік зарплати з використанням платіжних карток. Також виділено переваги та недоліки використання БПК у процесі виплати заробітної плати як для підприємства, так і для працівників, аналізуючи які, можна сказати, що БПК має більше позитивних аспектів. Усе це дає підставу керівникам підприємств надати перевагу виплаті заробітної плати в безготівковій формі над виплатою готівкових грошових коштів із каси.

Дана тема не є повністю дослідженою та заслуговує на увагу, насамперед, пропозиція вдосконалення обліку зарплати з використанням платіжних карток за допомогою внутрішнього та управлінського обліку.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Інструкція про порядок відкриття, використання та закриття рахунків у національній та іноземних валютах, затверджена Постановою Правління НБУ від 12.11.2003 р. № 492 // Вісник Національного банку України. – 2011. – № 9. – С. 28–35. 2. Про платіжні системи та переказ грошей в Україні : Закон України від 05.04.2001 р. № 2346-III // Фінанси, облік і аудит : зб. наук. пр. – К. : КНЕУ, 2010. – № 13. – С. 136–145. 3. Бухгалтерський тиждень [Електронний ресурс]. – 19 липня 2011. – № 29. – С. 39–41. – Режим доступу : <http://www.nibu.factor.ua/ukr/golden/doc.html>. 4. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті, затверджена Постановою Правління НБУ від 21.01.2004 р. № 22 // Вісник Національного банку України. – 2011. – № 9. – С. 28–35. 5. Поліщук С. Пластикові (платіжні) картки: випуск і використання // Бухгалтерський облік і аудит. – 2010. – № 9. – С. 56–60.

Біткіне Є. Г.

УДК 657.412.1

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ФОРМУВАННЯ РЕЗЕРВУ СУМНІВНИХ БОРГІВ

Анотація. Розглянуто та проаналізовано методи формування резерву сумнівних боргів з метою управління дебіторською заборгованістю та збільшення прибутковості діяльності підприємства. Визначено переваги та недоліки методик, які існують на сучасному етапі.

© Біткіне Є. Г., 2013

Аннотация. Рассмотрены и проанализированы методы формирования резерва сомнительных долгов с целью управления дебиторской задолженностью и увеличения прибыльности деятельности предприятия. Определены преимущества и недостатки методик, существующих на современном этапе.

Annotation. The paper analyzes the main methods of provision for doubtful debts aimed at receivables management and increasing enterprise earning power. Advantages and disadvantages of the methods known today are determined.

Ключові слова: резерв сумнівних боргів, коефіцієнт сумнівності, метод абсолютної суми сумнівної заборгованості, метод із застосуванням коефіцієнта сумнівності.

На сьогодні економічна ситуація в Україні є нестабільною, що призводить до погіршення платіжної дисципліни на вітчизняних підприємствах. Це стає причиною несвочасного повернення дебіторської заборгованості, повернення не в повному обсязі, зменшення впевненості в її поверненні та, головне, спричиняє виникнення сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості на підприємстві. Тому актуальності сьогодні набуває процес формування резерву сумнівних боргів та його відображення в бухгалтерському обліку.

Метою статті є аналіз наявних методів формування резерву сумнівних боргів, визначення їх суттєвих відмінностей, порівняння позитивних та негативних сторін їх застосування.

Об'єктом статті є методика формування резерву сумнівних боргів на вітчизняному підприємстві. Предметом – облікові етапи (процедури) з відображення резервів сумнівних боргів. Для цього вирішено такі завдання: досліджено використання методів формування резервів сумнівних боргів на вітчизняному підприємстві, проаналізовано дослідження та публікації за даною проблематикою.

Дослідженням даної проблеми займалися такі українські вчені, як Ф. Бутинець, І. Губина, О. Кушина, О. Леснікова, К. Єрохін, О. Короп, С. Голов, Кравченко В. І., Ямборко Л. Г., Білик М. Д. Але в усіх цих роботах недостатньо уваги авторами приділяється саме методам формування резерву сумнівних боргів або наводиться їх відображення (формування) лише на прикладі П(С)БО 10 без зазначення їх переваг та недоліків, які, безперечно, існують у кожному методі.

Для подальшого дослідження необхідно дати визначення поняття "резерв сумнівних боргів". Отже, резерв сумнівних боргів – це резерв, який створюється з метою покриття у майбутньому безнадійної дебіторської заборгованості. Він коригує дебіторську заборгованість до її чистої реалізаційної вартості, дозволяє підприємству показати, що відповідна сума не може бути стягнута з дебіторів. Таким чином, в умовах ризику неплатоспроможності покупців, підприємство попереджає виникнення втрат від сумнівної дебіторської заборгованості. Резерв сумнівних боргів розраховується лише для тієї частини дебіторської заборгованості, щодо якої виконуються одночасно такі умови:

заборгованість є фінансовим активом, тобто виникла внаслідок звичайної господарської діяльності (до цієї категорії не входять набута заборгованість і заборгованість, призначена для продажу);

заборгованість є поточною дебіторською заборгованістю. Для довгострокової заборгованості резерв не розраховується, це впливає з форми балансу, в якій рядок 162 "Резерв сумнівних боргів" зменшує суму рядка 160 "Чиста реалізаційна вартість" дебіторської заборгованості, яка включається до складу оборотних активів у розділі 2 активу балансу, тоді як сума довгострокової дебіторської заборгованості відображається у першому розділі активу в рядку 050;

заборгованість не віднесено до безнадійної [1].

Згідно із вимогами п. 8 П(С)БО 10, величину резерву сумнівних боргів можна визначити одним із двох методів:

застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості;

застосування коефіцієнта сумнівності.

Суть першого методу абсолютної суми сумнівної заборгованості полягає в тому, що резерв визначається шляхом оцінки платоспроможності окремих дебіторів. Тобто підприємство аналізує поточну дебіторську заборгованість на предмет виявлення сум сумнівної заборгованості, після чого на загальну суму виявленої сумнівної заборгованості створює резерв та відображає це у своєму обліку. Отже, даний метод є найпростішим у розрахунках, оскільки не потребує застосування будь-яких коефіцієнтів та статистичних даних. Цей метод зручний, якщо підприємство має справу з декількома великими дебіторами, заборгованість кожного з яких становить істотну суму – більше 5 % від валюти балансу [2].

Другий – це метод коефіцієнта сумнівності, він ґрунтується на формуванні резерву сумнівних боргів із використанням розрахункового показника – коефіцієнта сумнівності. Даний метод більш урегульований П(С)БО, оскільки в його тексті присутні формули розрахунку коефіцієнта сумнівності, а також для нього не має значення кількість дебіторів. Водночас цей метод є більш трудомістким через присутні в ньому розрахунки [3]. Отже, розрахунок коефіцієнта сумнівності проводиться трьома методами:

1. Визначення питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході. У процесі застосування цього методу аналізуються показники безнадійної заборгованості за минулі періоди. Питома вага визначається відношенням безнадійної заборгованості за минулі періоди до суми чистого доходу за ті самі періоди, після чого питома вага множить на суму чистого доходу за поточний період.

2. Класифікація дебіторської заборгованості за строками непогашення. Для застосування цього методу необхідно згрупувати поточну дебіторську заборгованість у кілька груп за строками її

непогашення. Далі визначається коефіцієнт сумнівності, виходячи з фактичної суми безнадійної дебіторської заборгованості за попередні періоди. Коефіцієнт сумнівності розраховується як відношення суми списаної безнадійної заборгованості групи за період до сальдо дебіторської заборгованості відповідної групи на кінець попереднього періоду. Після чого сальдо дебіторської заборгованості відповідної групи на кінець попереднього періоду множиться на шуканий коефіцієнт.

3. Розрахунок коефіцієнта сумнівності у вигляді питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході. Підприємство самостійно вибирає період для розрахунків: у прикладі 3 додатка до П(С)БО запропоновано використовувати 3 роки. Цей спосіб дозволяє оцінити, скільки сумнівних боргів поточного періоду можуть стати безнадійними, і ця оцінка додається до оцінок, отриманих для минулих періодів. Для розрахунку можуть використовуватися лише дані звітності попередніх періодів, що спрощує пошук інформації для розрахунків, на відміну від попередніх способів. Методика застосування зазначеного способу наведена лише в додатках до П(С)БО 10, тому через неврегульованість у підприємства можуть виникнути складнощі в розрахунках, що базуються на цьому зразку. Такий спосіб розрахунку певною мірою послаблює зв'язок між сумою дебіторської заборгованості взагалі та сумою сумнівної заборгованості і дає більш узагальнену величину.

Планом рахунків для обліку резерву сумнівних боргів передбачено балансовий рахунок 38 "Резерви сумнівних боргів". Також потрібно враховувати, що залишок резерву сумнівних боргів на дату балансу не може бути більшим, ніж сума дебіторської заборгованості на ту саму дату [3].

Нарахування резерву відображається у складі інших операційних витрат підприємства. Підприємства, що ведуть облік витрат із застосуванням рахунків класу 9, відносять суму нарахованого резерву на субрахунок 944 "Сумнівні та безнадійні борги", із застосуванням рахунків класу 8 – на субрахунок 84 "Інші операційні витрати". Протягом наступного звітного року списання безнадійної дебіторської заборгованості здійснюється в такий спосіб: сума в межах сформованого резерву списується за рахунок резерву [2].

Управління дебіторською заборгованістю безпосередньо впливає на прибутковість підприємства і визначає дисконтну та кредитну політику для покупців, шляхи прискорення повернення боргів і зменшення безнадійної заборгованості, а також вибір умов продажу, що забезпечують гарантоване надходження коштів і є однією з проблем підприємства. Вирішення даної проблеми потребує подальших наукових розробок. У результаті проведеного дослідження необхідно зазначити, що на сьогодні в П(С)БО 10 існує декілька варіантів методики розрахунку резерву сумнівних боргів: абсолютної суми сумнівної заборгованості; коефіцієнта сумнівності (базується на застосуванні 3-х способів). Кожен із них має свої особливості розрахунку. Загальним негативним моментом усіх методик є нормативна неврегульованість.

Існує потреба в подальших дослідженнях та розробці можливих пропозицій щодо внесення відповідних змін до чинного законодавства з метою стимулювання створення резерву сумнівних боргів суб'єктами господарювання.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Кушина О. Резерв сумнівних боргів: суто бухгалтерський інструмент / О. Кушина // Збірник систематизованого законодавства. – 2010. – № 9. – С. 155–159. 2. Губіна І. Резерв сумнівних боргів: створення та використання / І. Губіна // Бухгалтерія. Право. Податки. Консультації. – 2007. – № 48. – 68 с. 3. Ступницька Т. М. Характеристика методів формування резерву сумнівних боргів [Електронний ресурс] / Т. М. Ступницька. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekhp/2011_2/st18.pdf. 4. П(С)БО 10 "Дебіторська заборгованість" // Бухгалтерія. – 2005. – № 29(652).

Андрєєва Є. Д.

УДК 657.37:006.35(100)

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

СКЛАДАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ МАЛИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ ЗГІДНО З МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Анотація. Розглянуто питання формування фінансової звітності малими підприємствами відповідно до вимог Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ). Відображено методику заповнення фінансової звітності суб'єктами малих підприємств згідно з МСФЗ.

© Андрєєва Є. Д., 2013

Аннотация. Рассмотрены вопросы формирования финансовой отчетности малыми предприятиями в соответствии с Международными стандартами финансовой отчетности (МСФО). Отображена методика заполнения финансовой отчетности субъектами малых предприятий согласно МСФО.

Annotation. The issues regarding the formation of financial reporting by small businesses in accordance with International Financial Reporting Standards (IFRS) are considered. The method of filling the financial statements of small businesses in accordance with IFRS is revealed.

Ключові слова: фінансова звітність, Міжнародні стандарти фінансової звітності, мале підприємство, бухгалтерський облік, Положення (стандарти) бухгалтерського обліку, Баланс, Звіт про фінансові результати.

В умовах глобалізації світової економіки перехід України до системи обліку за Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ) став нагальною потребою. Більшість великих компаній в Україні вже мають досвід підготовки фінансової звітності за МСФЗ. Проте реформування бухгалтерського обліку, задеклароване Стратегією застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні, стосується всіх суб'єктів господарювання, зокрема й малого підприємства. Отже, потрібно буде визначити диференційовані підходи до вимог підготовки українськими підприємствами фінансових звітів за міжнародними стандартами.

Питання застосування міжнародних стандартів і покладення їх в основу реформованої національної системи бухгалтерського обліку завжди було дискусійним як у наукових колах, так і серед фахівців-практиків. Найбільш ґрунтовно свої позиції щодо міжнародних стандартів висвітлювали у своїх працях Кірейцев Г. Г., Бутинець Ф. Ф., Жук В. М., Голов С. Ф., Пархоменко В. М., Зубілевич С. Я., Белоусова І. А.

Метою дослідження є обґрунтування теоретичних аспектів складання фінансової звітності суб'єктами малого підприємства в умовах упровадження Міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні.

Завдання дослідження – розглянути особливості складання фінансової звітності малими підприємствами, дослідити методики заповнення фінансової звітності малих підприємств згідно з МСФЗ.

Об'єктом дослідження є фінансова звітність малих підприємств.

Предметом дослідження є складання фінансової звітності суб'єктами малого підприємства відповідно до вимог Міжнародних стандартів обліку в Україні.

У результаті проведеного дослідження набуло подальшого розвитку питання складання фінансової звітності малими підприємствами згідно з Міжнародними стандартами фінансової звітності.

Малий бізнес є одним із важливих інструментів, який сприяє підвищенню зайнятості населення, створенню і збільшенню національного продукту країни. Тому для стійкої і тривалої роботи підприємств малого бізнесу управлінському персоналу також необхідно мати у своєму розпорядженні найбільш повні дані про фінансовий і майновий стан підприємства, результативність його діяльності, наявність ресурсів для планування досягнення перспективних цілей [1].

Згідно зі статтею 55 Господарського кодексу України, зі змінами від 22 березня 2012 року № 4618-VI [2], суб'єктами малого підприємства є: фізичні особи – підприємці, в яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України; юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, в яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України.

Підприємства всіх форм власності, згідно із Законом України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" [3], зобов'язані складати фінансову звітність.

Міжнародні стандарти фінансової звітності [4] виступають на даний момент ефективним інструментом підвищення прозорості та зрозумілості інформації, яка розкриває діяльність суб'єктів господарювання, створює достовірну базу для визнання доходів і витрат, оцінки активів і зобов'язань, яка надає можливість об'єктивно розкривати і відображати наявні фінансові ризики у суб'єктів, які звітують, а також порівнювати результати їх діяльності в цілях забезпечення адекватної оцінки їх потенціалу та ухвалювати відповідні управлінські рішення. Крім того, МСФЗ якісно впливають на можливість керівництва в галузі управління організацією і надають значні переваги перед конкурентами. У суб'єктів, які складають звітність за МСФЗ, значно зростає можливість залучити додаткові джерела капіталу та партнерів по бізнесу, які допоможуть забезпечити економічне зростання і процвітання. У свою чергу, суб'єкти, використовуючи МСФЗ, мають доступ до інформації про фінансовий стан потенційних партнерів, що слугує додатковим інструментарієм у процесі їх вибору.

Позитивними сторонами застосування МСФЗ як для суб'єктів господарювання, які складають фінансову звітність, так і для зовнішніх користувачів є:

- 1) можливість отримання необхідної інформації для прийняття управлінських рішень;
- 2) забезпечення порівняльності звітності з іншими організаціями, незалежно від того, резидентом якої країни вони є і на якій території здійснюють господарську діяльність;
- 3) можливість залучення іноземних інвестицій і позик, а також виходу на зарубіжні ринки;
- 4) престижність, забезпечення більшої довіри з боку потенційних партнерів;

5) у багатьох випадках велика надійність інформації;
6) прозорість інформації, що забезпечується шляхом дотримання правил її складання, а також численними поясненнями до звітності.

Тому переваги складання фінансової звітності за міжнародними стандартами дійсно є і вони незаперечні для більшості користувачів фінансової звітності. МСФЗ можна розцінювати як інструмент глобалізації економіки і світових господарських зв'язків. Принципи, закладені в порядок формування звітності згідно з МСФЗ, роблять її адекватнішою та здатною відобразити істинний майновий стан організації.

На відміну від деяких національних правил складання звітності, МСФЗ становлять стандарти, засновані на принципах, а не на чітких правилах. Мета МСФЗ полягає в тому, щоб у будь-якій практичній ситуації укладачі звітності могли дотримуватися цих принципів, а не намагатися знайти в чітких правилах шляхи, які б дали змогу обійти базові положення МСФЗ 1 "Перше застосування МСФЗ" [5]. Компанія, що переходить з національних стандартів на МСФЗ, повинна дотримуватись норм МСФЗ 1. Основною вимогою міжнародних стандартів є повне ретроспективне застосування усіх МСФЗ, що діють на звітну дату першої звітності за МСФЗ. Процес переходу на міжнародні стандарти досить складний, тому Рада з МСФЗ і розробила стандарт МСФЗ 1 "Перше застосування МСФЗ" (набрал чинності 01.01.2004 р.). Він містить визначення і чіткий алгоритм підготовки першої фінансової звітності компанії за МСФЗ, під якою мається на увазі перша річна фінансова звітність, у якій підприємство приймає МСФЗ і робить чітку заяву про їх повне дотримання. Фінансова звітність буде вважатися вперше підготовленою за МСФЗ, якщо компанія:

- 1) надала свою останню попередню фінансову звітність;
- 2) підготувала фінансову звітність відповідно до МСФЗ тільки для внутрішнього користування, не подаючи її власникам компанії чи зовнішнім користувачам;
- 3) підготувала комплект звітності відповідно до МСФЗ з метою консолідації без підготовки повного комплекту фінансової звітності;
- 4) не подавала фінансову звітність за попередні періоди.

МСФЗ 1 не застосовується, якщо компанія:

- 1) припиняє надавати фінансову звітність відповідно до національних стандартів, а також другий комплект фінансової звітності, що містить чітке та беззастережне висловлювання про відповідність МСФЗ;
- 2) у попередньому році подала фінансову звітність відповідно до національних вимог і фінансову звітність, що містить чітку та беззастережну заяву про відповідність МСФЗ;
- 3) у попередньому році надала фінансову звітність, що містить чітку та беззастережну заяву про відповідність МСФЗ, навіть якщо аудитори підготували свій звіт на цій фінансовій звітності із застереженнями.

МСФЗ 1 встановлює вимоги щодо надання фінансової звітності, містить вказівки про її склад, а також визначає мінімальні вимоги до змісту звітності.

Фінансова звітність – це структуроване надання інформації про фінансовий стан і фінансові результати діяльності організації. Суть надання фінансової звітності полягає в розкритті інформації про фінансовий стан, фінансові результати й обіг грошових коштів, що може виявитися корисною для широкого кола осіб.

Для правильності складання та подання фінансової звітності суб'єкти малого підприємництва застосовують також П(С)БО 25 "Фінансовий звіт суб'єктів малого підприємництва" [6]. Це Положення (стандарт) установлює зміст і форму Фінансового звіту суб'єкта малого підприємництва в складі Балансу (форма № 1-м) і Звіту про фінансові результати (форма № 2-м) та порядок заповнення його статей, а також зміст і форму Спрощеного фінансового звіту суб'єкта малого підприємництва в складі Балансу (форма № 1-мс) і Звіту про фінансові результати (форма № 2-мс) та порядок заповнення його статей. Показники цих звітів наводяться у тисячах гривень з одним десятковим знаком.

Суб'єкти малого підприємництва, які мають право на застосування спрощеного бухгалтерського обліку доходів і витрат:

- 1) можуть обліковувати необоротні активи тільки за первісною вартістю, без урахування зменшення корисності та переоцінки до справедливої вартості;
- 2) не створюють забезпечення наступних витрат і платежів (на виплату наступних відпусток працівникам, виконання гарантійних зобов'язань тощо), а визнають відповідні витрати у періоді їх фактичного понесення;

3) визнають витрати і доходи з урахуванням вимог Податкового кодексу України і відносять суми, які не визнаються Податковим кодексом України, витратами або доходами, безпосередньо на фінансовий результат після оподаткування;

4) поточну дебіторську заборгованість включають до підсумку балансу за її фактичною сумою.

Суб'єкти малого підприємництва, які мають право на застосування спрощеного обліку доходів і витрат та які не зареєстровані платниками податку на додану вартість, можуть систематизувати інформацію, що міститься у прийнятих до обліку первинних документах, у регістрах бухгалтерського обліку без застосування подвійного запису.

Суб'єкти малого підприємництва середню кількість працівників наводять у річному звіті, яку визначають у порядку, встановленому спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі статистики. Представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності показники про середню кількість працівників не подають.

Отже, звітність відіграє важливу роль, оскільки її використовують не тільки для аналізу діяльності окремого підприємства з метою отримання інформації для управління, але й для узагаль-

нення підсумків у масштабах галузі, а також народного господарства в цілому. В даному контексті ринкова економіка висуває серйозні вимоги до ефективного використання показників звітності підприємств та глибини їх статистичного аналізу.

Також можна зробити висновок, що у суб'єктів, які складають звітність за МСФЗ, значно зростає можливість залучити додаткові джерела капіталу та партнерів із бізнесу, які допоможуть забезпечити економічне зростання, оскільки не потрібно буде витратити час, зусилля та кошти на підготовку звітності за МСФЗ на додачу до П(С)БО. У свою чергу, суб'єкти, використовуючи МСФЗ, мають доступ до інформації про фінансовий стан потенційних партнерів, що слугує додатковим інструментарієм у їхньому виборі.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Кузнецова С. Технологія організації бухгалтерського обліку з урахуванням специфіки суб'єкта господарювання [текст] / С. Кузнецова // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – № 6. – С. 29–33. 2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV, зі змінами від 22 березня 2012 року № 4618-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>. 3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в країні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996 – XIV (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>. 4. Міжнародні стандарти фінансової звітності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>. 5. Міжнародні стандарти фінансової звітності 1 "Перше застосування МСФЗ": чинні від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/929_004. 6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 "Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва" зі змінами та доповненнями від 09.12.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.

УДК 657.421

Кузнецов О. М.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТОВАРНО-МАТЕРІАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ

Анотація. Теоретично обґрунтовано економічну сутність поняття "товарно-матеріальні цінності", розглянуто основні методи визначення вартості товарно-матеріальних цінностей у міжнародній практиці та за національними стандартами, визначено та запропоновано шляхи раціональної організації обліку товарно-матеріальних цінностей.

Аннотация. Теоретически обоснована экономическая сущность понятия "товарно-материальные ценности", рассмотрены основные методы определения стоимости товарно-материальных ценностей в международной практике и по национальным стандартам, определены и предложены пути рациональной организации учета товарно-материальных ценностей.

Annotation. The economic essence of "material assets" concept is theoretically proved, the basic methods of determining the cost of material assets in international practice and according to national standards are discussed, the ways of rational organization of material assets accounting are offered.

Ключові слова: товарно-матеріальні цінності, метод списання перших надходжень, метод списання останніх надходжень, постійний облік, періодичний облік.

Важлива роль у концепції ринкових відносин в Україні належить створенню умов для забезпечення збалансованості економіки і раціонального використання та збереження виробничих ресурсів.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що в умовах ринкової економіки ефективно використання та збереження виробничих ресурсів стає однією з невід'ємних умов виживання і конкурентоспроможності підприємства, тому визначає необхідність створення механізму управління, який впливає на чинники зростання ефективності використання та збереження ресурсів і забезпечує мобілізацію всіх існуючих та потенційних резервів.

Розв'язанню проблеми ефективного використання ресурсів приділялась значна увага на всіх етапах економічного розвитку. Вагомий внесок у розробку цих питань здійснили вчені-економісти Бірюкова І. К., Абалкін Л. І., Новажилов Н. Н., Смолинюк П. С., Чумаченко Н. Г. та ін. [1; 2].

Багато авторів, зокрема Журавель Г. П., Поляк А. М., Волков М. І., Румянцев А. М., Щербина З. П., Яковенко Є. Г. [3; 4], ототожнюють матеріальні ресурси і предмети праці. Головними завданнями дослідження є: визначення економічної сутності, складу товарно-матеріальних цінностей (ТМЦ), порядку організації їх обліку та оцінки, систем обліку товарно-матеріальних запасів; виявлення особливостей методів вітчизняного обліку та оцінки запасів порівняно із зарубіжним досвідом, а також оцінка та відображення в обліку і фінансовій звітності товарно-матеріальних запасів.

Мета даної роботи полягає у вивченні методики бухгалтерського обліку і аудиту ТМЦ на промислових підприємствах України в сучасних умовах господарювання. Предметом дослідження є теоретичні, методологічні, методичні та практичні аспекти бухгалтерського обліку й аудиту використання та збереження товарно-матеріальних цінностей на промислових підприємствах. Об'єктом дослідження є підприємства промисловості, які для безперервної господарської діяльності повинні бути забезпечені тими або іншими матеріальними запасами й постійно вдосконалювати організацію обліку використання та збереження товарно-матеріальних цінностей.

Товарно-матеріальні цінності – це сировина і матеріали, покупні напівфабрикати та комплектуючі вироби, тара і тарні матеріали, паливо, будівельні матеріали і обладнання для установки, малоцінні і швидкозношувані предмети, спецодяга тощо [5].

Склад запасів, їх оцінка та порядок відображення у фінансовій звітності визначені Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 9 "Запаси", яке було затверджене Наказом Міністерства фінансів України № 246 від 20.10.1999 р. Основними типовими документами з оприбуткування та видачі матеріалів є: накладні, товарно-транспортні накладні, прибуткові ордери, акти про приймання матеріалів тощо.

Постачання кожного підприємства матеріальними ресурсами становить єдність двох процесів: транспортування й доставка на підприємство замовлених і закуплених матеріальних ресурсів на підставі первинної документації та оформлення заборгованості й оплати постачальникам одержаних від них матеріальних цінностей.

Проблематика організації обліку товарно-матеріальних цінностей полягає в тому, що, незважаючи на можливість точного підрахунку кількості запасів у залишку, майже неможливо при великих обсягах і не завжди доцільно точно встановити, які саме запаси, за якою ціною придбання знаходяться у залишку і яка їх загальна вартість, а також які саме запаси, за якою ціною придбання необхідно списати для визначення собівартості реалізації [5]. Міжнародною обліковою практикою апробовані такі методи визначення вартості товарно-матеріальних цінностей: 1) метод суцільної ідентифікації; 2) метод середньої вартості; 3) метод списання перших надходжень – FIFO; 4) метод списання останніх надходжень – LIFO.

Метод FIFO (FIFO) широковідомий у міжнародній практиці. Він базується на припущенні, що одиниці запасів, які надійшли першими, першими і відпускаються. На українських промислових підприємствах значною мірою використовується метод FIFO, оскільки перевагою є його простота, а також відображення в балансі суми запасів, яка приблизно збігається з їх ринковою вартістю. Застосування методу FIFO визначається особливостями технологічного процесу на українських підприємствах, якщо виробничий процес пов'язаний із використанням запасів, що швидко псуються або втрачають свої властивості.

Метод списання останніх надходжень – LIFO (LIFO) – передбачає, що одиниці товару, придбані останніми, списуються на реалізацію у першу чергу [6]. При збільшенні чи зменшенні цін метод LIFO передбачає, що собівартість реалізованої продукції відповідає витратам відповідно до рівня цін на момент продажу. У результаті метод LIFO показує менший чистий прибуток у період прояву інфляційних процесів, ніж будь-який інший метод. Так регулюють вплив циклу економічного розвитку (піднесення і спадів). Але законодавством України, а саме П(С)БО 9 "Запаси" та Законом України "Про оподаткування прибутку підприємств", заборонено використовувати метод LIFO.

Американський інститут присяжних бухгалтерів основною метою обліку товарно-матеріальних запасів вважає точне підрахування прибутку шляхом співвідношення відповідних витрат з доходами. У зарубіжній практиці для обліку товарно-матеріальних запасів застосовуються дві системи: 1) постійного обліку; 2) періодичного обліку.

Постійна система забезпечує безперервність записів залишків товарно-матеріальних цінностей на рахунках запасів і собівартості реалізації. При системі періодичного обліку кількість наявних запасів визначається лише періодично на підставі проведеної інвентаризації, як правило, при складанні фінансової звітності (раз на квартал або на рік).

Протягом звітного періоду надходження та видаток запасів на рахунках запасів не відображається. Для обліку придбаних матеріальних цінностей застосовується рахунок "Закупки". У кінці звітного періоду сальдо рахунків запасів на початок періоду та сальдо рахунків "Закупки" списуються на рахунок фінансових результатів. Відповідно до Закону України від 16.07.1999 р. № 996-XIV "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" (зі змінами і доповненнями), господарські операції повинні бути відображені в тому звітному періоді, в якому вони були здійснені. Отже, застосування періодичної системи обліку запасів в Україні не врегульоване законодавчими актами, а Планом рахунків не передбачені рахунки, які використовуються в системі періодичного обліку запасів. Тому облік наявності і руху запасів в Україні здійснюється лише на рахунках у системі постійного обліку запасів.

Виходячи з вищевикладеного та аналізуючи економічні роботи багатьох науковців, можна погодитись із запропонованими напрямками подальших досліджень із забезпечення правильної та раціональної організації обліку товарно-матеріальних цінностей: встановлення чіткої системи документообігу та суворий порядок оформлення операцій з руху ТМЦ; належна організація складсь-

кого господарства; проведення за встановленим порядком інвентаризації, а також контрольних вибіркового перевірок залишків ТМЦ та своєчасне відображення у бухгалтерському обліку результатів цих перевірок; розроблення та постійне вдосконалення норм зберігання запасів.

Таким чином, організація обліку товарно-матеріальних цінностей становить досить складну процедуру, яка потребує уваги, часу та належної компетенції до її виконання. Облік виробничих запасів у зарубіжних країнах дещо відрізняється від особливостей національного обліку України і має свої певні відмінності, зумовлені Положеннями національного обліку та нормативно-правовою базою. Проаналізувавши організацію обліку товарно-матеріальних цінностей та основні методи визначення їх вартості, можна стверджувати, що ця тема потребує подальшого вивчення.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Бирюкова И. К. Практический бухгалтерский учет и аудит в Украине / И. К. Бирюкова. – К. : Экономика и право, 2008. – 544 с. 2. Смолинюк П. С. Бухгалтерський облік в основних галузях економіки України в умовах формування ринкових відносин / П. С. Смолинюк // Діло. – 2008. – № 9. – С. 75–78. 3. Журавель Г. П. Облік товарно-матеріальних цінностей / Г. П. Журавель // Закон і бізнес. – 2010. – № 15. – С. 18–22. 4. Щербина З. П. К вопросу совершенствования учета материальных ценностей / З. П. Щербина // Бухгалтерский учет. – 2009. – № 7. – С. 54–59. 5. Старостенко Т. А. Облік товарно-матеріальних цінностей / Т. А. Старостенко // Вісник аудитора України. – 2009. – № 4. – С. 43–45. 6. Бейгельзімер М. Г. Учет экономики материальных ресурсов / М. Г. Бейгельзімер. – М. : Финансы и статистика, 2007. – 253 с.

УДК 657.244.1(477)

Єрмакова Ю. В.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

АКРЕДИТИВНА ФОРМА РОЗРАХУНКІВ ЯК СПОСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ В УКРАЇНІ

Анотація. У даній статті розглянуто порядок розрахунків акредитивами, їх сутність, характерні ознаки, правове регулювання та види, відображення облікових операцій із акредитивами на рахунках банку і переваги використання такої форми розрахунків як для платника, так і для одержувача товарів та послуг.

Аннотация. В данной статье рассмотрен порядок расчетов аккредитивами, их сущность, характерные признаки, правовое регулирование и виды, отражение учетных операций с аккредитивами на счетах банка и преимущества использования такой формы расчетов как для плательщика, так и для получателя товаров и услуг.

Annotation. This article deals with the calculation by letters of credit, their essence, features, regulation, and species, reflecting accounting operations with letters of credit from banks and the advantages of using this form of payment for both the payer and the recipient of goods and services.

Ключові слова: акредитив, безготівкові розрахунки, бенефіціар, банк-емітент, платіжне доручення.

На сьогодні акредитив є дієвим та гнучким інструментом забезпечення платежів. У ділових зв'язках застосування акредитива є переважно попередньою умовою для здійснення господарських операцій. Застосування акредитивної форми розрахунків у системі безготівкових розрахунків дає можливість банкам отримувати додаткові доходи від цих операцій. У зв'язку з цим важливим є дослідження теоретичних, практичних питань та узагальнення банківської практики роботи з акредитивами.

Українські та російські вчені-економісти, такі, як Шевченко Я. М., Мороз А. М., Калина А. В., Лаврушин О. І., висвітлили окремі питання сутності та механізму проведення розрахунків за акредитивами. Проте теоретично-правові аспекти акредитивної форми безготівкових розрахунків були недостатньо розглянуті в їх роботах.

© Єрмакова Ю. В., 2013

Метою даного дослідження є розгляд акредитивної форми розрахунку як засобу забезпечення виконання договірних зобов'язань.

Завдання дослідження полягає у висвітленні сутності операцій із використанням акредитивної форми розрахунків, систематизуванні теоретичної інформації щодо роботи з акредитивами українських банків, визначення особливостей обліку операцій банку за акредитивною формою розрахунків.

Об'єктом дослідження виступають операції банку з акредитивами в системі безготівкових розрахунків.

Предмет дослідження – облікові процеси щодо операцій банку за акредитивами.

Правове регулювання розрахунків акредитивами здійснюється згідно з нормами гл. 74 Цивільного кодексу України [1], відповідно до Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті, затвердженої Постановою Правління Національного банку України № 22 від 21.01.2004 р. з останніми змінами та доповненнями від 15.05.2009 р. [2]. Відповідно до Інструкції, акредитив – це договір, що містить зобов'язання банку-емітента, за яким цей банк за дорученням клієнта (заявника акредитива) або від свого імені проти документів, які відповідають умовам акредитива, зобов'язаний виконати платіж на користь бенефіціара або доручає іншому (виконуючому) банку здійснити цей платіж.

У процесі здійснення операцій за акредитивом беруть участь: заявник акредитива, банк-емітент, бенефіціар, виконавчий банк. У таких операціях всі учасники мають справу з документами, а не з товарами та послугами, з якими можуть бути пов'язані ці документи.

Банк-емітент відкриває такі види акредитивів:

1) покритий – акредитив для здійснення платежів, за якого завчасно бронюються кошти платника в повній сумі на окремому рахунку в банку-емітенті або виконавчому банку;

2) непокритий – акредитив, оплата за яким у разі тимчасової відсутності коштів на рахунку платника гарантується банком-емітентом за рахунок банківського кредиту.

Акредитиви бувають відкличними та невідкличними. На кожному акредитиві це має бути зазначено. У разі відсутності такої вказівки акредитив вважається невідкличним;

3) відкличний акредитив – акредитив, який може бути змінений або анульований банком-емітентом без попереднього погодження з бенефіціаром (наприклад, у разі недотримання умов, передбачених договором, дострокової відмови банку-емітента від гарантування платежів за акредитивом);

4) невідкличний акредитив – акредитив, який може бути змінений або анульований тільки за згодою бенефіціара, на користь якого він був відкритий [3].

Акредитив характеризується такими ознаками: акредитив є правочином, відокремленим від договору, який встановлює такий вид розрахунків; акредитив є грошовим зобов'язанням, виконання якого здійснюється банком на умовах, визначених акредитивом; банк здійснює платіж на користь одержувача грошових коштів за дорученням клієнта (платника) і відповідно до його вказівок або від свого імені; банк здійснює платіж отримувачу коштів (бенефіціарію) після подання останнім товаророзпорядчих документів (комерційних документів, які підтверджують виконання зобов'язання за господарським контрактом) [3]. Застосовується акредитивна форма в розрахунках, коли контрагенти хочуть забезпечити собі гарантію відповідно до постачання продукції та оплати поставленої продукції. Форма та спосіб розрахунків між контрагентами зазначається в одному із пунктів угоди (контракту) про постачання товарів, робіт чи послуг. Укладання цього договору здійснюється шляхом подання клієнтом до банку-емітента заяви про відкриття акредитива (оферта), яка подається у кількості, встановленій банківськими правилами, та її акцепту банком-емітентом, який здійснюється шляхом відкриття акредитива. Контрагенти, які обирають акредитивну форму розрахунків, передають виконання цих платежів банку-емітента платника та банку-одержувача. Як і під час розрахунків чеками, сума акредитива на певний період відволікається з обігу у платника, оскільки депонується на окремому аналітичному рахунку "Розрахунки акредитивами". Кожний акредитив призначається для розрахунків тільки з одним бенефіціаром і не може бути переадресований.

Акредитив вважається відкритим після того, як здійснено відповідні бухгалтерські записи за рахунками та надіслано повідомлення про відкриття та умови акредитива бенефіціару. Дата виконання платіжних доручень, наданих разом із заявою на акредитив, і дата повідомлення бенефіціару мають збігатися.

Слід розглянути постадійно в господарській практиці розрахунки за акредитивом. Покупець-платник подає заяву своєму банку на відкриття акредитива. Банк заявника акредитива (емітент) прийняту до виконання заяву враховує на позабалансовому рахунку 9802 "Акредитиви до оплати" і перераховує гроші з поточного рахунку в банк постачальника бухгалтерським проведенням:

Д-т 2600 "Поточні рахунки суб'єктів господарської діяльності" (покупця);

К-т 1200 "Кореспондентський рахунок у Національному банку України".

Заява на акредитив отримується банком постачальника, одержані гроші зараховуються на рахунок 2602 "Кошти в розрахунках суб'єктів господарської діяльності" (рахунок "Розрахунки акредитивами") бухгалтерським проведенням:

Д-т 1200 "Кореспондентський рахунок у Національному банку України";

К-т 2602 "Кошти в розрахунках суб'єктів господарської діяльності", рахунок "Розрахунки акредитивами".

Постачальник після одержання повідомлення від банку про надходження акредитива відвантажує товар і передає реєстри рахунків та транспортні документи у свій банк. Банк постачальника перевіряє документи останнього на відповідність умовам, передбаченим акредитивом, сплачує їх і надає виписку з рахунку:

Д-т 2602 "Кошти в розрахунках суб'єктів господарської діяльності", рахунок "Розрахунки акредитивами";

К-т 2600 "Поточні рахунки суб'єктів господарської діяльності" (постачальника).

Банк постачальника повідомляє банк покупця про проведений платіж. Банк покупця, одержавши повідомлення, списує суму акредитива на зменшення позабалансового рахунку 9802 "Акредитиви до оплати". У випадку відкриття непокритого акредитива (про це у заяві в рядку "вид акредитива" має бути додатковий запис "гарантований") банк-емітент (банк покупця) враховує це за дебетом позабалансового рахунку 9122 "Непокриті акредитиви". Банк постачальника, одержавши про це повідомлення, враховує такий акредитив за дебетом позабалансового рахунку 9802 "Акредитиви до оплати", окремо від депонованих. Надалі, після відвантаження постачальником продукції, товару, робіт, послуг і подання відвантажувальних документів своєму банку, здійснюються облікові операції оплати і перерахування коштів за методикою і в послідовності, як під час розрахунків покритими акредитивами, якщо на день надходження документів на поточному рахунку заявника акредитива є наявні кошти, або за методикою кредитної операції в разі реалізації банківської гарантії [4].

Строк дії акредитива в банку-емітенті встановлюється покупцем у межах 15 днів із дня відкриття, не враховуючи нормативного терміну проходження документів спецзв'язком між банками.

Можна зауважити, що акредитив вважається найнадійнішою формою розрахунків для бенефіціара [5]. Правовий режим акредитива нівелює потенційну недобросовісність сторони покупця щодо фактичної оплати після укладання контракту, оскільки фінансові ресурси покупця в частині вартості контракту юридично переходять під забезпечення акредитива і, з іншого боку, обмеження в термінах цієї форми розрахунків стимулює виконання зобов'язання зі сторони постачальника. Адже в разі непостачання (недопостачання) товару гроші в обов'язковому порядку будуть повернені покупцеві.

Будь-яка форма розрахунків, окрім акредитивної, надає переваги і зменшує господарські ризики тільки одного із контрагентів за господарськими зобов'язаннями, натомість акредитивна форма розрахунків розподіляє та мінімізує господарські ризики як платника (покупця), так і одержувача (постачальника) в разі невиконання чи неналежного виконання договірних зобов'язань, а отже, в акредитивній формі розрахунків присутні ті ж самі забезпечувальні ознаки, що і в ustalених способах (видах) забезпечення виконання зобов'язань.

Перспективним напрямом досліджень може бути розвиток та вдосконалення акредитивної форми розрахунку. Перш за все, це конкретизація окремих нормативних положень щодо використання акредитивної форми розрахунку, тому що законодавство допускає різні варіанти побудови відносин і, в разі виникнення спірної ситуації, контрагент посилається на ті законодавчі норми, які підтверджують його правоту і є більш вигідними для нього.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>. 2. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04>. 3. ЦК України: науково-практичний коментар / за заг. ред. Я. М. Шевченко. – К. : ІнЮре, 2009. – 894 с. 4. Мороз А. М. Банківські операції : монографія / А. М. Мороз. – К. : КНЕУ, 2005. – 383 с. 5. Цивільне право : практикум / за заг. ред. Р. А. Майданіка, Н. С. Кузнецової, О. В. Дзери. – [2-ге вид., перероб. та доп.] – К. : Всеукраїнська асоціація видавництв "Правова єдність", 2009. – 751 с.

УДК 336.221 (477)

Рогулін Р. О.

Студент 4 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Анотація. Проаналізовано деякі аспекти правового регулювання податкової політики за законодавством України. Виявлено наявні недоліки законодавства України у сфері податкової політики. Запропоновано шляхи вирішення наявних проблем у податковій політиці України.

Аннотация. Проанализированы некоторые аспекты правового регулирования налоговой политики по законодательству Украины. Выявлены существующие недостатки законодательства Украины в сфере налоговой политики. Предложены пути решения существующих проблем в налоговой политике Украины.

© Рогулін Р. О., 2013

Annotation. Some aspects of legal control of tax policy according to the legislation of Ukraine are analyzed. The existing shortcomings of Ukrainian legislation in the field of tax policy are defined. The ways of solving the existing problems in tax policy of Ukraine are offered.

Ключові слова: Податковий кодекс України, податок на додану вартість, податок на прибуток підприємств, оподаткування, податкова ставка.

Прийняття Податкового кодексу України, який набрав чинності з 1 січня 2011 року і надалі зазнав значних доповнень та поправок, покликане вирішити нагальні питання, врегулювати відносини, що виникають у процесі встановлення та зміни податків і зборів в Україні, запровадити однакові "правила гри" для платників податків і таким чином досягти підвищення рівня добровільної сплати податків та збільшення надходжень до бюджетів усіх рівнів. Актуальність теми обумовлена новими явищами в економіці України, її спрямуванням на перехід до ринкових відносин, де управління господарськими процесами вимагає активного використання інструментів фінансового механізму, які включають податки. Але, з іншого боку, відсутність досвіду в Україні у сфері використання тих самих інструментів та недосконала законодавча база значно знижують ефективність функціонування податкової системи України.

Метою статті є виявлення сучасних проблем податкової політики України та розкриття шляхів їх вирішення. Об'єктом дослідження є Податковий кодекс України, а предметом – деякі податки, прописані у Податковому кодексі, та механізм оподаткування.

Особлива увага в Податковому кодексі приділена стимулюванню інноваційної та інвестиційної діяльності, що є досить важливим кроком в умовах міжнародної економічної інтеграції. Крім того, передбачається скорочення кількості податкової звітності та спрощення системи документообігу.

Експерти Світового банку вважають, що новий Податковий кодекс включає ряд позитивних моментів, проте він не вирішує ключових проблем податкової політики та адміністрування. "Податковий кодекс майже не знижує складності і обтяжливості податкового адміністрування", – йдеться в макроекономічному огляді Всесвітнього банку. Серед негативних аспектів у Всесвітньому банку називають зниження податкової бази податку на прибуток та податку на додану вартість (ПДВ) через введення податкових пільг. "Таким чином, зниження ставки прямих податків стає фіскально більш складним", – підкреслюється в макроекономічному огляді Всесвітнього банку. Серед досягнень у Всесвітньому банку зазначили оптимізацію місцевих податків, реформування податку на прибуток для страхових компаній і консолідацію окремих частин податкового законодавства в єдиний кодекс [1].

Ідеальна податкова система не функціонує в жодній країні світу, тому що просто не існує моделі ідеальної податкової системи, яка позбавлена будь-яких недоліків. Громадяни країни завжди незадоволені тим, що повинні сплачувати податки, але, оскільки держава не в змозі ефективно функціонувати за відсутності податкового механізму, вона повинна створити такі умови, які не будуть руйнівними для добробуту агентів. Адже податки – це одна із форм вирівнювання доходів юридичних і фізичних осіб з метою досягнення соціальної справедливості й економічного розвитку. Тому теоретики та практики працюють над тим, аби створити таку податкову систему, яка б забезпечила оптимальне конкурентне середовище для бізнесу й одночасно була б ефективним фіскальним інструментом.

Сучасна податкова система України зберігає низку суттєвих недоліків, які є системними. По-перше, витрати платників на виконання вимог податкового законодавства залишаються надмірно високими. По-друге, відсутнє стабільне регулювання оподаткування, а чинна нормативно-правова база непрозора та заплутана. По-третє, багаторазове оподаткування (оподатковуються дохід, додана вартість, справляються акцизний податок, обов'язкові відрахування до спеціальних фондів), високі ставки деяких податків, переважно фіскальний характер податкової системи створюють несприятливі умови для підприємництва та стримують економічну активність [2]. До того ж прийняття Податкового кодексу було дещо поспішним, і тому його зміст потрібно постійно вдосконалювати. Проблематику даного питання займалися такі українські вчені: Ревун В. І., Єфименко Т. І., Музиченко О. В., Мельник О. Я. та ін. Проте надзвичайно актуальним завданням є вирішення питань, які потребують наукових досліджень, розробка принципів кодифікації податкового законодавства і вдосконалення податкового механізму.

Як показує аналіз, податкова система переобтяжена численними дрібними податками, витрати на облік, контроль і адміністрування яких перевищують надходження від їх сплати.

Підприємства змушені вести подвійний облік – бухгалтерський і податковий, щомісяця готувати численні звіти, впроваджувати нові та дорогі засоби автоматизації облікової роботи, відстежувати часті зміни нормативної бази. Методи обчислення податків встановлено в законодавчих актах та обумовлено в інструкціях Державної податкової адміністрації України, але часто надто складні алгоритми обчислення податків перетворюються на широке поле для помилок і зловживань як із боку платників, так і з боку податківців [3].

В Україні набула поширення практика, коли тягар податкового тиску перекладається на ті підприємства, які працюють легально і доволі прибутково. Це спонукає керівників таких компаній шукати шляхи отримання податкових пільг, замість того щоб підвищувати ефективність своїх підприємств. У результаті пільгами користуються підприємства й галузі, що спроможні вийти із кризи й розвиватися й без довгострокового пільгового режиму оподаткування та які не є основою підвищення конкурентоспроможності національної економіки. А ринково-орієнтовані підприємства, що потребують фінансової підтримки для освоєння нових ринків, технологій, продуктів, навпаки, зму-

шені платити більшу частину податків. Таким чином, пільги стимулюють розвиток тіншової економіки. Як констатують експерти, пороговим, тобто критичним рівнем тінізації економіки є 40 % від офіційного ВВП. За оцінками австрійського економіста Фрідріха Шнейдера, у Північній Європі її частка зараз становить 10 – 18 % від реального ВВП, у Середземномор'ї – 20 – 25 %, а в колишніх соціалістичних державах – 36 – 39 % (в Україні – 57 %) [4].

Для вирішення зазначених проблем доцільно вжити заходів, які могли б удосконалити систему оподаткування:

1. Зменшення податку на прибуток підприємств. До 2011 р. включно ставка цього податку в Україні складала 25 %. Податковий кодекс передбачає її поступове зниження до 16 % у 2014 р. У деяких країнах вона значно нижча: у Росії та Сербії – 14 %, у Латвії – 15 %. На думку деяких експертів, зрівняння ставки податку підприємств зі ставкою податку з доходів фізичних осіб зменшить стимули до мінімізації та ухиляння від сплати податків, стимулюватиме розвиток підприємництва.

Доцільно використати досвід розвинених країн в оподаткуванні прибутку підприємств. Ставки податків визначають прибуток підприємства, який є фінансовим джерелом його розвитку, вдосконалення науково-технічного потенціалу й матеріальної бази. Прибуток є власним джерелом інвестиційних та інноваційних проектів підприємства, а впровадження останніх передбачає як вихідну умову отримання достатнього за величиною прибутку. Отже, там, де ресурси використовуються неефективно, ставки податків мають бути високими, і навпаки, там, де ефективність використання є високою, – низькими. Оптимальним є варіант плаваючих ставок податків. Законодавством установлюється гранична (максимальна) ставка податку, яка автоматично (без участі органів управління) знижується, зважаючи на підвищення ефективності роботи підприємства. Фактично виробник сам визначає ставку податку в тій частині, в якій він забезпечує найвищу ефективність використання фінансових ресурсів, одержаних унаслідок зниження ставки податку. Тобто, якщо підприємство може із найвищою ефективністю використати фінансові ресурси – використовує зниження ставки, не може – віддає ці переваги тим підприємствам, які здатні на це [5].

Плаваючі ставки податків дають змогу оптимізувати пропорції розподілу прибутку між державою і підприємством. Раніше цю функцію намагалися виконувати, надаючи різні податкові пільги. Право на податкову пільгу фіксувалося в законодавстві й ніяк не узгоджувалося з ефективністю використання фінансових ресурсів на підприємстві, якому пільга надавалася. За своєю суттю податкові пільги є прихованою формою надання дотацій виробникам. Тому пільги слід оформлювати у вигляді дотацій. Дотації не відіграють жодної стимуляційної ролі. Швидше навпаки, дедалі погіршують ефективність роботи підприємств, яким вони надаються. Запроваджуючи плаваючі ставки податків, бажано відмовитися від податкових пільг. Із податкового законодавства доцільно виключити таке поняття, як податкова пільга, а всі проблеми вирішувати пільговим кредитуванням і дотаціями [6].

2. Спрощення вимог до амортизації активів підприємств. Це буде стимулювати інвестиційну діяльність.

3. Зменшення ставки ПДВ. Це розширюватиме базу оподаткування за умови скасування всіх пільг. За розрахунками експертів у разі скасування лише деяких пільг із ПДВ ставку податку можна було б негайно зменшити до 16 % без будь-яких втрат доходу.

Численні рекомендації провідних західних економістів щодо залучення необхідних коштів через непрямі податки, можливо, й відіграли свою роль на початковому етапі застосування ПДВ в Україні. Саме фіскальні мотиви викликали в 1992 р. введення ПДВ із надто високою ставкою – 28 %. Після її зниження в 1995 р. до 20 % ПДВ залишається на рівні максимальних ставок, рекомендованих ЄС (14 – 20 % на основні групи товарів за більш низьких ставок для окремих груп). Чинна в Україні ставка ПДВ помітно перевищує ставки в розвинених країнах: у Канаді – 7,58 %, у Німеччині – 15 % (для продуктів – 6 %), в Англії – 17,5 %, в Японії – 3 %. Тож позитивно можна оцінити намір зниження ставки ПДВ в Україні згідно з Податковим кодексом до 17 % у 2014 році. З метою зменшення диференціації рівня життя громадян ставки непрямих податків, зокрема ПДВ, доцільно встановлювати диференційовані: використовувати занижені ставки для товарів, які включені до мінімального споживчого кошика, і завищені – для предметів розкоші.

Доцільно встановлювати еластичну ставку ПДВ лише на продукцію, яка реалізується на внутрішньому ринку. Оскільки прийнятий в Україні порядок передбачає повернення ПДВ суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності, то ставка ПДВ для них залишається фіксованою. Передбачається також, що сума ПДВ, яка повертається експортерам, зараховується до Державного інноваційного фонду відповідної галузі виробництва.

Знижуючи ставку ПДВ, можна змінити попит на продукцію, а отже, оподаткуванню ПДВ підлягатиме більший обсяг товарів, хоча і за нижчою ставкою. У цьому разі є можливість так відрегулювати ставки ПДВ, що при зменшеній ставці ПДВ сумарні податкові надходження збільшаться завдяки збільшенню кількості товару, який оподатковується.

4. Зменшення кількості податків та спрощення алгоритму їх нарахування.

5. Удосконалення Податкового кодексу, унеможливлення подвійного трактування деяких норм податкового законодавства. Це допоможе вирішити проблему непрозорості та заплутаної нормативно-правової бази оподаткування.

Насамкінець слід зазначити, що всі запропоновані заходи взаємопов'язані: зменшення державних видатків зробить можливим зниження ставок основних податків та скасування малоефективних податків без будь-яких витрат для бюджету. Податкову систему країни треба змінювати та-

ким чином, щоб більше враховувались економічні інтереси обох сторін – держави і платників податків, а також усувалась зацікавленість платників у податкових незаконних ухиляннях.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Сайт Світового банку. – Режим доступу : www.worldbank.org.ua. 2. Проблеми податкової системи України та актуальні шляхи їх вирішення як передумова ефективного функціонування економіки держави [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/8_NND_2011/Pravo/2_81516.doc.htm. 3. "Підводне каміння" нового Податкового кодексу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/35_OINBG_2010/Economics/75596.doc.htm. 4. Ісаченкова О. Г. Шляхи удосконалення податкової системи України [Електронний ресурс] / О. Г. Ісаченкова, Г. О. Шункіна. – Режим доступу : <http://intkonf.org/isachenkova-og-shunkina-go-shlyahi-udoskonallynu-podatkovoyi-sistemi-ukrayini/>. 5. Аналіз переваг та недоліків проекту Податкового кодексу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/34_NIEK_2010/Economics/75414.doc.htm. 6. Еластична ставка податку як стимул економічного зростання в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/11_EISN_2010/Economics/64011.doc.htm.

Квітко С. О.

УДК 657.421:006.35(477+100)

Мосумова А. К.

Студенти 4 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ

ОБЛІК ЗАПАСІВ ЗА НАЦІОНАЛЬНИМИ ТА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Анотація. Обґрунтовано необхідність переходу на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, а також розкрито особливості визнання, оцінки та обліку запасів згідно з Міжнародними стандартами фінансової звітності, здійснено їх порівняльний аналіз із національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку.

Аннотация. Обоснована необходимость перехода на международные стандарты бухгалтерского учета, а также раскрыты особенности признания, оценки и учета запасов по Международным стандартам финансовой отчетности, осуществлен их сравнительный анализ с национальными положениями (стандартами) бухгалтерского учета.

Annotation. The article substantiates the necessity of transition to international accounting standards and reveals the features of recognition, measurement and accounting for inventories according to reveals International financial Reporting Standards, and the comparative analysis of the latter with national accounting standards has been held.

Ключові слова: облік, запаси, оцінка, міжнародні стандарти, визнання.

Вибір європейського шляху розвитку, першим етапом якого був вступ України до Світової організації торгівлі (СОТ), призвів до необхідності реформування всіх галузей економіки та вдосконалення бухгалтерського обліку відповідно до міжнародних стандартів. Як відомо, одним із головних нормативних документів, яким керуються бухгалтери українських підприємств, є Положення (стандарти) бухгалтерського обліку (П(С)БО) [1]. З 1 січня 2012 року внесено зміни до Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" [2], згідно з якими "публічні акціонерні товариства, банки, страховики, а також підприємства, які провадять господарську діяльність за видами, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України, складають фінансову звітність та консолідовану фінансову звітність за міжнародними стандартами" [3]. Світова облікова практика спирається на Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (МСБО).

На теренах України діють підприємства різних галузей та форм власності, розмірів та обсягів діяльності, але їх бухгалтерів об'єднує спільний факт – наявність запасів, що потребують грамотного обліку. Тому на сучасному етапі актуальним є вирішення проблеми уніфікації української системи з міжнародною системою бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Щороку все більше національних підприємств виходять на світовий ринок торгівлі в пошуках додаткових джерел прибутку, а це вимагає складання фінансової звітності відповідно до міжнарод-

них вимог. Оскільки запаси є однією з головних складових активу балансу, а відповідно, впливають на фінансовий результат, то багато науковців приділяють увагу цьому питанню, серед них: М. Войнаренко [4], С. Голов, Р. Грачова, Л. Косовиць [5], Н. Крічка, І. Бланк, М. Баканов та ін.

Питанням гармонізації обліку національних із міжнародними стандартами займалися: Т. Кондрашова [6], Ф. Бутинець, В. Костюченко, В. Качалін, В. Швець, Я. Соколов, М. Ляшенко [7], Л. Нищенко та ряд інших дослідників. Тому автори вважають за необхідне ще раз здійснити порівняння МСБО № 2 "Запаси" та П(С)БО № 9 "Запаси" з метою визначення шляхів удосконалення обліку останніх.

Метою даної статті є порівняльний аналіз ведення бухгалтерського обліку основних засобів згідно з МСБО № 2 "Запаси" та П(С)БО № 9 "Запаси", виявлення відмінностей задля досягнення гармонізації між даними стандартами.

Міжнародні стандарти – це цілісна система обліку, що узагальнює облікові принципи і правила складання фінансових звітів, яка виникла внаслідок посилення процесів економічної інтеграції країн, спрямована на зближення методології обліку та звітності різних країн. Для досягнення гармонії національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, перш за все, необхідно виявити ряд суперечностей і розбіжностей, що виникають між ними. Слід зазначити, що міжнародні стандарти мають як позитивні, так і негативні риси. До об'єктивних переваг МСБО перед національними стандартами в окремих країнах можна віднести:

складання та подання "легальної" управлінської звітності, що забезпечує достовірність, неупередженість та прозорість такої звітності і дає правдиве уявлення про реальний стан діяльності підприємств;

узагальнення найкращої сучасної світової практики в галузі бухгалтерського обліку;

чітка економічна логіка;

простота сприймання для користувачів фінансової інформації в усьому світі.

До недоліків МСБО можна віднести: узагальнений характер стандартів, який передбачає достатньо велику різноманітність у методах обліку; відсутність детальних інтерпретацій і прикладів зіставлення стандартів із конкретними ситуаціями.

Як правило, найбільшу питому вагу в структурі доходів підприємств торгівлі має виручка від реалізації товарів. Оскільки товари – це активи, що утримуються підприємствами з метою подальшого продажу, то порядок їх придбання, утримання і вибуття регламентує П(С)БО № 9 "Запаси". Міжнародним аналогом П(С)БО № 9 є МСБО № 2 "Запаси". Даний стандарт було прийнято ще в 1975 році, але пізніше він був переглянутий та набрав чинності лише з 1 січня 1995 року. Отже, логічно виникає думка про гармонізацію П(С)БО № 9 та МСБО № 2.

У вітчизняному положенні визначено порядок визнання, оцінки та документального оформлення руху запасів, а в міжнародному аналізі більша увага приділяється визначенню термінів, пов'язаних із використанням запасів [8]. Тому, на думку авторів, П(С)БО № 9 необхідно доопрацювати в контексті тлумачення термінів, що безпосередньо стосуються запасів.

Слід проаналізувати розбіжності МСБО № 2 і П(С)БО № 9 за такими ознаками, як визначення термінів, оцінка запасів, формування собівартості та ін.

Відповідно до МСБО № 2, запаси – це активи, які:

утримуються для продажу за умов звичайної господарської діяльності;

перебувають у процесі виробництва для продажу;

існують у формі основних чи допоміжних матеріалів для споживання у виробничому процесі або в ході надання послуг [1].

Необхідно зауважити, що визначення запасів у П(С)БО № 9 майже ідентичне. За винятком того, що в останньому пункті, крім споживання у виробничому процесі або в ході надання послуг, зазначене можливе споживання запасів у керуванні підприємством. Таке доповнення є цілком доречним, тим паче, що процес виробництва – це не процес здійснення якої-небудь діяльності. Процес виробництва, наприклад, не містить у собі такі процеси, як заготівля, збереження або реалізація.

У п. 1 МСБО № 2 зазначено, що даний стандарт не застосовується до:

незавершеного виробництва за будівельними контрактами, включаючи прямо пов'язані з ними контракти з надання послуг;

фінансових інструментів;

біологічних активів, пов'язаних із сільськогосподарською діяльністю та сільськогосподарською продукцією на місці збирання врожаю.

Отже, у п. 1 МСБО № 2 не сказано про запаси, що використовуються під час здійснення капітальних інвестицій. Отже, будівельні матеріали, що перебувають на балансі підприємства і використовуються, наприклад, у процесі здійснення будівництва господарським способом, так само відносяться до запасів. Слід зауважити, що у МСБО № 2, як і в П(С)БО № 9, до запасів відносяться готова продукція і незавершене виробництво.

Взагалі визначення вартості запасів є головною метою МСБО № 2, як сказано в самому стандарті, що підкреслює значення даного процесу. Відповідно до п. 6 МСБО № 2, запаси слід вимірювати за найменшим із двох показників – собівартістю або чистою вартістю реалізації [1].

Вибір оцінки за одним із двох найменших показників пояснюється тим, що однією з концептуальних основ МСБО відносно якісних характеристик фінансової звітності є вірогідність, складовою частиною якої є обачність, зокрема, в оцінках активів. У МСБО принцип обачності посідає одне із перших місць, у той час коли в П(С)БО цей принцип використовується не завжди. Наприклад, принцип оцінки за найменшою собівартістю або ринковою вартістю дуже рідко використовується в українській практиці.

Деякі відмінності між МСБО № 2 та П(С)БО № 9 в оцінці запасів можна проілюструвати у вигляді таблиці, що наведена нижче.

Таблиця

Порівняння міжнародних та національних стандартів обліку запасів

П(С)БО № 9 "Запаси"	МСБО № 2 "Запаси"
Оцінка запасів у випадку надходження	
<p>Собівартість формують такі витрати:</p> <p>1. У разі придбання в постачальника: суми, що сплачуються згідно з договором постачальнику (продавцю), за винятком непрямих податків; суми ввізного мита; суми непрямих податків у зв'язку з придбанням запасів, які не відшкодовуються підприємству; транспортно-заготівельні витрати; інші витрати.</p> <p>2. У разі виготовлення власними силами: витрати, що утворюють виробничу собівартість, визначену за П(С)БО № 16 "Витрати".</p> <p>3. У разі внесення до статутного капіталу: справедлива вартість, погоджена із засновниками підприємства з урахуванням витрат, що включаються до первинної вартості запасів, придбаних у постачальника.</p> <p>4. У разі безоплатного отримання: справедлива вартість.</p> <p>5. У разі отримання в результаті обміну на подібні активи балансової вартості переданих запасів.</p> <p>6. У разі отримання в результаті обміну на неподібні активи справедливої вартості отриманих запасів.</p> <p>До собівартості не включаються такі витрати: понаднормові витрати і нестачі запасів; відсотки за користування позиками; витрати на збут; загальногосподарські та інші витрати</p>	<p>Собівартість формують такі витрати:</p> <p>1. Витрати на придбання: ціна придбання; мита та інші податки; витрати на транспортування; вартість робіт із навантаження та розвантаження та інші витрати.</p> <p>2. Витрати на переробку: витрати, безпосередньо пов'язані з одиницею виробництва.</p> <p>3. Інші витрати, якщо вони мали місце в процесі доставки до їх теперішнього місця розпакування та приведення до теперішнього стану.</p> <p>До собівартості не включаються такі витрати: понаднормативні суми відходів матеріалів, оплата праці або інші виробничі витрати; витрати на зберігання, крім тих витрат, які зумовлені виробничим процесом і є необхідними для наступного етапу виробництва; адміністративні накладні витрати, не пов'язані з доставкою запасів до їх теперішнього місця розташування та приведення у теперішній стан; витрати на продаж</p>
Оцінка запасів у випадку витрачання	
<p>Собівартість перших за часом надходження запасів (ФІФО), ідентифікована собівартість, середньозважена собівартість.</p> <p>Нормативні затрати; ціни продажів</p>	<p>Метод конкретної ідентифікації, середньозважена собівартість, собівартість перших за часом надходження запасів (ФІФО), метод роздрібних цін, нормативні витрати</p>
Оцінка запасів на дату балансу	
<p>Найменша з двох оцінок: первинна вартість або чиста вартість реалізації</p>	<p>Чиста вартість реалізації</p>

Таким чином, облік виробничих запасів у зарубіжних країнах дещо відрізняється від національного обліку України і має певні особливості, зумовлені особливостями національного обліку та нормативно-правовою базою.

Отже, на підставі порівняльної характеристики МСБО № 2 та П(С)БО № 9 слід зауважити: вступ до СОТ та євроінтеграція України вимагає гармонізації зазначених нормативних документів. Безумовно, власникам підприємств потрібно самостійно вирішувати, чи застосовувати міжнародні стандарти для ведення обліку чи дотримуватись національних. Але оскільки МСБО вбирають у себе позитивний досвід багатьох країн, на думку авторів, було б доречно почати вдосконалювати національні стандарти або ж надати міжнародним стандартам статус національних. Це привело б до полегшення співпраці вітчизняних підприємств з іноземними партнерами, особливо в торгівельній галузі, оскільки значна кількість продукції, що реалізується населенню України, є імпортованою. Але в разі узгодження П(С)БО та МСБО потрібно проаналізувати, до чого це може призвести в кінцевому результаті, оскільки МСБО також мають певні недоліки, а економіка України має ряд особливостей, не характерних для інших європейських країн.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 9 "Запаси": Наказ Міністерства України від 20.10.1999 р. № 246 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nibu.factor.ua. 2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. зі змінами і доповненнями // Все про бухгалтерський облік. – 2012. – № 8–9. – 27 січня – С. 5–10. 3. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку / за ред. С. Ф. Голова. – К.: Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України, 2009. – 1 024 с. 4. Міжнародні стандарти фінансової звітності та аудиту: навч. посібн. / М. П. Войнаренко, Н. А. Пономарьова, О. В. Замазій. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 488 с. 5. Косовиць Л. Облік запасів за МСФЗ / Л. Косовиць // Головбух. – 2008. – № 35. – С. 17–23. 6. Ляшенко М. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку / М. Ляшенко // Школа бухгалтера. – 2007. – № 16. – 28 с. 7. Кондрашова Т. Міжнародні та національні стандарти бухгалтерського обліку: порівняльна характеристика / Т. Кондрашова, О. Соболева // Економіка. – 2009. – № 4. – С. 16–20. 8. Пилипенко А. А. Розвиток теоретико-методологічних засад обліку, аналізу контролю і аудиту: монографія / А. А. Пилипенко, Г. Ф. Азаренкова. – Х.: ВД "ІНЖЕК", 2012. – С. 190–197.

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ СКЛАДАННЯ КОНСОЛІДОВАНОЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Анотація. Розглянуто методику формування консолідованої фінансової звітності підприємства відповідно до вимог чинного законодавства. Визначено критерії та принципи побудови консолідованої фінансової звітності з метою забезпечення інформаційних потреб користувачів, а також розглянуто підходи, які використовують для її формування.

Аннотация. Рассмотрена методика формирования консолидированной финансовой отчетности предприятия в соответствии с требованиями действующего законодательства. Определены критерии и принципы построения консолидированной финансовой отчетности с целью обеспечения информационных потребностей пользователей, а также рассмотрены подходы, которые используются для ее формирования.

Annotation. The paper deals with the technique of developing financial statements in compliance with applicable legal requirements. Criteria and principles of developing consolidated financial statements are defined in order to meet the informational needs of the users, and the approaches that are used for its formation are discussed.

Ключові слова: консолідована фінансова звітність, материнське підприємство, дочірні підприємства.

Ринкові перетворення в Україні, глобалізація бізнесу, подолання державних кордонів та розвиток транснаціональних корпорацій, процеси приватизації й реконструкції великих підприємств, а також галузевих комплексів привели до утворення холдингових структур, об'єднань підприємств, до складу яких входять материнське та його дочірні підприємства. З юридичного погляду учасники групи є окремими суб'єктами господарювання, які ведуть облік діяльності та складають власну звітність. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває облік діяльності групи підприємств як єдиної економічної одиниці. Інформація щодо фінансового стану, результатів діяльності та руху грошових коштів у розрізі звичайної та надзвичайної діяльності холдингових структур, об'єднань підприємств узагальнена в консолідованій фінансовій звітності [1; 2].

Вагомий внесок у розвиток питань із методики складання консолідованої фінансової звітності зробили вітчизняні вчені: Голубка Я. В., Р. Коршикова, Костюченко В. М., Крупка Я. Д., Лисенко Л. І., Проскуріна Н. М., Руденко Л. В. та ін. Проте в умовах нинішніх перспектив доцільніше буде узагальнити та вдосконалити наявні підходи до методики складання консолідованої фінансової звітності.

Метою даної роботи вважається висвітлення окремих проблем формування консолідованої фінансової звітності щодо вимог чинного законодавства.

Для цього будуть вирішуватися такі завдання:

визначення основних принципів консолідованої звітності відповідно до стандарту;

розгляд різних підходів до формування консолідованої фінансової звітності.

Предметом дослідження є комплекс теоретичних і методичних підходів до складання консолідованої фінансової звітності.

Об'єктом дослідження виступають підприємства України, результати їхньої діяльності.

Консолідована фінансова звітність – це звітність, яка відображає фінансовий стан і результати діяльності юридичної особи та її дочірніх підприємств як єдиної економічної одиниці [3]. Її складові:

баланс;

звіт про фінансові результати;

звіт про рух грошових коштів;

звіт про власний капітал;

примітки до консолідованої звітності.

Критеріями, необхідними для подання консолідованої фінансової звітності материнським підприємством, є:

наявність контролю над дочірнім підприємством;

економічна сумісність, яка передбачає, що діяльність дочірнього підприємства пов'язана або подібна до діяльності головної компанії.

Для формування консолідованої звітності материнське та дочірні підприємства подають свої фінансові звіти, складені за однаковий період і на ту саму дату балансу. Консолідовану фінансову звітність необхідно відрізнити від зведеної. Складання консолідованих звітів в Україні є обов'язковим для господарювання суб'єктів, що мають дочірні підприємства.

Складання консолідованої звітності базується на певних принципах, крім загальних принципів підготовки фінансової звітності, визначених П(С)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" [4]. Основні принципи консолідованої звітності відповідно до стандарту "Консолідована фінансова звітність" [5] зводяться до таких:

1. Консолідовану фінансову звітність готує і подає материнське підприємство.

2. До консолідованої фінансової звітності включають показники фінансової звітності всіх дочірніх підприємств, за винятком показників фінансової звітності тих дочірніх підприємств, які не включаються з певних причин.

3. Показники фінансової звітності дочірнього підприємства не включаються до консолідованої звітності, якщо:

а) контроль дочірнього підприємства є тимчасовим, оскільки воно було придбане й утримується лише з метою його наступного продажу протягом короткострокового періоду;

б) дочірнє підприємство здійснює діяльність в умовах, які обмежують його здатність передавати кошти материнському підприємству.

4. Фінансова звітність материнського підприємства та його дочірніх підприємств, що використовується в процесі складання консолідованої фінансової звітності, складається за той самий звітний період і на ту саму дату балансу.

5. Консолідовану фінансову звітність складають із фінансової звітності групи підприємств із використанням єдиної облікової політики для подібних операцій. Якщо облікова політика одного з дочірніх підприємств відрізняється від політики, що використовується для складання консолідованої звітності, то до об'єднання такої звітності зі звітністю материнського підприємства вона узгоджується з обліковою політикою, яка використовується для складання консолідованої звітності.

Методика консолідації звітності досить складна, проте водночас вона повинна бути логічною та виправданою, оскільки впливає з економічної сутності бізнесу й ролі звітності як інформаційної бази для прийняття рішень. Це призводить до необхідності чіткого нормативного регулювання умов складання консолідованої звітності. Для того щоб системно розкрити питання методики складання консолідованої фінансової звітності, необхідно з'ясувати сутність поняття "методика". Методика – це сукупність прийомів та методів, за допомогою яких здійснюється більш глибоке пізнання економічних явищ і процесів. Тобто методика конкретизує метод, доводить його до рівня положення, алгоритму, чіткого опису способів проведення практичної діяльності. Так, процес консолідації звітності полягає в послідовності формування показників консолідованої звітності з урахуванням усіх відносин між підприємствами.

На сьогодні існують різні підходи до формування консолідованої фінансової звітності – на основі індивідуальної фінансової звітності підприємств або через систему консолідованого обліку. Розробка системи консолідованого обліку полягає у визначенні консолідованої групи підприємств як об'єкта бухгалтерського обліку й полягає в розробці системи консолідованого обліку, що дозволяє забезпечити необхідною інформацією всі рівні управління холдингом і при цьому є основою для формування консолідованої фінансової звітності. Так, Лучко М. Р. [6] доводить, що консолідований облік є окремою складовою частиною бухгалтерського обліку і характеризується як процес виявлення, реєстрації, вимірювання, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність консолідованої групи.

Поділ бухгалтерського обліку на види (підсистеми) або виділення самостійних облікових систем є однією із сучасних проблем теорії бухгалтерського обліку. Проте вважається, що поділ системи бухгалтерського обліку є умовним, важлива частина економічної інформації формується в єдиній системі бухгалтерського обліку [2]. Бухгалтерський облік має бути безперервним процесом і організованим на єдиній основі. На основі показників, які формуються в системі бухгалтерського обліку, повинні визначатися показники звітності для різних користувачів. У такому випадку забезпечуватиметься економія праці в ході реєстрації інформації та її підготовки для різних запитів. З викладеного випливає, що для побудови консолідованої фінансової звітності достатньо використовувати окремі фінансові звіти материнського та дочірніх підприємств. Отже, проблема впровадження консолідованого обліку все ще потребує наукової дискусії та визначення економічної доцільності використання такого обліку, як консолідований. Консолідована звітність характеризує результат діяльності підприємства, а для управління необхідна інформація, деталізована в обліку окремих економічних одиниць. Такі дані періодично зводяться за наявності та необхідності. Тому консолідована фінансова звітність формується на основі індивідуальних звітів.

Методика розрахунку показників для формування звітності підприємств передбачає не тільки зведення звітних показників, але й застосування спеціальних облікових процедур. Дані процедури полягають у використанні спеціальних розрахунків, умовних виключень і поправок. Розрахунковий характер складання консолідованої фінансової звітності призводить до ускладнення роботи бухгалтера та підвищує ймовірність допущення помилок. Проте необхідно зазначити, що коригування, які здійснюються в процесі консолідації, не впливають на окрему фінансову звітність як материнського, так і дочірніх підприємств.

Консолідована фінансова звітність – це звітність, яка відображає фінансовий стан і результати діяльності юридичної особи та її дочірніх підприємств як єдиної економічної одиниці. Вимоги й методика складання консолідованої фінансової звітності регламентуються П(С)БО 20 "Консолідо-

вана фінансова звітність" [4]. Це положення розповсюджується на групу підприємств, організацій та інших юридичних осіб, яка складається з материнського (холдингового) підприємства та дочірніх підприємств. Консолідована фінансова звітність має розрахунковий характер та формується на основі індивідуальних фінансових звітів підприємств, тому говорити про існування та застосування консолідованого обліку недоцільно. У свою чергу, систематизація переліку наявних методик, що здійснена в даному дослідженні, дозволить детально їх вивчити та правильно застосувати методику консолідації з урахуванням певних особливостей діяльності підприємства. Слід зауважити, що в П(С)БО не наведена методика наступної консолідації, наводиться лише методика складання первинної консолідації, тому необхідно доповнити П(С)БО 20 "Консолідована фінансова звітність" [4] – застосувати такі методи складання консолідованої фінансової звітності, як метод повної консолідації, метод пропорційної консолідації та метод еквівалентної вартості.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Горбунов А. Р. Холдинговые предприятия и дочерние фирмы / А. Р. Горбунов. – М. : [б. и.], 2004. – 102 с. 2. Костюченко В. М. Консолідована фінансова звітність: міжнародний досвід та практика України : навч.-практ. посібн. / В. М. Костюченко. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 528 с. 3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>. 4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : proaudit.com.ua>бух/psbo/1.htm. 5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку "Консолідована фінансова звітність" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : libr.org.ua>book/89/2634.html. 6. Лучко М. Р. Консолідована фінансова звітність: системний підхід до побудови та розвитку : автореф. дис. докт. екон. наук : 08.06.04 / М. Р. Лучко. – К., 2008.

УДК 657.1 (73+477)

Ладиченко Л. С.

Студент 4 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СИСТЕМ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ США ТА УКРАЇНИ

Анотація. Розглянуто принципи ведення бухгалтерського обліку в США та Україні. Проведено порівняльний аналіз ведення обліку в цих країнах. На основі проведеного аналізу запропоновано заходи щодо поліпшення ведення обліку в Україні.

Аннотация. Рассмотрены принципы ведения бухгалтерского учета в США и Украине. Проведен сравнительный анализ ведения учета в этих странах. На основе проведенного анализа предложены меры по улучшению ведения учета в Украине.

Annotation. The article describes the accounting principles in the United States and Ukraine. A comparative analysis of accounting in these countries has been held. Basing on the analysis the improvements in accounting in Ukraine are suggested.

Ключові слова: бухгалтерський облік, фінансовий облік, Комітет зі стандартів фінансового обліку, принцип подвійного запису, бухгалтерська звітність.

Бухгалтерський облік нерідко називають мовою бізнесу. І це дійсно так, у бухгалтерському обліку та звітності узагальнюються результати діяльності та поточний стан кожного підприємства. Зміни в економічній системі України призвели до зміни в діяльності підприємств, які мали знайти адекватне відображення в бухгалтерському обліку.

Економічна система України інтенсивно змінюється, виникають нові види господарської діяльності, які мають бути відображені в обліку. Але українська система бухгалтерського обліку ще не отримала закінченого оформлення в законодавстві, немає єдиних методологічних засад, на яких базувалося б регулювання обліку.

Мета роботи – розгляд міжнародного досвіду ведення обліку. Для досягнення мети в роботі необхідно поставити завдання проведення порівняльної характеристики ведення обліку в США та Україні, а також розробки пропозицій з приводу поліпшення ведення бухгалтерського обліку в Україні.

© Ладиченко Л. С., 2013

Об'єктом дослідження є бухгалтерський облік у США й Україні. Предметом дослідження є принципи і методи ведення обліку в цих країнах.

Розгляд системи фінансового обліку США, з їх більш ніж столітнім досвідом розвитку, має сенс не тільки для запозичення методик, але й для уникнення помилок, які були допущені в процесі становлення обліку.

Розуміння принципів функціонування американської системи фінансового обліку набуває особливого значення в сучасних умовах, коли українські підприємства активно намагаються прорити на американський фондовий і фінансовий ринки. Рівноправне співробітництво з партнерами із США неодмінно потребує здатності розуміти надану ними звітність, і, у свою чергу, надавати звітність у форматі, прийнятному на американському ринку.

Проблеми ведення бухгалтерського обліку в Україні та США розглядали вітчизняні та зарубіжні вчені-економісти: Л. Лахтіонова, Дем'яненко М. Я., Кірейцев Г. Г., Кужельний М. В., Саблук П. Т., Е. Хендрікс, М. Ван Бреда, але деякі питання з приводу ведення бухгалтерського обліку в Україні й досі залишаються не вирішеними.

Система обліку США в нашій країні відома як GAAP (General Accepted Accounting Practice), або загальноприйняті облікові принципи, які виконують роль облікових стандартів. Спочатку до системи GAAP США відносилися документи, що охоплюють питання облікової політики та техніки бухгалтерського обліку.

Американська система розвивалася досить тривалий час в умовах конкурентної капіталістичної економіки. У період їх розвитку не існувало єдиної концепції обліку. В американській обліковій теорії виділяють три періоди розвитку:

- 1) неформальний період (до початку 30-х років нашого століття);
- 2) період вирішення проблем;
- 3) виникнення FASB – Financial Accounting Standards Board (Рада зі стандартів бухгалтерського обліку) в 1973 році [1] і розвиток концептуальної основи бухгалтерського обліку [2].

Принципову відмінність української та американської облікових систем можна помітити відразу, якщо більш уважно придивитися до їх визначення. В американському визначенні бухгалтерського обліку сказано, що: "Бухгалтерський облік – процес, що закінчується приготуванням звітності щодо підприємства в цілому, яка використовується як зовнішніми, так і внутрішніми користувачами ..." [3]. Визначення ж бухгалтерського обліку за українською традицією дещо відрізняється: "Бухгалтерський облік – процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень" [2].

Ситуація із США відрізняється, з одного боку, більшою простотою: законодавчою базою для загального регулювання обліку та звітності є буквально кілька законів, насамперед, закони про цінні папери і фондові біржі. У кожному звіті аудитора присутня згадка про те, що надана звітність відповідає GAAP – Generally Accepted Accounting Principles – загальноприйнятим принципам обліку. Однак не тільки не існує єдиного документа або набору документів, у яких були б сформульовані ці принципи, не існує навіть єдиного загальноприйнятого визначення того, що ж це таке.

У системі GAAP виділяється чотири рівні документів:

- 1) рівень А: положення зі стандартів фінансового обліку (випущені FASB); інтерпретації (видані FASB); думки (опубліковані APB); дослідні бюлетені з бухгалтерського обліку (опубліковані AICPA);
- 2) рівень В: технічні бюлетені (випущені FASB); галузеві керівництва з бухгалтерського обліку та аудиту (опубліковані AICPA); роз'яснення (опубліковані AICPA);
- 3) рівень С: загальні думки робочої групи, практичні бюлетені (опубліковані AICPA);
- 4) рівень D: коментарі з бухгалтерського обліку (опубліковані AICPA); керівництва щодо застосування (видані FASB); облікова галузева загальноновизнана практика.

У процес розробки стандартів у США на сьогодні залучені кілька професійних організацій: Комітет зі стандартів фінансового обліку (Financial Accounting Standards Board – FASB); Комісія з цінних паперів і бірж (Securities and Exchange Commission – SEC); Американський інститут дипломованих громадських бухгалтерів (American Institute of Certified Public Accountants – AICPA).

Основою, на якій базуються принципи, є цілі обліку. Можна сказати, що цілі обліку в Україні та США досить сильно відрізняються. Якщо виділяти головну вимогу до звітності, то можна сказати, що якщо в США головна вимога – розумність і корисність інформації для прийняття користувачем комерційних рішень, то в Україні головна вимога – дотримання різних правил ведення обліку, надання формально правильною інформації контрольного характеру.

У США цілі обліку та звітності мають головний характер. Їм підпорядковані принципи, яким, у свою чергу, підпорядковані методики обліку. В Україні завдання і принципи обліку також є основою.

В Україні виділяються чотири основні форми ведення бухгалтерського обліку:

1. Меморіально-ордерна система (складання проводки для кожного первинного документа, потім ці ордери реєструються в реєстраційному журналі і в Головній книзі).
2. Журнально-ордерна система (відображення операцій у журналах, згрупованих за окремими синтетичними рахунками. Записи робляться в журналі, що відноситься до рахунку, який дебетується, при цьому вказується тільки сума проводки і кредитований рахунок).
3. Автоматизована система (перенесення даних на машинні носії (шляхом ручного або автоматизованого введення первинної інформації), після чого подальша обробка інформації аж до отримання звітності здійснюється в електронній формі).
4. Спрощена система для підприємств малого бізнесу (дозволяє здійснювати реєстрацію первинних документів безпосередньо у відомостях для аналітичного обліку, а підсумки за відомостями реєструвати в книзі (журналі) господарських операцій) [6].

Усі ці форми мають рекомендаційний характер, і підприємству надається право розробляти систему, що найбільш повно відповідає його потребам, це зближує ситуацію з американською.

Але американська система має свою специфіку. Там дійсно відсутнє регулювання і фірма практично не обмежена у способі ведення облікових реєстрів. Найпоширенішим способом є журнальна система.

У США принцип подвійного запису розглядається як суто технічний прийом, відповідно істотно менше уваги приділяється кореспонденції рахунків. Відмова від поняття кореспонденції дещо збіднює аналітичні можливості, але дозволяє складати складні проводки, коли кредитується й дебетується декілька рахунків одночасно. Ця можливість, яка абсолютно не визнається в Україні, не тільки спрощує роботу бухгалтера, але й дозволяє точніше відстежувати економічний сенс операції, дозволяючи не розбивати її на кілька сум залежно від того, на який рахунок потрапила сума, що кореспондується.

В Україні складання бухгалтерської звітності є обов'язковим для всіх підприємств. Форма і склад цієї звітності визначаються державою, вона ж, в особі своїх органів, є одним із основних споживачів інформації з цієї звітності. Загалом, склад бухгалтерської звітності у США й Україні досить близький, відмінності помітні в основному при зіставленні методик, що лежать в їх основі.

Актуальність і необхідність розгляду американського досвіду фінансового та управлінського обліку не ставиться під сумнів. Це необхідно як окремим підприємствам, які намагаються знайти партнерів за кордоном, так і всій бухгалтерській спільноті.

Як видно з наведеного вище матеріалу, між українським та американським обліком багато відмінностей на різних рівнях. Не всі з цих відмінностей змістовні, багато які з них зводяться до різниці в термінології або до проблеми перекладу. Залишається безліч відмінностей, які мають принциповий характер. Також використання американського досвіду не завжди можливе в українських умовах. Інститут дрібних інвесторів в Україні значно поступається аналогічному інституту в США.

До того ж гостро стоїть проблема кваліфікації бухгалтерів. В Україні досі невисокий середній рівень кваліфікації бухгалтерів, у багатьох із них відсутня економічна освіта.

Можна зробити висновок, що американський досвід вивчати можна й необхідно, але застосувати його в українських умовах потрібно досить обережно.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Chasteen L. Intermediate Accounting / L. Chasteen, R. Flaherty, M. O'Connor. – McGraw-Hill, 1989. 2. Хендриксен Э. С. Теория бухгалтерского учета / Э. С. Хендриксен, М. Ф. Ван Бреда ; под ред. Я. В. Соколова ; пер. с англ. – М. : Финансы и статистика, 2000. – 576 с. 3. О бухгалтерском учете и финансовой отчетности в Украине : Закон Украины от 16.07.1999 г. № 996-XIV [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.

УДК [334.722:336.53](477)

Касьян О. Ю.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ФІНАНСУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА МОЖЛИВОСТІ РОЗШИРЕННЯ

Анотація. Розглянуто питання можливості фінансування малого бізнесу в Україні, проблеми та заходи для їх вирішення, а також джерела залучення коштів для розвитку цього сектору економіки, який вплине на економіку країни в цілому.

Аннотация. Рассмотрен вопрос возможности финансирования малого бизнеса в Украине, проблемы и мероприятия по их решению, а также источники привлечения средств для развития этого сектора экономики, который повлияет на экономику страны в целом.

Annotation. The issue of possibility of financing small business in Ukraine, the problems and measures for their decision, the sources of attracting money for developing this sector of the economy, which will influence the economy of the country as a whole, are discussed.

Ключові слова: малий бізнес, джерела фінансування, кредитування, прямі інвестиції, кредитні лінії.

© Касьян О. Ю., 2013

Однією з головних проблем, що перешкоджають розвитку малого підприємництва в Україні, є недостатність ресурсів. Через обмеженість власних джерел фінансування малим підприємствам доводиться шукати ресурси із зовнішніх джерел. Серед зовнішніх джерел фінансування малих підприємств України можна виділити кошти банків і фінансових компаній, міжнародних фінансових фондів і банків у рамках підтримки розвитку малого бізнесу, кошти державного і місцевих бюджетів, а також кошти українських фондів підтримки підприємництва. Види фінансування, які доступні малому бізнесу, – це кредити (банківські, міжнародних банків і фондів, пільгові кредити за рахунок коштів бюджету), цільове бюджетне фінансування, пряме і цільове субсидування, лізинг, надання гарантій, страхування, франчайзинг.

Різні аспекти проблеми інвестування малого бізнесу досліджувалися в роботах вітчизняних і зарубіжних науковців: І. Бланка, П. Гайдуцького, Б. Губського, К. Дружерученко, В. Корнеєва, Д. Лук'яненка, В. Мартиненко, В. Черняка, А. Губенко та ін. Зважаючи на постійні зміни в економіці, зміни інформаційного простору, а також зростання значення малого бізнесу в економіці України, проблеми інвестування потребують постійного дослідження.

Метою дослідження є виявлення проблем фінансування підприємств малого бізнесу (далі – МБ) та аналіз джерел фінансування, що є в наявності.

Об'єкт дослідження – питання можливості фінансування малого бізнесу в Україні.

Предмет дослідження – проблеми фінансування малого бізнесу та заходи для їх вирішення, а також джерела залучення коштів.

Завдання дослідження:

виявлення проблем фінансування малого бізнесу;

пошук джерел залучення інвестицій у малий бізнес;

розробка першочергових заходів для вирішення проблем фінансування малого бізнесу.

МБ має бути рушійною силою для зростання економіки, пріоритетом розвитку України як країни з перехідною економікою, основою середнього класу. На МБ покладаються завдання модернізації соціальних та економічних перетворень у розвитку держави. Цей різновид бізнесу швидше реагує на кон'юнктуру ринку, що дозволяє переорієнтуватися відповідно до попиту і пропозицій, більш адекватно реагуючи на наслідки світової економічної кризи. Типово, що в країнах ЄС МСБ створює 40 – 67 % ВВП, тоді як в Україні – 5 – 7 %. Саме маленька частка сегменту МСБ у ВВП свідчить про те, що держава не забезпечує достатнього рівня підтримки підприємцям, а отже, не сприяє формуванню й зміцненню середнього класу. В європейських країнах цей показник значно вищий: наприклад, у Данії суб'єкти малого бізнесу щороку створюють 80 % національного продукту, в Італії – 60 %, а середній внесок таких підприємств у ВВП по всій Західній Європі – 63 – 67 % [1].

Кредити комерційних банків як джерело фінансування для багатьох підприємств малого бізнесу не доступні з причини високих відсоткових ставок, а також низької привабливості малих підприємств з позицій банків. Крім того, фінансова криза викликала значне підвищення кредитних ризиків і послаблення фінансової стійкості банків, що, у свою чергу, призвело до різкого падіння обсягів кредитування малих підприємств у кінці 2008 р. і у 2009 р. У 2010 р. українські банки поновлюють кредитування, але низький рівень конкуренції на ринку банківського кредитування малих підприємств сприяє стабільно високому рівню відсоткових ставок за переважно короткострокового кредитування. У 2012 р. в Україні набрав чинності Закон "Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні" [2].

Альтернативним джерелом зовнішнього фінансування є міжнародні фінансові організації, кредити яких для малого бізнесу набагато привабливіші, ніж банківські. Найбільшим кредитором малого бізнесу в Україні залишається Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР). Програма ЄБРР із кредитування малих та середніх підприємств включає цілий асортимент фінансових продуктів. Тільки через прямі кредитні лінії комерційним банкам за 2004 – 2009 рр. було видано майже 7 тис. кредитів малому та середньому бізнесу.

Проте, у 2009 р. попит на нові кредитні лінії з боку банків різко знизився, оскільки потреба малого бізнесу у фінансових ресурсах була викликана дефіцитом обігових коштів, який ЄБРР не фінансує; окрім того, багато проектів є недостатньо капіталомісткими, щоб ЄБРР був зацікавлений їх фінансувати.

Фонди прямих інвестицій також розглядають можливість вкладення в розмірі від \$1 – 2 млн, у тому числі в стартапи. При цьому компанія, яка отримує інвестиції, повинна показати або геніальну бізнес-ідею і потенціал для її реалізації, або модель вже діючого успішного бізнесу, а також готовність втратити повний контроль над підприємством. В умовах кризи в українській економіці фонди прямих інвестицій можуть стати покупцями численних проблемних активів в Україні. Але при цьому малі підприємства не становлять особливого інтересу для прямих інвестицій, якщо тільки на них не значиться якийсь серйозний сегмент ринку з великими перспективами [3].

З іншого боку, за даними дослідження "Банківські послуги для малого і середнього бізнесу в Центральній і Східній Європі" компанії ZRSA, саме малі підприємства, які першими наведуть лад в активах і фінансовій звітності, швидше отримають можливість кредитуватися, ніж великі клієнти, оскільки це дозволить банкам диверсифікувати кредитний портфель за кількістю проектів і галузями. Інші джерела фінансування для компаній малого бізнесу в 2012 році можна вважати недоступними. Таким чином, ситуація, що склалася в країні, в малому бізнесі вимагає активізації державної підтримки на загальнодержавному й регіональному рівнях, у тому числі й для вирішення проблем фінансування.

Першочерговими заходами повинні стати:

регулювання ставок рефінансування та мінімізації вартості банківських кредитів з боку центрального банку з метою здешевлення кредитів малим підприємствам;

розвиток альтернатив кредитування, зокрема лізингу, за якого малі підприємства не повинні надавати заставу, податкового кредиту малим підприємствам, а також розвиток альтернативних способів забезпечення кредиту;

створення умов, що сприяють залученню іноземного капіталу у сферу малого бізнесу, що передбачає створення і підтримку регіональних бізнес-центрів, бізнес-інкубаторів, технопарків і т. д., формування мережі фінансово-кредитних установ, інвестиційних та інноваційних фондів;

підвищення інформованості суб'єктів малого бізнесу з приводу умов економічної діяльності малих підприємств, підвищення їх кредитної культури [4].

Отже, на сьогодні необхідним є покращення інвестиційного клімату малого та середнього бізнесу, створення прозорої, стабільної та справедливої системи національного законодавства для залучення постійного потоку іноземних інвестицій в Україну. Часті зміни законодавчих актів породжують непослідовність їх застосування, ускладнюють ділове планування, створюють проблеми для адміністрації країни і посилюють почуття невпевненості інвесторів. Треба подолати адміністративні бар'єри, які перешкоджають економічному зростанню. Досі законодавство з питань корпоративного управління є недосконалим і особливо слабким є захист прав акціонерів, що стримує іноземні компанії від інвестування в Україну. Ліберальний торговельний режим і більш м'який контроль за рухом капіталів приваблять інвесторів, які прагнуть до ефективного використання своїх коштів і готові організувати виробництво своєї продукції в Україні для продажу її як усередині, так і за межами країни. Для малих і середніх інвесторів необхідно спростити доступ до банківських кредитів та інших джерел фінансування [5].

Окрім вищеперерахованих заходів, для покращення інвестиційного клімату та мінімізації ризиків інвесторів слід розробити обґрунтовану податкову ставку, яка матиме вирішальне значення у процесі визначення податкового обов'язку; запровадити хоча б на період кризи податкові стимули: податкові канікули, податкові пільги на інвестиції та податкові вільні зони. Необхідне покращення податкового законодавства для МСБ України. Для реалізації зазначених пропозицій потрібно розробити систему антикризових дій – системних заходів для виходу з фінансово-економічної кризи.

Таким чином, можна стверджувати, що подальший розвиток ситуації без активного та позитивного втручання держави може призвести до згорання даного сектору економіки з відповідним загостренням економічних проблем та посиленням соціальної напруги. Вирішення наявних проблем розвитку малого підприємництва в Україні, створення відповідного середовища потребують докорінної перебудови державної політики в галузі сприяння малому підприємництву. Завдання полягає в тому, щоб суттєво розширити його роль і місце в економічному процесі.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. ЕБРР: финансирование проектов [Электронный ресурс] // Европейский банк реконструкции и развития. – Режим доступа : <http://www.ebrd.com/russian/pages/workingwithus/projects/products/loans.shtml#smaller>. 2. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України від 22.03.2012 р. № 4618-17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>. 3. Прямые инвестиции в Украину: что получит малый бизнес? [Электронный ресурс] // Интеркредит. – 2010. – Режим доступа : <http://intercredit.com.ua/42/article4255>. 4. Ukrainian business resource [Electronic resource]. – Access mode : <http://ubr.ua>. 5. Barriers to investment in Ukraine. European Business Association [Electronic resource]. – Access mode : http://www.eba.com.ua/files/Investment_paper/Inv_Paper_2007.pdf.

УДК 336.717 (477)

Семеренська А. А.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

СУТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ФАКТОРИНГОВИХ ОПЕРАЦІЙ У ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ УКРАЇНИ

Анотація. Розглянуто найпоширеніші проблеми використання факторингу в комерційних банках України та особливості бухгалтерського обліку факторингових операцій. Доведено необхідність широкого застосування факторингу в сучасних умовах господарювання, розкрито його сутність та переваги.

Аннотация. Рассмотрены наиболее распространенные проблемы использования факторинга в коммерческих банках Украины и особенности бухгалтерского учета факторинговых операций. Доказана необходимость широкого применения факторинга в современных условиях хозяйствования, раскрыты его сущность и преимущества.

© Семеренська А. А., 2013

Annotation. The problems of using factoring in commercial banks of Ukraine and peculiarities of accounting factoring are discussed. The necessity of extensive use of factoring in modern business environment has been proved and its essence and advantages have been revealed.

Ключові слова: факторинг, кредит, потенційні клієнти, дебіторсько-кредиторська заборгованість, процентний дохід.

Факторинг є одним із найперспективніших видів банківських послуг. Це ризикований, але високоприбутковий бізнес, ефективне знаряддя фінансового маркетингу, одна з форм інтегрування банківських операцій, що найбільше пристосована до сучасних процесів розвитку економіки. Але, незважаючи на те, що факторингові операції є основним інструментом управління дебіторською заборгованістю, обмеженість їх використання обумовлена їх високою ризикованістю. Зрозуміло, що це стримує банки від використання цього перспективного напрямку отримання додаткових доходів. Тому розроблення методики аналізу факторингових операцій, яка всебічно допомагає зважити їх позитивні та негативні сторони, є, безумовно, актуальним і необхідним завданням.

У вітчизняній економічній літературі факторингові операції практично не отримали повного і систематичного відображення. Серед вітчизняних вчених-економістів, які займаються питаннями управління дебіторською заборгованістю за допомогою факторингу, слід виділити таких авторів, як: Беялов Т. Е., Лисенко Ю. М., Скакальський Ю. С. В їхніх дослідженнях розкрито теоретичні та практичні аспекти розвитку факторингу в Україні.

Метою написання роботи є дослідження факторингу як перспективної послуги вітчизняного банківського бізнесу, теоретичний і схематичний аналіз загальних понять факторингу, а також визначення необхідності його широкого застосування в сучасних умовах господарювання.

Для досягнення визначеної мети були поставлені такі завдання:

вивчення фінансово-економічної характеристики факторингу;

визначення позитивних і негативних сторін практики використання факторингу вітчизняними банківськими установами;

обґрунтування необхідності застосування факторингу у сфері банківського бізнесу як високоефективної та прибуткової послуги.

Об'єктом дослідження є факторингові операції.

Предметом дослідження є механізм проведення й облік факторингових операцій та необхідність їх застосування в банківських установах.

Відсутність єдиного й однозначного трактування поняття "факторинг" є одним із основних недоліків вітчизняної правової бази в галузі фінансово-кредитного регулювання.

Відповідно до Закону України "Про банки і банківську діяльність", факторинг – це "придбання права вимоги на виконання зобов'язань у грошовій формі за поставлені товари чи надані послуги із взяттям на себе виконання таких вимог і приймання платежів". За цим визначенням факторинг становить купівлю-продаж грошових вимог, належних первісному кредиторі за поставлені товари чи надані послуги [1].

У наукових працях та дослідженнях є такі трактування факторингу:

факторинг – фінансова операція, за якою одна сторона (фактор) передає або зобов'язується передати грошові кошти в розпорядження іншої сторони (клієнта) за плату, а клієнт поступається або зобов'язується поступитися фактору своїм правом грошової вимоги до третьої особи (боржника) [2, с. 179];

факторинг – це фінансування постачань із відстрочення платежу, страхування ризиків, пов'язаних із відстроченням платежу, а також управління дебіторською заборгованістю [3, с. 110];

факторинг – це комісійно-посередницька діяльність, пов'язана з поступкою банкові клієнтом-постачальником неоплачених платежів-вимог (рахунків-фактур) за поставлені товари, виконані роботи, послуги і, відповідно, права одержання платежу за ними, тобто з інкасуванням дебіторської заборгованості клієнта [4, с. 258].

На погляд автора, найбільш комплексним визначенням факторингу є таке: факторинг – це комплекс фінансових послуг, що надаються клієнтові в обмін на передання ним права вимоги на дебіторську заборгованість, виражену в грошовій формі, і які включають фінансування та кредитування товарів, страхування кредитних ризиків, облік дебіторської заборгованості та співпрацю із дебітором щодо своєчасної оплати коштів.

У здійсненні факторингової угоди беруть участь три сторони:

1. Продавець (постачальник) продукції, він же безпосередній клієнт банку, який реалізовує власний товар на умовах відстрочення платежу. Згідно із чинним законодавством кредитором може бути фізична або юридична особа, яка є суб'єктом підприємницької діяльності.

2. Покупець продукції (дебітор), який бажає придбати конкретний товар, однак тимчасово не має вільних коштів для оплати товару чи наданих послуг.

3. Банк (фактор) або факторингова компанія, яким постачальник уступає грошову вимогу на дебіторську заборгованість.

Фінансові відносини в рамках факторингу закріплюються договором факторингу, в якому визначається конкретний вид фінансування, що відображає інтереси сторін у рамках діючого законодавства. Так, за класифікацією даної операції за різноманітним підставами розрізняють декілька видів факторингу.

Внутрішній факторинг характеризується тим, що постачальник, покупець, а також факторингова компанія знаходяться в одній країні.

Міжнародний факторинг передбачає, що сторони знаходяться в різних державах.

Відкритий (конвенційний) факторинг найбільш розповсюджений і передбачає сповіщення покупця про укладення факторингових договорів на вимогах постачальника до них.

При закритому (конфіденційному) факторингу ніхто з контрагентів постачальника не сповіщений про угоду з факторинговою компанією (банком). Причому вартість закритих операцій факторингу звичайно вище, ніж відкритих.

Під час проведення факторингових операцій банк отримує винагороду у вигляді:

комісії за факторингове обслуговування клієнта та надання додаткових послуг (отримана комісія по факторингу обліковується за принципом нарахування і відображається за рахунком 6110 "Комісійні доходи від розрахунково-касового обслуговування клієнтів" на дату підписання факторингової угоди);

процентного доходу за виданим клієнту авансом. Процентний дохід обчислюється від дати видачі авансу до дати розрахунків, які зазначені в договорі, й обліковується за принципом нарахування.

При укладанні факторингових угод комерційні банки отримують від клієнтів розрахункові та платіжні документи щодо проданих ним дебітору товарів і наданих послуг. Відповідно до плану рахунків банки обліковують цю операцію на позабалансових рахунках [5]:

1. На дату укладання факторингової угоди сума, яку банк-фактор зобов'язується сплатити клієнту:

Д-т 9129 "Інші зобов'язання з кредитування, що надані клієнтам".

К-т 9900 "Контррахунок".

2. Отримані банком розрахункові документи, обліковані за номінальною вартістю:

Д-т рахунку 9800 "Розрахункові документи за факторинговими операціями".

К-т рахунку 9910 "Контррахунок".

3. При проведенні факторингової операції банк видає клієнту аванс у розмірі всієї суми дебіторської заборгованості або у вигляді фіксованого процента, здійснюється такий бухгалтерський запис:

Д-т 2030 "Рахунки суб'єктів господарської діяльності за факторинговими операціями".

К-т 2600 "Кошти на вимогу суб'єктів господарювання".

Або якщо утримано банком авансом комісійні і процентні доходи, то робиться такий запис:

Д-т 2030 "Вимоги, що придбані за операціями факторингу із суб'єктами господарювання".

К-т 2036 "Неамортизований дисконт за вимогами, що придбані за операціями факторингу із суб'єктами господарювання".

4. Одночасно сума авансу відображається позабалансом як зменшення зобов'язань банку перед клієнтом:

Д-т 9900 "Контррахунок".

К-т 9129 "Інші зобов'язання з кредитування, які надані клієнтам".

5. Якщо банки отримали платежі від дебітора, але ще не провели дану операцію, їх слід відобразити за транзитним рахунком:

Д-т 1200, 2600 "Кореспондентський рахунок, поточний рахунок клієнта".

К-т 3739 "Транзитний рахунок за іншими розрахунками".

6. Після того як платіж буде проведено, відповідна сума переноситься на рахунок факторингових операцій:

Д-т 3739 "Транзитний рахунок за іншими розрахунками".

К-т 2030 "Вимоги, що придбані за операціями факторингу із суб'єктами господарювання".

7. На дату розрахунків, яку зазначено у факторинговій угоді, банк здійснює оплату купленої дебіторської заборгованості та перерахування коштів на поточний рахунок клієнта або на кореспондентський рахунок. Ця операція супроводжується таким бухгалтерським проведенням:

Д-т 2030 "Вимоги, що придбані за операціями факторингу із суб'єктами господарювання".

К-т 1200, 2600 "Кореспондентський рахунок, поточний рахунок клієнта".

Факторинг іноді плутають із банківським кредитом, незважаючи на те, що призначення у них різне: дострокові факторингові платежі компанії, як правило, використовують для фінансування поточної діяльності, а кредитні ресурси – в якості інвестиційних або інноваційних коштів. Крім того, факторинг має свої переваги перед кредитом (таблиця).

Таблиця

Порівняння банківського факторингу та кредиту

Кредит	Факторинг
видається	
під заставу	без додаткового забезпечення
на визначений термін	на термін фактичної відстрочки товару
на заздалегідь обумовлену суму	з можливим збільшенням у міру зростання обсягу продажу клієнта
без надання додаткових послуг	з наданням комплексу послуг
з оформленням значної кількості документів	при наданні накладної та рахунку-фактури
погашається	
з коштів позичальника	з коштів дебіторів клієнта
в обумовлений день	у день фактичної оплати дебітором товару

Перспективність розвитку факторингу в Україні обумовлюється такими обставинами:
по-перше, факторинг є більш ефективним засобом, ніж короткострокове кредитування, оскільки фінансування оборотного капіталу суб'єктів господарювання дозволяє банкам розширити клієнтську базу і збільшити прибуток;

по-друге, наявність достатньо високого потенціального попиту на цю послугу;

по-третє, використання факторингу як інструменту управління дебіторською заборгованістю є вигідним для кожної сторони факторингового договору.

Узагальнюючи наведене, можна зробити висновок про те, що поширення факторингу призведе до створення чіткої системи взаєморозрахунків між підприємствами, що допоможе запобігти виникненню неплатежів у країні й скоротити обсяг дебіторсько-кредиторської заборгованості.

Великий потенціальний попит на послугу факторингу та недостатня насиченість ринку зумовлює перспективність дослідження ролі факторингу в галузі банківського бізнесу. На думку автора, заслуговують на увагу дослідження не лише місця комерційних банків у сфері факторингового обслуговування, а й факторингових компаній, які поступово розширюють сферу своєї діяльності. Крім того, основним орієнтиром подальших досліджень може слугувати можливість адаптації європейських моделей і факторингових схем для українського ринку.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Про банки і банківську діяльність : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua. 2. Лисенко Ю. М. Валютно-фінансовий механізм зовнішньоекономічної діяльності : навч. посібн. / Лисенко Ю. М. – К., 2009. – 179 с. 3. Склеповий Є. В. Ринок факторингових послуг в Україні / Склеповий Є. В. // Фінанси України. – 2010. – № 9. – С. 109–115. 4. Руденко Л. В. Розрахункові та кредитні операції у зовнішньоекономічній діяльності підприємства : підручник / Руденко Л. В. – К. : Лібра, 2002. – 304 с. 5. Карчова Н. В. Особливості обліку факторингових операцій / Н. В. Карчова // Управління розвитком. – 2011. – № 3 (100). – С. 160–161.

Гринчук А. Л.

УДК 657.36

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

Анотація. Досліджено найбільш суттєві проблеми, що виникають на кожному підприємстві в процесі проведення обліку дебіторської заборгованості, сформульовано рекомендації щодо їх вирішення. Розроблено пропозиції щодо вдосконалення системи управління дебіторською заборгованістю на підприємстві.

Аннотация. Исследованы наиболее существенные проблемы, которые возникают на каждом предприятии при проведении учета дебиторской задолженности, сформулированы рекомендации по их решению. Разработаны предложения относительно усовершенствования системы управления дебиторской задолженностью на предприятии.

Annotation. The most substantial problems arising at any enterprise in the process of accounts receivable recording have been examined, recommendations as for their solution have been formulated. The suggestions concerning the improvement of accounts receivable management at an enterprise have been developed.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, кредиторська заборгованість, дебітор, резерв сумнівних боргів, поточна дебіторська заборгованість, довгострокова дебіторська заборгованість, фінансовий стан.

На сучасному етапі формування ринкових відносин в Україні існує чимало актуальних питань, пов'язаних з обліком дебіторської заборгованості, яка становить вагомий частку в оборотних активах, що спричиняє кризу неплатежів. Більшість підприємств практично не мають можливості нормально функціонувати у зв'язку з наявністю дебіторської заборгованості, адже це відволікає кошти з обороту. Саме тому важливим завданням є правильний облік і ефективність управління дебіторською заборгованістю, своєчасного її повернення та попередження виникнення безнадійних боргів.

© Гринчук А. Л., 2013

На сьогодні облік дебіторської заборгованості повністю регулюється законодавчими актами, але незважаючи на це, в системі розрахунків за дебіторською заборгованістю існує ряд проблем. Дослідженням проблем обліку та ефективного управління дебіторською заборгованістю присвячено ряд праць зарубіжних та вітчизняних вчених-економістів, таких, як: Н. Матицина, Бутинець Ф. Ф., Горбачова О. М., Олійник О. В., Шигун М. М., Шулепова М. С., Гангал Л. С. та ін. Проте ця проблема потребує подальшого висвітлення.

Метою даного дослідження є виявлення проблем організації обліку розрахунків із дебіторами та розробка рекомендацій щодо вдосконалення наявних методик обліку дебіторської заборгованості.

Об'єкт дослідження – дебіторська заборгованість підприємства. Предметом дослідження є процес організації обліку дебіторської заборгованості.

У сучасних умовах переважна більшість вітчизняних підприємств не завжди здійснює розрахунки з іншими підприємствами або фізичними особами одночасно з передачею майна, виконанням робіт, наданням послуг тощо. У зв'язку із цим у них виникає дебіторська заборгованість.

Згідно з П(С)БО 10, дебіторська заборгованість – це сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату. Дебіторами можуть бути як юридичні, так і фізичні особи, які заборгували підприємству грошові кошти, їх еквіваленти або інші активи [1].

У П(С)БО 13 "Фінансові інструменти" надається інше трактування дебіторської заборгованості, що не призначена для продажу: "дебіторська заборгованість, що виникає внаслідок надання коштів, продажу інших активів, робіт, послуг безпосередньо боржникові та не є фінансовим активом, призначеним для перепродажу" [2].

Обов'язковим в Україні є поділ дебіторської заборгованості відповідно до П(С)БО 10 на довгострокову та поточну, який залежить від нормального операційного циклу та терміну погашення заборгованості [1].

Слід зазначити, що значний вплив на процеси зростання дебіторської заборгованості здійснює політика підприємства у розрахунках із покупцями, а саме: неправильне встановлення строків і умов надання товарних кредитів, невраховані ризики, ненадання знижок у випадку дострокової оплати покупцями рахунків, що також призводить до різкого зростання дебіторської заборгованості. А несвоєчасне погашення дебіторської заборгованості призводить до платіжної кризи; зростання заборгованості за комерційним кредитом обумовлює збільшення попиту на короткострокові позики, скорочення їх пропозицій і зростання їх вартості. Для сплати боргів організації повинні перетворювати високоліквідні активи на грошові кошти, у протилежному випадку їм загрожує банкрутство [3].

Саме тому належна організація обліку дебіторської заборгованості сприяє ефективному управлінню її розмірами та термінами на підприємстві й посиленню контролю за своєчасним здійсненням розрахунків.

На основі аналізу проведених досліджень у цій сфері обліку можна виділити кілька проблемних питань:

1) відсутність чіткої схеми деталізації та співвідношення різних видів дебіторської заборгованості у загальній їх структурі;

2) необхідність змін у будові реєстрів аналітичного та синтетичного обліку дебіторської заборгованості, оскільки сьогодні облік дебіторської та кредиторської заборгованостей ведеться в одному реєстрі – журналі № 3. Однак, на думку багатьох фахівців, це зовсім різні об'єкти бухгалтерського обліку, які лише частково пов'язані між собою, відповідно й обліковувати їх потрібно в різних реєстрах;

3) практично недослідженим питанням є оплата дебіторської заборгованості. Проблема оплати дебіторської заборгованості, визначення допустимого рівня засобів, які вилучаються на дебіторську заборгованість, розробка оптимальної політики управління нею є достатньо серйозною і потребує глибокого вивчення [4, с. 50];

4) недостатньо досліджені проблеми відображення в обліку довгострокової дебіторської заборгованості, оцінки поточної дебіторської заборгованості, обліку сумнівних боргів, зокрема резерву на їх покриття з метою зближення бухгалтерського та податкового обліку.

Слід зазначити, що класифікація дебіторської заборгованості, яка надана чинним в Україні Планом рахунків та П(С)БО № 10 "Дебіторська заборгованість", є суперечливою та не повністю задовольняє потреби користувачів у процесі складання фінансової звітності [1]. Для вирішення даної проблеми автор пропонує декілька варіантів. А саме внесення змін до П(С)БО № 10 "Дебіторська заборгованість" стосовно віднесення до поточних активів дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи та послуги; внесення змін до Плану рахунків, що діє в Україні, які забезпечать окремий облік довгострокової та поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи та послуги. Доцільно також створити єдиний класифікатор із визначеними параметрами, які б урахували мету класифікації, якісні характеристики дебіторської заборгованості та користувачів інформації. Застосування даного класифікатора сприятиме формуванню якісної бухгалтерської інформації для контролю, аналізу та управління залежно від конкретних потреб користувачів.

Крім того, особливу увагу слід приділити порядку списання простроченої дебіторської заборгованості, оскільки існує прямиий взаємозв'язок між списанням такої заборгованості і формуванням оподаткованої бази податком на прибуток. Правильне та своєчасне списання дебіторської заборгованості відіграє важливу роль у процесі формування фінансових результатів діяльності підприємства. Так, підприємствам-кредиторам, щоб уникнути витрат від оподаткування, необхідно створювати резерв сумнівних боргів [3].

Використання комплексного методичного підходу до розрахунку резерву сумнівних боргів забезпечує розробку комплексної політики розрахунку такого резерву, виходячи із всебічного оцінювання розмірів, складу та термінів виникнення дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи і послуги з урахуванням специфіки суб'єкта господарювання [3].

Важливо вдосконалювати методику визначення суми резерву сумнівних боргів. Необхідно також внести деякі зміни в чинне законодавство для стимулювання створення підприємствами цього резерву. Більшість підприємств, звітність яких є обов'язковою, не створюють резерву сумнівних боргів, оскільки:

це вимагає вилучення з обігу коштів, що можуть бути задіяні в інших сферах діяльності; суми, які резервуються, не включаються до валових витрат у податковому обліку, що, у свою чергу, не впливає на зменшення податку на прибуток;

підприємства не хочуть нести додаткові трудові витрати на створення цього резерву [3].

Потребують розробки також моделі співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей і певного інструментарію, який дозволив би швидко та якісно виявляти негативні явища, що впливають на кількісні та якісні зміни цих заборгованостей. Бажаним є співвідношення, коли кредиторська заборгованість перевищує дебіторську на 10 – 20 %. Але на деяких підприємствах кредиторська заборгованість перевищує дебіторську в декілька разів, що може свідчити про напруженість фінансового стану та платіжної дисципліни. На це можуть впливати певні причини, аналіз яких дозволить прийняти відповідні управлінські рішення.

У процесі проведення такого аналізу потрібно враховувати специфіку підприємств і організацій, сезонність їх роботи, зв'язки з покупцями та постачальниками тощо. Слід також зважати на принцип: "Вимагай оплати якомога швидше та оплачуй якомога пізніше", який дозволяє більш тривалий період володіти певними активами й отримувати від них вигоду. Крім того, наявність великих обсягів дебіторської заборгованості, як правильно говорить Бутинець Ф. Ф., спричиняє низьку платоспроможність підприємства [5, с. 351]. Але слід зазначити, що значна сума кредиторської заборгованості не завжди є негативним явищем; зокрема, коли підприємство володіє такою кількістю високоліквідних активів, у разі погашення заборгованості ними це суттєво не вплине на його подальшу діяльність.

За результатами дослідження можна зробити такий висновок: організація обліку дебіторської заборгованості на підприємстві будь-якої форми власності має велике значення, оскільки сприяє впорядкуванню інформації, прозорості та достовірності даних із розрахункових операцій за борговими правами (з дебіторами). Створення ефективної моделі обліку дебіторської заборгованості дозволить уникнути ризиків неплатоспроможності і зниження показників ліквідності внаслідок отримання об'єктивної та своєчасної інформації для прийняття оптимальних управлінських рішень. А керівнику підприємства з метою отримання повної й оперативної інформації щодо різних видів дебіторської заборгованості, які становлять значну частку у структурі обігових коштів, доцільно забезпечити організацію цієї ділянки обліку із залученням відповідних фахівців.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість" : затв. Наказом Міністерства фінансів України № 237 від 08.10.1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.zakon.rada.gov.ua>. 2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 "Фінансові інструменти" : затв. Наказом Міністерства фінансів України № 559 від 30.11.2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.zakon.rada.gov.ua>. 3. Горбачова О. М. Облік та аналіз дебіторської заборгованості: проблеми та шляхи їх вирішення // Фінанси України. – 2009. – № 11. – С. 152–155. 4. Матицина Н. Дебіторська заборгованість: нові облікові підходи // Економіст. – 2007. – № 11. – С. 50–52. 5. Організація бухгалтерського обліку : навч. посіб. для студентів вузів / Ф. Ф. Бутинець, О. В. Олійник, М. М. Шигун та ін. – 2-ге вид., доп. і перероб. – Житомир : ЖІТІ, 2010. – 576 с.

Крупей І. С.

УДК 657.3.01

Студент 4 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Розкрито зміст поняття "облікова політика", її сутність та головне призначення в процесі використання підприємством. Обґрунтовано необхідність стандартизації підходу до визначення, запровадження та розкриття сутності облікової політики на підприємствах і в організаціях. Встановлено основні проблеми та труднощі, які виникають у процесі формування облікової політики.

© Крупей І. С., 2013

Аннотация. Раскрыты содержание понятия "учетная политика", ее сущность и главное предназначение при использовании предприятием. Обоснована необходимость стандартизации подхода к определению, внедрению и раскрытию сущности учетной политики на предприятиях и в организациях. Определены основные проблемы и трудности, которые возникают при формировании учетной политики.

Annotation. This article reveals the content of the "accounting policy" concept, its essence and the main purpose of its usage by the companies. The need to standardize an approach to defining, establishing and revealing the accounting policy in the companies is grounded. The main problems and difficulties that arise in the process of developing the accounting policy are defined.

Ключові слова: облікова політика, інструмент, Міжнародний стандарт фінансової звітності, підприємство, бухгалтерський облік, фінансова звітність.

Розвиток обліку в Україні відбувається завдяки його адаптації в середовищі Міжнародних стандартів фінансової звітності. МСФЗ не мають точних інструкцій та вказівок, як саме діяти в тій чи іншій ситуації. Перехід організацій до складання фінансової звітності за МСФЗ висунув одне з найважливіших завдань – обґрунтувати теоретичні та практичні аспекти формування відповідної облікової політики.

Оскільки одним із основних документів, що підлягає першочерговій перевірці, є прийнята облікова політика підприємства і далеко не на кожному підприємстві є в наявності такий або подібний документ, що пов'язано з браком інформації (досвіду), то метою даної роботи є розкриття її сутності та значення, визначення поняття "облікова політика" та її змісту.

До основних проблем слід віднести труднощі формування облікової політики, відсутність достатнього досвіду в її формуванні, недооцінювання значущості та важливості правильного формування облікової політики.

Таким чином, вміло побудована облікова політика є одним із найважливіших інструментів управління діяльністю фірми і досягнення поставлених цілей менеджменту.

У практиці бухгалтерського та управлінського обліку багатьох держав термін "облікова політика" як сукупність способів ведення обліку на підприємстві широко застосовується вже тривалий час. В Україні можливість використання підприємствами окремих елементів облікової політики з'явилася в 1993 р., після затвердження "Положення про організацію бухгалтерського обліку і звітності", в якому було передбачено, що підприємства та організації можуть самостійно встановлювати організаційну форму бухгалтерської роботи, визначати форму та методи бухгалтерського обліку, розробляти систему внутрішньовиробничого обліку, звітності та контролю, визначати права працівників на підпис документів. Саме поняття "облікова політика" увійшло в сучасну науку і практику вітчизняного бухгалтерського обліку в 1999 р. із прийняттям Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" та пакета національних Положень (стандартів) бухгалтерського обліку. Воно є ключовим у системі Міжнародних стандартів фінансової звітності (далі – МСФЗ), що обумовлено самою ідеєю стандартизації обліку та звітності [1].

Слід звернути увагу на те, що серед науковців немає єдиної думки щодо визначення терміна "облікова політика". Одна група авторів тлумачить облікову політику як сукупність способів ведення бухгалтерського обліку, які були обрані підприємством [2]. Друга група під обліковою політикою розуміє принципи і правила ведення бухгалтерського обліку в певній організації [3]. Третя група дотримується думки, що облікова політика – це сукупність форм і методів ведення бухгалтерського обліку на підприємстві [4].

Тлумачення поняття "облікова політика" як у МСФЗ, так і в українському законодавстві передбачає, що підприємство до початку звітного періоду вибирає в межах, установлених стандартами або іншими нормативними документами, певні методи, методики, способи оцінки, форми організації обліку, які використовуються ним для ведення поточного обліку і складання фінансової звітності. З одного боку, це забезпечує однозначність тлумачення показників фінансової звітності, а з іншого – створює умови для здійснення фінансового менеджменту.

Потрібно зауважити, що питання облікової політики підприємства не відпрацьоване достатньо в теоретичному плані. Щоб донести його до практики облікової політики підприємства, доцільно розробити окремий нормативний документ П(С)БО "Облікова політика". Прикладом може бути Положення з бухгалтерського обліку "Облікова політика організації", яке затверджене Міністерством фінансів Російської Федерації (від 9 грудня 1998 р.). У ньому чітко окреслено, як має визначатися облікова політика, порядок її розкриття та внесення змін. Стандартизація підходу до визначення, запровадження і розкриття сутності облікової політики на підприємствах і в організаціях впорядкує ведення бухгалтерського обліку, не обмежуючи суб'єктів господарювання у виборі передбачених нормативною базою способів, методів і форм бухгалтерського обліку.

Отже, облікова політика підприємства повинна забезпечувати:

- 1) повноту відображення в бухгалтерському обліку всіх фактів господарської діяльності;
- 2) відображення у бухгалтерському обліку фактів господарської діяльності, виходячи не тільки з їх правової форми, але й з економічного змісту фактів і умов господарювання;
- 3) тотожність даних аналітичного обліку оборотам і залишкам. За відповідними рахунками синтетичного обліку на перше число кожного місяця, а також показниками бухгалтерської звітності даним синтетичного та аналітичного обліку;
- 4) раціональне та економне ведення бухгалтерського обліку, виходячи з умов господарської діяльності та величини підприємства [5].

Формування облікової політики доцільно здійснювати в тісному взаємозв'язку з податковим плануванням. Особлива увага повинна бути приділена процедурі формування облікової політики

на підприємствах. У ній повинні брати участь фахівці не тільки бухгалтерської служби, але й інших функціональних підрозділів і служб, у тому числі фінансової, юридичної, відділу внутрішнього аудиту, ревізійної комісії.

Основне призначення і головне завдання прийнятої облікової політики – найбільш раціонально і коректно відобразити діяльність організації, сформувати повну, об'єктивну, достовірну, корисну для прийняття ефективних економічних рішень інформацію про неї.

Насамкінець можна зробити такий висновок. Питанню облікової політики в літературі дійсно приділяють значну увагу. Підходи, визначені в Законі "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні", положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку, набули подальшого розвитку, поглиблення та розширення. Історична обумовленість облікової політики, дослідження методологічної та організаційної сутності облікової політики, її вплив на результати фінансово-господарської діяльності ще раз підтверджують її значущість і необхідність.

Однак, характеризуючи формування та прийняття облікової політики в Україні, слід зазначити, що вона лише взяла правильний курс у цьому напрямі, але не набула достатньої кількості знань і досвіду для повноцінного використання облікової політики у своїй діяльності, що і є одним із найважливіших завдань, яке необхідно вирішити в найкоротший термін, оскільки облікова політика є невід'ємною частиною успішної діяльності підприємства.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Партин Г. О. Теорія бухгалтерського обліку : навч. посібн. / Г. О. Партин, А. Г. Загородній, М. В. Корягін. – 2-ге вид., стереотип. – Львів : Магнолія – 2006, 2007. – 240 с. 2. Білуха М. Т. Теорія бухгалтерського обліку : підручник / М. Т. Білуха. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 690 с. 3. Сопко В. В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством : навч. посібн. / В. В. Сопко. – К. : КНЕУ, 2006. – 526 с. 4. Швець В. Г. Теорія бухгалтерського обліку : підручник / В. Г. Швець. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2008. – 535 с. 5. Лишиленко О. В. Бухгалтерський управлінський облік : навч. посібн. / О. В. Лишиленко. – К. : Вид. "Центр навчальної літератури", 2006. – 254 с.

Чадченко О. С.

УДК 657.421:006.35(100)

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

АДАПТАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ ДО МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ У РОЗРІЗІ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ

Анотація. Розкрито проблеми в бухгалтерському обліку бюджетних установ України, що створили передумови для модернізації методології обліку відповідно до міжнародних стандартів. Також розглянуто сутність і значення необоротних активів у бюджетних установах та їх особливості у зв'язку з адаптацією до міжнародних стандартів.

Аннотация. Раскрыты проблемы в бухгалтерском учете бюджетных учреждений Украины, которые создали предпосылки для модернизации методологии учета в соответствии с международными стандартами. Также рассмотрены сущность и значение необоротных активов в бюджетных учреждениях и их особенности в связи с адаптацией к международным стандартам.

Annotation. The paper exposed the problems in the record-keeping of budgetary establishments of Ukraine, which created pre-conditions for modernization of methodology of accounting in accordance with international standards. The essence and value of capital assets in budgetary establishments and their peculiarities in connection with adaptation to the international standards are also considered.

Ключові слова: бюджетна установа, необоротні активи, основні засоби, облік, амортизація, первісна вартість.

Професійні економісти та бухгалтери останніми роками приділяють значну увагу питанням удосконалення організації та ведення бухгалтерського обліку в установах, що фінансуються за рахунок бюджетних коштів. Сьогодні ключовим напрямом модернізації обліку та звітності вони визначають розробку та запровадження в державному секторі національних стандартів на основні міжнародних.

Одним із найбільш важливих аспектів даної проблеми є облік необоротних активів бюджетних установ як найбільш важливої складової активів. В обліку необоротних активів бюджетних

© Чадченко О. С., 2013

установ є низка актуальних питань, зокрема: оцінка, ідентифікація, порядок оформлення та списання. У руслі прийнятих нормативно-правових актів існує необхідність поглибленого вивчення основних змін до організації обліку необоротних активів.

Серед вчених, які здійснили вагомий внесок у розвиток тематики бухгалтерського обліку бюджетних установ, проведення гармонізації та адаптації національної системи бухгалтерського обліку до міжнародних стандартів, слід назвати таких, як: Метелиця В. М., Романченко Ю. О., С. Левицька, Р. Джога, С. Свірко, Л. Синельник та ін. [1 – 4].

Разом із тим, незважаючи на численні дослідження у цій сфері, сьогодні актуальним є перегляд основних моментів обліку необоротних активів бюджетних установ відповідно до адаптації на міжнародні стандарти обліку. Усе це й визначає актуальність даної роботи.

Мета дослідження – розкрити сутність і значення необоротних активів у бюджетних установах та їх особливості у зв'язку з адаптацією до міжнародних стандартів.

Задля досягнення мети даної роботи необхідно виконати такі завдання: визначити проблеми в бухгалтерському обліку, що сприяли модернізації методології обліку до міжнародних стандартів; розглянути очікувані результати впровадження Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007 – 2015 роки; розкрити сутність необоротних активів та їх особливості у зв'язку з адаптацією до міжнародних стандартів.

Об'єкт дослідження – законодавча та нормативна база з обліку необоротних активів та основних засобів у бюджетних установах.

Предмет дослідження – особливості та очікувані зміни в методології обліку необоротних активів та основних засобів.

На сьогодні існує низка проблем у бухгалтерському обліку, серед яких можна виділити такі:

- 1) використання двох методів ведення бухгалтерського обліку – касового і методу нарахувань;
- 2) опосередкований вплив НБУ на організацію бухгалтерського обліку в державному секторі України;
- 3) ведення бухгалтерського обліку в державних цільових фондах за різними методиками;
- 4) використання різних програмних продуктів для здійснення облікових операцій у державному секторі, що унеможливує комплексну автоматизацію системи обліку;
- 5) невідповідність нормативно-правових актів Державної казначейської служби з питань ведення обліку та складання звітності стандартам IPSAS та ін. [1, с. 19].

Питання реформування бухгалтерського обліку в бюджетній сфері присвячено декілька рішень Уряду та Міністерства фінансів України. Мета, завдання, основні напрями та заходи реалізації реформи знайшли відображення у Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007 – 2015 роки [2, с. 41].

За підсумками реалізації Стратегії очікується досягнення таких результатів:

- 1) адаптація законодавства з питань бухгалтерського обліку та звітності діяльності органів державного сектору до Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку для державного сектору;
- 2) розроблення та запровадження єдиного плану рахунків бухгалтерського обліку;
- 3) установлення уніфікованих вимог до вибору програмного забезпечення для обміну інформацією між Міністерством фінансів, органами Державного казначейства і суб'єктами державного сектору;
- 4) підвищення рівня прозорості та відкритості ведення бухгалтерського обліку [3, с. 34–35].

Для виконання згаданої стратегії затверджено ряд стандартів бухгалтерського обліку, постанов Кабінету Міністрів України, якими вносяться зміни і в організацію обліку необоротних активів, які займають питому вагу у складі активів бюджетної установи. Для ефективного та раціонального використання необоротних активів, забезпечення контролю за проведенням видатків на їх придбання, правильності нарахування зносу тощо необхідно мати всесторонню інформацію про цей об'єкт бухгалтерського обліку, а особливо, коли вона зазнала змін у зв'язку із адаптацією до міжнародних стандартів.

Згідно з Інструкцією № 64 основні засоби становлять складову необоротних активів, тобто активів, що мають тривалий термін використання та низький рівень оборотності [4].

Автори Р. Джога, С. Свірко, Л. Синельник вважають, що необоротні активи – це сукупність матеріально-речових і нематеріальних цінностей та об'єктів, які належать установі, забезпечують її функціонування і мають очікуваний термін корисної дії чи експлуатації понад один рік.

Р. Джога вважає, що необоротні матеріальні активи за своїм функціональним призначенням близькі до аналогічних активів суб'єктів підприємницької діяльності, але не є засобами праці і в процесі використання не передають свою вартість, а вибувають з обліку. Особливістю ж є те, що придбання необоротних активів для діючих бюджетних установ є не капітальними вкладеннями, а капітальними видатками. На необоротні матеріальні активи не нараховується амортизація, а нараховується знос станом на останній робочий день грудня в розрізі груп за діючими річними нормами зносу [5, с. 273].

Відповідно до діючої Інструкції з обліку необоротних активів № 64 [4], основні засоби – це матеріальні активи, що використовуються установою багаторазово і безперервно у процесі виконання основних функцій, надання послуг, очікуваний термін корисного використання яких без податку на додану вартість та інших платежів перевищує 1 000 грн за одиницю (комплект).

Згідно зі стандартом 121 "Основні засоби", що діє з 1 січня 2013 року в державному секторі, основні засоби – це матеріальні активи, що утримуються для використання їх у виробництві/діяльності або при постачанні товарів, виконанні робіт і наданні послуг для досягнення поставленої мети та/або задоволення потреб суб'єкта бухгалтерського обліку в державному секторі або здавання в оренду іншим особам і використовуються, за очікуванням, більше одного року [6].

Вартісна межа для основних засобів встановлюється в сумі більше 1 000 грн. Суб'єкти бухгалтерського обліку в державному секторі зараховують до малоцінних необоротних матеріальних

активів предмети вартістю (без податку на додану вартість), що не перевищує 1 000 грн та строк використання яких перевищує 1 рік.

Для обліку основних засобів важливим питанням є встановлення строку корисного використання (експлуатації).

Як вважає С. Левицька, розбіжність із міжнародною обліковою практикою має система обліку основних засобів, а саме: до собівартості основних засобів не включають витрати, пов'язані з їх придбанням, а списуються на видатки діяльності бюджетних установ; не встановлюють для основних засобів ліквідаційну вартість; вартість проведених ремонтних робіт списують на видатки незалежно від імовірності збільшення майбутніх економічних вигод або потенціалу корисності основних засобів після ремонту; амортизація не відображає споживання суб'єктом господарювання економічних вигод або потенціалу корисності основного засобу, оскільки її нараховують в останній день року незалежно від експлуатації основного засобу [3, с. 36].

За стандартом 121 "Основні засоби" складові первісної вартості основних засобів відповідають складовим первісної вартості, передбаченим Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби". Тобто формування первісної вартості основних засобів у бюджетних установах та комерційних структурах буде здійснюватися за однаковими підходами.

На думку автора, це введення є правильним і своєчасним, що дозволить формувати первісну вартість основних засобів за однаковими підходами для всіх суб'єктів господарювання національної економіки, а тому вся інформація про основні засоби буде об'єктивною та реальною в усіх сферах економіки. Отже, починаючи з 1 січня 2013 року бюджетні установи мають проводити облік основних засобів за новими правилами.

З метою оцінки та обліку основних засобів вводяться такі терміни, як: вартість, яка амортизується; залишкова вартість; ліквідаційна вартість; первісна вартість; справедлива вартість. Їх сутність та порядок визначення майже не відрізняються від Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби", що використовується в обліку суб'єктами господарювання приватного сектору.

Новим є введення терміна "амортизація". До цього часу в бюджетних установах використовувався термін "знос основних засобів". Амортизація – це систематичних розподіл вартості необоротних активів, яка амортизується, протягом строку їх корисного використання (експлуатації). Вартість, яка амортизується, – первісна вартість або переоцінена вартість необоротних активів, за вирахуванням їх ліквідаційної вартості.

Таким чином, запровадження положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі є доцільним. Ними в основному вирівнюється методична основа оцінки, визнання та обліку активів (у тому числі необоротних) у державному та приватному секторах економіки.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Метелиця В. М. Проблемні питання модернізації обліку в державному секторі України / М. Метелиця // Облік і фінанси АПК. – 2009. – № 4. – С. 18–29. 2. Романченко Ю. О. Облік у бюджетних установах: стан і перспективи розвитку / Ю. О. Романченко // Облік і фінанси АПК. – 2011. – № 1. – С. 40–42. 3. Левицька С. Окремі питання реформування бюджетного обліку: стратегія модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі / С. Левицька // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – № 6. – С. 35–38. 4. Інструкція з бухгалтерського обліку необоротних активів бюджетних установ, затверджена Наказом Державного казначейства України № 64 від 17.07.2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>. 5. Джога Р. Бухгалтерський облік в бюджетних установах : підручник / за заг. ред. Р. Джоги, С. Свірко, Л. Синельник. – К. : КНЕУ, 2003. – 483 с. 6. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 121 "Основні засоби", затверджене наказом Мініфіна України № 1202 від 12.10.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>. 7. Про затвердження Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007 – 2015 роки : Постанова КМУ від 16.01.2007 р. № 34 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.

Мироненко Л. М.

УДК 657.421:631.162

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ОБЛІКУ

Анотація. Розглянуто класифікацію земель за характером використання, особливості оренди земельних ділянок на сільськогосподарських підприємствах, їх відображення в бухгалтерському обліку. Подано види прав на землю та запропоновано введення широкого обліку операцій із землею.

© Мироненко Л. М., 2013

Аннотация. Рассмотрены классификация земель по характеру использования, особенности аренды земельных участков на сельскохозяйственных предприятиях и их отображение в бухгалтерском учете. Представлены виды прав на землю и предложено введение широкого учета операций с землей.

Annotation. The paper discusses the classification of the lands by usage character, the peculiarity of land renting in agricultural organizations, their displaying in the accounting. The types of property rights to land have been presented and the introduction of wide business record of operation with the lands has been proposed.

Ключові слова: земельна ділянка, фінансова оренда, операційна оренда, сільськогосподарське підприємство, право на землю, земельні ресурси, земельний ринок.

Раціональне використання земельних ресурсів у сільському господарстві ключовим фактором ефективного господарювання, адже земля є унікальним активом, без якого неможлива діяльність не лише сільського господарства, а й усіх інших сфер. Особливого значення та актуальності в умовах формування земельного ринку набуває питання обліку земельних ресурсів, оскільки виникає необхідність отримання достовірної інформації про кількість, якість та грошову оцінку наявних земель.

Проблеми обліку та оцінки земель знаходили відображення в працях зарубіжних і вітчизняних науковців, фахівців та професорів, таких, як: Третяк А. М. [1], Драпіковський О. І., Іванова І. Б. [2] та ін. Окрім цього, опублікована велика кількість монографій, статей та дисертацій, що присвячені темі оцінки земельних ділянок та особливостям їх обліку.

Метою дослідження даної статті є визначення важливості земельного ресурсу, розгляд його класифікації та відображення орендованих земельних ділянок у бухгалтерському обліку.

Об'єктом дослідження виступає облік та оцінка земельних ділянок.

Предметом дослідження та вивчення є методи та процеси оцінки земельних ділянок, особливості обліку земель на сільськогосподарських підприємствах.

Українські землі завжди приваблювали всіх своєю невичерпністю, багатофункціональністю та родючістю. Вони завжди були та залишаються найбільш вагомим і цінним природним ресурсом. У Земельному кодексі України поняття "земля" тлумачиться як основне національне багатство, що перебуває під особливою охороною держави [3].

Усі земельні ділянки діляться за характером використання на такі категорії: рілля – це земельні угіддя, що систематично обробляються та використовуються під посіви сільськогосподарських культур; багаторічні насадження – земельні ділянки, що зайняті штучно створеними деревними, кущовими або трав'яними багаторічними насадженнями, здатними давати урожай плодово-ягідної, технічної або лікувальної продукції; перелоги – це земельні угіддя, що раніше оброблялися, а зараз, більше одного року, починаючи з осені, не використовуються під посіви сільськогосподарських культур, а також не підготовлені під пар; сіножаті – це земельні угіддя, вкриті багаторічною трав'яною рослинністю, які систематично використовуються для сінокосіння; пасовища – це земельні угіддя, покриті багаторічною трав'яною рослинністю і не придатні для сінокосіння, не є перелогами і систематично використовуються для випасання худоби [4]. У свою чергу, пасовища діляться на суходільні та заболочені.

Існує декілька видів права на землю, які детальніше розглянуто на рисунку. Слід зазначити, що користуватися земельною ділянкою ще не значить володіти нею, а саме право користування земельними активами – зараз найпоширеніше право у сільськогосподарських господарствах.

Заборона продажу земель не дозволяє купувати-продавати землі. За останніми даними дія мораторію припиниться у 2016 році. На сьогодні плата за оренду визначається добутком коефіцієнта індексації, який щорічно або раз на декілька років визначає Держземагенство, та грошової оцінки земельної ділянки, яка була визначена на 1 липня 1995 року.

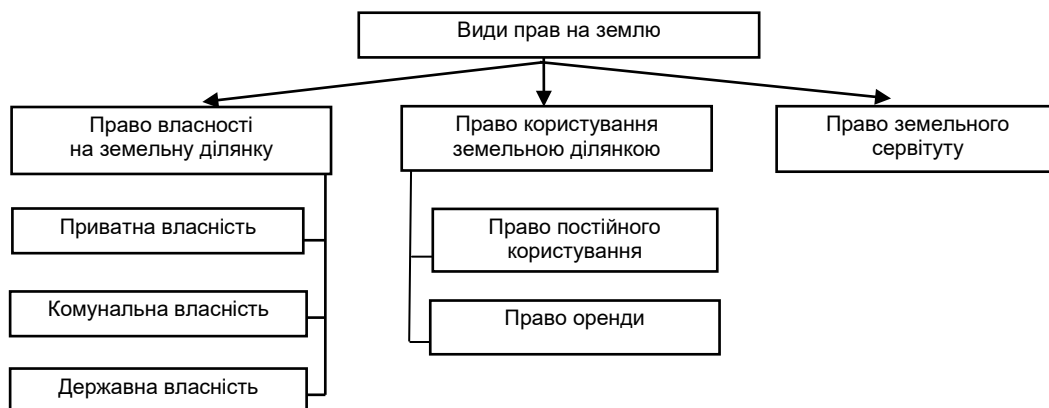

Рис. Види прав на землю, встановлені Земельним кодексом України [1]

Сьогодні в Україні співіснують два напрями грошової оцінки землі: нормативна оцінка, що ґрунтується на відмінній від ринкової бази і застосовується, насамперед, для цілей оподаткування земель різного функціонального призначення, та експертна оцінка, що базується на ринкових принципах і використовується для визначення ринкової та інших видів вартості земельних ділянок при укладанні цивільно-правових угод, у тому числі під час приватизації. Упродовж останніх років відбуваються зміни в законодавчій і нормативно-методичній базі земельнооцінної діяльності в інших країнах СНД [2]. Для земель сільськогосподарського призначення проводять нормативну грошову оцінку земель.

Найпоширенішим правом на землю, як зазначалось раніше, є право оренди землі. Право оренди земельної ділянки – це засноване на договорі строкове платне володіння і користування земельною ділянкою, необхідною орендареві для провадження підприємницької та іншої діяльності. Земельні ділянки можуть передаватися в оренду громадянам та юридичним особам України, іноземним громадянам і особам без громадянства, іноземним юридичним особам, міжнародним об'єднанням і організаціям, а також іноземним державам. Оренда земельної ділянки може бути короткостроковою – не більше 5 років і довгостроковою – не більше 50 років [1, с. 149].

Землі, що здаються в операційну оренду, а саме ця оренда поширена для сільського господарства, не відображаються в балансі, а знаходяться відображення на забалансовому рахунку 01 "Орендовані необоротні активи". Операційна оренда не передбачає її списання з балансу, оскільки право власності на землю залишається у власника.

Найбільш поширені господарські операції з земельними ділянками зображено в таблиці.

Таблиця

Бухгалтерський облік операцій з операційної оренди земельних ділянок [3, с. 177]

№ п/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Оцінка земельної ділянки
		Дт	Кт	
1	Відображена вартість земельної ділянки, отриманої в операційну оренду	01		Вартість згідно з договором
2	Відображена сума орендної плати у складі витрат звітного періоду	23, 91, 92, 93	685	Сума згідно з договором
3	Відображено ПДВ за оренду	644	685	
4	Нараховано податковий кредит	641	644	
5	Перераховано орендну плату	685	311	
6	Списання земельної ділянки з балансового рахунку		01	

Для сільськогосподарських підприємств оренда є одним із перспективних шляхів розширення господарської діяльності та посилення економічної зацікавленості й відповідальності за її результати. Оренда землі передбачає контрактний договір між орендодавцем, тобто тим, хто володіє землею, та орендарем, який платить орендну плату й використовує землю [5, с. 725].

Однак існують випадки, в яких сільськогосподарські підприємства або фермерства мають у своїх активах земельні ділянки. У Плані рахунків бухгалтерського обліку для обліку та узагальнення інформації про наявність і рух власних земель відведено субрахунок 101 "Земельні ділянки" синтетичного рахунка 10 "Основні засоби". Слід також пам'ятати, що амортизація на землю не нараховується.

Нові обставини в країні та практика оренди вимагають постійного вдосконалення її регулювання, оскільки, як показує досвід, організація обліку операцій, пов'язаних із землею, має досить низький рівень. Тому вдосконалення організації обліку орендних операцій передбачає підвищення аналітичних можливостей обліку та звітності завдяки формуванню якісної інформації про орендоване майно та землю. Для забезпечення даних можна запропонувати нові форми документування орендних операцій, які дозволили зібрати в собі всі необхідні процеси оренди, починаючи з укладання договору та закінчуючи виплатою за користування землею.

Загалом "орендна операція" становить процес постановки та зняття з обліку орендних об'єктів, у даному випадку земельних ділянок. Тому доцільно запропонувати ведення широкого обліку операцій із землею. Так, можливе введення Реєстру надходження та вибуття орендованих земель, у якому необхідно відображати всі господарські операції, що стосуються оренди. Весь реєстр має складатися з карток орендодавця, кожна з яких повинна відображати інформацію про кожного орендодавця та земельної ділянки, що здається ним в оренду. Всю картку можна розбити на три розділи: теоретичний, практичний та доповнення.

Перший розділ має містити в собі всю інформацію правового оформлення угоди (підписання договору оренди), період дії договору, сторони, між якими укладено договір, отримання технічної документації. На даному етапі також необхідно визначити вартість земельної ділянки.

У другому розділі потрібно відображати всі господарські операції, починаючи з моменту віднесення земельної ділянки на за балансовий рахунок та закінчуючи списанням її з обліку.

Третій етап необхідний для відображення конкретних записів, таких, як заборгованість з виплати орендної плати, або, навпаки, переплати, також можливе відображення перерахунку вартісної сплати на натуральну, оскільки сільськогосподарські підприємства практикують сплату за користування землею продукцією, яку вирощують.

Після закінчення строку договору Картка орендодавця має зберігатися на підприємстві не менше 5 років.

Таким чином, земля впродовж багатьох століть залишається найціннішим природним ресурсом, який неможливо замінити. Вона має задокументовані значення та класифікацію за різним характером використання. У свою чергу, право такого використання має свої особливості, одним із яких є оренда. У сучасних ринкових умовах оренда землі в сільськогосподарських підприємствах має дуже велике значення, оскільки ринок землі в Україні тільки розвивається. Тому на даний момент існує заборона продажу земель сільськогосподарського призначення й оренда виступає своєрідним "дозволом" користування землею. Однак, незважаючи на велику кількість проведених досліджень, обґрунтованих висновків та пропозицій, земля залишається тим об'єктом, вивчення якого буде приваблювати дослідників ще багато часу.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Рекомендації з організації обліку та оцінки земель на підприємствах АПК / А. М. Третяк, В. М. Жук, Ю. М. Осадча та ін. // Облік та фінанси АПК. – 2005. – № 3. – С. 135–189. 2. Драпіковський О. І. Оцінка земельних ділянок / О. І. Драпіковський, І. Б. Іванова. – К.: ПРИНТ-ЕКСПРЕС, 2004. – 296 с. 3. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua. 4. Паньків З. П. Земельні ресурси [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://geoknigi.com/book/>. 5. Бухгалтерський облік на сільськогосподарських підприємствах : підручник / М. Ф. Огійчук, В. Я. Плаксієнко, Л. Г. Панченко та ін. ; за ред. проф. М. Ф. Огійчука. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Вища освіта, 2003. – 800 с.

УДК 657.471

Кузнецова М. О.

Магістр 2 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОБЛІКУ ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Анотація. Розглянуто питання організаційних основ побудови та інтеграції обліку витрат, раціоналізації первинного обліку, виділено організаційні передумови для застосування інтегрованої системи обліку витрат, визначено основні критерії ефективності облікової системи.

Аннотация. Рассмотрены вопросы организационных основ построения и интеграции учета затрат, рационализации первичного учета, выделены организационные предпосылки для использования интегрированной системы учета затрат, определены основные критерии эффективности учетной системы.

Annotation. This article describes the issues of developing the institutional framework and the integration of cost accounting, the rationalization of primary accounting, the allocation of organizational prerequisites for integrating the system of cost accounting, the basic performance criteria for the accounting system.

Ключові слова: витрати, облік витрат, управління витратами, організація побудови обліку витрат.

В умовах ринкових відносин постає об'єктивна необхідність підвищувати оперативність одержуваної інформації. Як вид діяльності певного кола спеціалістів підприємств бухгалтерський облік, забезпечуючи управління економічною інформацією про витрати на виробництво, потребує певної організації. Організація фінансового та управлінського обліку витрат на виробництво значною мірою впливає на управління витратами підприємств.

В останні роки розгорнулася дискусія щодо форм та методів організації обліку витрат. Одні вчені та фахівці наполягають на відокремленні фінансового обліку від управлінського, інші водночас наполягають на інтегрованій системі обліку.

На відміну від інтегрованої обробки даних про витрати, інтеграція обліку витрат – це створення системи облікової інформації на основі органічного поєднання даних про витрати різних видів обліку, тобто коли дані одного обліку органічно поєднуються з даними іншого, не порушуючи загальної методології фіксації, збирання й обробки даних. Не можна вважати інтеграцією обліку той факт, коли дані одного обліку використовуються для складання періодичної та річної звітності без належного поєднання первинного спостереження за фактами господарської діяльності та подальшого групування даних тощо.

Основою для розмежування двох видів обліку є, в першу чергу, відмінність завдань, що вони вирішують.

Завдання управлінського обліку – це встановлення норм витрат матеріалів, енергії, робочого часу, праці, заробітної плати і всіх інших виробничих витрат. Оперативно виявлені відхилення на рахунках управлінського обліку дають основу для аналізу і вчасного вирішення різних проблем.

Завдання фінансового обліку – це виявлення і відображення в обліку реального стану активів, капіталу, зобов'язань, визначення фінансових результатів діяльності підприємства.

Більшість науковців вважає, що немає потреби у відокремленні фінансового обліку від управлінського і саме інтегрована система обліку в багатьох випадках є найефективнішою для підприємств України.

Облік витрат та калькулювання собівартості продукції, робіт, послуг посідають провідне місце в загальній системі бухгалтерського обліку. У ринкових умовах функціонування підприємств, де планування і формування вільних (ринкових) цін є прерогативою підприємства, збільшується значущість методично обґрунтованого обліку витрат і калькулювання собівартості виробленої продукції, наданих послуг.

Загальні проблеми обліку витрат досліджували у своїх працях відомі вітчизняні та зарубіжні економісти, зокрема, І. Белоусов, Білуха М. Т., Бутинець Ф. Ф., Верига Ю. А., Голов С. Ф., Горицька Н. Г., Губачова О. М., Колпаков В. М., Кужельний М. В., Малюга Н. М., Мних Є. В., Нападовська Л. В., Озеран В. О., Попов Т. Д., Б. Коласс, Метью М. Р., Палій В. В., Попова Т. Д., Соколов Я. В., Хендріксена Е. С., Г. Шілінглоу та ін. [1 – 5]. Проте ці питання й досі не втратили актуальності і потребують подальшого дослідження.

Метою даної статті є дослідження та узагальнення існуючих підходів до організації побудови обліку витрат на підприємствах у сучасних умовах.

Об'єкт дослідження – це підходи до обліку витрат на підприємстві.

Предмет дослідження – це процес організації побудови обліку витрат на підприємстві.

За сучасних умов інтеграцію обліку можна розглядати щодо всієї системи господарського обліку та окремо щодо бухгалтерського обліку. Інтеграція останнього стосується трьох проблем: поєднання управлінського та фінансового обліку; поєднання бухгалтерського і податкового обліку; побудови обліку відповідно до вимог міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.

Дослідження можливості інтегрованого обліку витрат на виробництво ґрунтується на тому, що використовується єдина інформаційна система обліку, яка слугує для прийняття рішень, хоча й різної спрямованості, тому все ширше застосовуються автоматизовані системи обробки інформації.

Облік витрат може бути організований також за змішаною системою. Так, у змішаній системі обліку витрат використовуються спеціальні контрольні рахунки. Контрольний рахунок фінансового обліку є активним, у ньому показуються сальдо та всі витрати, пов'язані з виробництвом за дебетом, у той час як такий же контрольний рахунок відкривається в управлінському обліку і сальдо та витрати показуються за кредитом рахунка. Між цими двома рахунками повинна бути відповідність сум сальдо і оборотів [1].

Дослідження стану обліку витрат показує, що для підприємств України потрібно побудувати облік витрат за інтегрованою системою, яка передбачає взаємозв'язок фінансового та управлінського обліку витрат.

В інтегрованій системі обліку витрати на виробництво відображаються у фінансовому обліку на рахунок "Основне виробництво", а управлінський облік деталізує витрати в розрізі видів продукції, центрів витрат і сфер відповідальності в аналітичному обліку.

Із переходом бухгалтерського обліку на національні стандарти з'явилась можливість організувати систему рахунків для ведення інтегрованого обліку витрат у рамках єдиного плану рахунків (класи 8, 9).

Виділяють наступні організаційні передумови для застосування інтегрованої системи обліку витрат [2]:

- рівень розвитку виробничого обліку і діяльності структурних підрозділів підприємства. Залежно від деталізації обліку за місцями виникнення витрат, центрами відповідальності, його поглибленням (доведенням до бригад і робочих місць) змінюється і ступінь аналітичності обліку витрат;

- прийнятий спосіб оперативного контролю за собівартістю. На багатьох підприємствах застосовується прогресивний спосіб документування відхилень від чинних норм у ході виробництва, що дозволяє оперативно виявити причини відхилень і впливати на них з метою попередження негативних наслідків;

- ступінь забезпеченості адміністрації, власників, засновників та акціонерів інформацією для прийняття рішень. Повнота цієї інформації, скорочення періоду її подання, забезпечення інформацією необхідних рівнів управління розширюють можливості управлінського впливу на процес формування собівартості продукції. Але водночас зменшуються або підвищуються ступінь деталізації внутрішньовиробничого обліку та його трудомісткість. Це, як правило, погіршує контроль за витратами в процесі виробництва продукції і знижує вплив управління на собівартість продукції (робіт, послуг).

Дослідження показують, що доцільно сформувати послідовність організації системи обліку витрат, інтегрованої в роботу підприємств, за такими етапами.

Перш за все, обґрунтовується доцільність запровадження інтегрованої системи обліку витрат. Визначається мета, яка деталізується в конкретних завданнях, об'єкти та методи обліку витрат. Складається загальний перелік організаційних заходів і кошторис на їх виконання.

Другий етап організації такого обліку витрат полягає в необхідності вдосконалення організаційної структури [3].

Створення інтегрованого обліку витрат та закріплення за ним функцій і обов'язків з організації та ведення фінансового й управлінського обліку витрат спричинять зміни в організаційній структурі бухгалтерії підприємства, а можливо, навіть вплинуть на організаційну структуру підприємства в цілому.

Організаційна структура є необхідною і передумовою успішного впровадження й розвитку інтегрованого обліку витрат на підприємстві.

У процесі впровадження інтегрованої системи обліку витрат виникає питання, хто повинен займатися таким обліком і чи потрібно організовувати нові структури, наприклад відділ управлінського обліку. Єдиної відповіді тут не існує. Кожне підприємство вибирає той шлях, який йому більше підходить. Можливий варіант організації ведення інтегрованого обліку витрат у рамках уже існуючої фінансово-облікової служби. Так, у кожному підрозділі визначаються особи, відповідальні за ведення управлінського обліку за своїм напрямом, або у працівників з'являються нові функції. Відповідальність поділяється між службами залежно від об'єктів обліку. На цьому ж етапі висуваються професійні вимоги до бухгалтерів-управлінців, складаються посадові інструкції, розподіляються функціональні обов'язки.

На третьому етапі вивчається діюча на підприємстві система фінансового обліку, з'ясується, якою мірою вона задовольняє потреби управлінської ланки. Вирішується питання адаптації управлінського обліку до загальної системи обліку. Здійснюється структуризація витрат на основі даних фінансового та управлінського обліку, тобто формування рахунків за групами видів витрат і облік витрат за визначеними факторами, а саме: складається план рахунків, визначається склад калькуляційних статей. На цьому ж етапі впровадження інтегрованої системи обліку витрат значну увагу приділяють особливостям визначення маржинального доходу, який показує величину позитивного результату при порівнянні доходу від реалізації зі змінними витратами. Він є джерелом покриття постійних витрат і повинен забезпечити отримання прибутку.

Четвертий етап характеризується тим, що розробляється та вводиться в дію автоматизована система формування банку даних інтегрованого обліку із застосуванням специфічних методів обробки інформації. Найбільш суттєвим елементом у системі інформаційних потоків внутрішньої звітності є Звіт про фінансові результати, оскільки в ньому фіксуються види витрат, що дозволяють оцінити роботу підприємства (структурного підрозділу) і встановити оптимальну залежність алгоритму "витрати – прибуток". У зв'язку з цим необхідно сформувати схему системи внутрішньої звітності для підрахунку кінцевого результату. Визначений таким чином кінцевий результат повинен відповідати кінцевому результату, що розрахований у фінансовому обліку і відображений на рахунку фінансового результату.

Організація обліку витрат на виробництво значною мірою залежить від правильного документування спожитих ресурсів підприємства [4].

Аналіз стану обліку витрат на підприємствах вказує на наявну надмірну громіздкість первинної документації та бухгалтерських реєстрів, дублювання інформації, її низьку оперативність, відсутність комплексної автоматизації та безсистемність облікових процесів. Бухгалтерії підприємств ще й досі використовують застарілі інструктивні та методичні матеріали з методики й організації обліку та аналізу витрат. При цьому не використовуються всі можливості сучасних інформаційних технологій на базі швидкодіючих ЕОМ. Метою всіх змін, які повинні відбуватися з формами первинного обліку на підприємствах, є скорочення та спрощення первинного обліку. Разом зі спрощенням первинного обліку повинне здійснюватися впровадження прогресивних форм та методів ведення обліку, забезпечення єдності організації первинного обліку на підприємствах [5].

Таким чином, на підставі викладеного можна стверджувати, що, на відміну від інтегрованої обробки даних, інтеграція обліку – це створення системи облікової інформації на основі органічного поєднання даних, різних видів обліку – фінансового та управлінського, тобто коли дані одного обліку органічно поєднуються з даними іншого, не порушуючи загальної методології фіксації, збирання й обробки даних.

Раціоналізацію первинного обліку слід проводити в комплексі із загальними заходами щодо вдосконалення організаційної структури апарату управління, упорядкування інформаційної бази підприємств, максимальної автоматизації збору інформації, передачі та обробки вихідних даних. Тільки в цьому випадку можна досягти найбільшого ефекту у справі вдосконалення обліку витрат на виробництво на підприємствах.

Наук. керівн. Черноіванова Г. С.

Література: 1. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський облік : навч. посібн. / Ф. Ф. Бутинець. – Житомир : Рута, 2005. – 756 с. 2. Білоусова І. Проблеми розвитку управлінського обліку в Україні / І. Білоусова // Бухгалтерський облік і аудит. – 2001. – № 2. – С. 39–44. 3. Колпаков В. М. Теория и практика принятия управленческих решений : учебн. пособ. / В. М. Колпаков. – К. : МАУП, 2004. – 504 с. 4. Голов С. Ф. Бухгалтерский учет и финансовая отчетность по международным стандартам / С. Ф. Голов, В. Н. Косточенко. – Х. : Фактор, 2007. – 976 с. 5. Попова Т. Д. Управленческий учет и контроль в системе обеспечения качества продукции. Экономический поиск. По страницам докторских диссертаций / Т. Д. Попова ; под ред. В. Ю. Наливайского, С. Р. Левиной. – Ростов н/Д : Изд-во РГЭУ "РИНХ", 2005. – 115 с.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ЗА НАЦІОНАЛЬНИМИ ТА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ

Анотація. Розкрито сутність фінансових результатів, проведено порівняльний аналіз обліку доходів та витрат згідно з національними та міжнародними стандартами. Обґрунтована доцільність користування Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ) в Україні.

Аннотация. Раскрыта сущность финансовых результатов и проведен сравнительный анализ учета доходов и расходов согласно национальным и международным стандартам. Обоснована целесообразность использования Международных стандартов финансовой отчетности (МСФО) в Украине.

Annotation. The essence of the financial results is revealed and the comparative analysis of income and expenses is carried out in accordance with national and international standards. The expediency of using IAS in Ukraine is proved.

Ключові слова: фінансові результати, витрати, доходи, Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ), Положення (стандарти) бухгалтерського обліку (П(С)БУ), Звіт про фінансові результати.

Для ефективного управління діяльністю власники й управлінці повинні мати економічну інформацію, яка відповідає їхнім потребам. Формування такої достовірної, точної, оперативної та повної інформації відбувається в системі бухгалтерського обліку. Однією з її важливих частин, яка потребує на особливу увагу, є облік фінансових результатів та їх відображення у звітності.

В обліку фінансових результатів існує багато спірних питань. У першу чергу, це стосується доходів та витрат, які формують фінансовий результат діяльності підприємства. В бухгалтерському обліку України, як відомо, всі Національні положення (стандарти) ґрунтуються на Міжнародних стандартах фінансової звітності (МСФЗ), або Міжнародних стандартах бухгалтерського обліку (МСБО), проте вони мають свої особливості, що обумовлені вітчизняною економікою.

Значний внесок у розвиток та вдосконалення фінансових результатів діяльності підприємств зробили багато вітчизняних і зарубіжних науковців, таких, як: Бланк І. А., Макаров В. Г., Д. Манчіні, Палій В. Ф., Соколов Я. В., Бутинець Ф. Ф., Малюга О. М., Петраковський О. В., Сопко В. В., Адамик С. В., Соловйова О. В. та ін. Однак досі залишаються не вирішеними питання стандартизації та гармонізації облікових систем в Україні, визначення основних шляхів удосконалення бухгалтерського обліку фінансових результатів діяльності в Україні на основі міжнародного досвіду.

Метою дослідження є визначення особливостей обліку фінансових результатів в Україні на основі міжнародного досвіду.

Для досягнення цієї мети передбачене вирішення таких завдань:

проведення порівняльної характеристики доходів і витрат за міжнародними та національними стандартами бухгалтерського обліку;

визначення вітчизняних та зарубіжних методичних прийомів формування Звіту про фінансові результати діяльності підприємства.

Об'єктом дослідження є фінансові результати.

Предметом – облік фінансових результатів за міжнародними та національними стандартами.

Формування фінансового результату діяльності вітчизняних підприємств регламентується П(С)БО 3 "Звіт про фінансові результати" [1], а в міжнародній практиці – МСБО 1 "Подання фінансових звітів" [2], в якому передбачене складання Звіту про сукупні доходи, рекомендації щодо стислого варіанта Звіту про прибутки та збитки наведені в МСБО 34 "Проміжна фінансова звітність" [3].

Елементами Звіту про фінансові результати як вітчизняними, так і міжнародними стандартами визнано доходи, витрати, прибутки, збитки.

Фінансовий результат з позицій національного обліку і з точки зору міжнародних стандартів – це приріст (або зменшення) вартості капіталу підприємства (окрім внесків власників), що відбулися в процесі його господарської діяльності за певний період.

Його визначення полягає в обчисленні чистого прибутку (збитку) звітного періоду. Для цього в бухгалтерському обліку передбачається послідовне порівняння доходів і витрат, які забезпечили отримання цих доходів.

Відображення доходів та витрат ведеться за методом нарахування, згідно з яким доходи і витрати відображаються в обліку та звітності в момент їх виникнення, незалежно від часу надходження і сплати грошей.

Для правильного визначення фінансового результату діяльності підприємства необхідно дотримуватися умов визнання і класифікації доходів та витрат.

Визначення понять "дохід" та "витрати" згідно з національними стандартами бухгалтерського обліку та міжнародним стандартом наведені в табл. 1 [2; 4 – 6].

Таблиця 1

Основні визначення понять "дохід" та "витрати"

Поняття	П(С)БО	МСФЗ
Дохід	збільшення економічних вигід у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власників)	валове надходження економічних вигід протягом періоду, що виникає в ході звичайної діяльності суб'єкта господарювання, коли власний капітал зростає в результаті цього надходження, а не в результаті внесків учасників капіталу
Витрати	зменшення економічних вигід у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками)	визначаються у Звіті про прибуток та збиток, коли виникає зменшення майбутніх економічних вигід, пов'язаних зі зменшенням зобов'язань, які можна достовірно виміряти

Відповідність національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку щодо обліку доходів та витрат підприємства згруповано і наведено в табл. 2 [4; 6] та 3 [2 – 5].

Таблиця 2

Відповідність вітчизняних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку щодо обліку доходів підприємства

Вітчизняна практика		Міжнародна практика	
Назва	Номер	Назва	Номер
П(С)БО 15	"Дохід"	МСБО 18	"Дохід"
П(С)БО 3	"Звіт про фінансові результати"	МСБО 1	"Подання фінансової звітності"
		МСБО 20	"Облік державних грантів і розкриття інформації про державну допомогу"
		МСБО 11	"Будівельний контракт"

Таблиця 3

Відповідність вітчизняних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку щодо обліку витрат підприємства

Вітчизняна практика		Міжнародна практика	
Назва	Номер	Назва	Номер
П(С)БО 16	"Витрати"	МСБО1	"Подання фінансової звітності"
П(С)БО 1	"Загальні вимоги до фінансової звітності"	МСБО 16	"Основні засоби"
		МСБО 18	"Дохід"
П(С)БО 3	"Звіт про фінансові результати"	МСБО 23	"Витрати на позики"
		МСБО 38	"Нематеріальні активи"

Відповідно до вимог чинного законодавства в Україні існує регламентована форма Звіту про фінансові результати [7].

Методика формування статей звіту про фінансові результати має розбіжності між нормами вітчизняних і міжнародних стандартів. Так, в Україні організації формують виручку від продажу товарів, робіт та послуг (за винятком ПДВ, акцизів та інших обов'язкових платежів) на основі надходжень, пов'язаних із виконанням робіт і наданням послуг, здійсненням господарських операцій. Ці доходи є доходами від звичайних видів діяльності, визнаних організацією в бухгалтерському обліку. Чистий обсяг продажів за кордоном розраховується додаванням до валової виручки від реалізації продукції величини поданих постачальникам знижок і вирахуванням вартості продукції, повернутої покупцям, і сум знижок, наданих покупцям.

Ще однією відмінністю між звітами є статті інших доходів і витрат, які в зарубіжній практиці мають назву "випадкові прибутки/збитки". Дані доходи і витрати (прибутки і збитки) за допомогою приєднання їх до прибутків (збитків) від продажу (в Україні) або до прибутку від операційної діяльності (за кордоном) формують показник "Прибуток до оподаткування".

Таким чином, незважаючи на те, що всі національні Положення бухгалтерського обліку України значною мірою ґрунтуються на Міжнародних стандартах бухгалтерського обліку, вони не тотожні.

Застосування МСФЗ для суб'єктів господарювання характеризується можливістю отримання необхідної інформації для ухвалення управлінських рішень, залучення іноземних інвестицій і позик, а також виходу на зарубіжні ринки; надійністю інформації; прозорістю інформації, що забезпечується шляхом дотримання правил її складання, а також численними поясненнями до звітності.

Отже, міжнародні стандарти не тільки узагальнюють накопичений досвід різних країн, але й активно впливають на розвиток національних систем бухгалтерського обліку й звітності. Тобто МСФЗ можна розцінювати як інструмент глобалізації економіки і світових господарських зв'язків. У зв'язку з цим цінність МСФЗ важлива як для іноземних, так і для вітчизняних інвесторів, що ще раз підтверджує необхідність і корисність впровадження МСФЗ у всі сектори економіки України.

Розкривши сутність обліку фінансових результатів, автор вважає, що доцільним буде виявлення відмінностей у національних і міжнародних підходах до складання звітності про фінансові результати та їх удосконалення.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 "Звіт про фінансові результати" № 87 від 31.03.1999 р. зі змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства фінансів від 09.12.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>. 2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 "Подання фінансової звітності" від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. 3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 34 від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>. 4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 "Дохід" № 290 від 29.11.1999 р. зі змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства фінансів від 09.12.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. 5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати" № 318 від 31.12.1999 р. зі змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства фінансів від 09.12.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. 6. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 18 "Дохід" від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. 7. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 1999 р., зі змінами, внесеними від 22.12.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.

Шеляг Д. В.

УДК 657.47

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОБЛІК, КОНТРОЛЬ ТА АНАЛІЗ ВІДХИЛЕНЬ ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ

Анотація. Розглянуто основні методичні підходи до обліку та аналізу відхилень. Установлено головні засади побудови системи обліку відхилень на підприємстві. Розкрито зміст аналізу відхилень за етапами його проведення, а також обґрунтовано важливість здійснення контролю за відхиленнями та наведено сучасні методичні підходи до нього в системі управління витратами.

Анотация. Рассмотрены основные методологические подходы к учету и анализу отклонений. Установлены главные принципы построения системы учета отклонений на предприятии. Раскрыто содержание анализа отклонений по этапам его проведения, а также обоснована важность осуществления контроля по отклонениям и представлены современные методологические подходы к нему в системе управления затратами.

© Шеляг Д. В., 2013

Annotation. The article deals with main methodological approaches to accounting and variance analysis, establishes the main principles of the system of accounting deviations in the enterprise, presents the content of analysis of deviations from the stages of conducting, and it also proves the importance to control variations and reveals modern methodological approaches to it in the system of cost management.

Ключові слова: відхилення, управлінський облік, контроль за відхиленнями, центри відповідальності.

Необхідною умовою успішного функціонування підприємства є реалізація продукції, виробництво якої було б вигідним для нього. Досягти цього можна двома шляхами: перший передбачає ефективне управління поведінкою витрат з метою оптимізації їх величини; другий пов'язаний із постійним збільшенням доходів від продажу продукції. Це, у свою чергу, потребує від системи обліку формування інформації, яка б давала можливість складати попередні кошториси, досліджувати "поведінку витрат", розробляти альтернативні варіанти управлінських рішень і вибирати на їх основі найоптимальніші.

Значущою складовою управління витратами є нормативний метод обліку та контролю. Цей метод є основою впровадження управління за відхиленнями, ефективність застосування якого обумовлюється тим, що виявлення відхилень до або під час здійснення будь-якого процесу дозволяє керівникам структурних підрозділів оперативно втручатися у хід виробництва та попереджувати необґрунтовані втрати.

Перевага управління за відхиленнями полягає у можливості підприємства швидко та оперативно реагувати на зміни у процесі виробництва, що надає змогу контролювати рівень витрат. З огляду на зазначене, тема, обрана для дослідження, є актуальною на сьогодні у площині підвищення ефективності управління виробничою і господарською діяльністю підприємств.

Об'єктом дослідження є управління витратами, а предметом – управління витратами за відхиленнями як складова управління витратами.

Метою дослідження є визначення головних засад побудови системи обліку та аналізу відхилень у системі управління витратами на підприємстві, а також встановлення основних методичних підходів до контролю за відхиленнями у системі управління витратами.

Виходячи з мети роботи, визначено такі завдання: встановити головні засади побудови системи обліку відхилень на підприємстві, розкрити зміст аналізу відхилень за етапами його проведення, обґрунтувати важливість здійснення контролю за відхиленнями та розкрити сучасні методичні підходи до нього.

На сьогодні багато зарубіжних і вітчизняних вчених присвячують свої роботи питанням контролю за відхиленнями. До основоположників можна віднести Д. Бредфорда, Кузьміна О. Є. [1], Хміля Ф. І. [1; 2]. Позитивних практичних результатів досяг Жебрак М. Х., який вперше запропонував організацію нормативного обліку у системі синтетичних рахунків з поділом їх на рахунки планових витрат, відхилень від них і зміни норм. З українських та російських вчених визначних досягнень у розгляді цих питань досягли Головий С. Ф., Давидович І. Є., Партиним Г. О. [3 – 5]. Сьогодні варіантів визначення управління витратами та управління витратами за відхиленнями існує велика кількість, деякі з них наведені в таблиці.

Таблиця

Тлумачення різних варіантів поняття "управління витратами" та "управління витратами за відхиленнями"

Вчений	Трактування
	<i>Управління витратами</i>
Лень В. С. [6]	управлінська діяльність, спрямована на контроль витрат і забезпечення їх економії
Голов С. Ф. [3]	процес цілеспрямованого формування витрат за їх видами, місцями і носіями при постійному контролі і стимулюванні їх зменшення
Гусарова Л. В. [7]	засіб досягнення підприємством високого економічного результату, що стосується не лише зниження витрат, а й поширюється на всі елементи управління
Парти Г. О. [5]	окрема ланка менеджменту і економіки, яка має велике значення для їх функціонування та загальної ефективності економічної системи
Давидович І. Є. [3]	динамічний процес, який включає управлінські дії, мета яких полягає в досягненні високого економічного результату діяльності підприємства
	<i>Управління витратами за відхиленнями</i>
Голов С. Ф. [2]	управління, за якого керівник, орган управління фіксує відхилення від заздалегідь наміченого плану, програми і вживає заходів щодо усунення відхилень
Давидович І. Є. [4]	принцип, згідно з яким менеджер зосереджує увагу тільки на значних відхиленнях від плану і не звертає уваги на показники, які виконуються задовільно
Краюхіна Г. А. [8]	процес вимірювання результатів діяльності лінійних менеджерів, оперативного відстеження відхилень фактичних значень показників від цільових за центрами відповідальності, а також виявлення їх причин

На думку автора, управління витратами є складним багатоаспектним процесом, здійснення якого спрямоване на контроль за рівнем витрат, їх зменшення до оптимального показника з метою досягнення високого економічного результату діяльності підприємства. Поняття управління витратами за відхиленнями визначає процес виявлення значних фактичних відхилень від планових за центрами виникнення витрат і центрами відповідальності, а також передбачає розробку заходів щодо встановлення причин їх виникнення та усунення.

Центри відповідальності виступають формою локалізації витрат. Організація та створення центрів відповідальності за витратами передбачає нормування, планування, облік та аналіз витрат з метою здійснення контролю за показниками певного структурного підрозділу. Тому в обліку за центрами відповідальності є виявлення, накопичення та аналіз відхилень від нормативних (стандартних) показників у процесі господарської діяльності [5].

Слід зазначити, що важливість обліку та аналізу відхилень зумовлена тим, що нормативні показники встановлюються з урахуванням існуючої технології та організації виробництва, продуктивності праці, кваліфікації працівників, тарифних угод, динаміки цін тощо, а фактичні витрати виникають у процесі господарської діяльності та є безповоротним явищем [4].

Облік відхилень проводиться з метою забезпечення керівників виробництва своєчасною інформацією про обсяги, причини, винуватців додаткових, не передбачених нормами, витрат, а також вживання необхідних заходів для запобігання негативним відхиленням або в разі економії витрат – з метою поширення передового досвіду [6, с. 67].

Для впровадження управління за витратами відповідно до наказу про облікову політику підприємство обирає метод обліку витрат, а саме нормативний чи облік фактичних витрат. За нормативного методу в процесі господарської діяльності використані ресурси підприємства списуються на виробництво за затвердженими нормативами. У бухгалтерському (управлінському) обліку такі операції з використання ресурсів відображаються на відповідних аналітичних рахунках. Водночас здійснюються порівняння за фактичними показниками та визначається розмір відхилення [9].

У разі вибору методу обліку фактичних витрат використані ресурси списуються за фактичними показниками, а виявлення відхилень проводиться відповідно до нормативних показників витрат. Ефективна система бухгалтерського обліку витрат створюється поєднанням фінансового та управлінського обліку. Управлінський облік забезпечує ведення подвійного обліку витрат за фактичними та нормативними показниками, а фінансовий облік забезпечує надання інформації зовнішнім користувачам [10]. Упровадження управлінського обліку дає можливість не лише ведення обліку витрат, а й здійснення їх оперативного та стратегічного контролю. Формою цього контролю є саме управління витратами за відхиленнями.

Для спрощення процесу формування звітної інформації, відхилення необхідно обліковувати в розрізі об'єктів калькуляції витрат, а саме виробленої продукції, переділів, процесів тощо, та використання ресурсів робочої сили, використаних матеріалів (сировини), застосування машин та обладнання тощо. Також безпосередньо в центрі відповідальності доцільно вести облік відхилень у розрізі центрів виникнення витрат [8].

Узагальнення інформації про відхилення здійснюється у звіті про виконання (бюджету, плану тощо), що містить порівняння запланованих і фактичних показників і розрахунок відхилень із зазначенням їх причин. Такий звіт готують щомісяця [3, с. 367].

Слід зазначити, що види відхилень відповідно відображають і причини відхилень. Так, наприклад, оцінюючи загальні відхилення за матеріалами, виділяють дві його складові, а саме відхилення ціни і відхилення обсягу споживання матеріалів. Алгоритм проведення аналізу відхилень обумовлений визначенням факторів, які можуть вплинути на загальну величину відповідних відхилень.

Аналіз відхилень проводиться поетапно. На першому етапі проводиться аналіз на основі даних оперативного обліку та контролю використаних ресурсів за центрами відповідальності. На другому етапі узагальнюється інформація керівником центру відповідальності та надаються пропозиції щодо функціонування підпорядкованого йому структурного підрозділу. На останньому етапі аналіз проводиться керівництвом підприємства на основі звітної інформації за центрами відповідальності для оцінки діяльності структурних підрозділів та відповідальних осіб. Проведення такого аналізу є фундаментальним для подальшого планування, нормування, розробки концепції усунення негативних відхилень, дані аналізу є підставою для розробки положень щодо стимулювання керівників центрів відповідальності [7].

Головним інструментом контролю є відхилення фактично досягнутого рівня витрат від встановлених достатніх меж. При цьому слід ураховувати, що межі допустимих відхилень на підприємстві, з одного боку, мають бути досить "вузькими", щоб забезпечити виконання поставлених завдань, з іншого – не повинні давати приводу для помилкової тривоги, наприклад, коли відхилення пов'язані з особливостями виробництва на підприємстві. Періодичність контролю залежить від періодичності розрахунку відхилень за витратами. На основі проведених розрахунків і виявлених відхилень керівникам підприємства надається підсумкова інформація.

Таким чином, алгоритм процесу управління витратами на основі контролю за відхиленнями такий: розрахунок рівня витрат за складовими; зіставлення нормативного показника рівня витрат із фактичним; формування звіту щодо відхилень для керівника підприємства та керівників підрозділів із відокремленням пріоритетності питань; визначення причин відхилень та їх взаємозв'язок між підрозділами; формулювання і розгляд пропозицій керівників підрозділів щодо запобігання негативним відхиленням.

На думку автора, всі зазначені теоретичні аспекти обліку, аналізу та контролю за відхиленнями доцільно застосовувати на виробничих підприємствах, оскільки управління за відхиленнями доповнить і поліпшить їх управлінський облік, сприятиме мінімізації витрат, підвищить ефективність господарської діяльності.

Управління витратами за відхиленнями є об'ємним та всеосяжним процесом, який відображає стан діяльності підприємства.

Облік і аналіз відхилень є дієвим інструментом контролю за витратами, способом їх оптимізації, базовим елементом системи обліку витрат за місцями виникнення та центрами відповідальності. Контроль за відхиленнями дає можливість виявити відхилення фактичних від достатніх рівнів витрат підприємства та його складових, а також дає можливість з'ясувати причини їх виникнення. Таким чином, використання системи управління за відхиленнями дозволяє істотно скоротити обсяг інформації для керівника підприємства та підвищити якість прийняття управлінських рішень.

Наук. керівн. Курган Н. В.

Література: 1. Кузьмін О. Є. Основи менеджменту : [підручник] / О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник. – К. : Академвидав, 2005. – 416 с. 2. Хміль Ф. І. Основи менеджменту : [підручник] / Ф. І. Хміль. – К. : Академвидав, 2005. – 608 с. 3. Голов С. Ф. Управлінський облік : підручник / С. Ф. Голов. – 3-тє вид. – К. : Лібра, 2006. – 704 с. 4. Давидович І. Є. Управління витратами : навч. посібн. / І. Є. Давидович. – 2-ге вид., [перероб. та доп.]. – Тернопіль : Вид. "Економічна думка", 2004. – 228 с. 5. Партин Г. О. Управління витратами підприємства: концептуальні засади, методи та інструментарій : монографія / Г. О. Партин. – К. : Вид. УБС НБУ, 2008. – 219 с. 6. Лень В. С. Управлінський облік : навч. посібн. / В. С. Лень. – 2-ге вид., випр. – К. : Знання-Прес, 2006. – 317 с. 7. Гусарова Л. В. Управління витратами. Загальні поняття про витрати і управління ними. Калькулювання витрат : [конспект лекцій] / Л. В. Гусарова. – К. : КНУБА, 2006. – 44 с. 8. Управление затратами на предприятии : учебн. пособ. / под. общ. ред. Г. А. Краюхина. – [3-е изд., перераб. и доп.]. – СПб. : Изд. дом "Бизнес-пресса", 2006. – 352 с. 9. Бухгалтерський управлінський облік : підручник [для студентів спеціальності "Облік і аудит" вищих навчальних закладів] / Ф. Ф. Бутинець, Т. В. Давидюк, З. Ф. Канурна та ін. ; за ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. – 3-тє вид., доп. і перероб. – Житомир : Рута, 2005. – 480 с. 10. Організація бухгалтерського обліку : підручник для студентів спеціальності "Облік і аудит" вищих навчальних закладів / за ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. – 3-тє вид., доп. і перероб. – Житомир : ПП "Рута", 2002. – 592 с. 11. Івакіна І. Управлінський облік: стисло і доступно / І. Івакіна. – Х. : Фактор, 2007. – 320 с.

УДК 631.162

Прокопенко Д. А.

Студент 3 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ У ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ

Анотація. Висвітлено вітчизняний та зарубіжний досвід ведення обліку та складання звітності фермерських господарств, відображено особливості ведення бухгалтерського обліку, деталізовано критерії вибору оптимальної форми обліку для окремо взятої господарської одиниці.

Аннотация. Освещен отечественный и зарубежный опыт ведения учета и составления отчетности фермерских хозяйств, отражены особенности ведения бухгалтерского учета, детализированы критерии выбора оптимальной формы учета для отдельно взятой хозяйственной единицы.

Annotation. The article deals with domestic and foreign experience in accounting and making reports for farms, displays the features of accounting, detalizes the criteria for choosing the optimal form of accounting for a particular business unit.

Ключові слова: фермерське господарство, бухгалтерський облік, фінансова звітність, книга обліку доходів та витрат, реєстр, виробничий звіт.

Актуальність дослідження полягає в тому, що за сучасних ринкових відносин розвиток аграрного сектору супроводжується новими тенденціями розвитку АПК, зміною структури виробництва, характером зайнятості сільського населення, зумовленими реструктуризацією сільськогосподарських підприємств і створенням на їх основі нових господарських структур на засадах приватної власності на майно і землю. Зокрема, широкого розповсюдження набули фермерські господарства. Водночас реорганізація сільськогосподарських структурних одиниць викликала необхідність змін у веденні бухгалтерського обліку.

© Прокопенко Д. А., 2013

Трансформація форм власності й господарювання та розвиток фермерства в аграрному секторі економіки України широко висвітлені в працях Месель-Веселяка В. Я., Федорова М. М., Долинського С. В., Бурика А. Ф., а дослідження обліку у фермерських господарствах висвітлені вченими Суком Л. К., Огійчуком М. Ф., Лінником В. Г., Дем'яненком С. І. та іншими.

У зв'язку з цим метою дослідження є розкриття особливостей організації обліку у фермерських господарствах.

Завдання дослідження: дати оцінку зарубіжному досвіду ведення обліку, сучасному стану бухгалтерського обліку діяльності фермерських господарств; розкрити основні особливості обліку у фермерських господарствах.

Об'єктом дослідження є організація і методика обліку та аналізу виробничої діяльності фермерських господарств.

Предметом дослідження є розкриття методики обліку у фермерських господарствах та її особливості.

Фермерське господарство є формою підприємницької діяльності громадян зі створенням юридичної особи, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, займатися її переробкою та реалізацією з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм для ведення фермерського господарства, відповідно до закону [1]. Значення і необхідність обліку у фермерських господарствах обумовлюється, з одного боку, потребою в інформації про наявне в господарстві майно, обсяги виробництва продукції, доходи і витрати, а з іншого боку – зобов'язанням надання в державні установи інформації про результати фінансово-господарської діяльності [2].

В основу зарубіжної практики ведення обліку діяльності фермерських господарств покладено використання методу "витрати – випуск", що ґрунтується на порівнянні доходів господарства з витратами на постачання, виробництво та реалізацію. Тобто під витратами мається на увазі сукупність ресурсів, витрачених під час операцій з обміну. При цьому найбільшу питому вагу становлять витрати виробництва, які корегуються на суму зміни залишків запасів, визначену засобами інвентаризації.

Такий підхід обумовлюється тим, що всі одержані запаси визнаються матеріальними витратами виробництва. Відповідно облік витрат ведуть одним із методів – наростаючим або касовим. Перший передбачає врахування залишків матеріальних цінностей на кінець року, другий – ні [3].

Основними документами, які використовуються для організації обліку у фермерських господарствах, є Закон України № 973-IV від 19 червня 2003 року (зі змінами на 16 липня 2011 року) "Про фермерське господарство", Закон України № 996-XIV від 16 липня 1999 року (зі змінами на 2 жовтня 2012 року) "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні", Методичні рекомендації щодо організації та ведення бухгалтерського обліку у фермерських господарствах. Згідно з Методичними рекомендаціями № 89, існує чотири форми ведення бухгалтерського обліку у фермерських господарствах [4]:

проста (без використання подвійного запису) – для фермерських господарств, у яких працюють власник (голова господарства) і члени його сім'ї (без залучення найманих працівників);

спрощена (з подвійним записом) – для фермерських господарств із середньообліковою чисельністю працівників за звітний період до 10 осіб включно, крім членів сім'ї та обсягом виручки за рік не більше 500 тис. грн;

спрощена для господарств, що відповідають статусу малих підприємств, – для фермерських господарств із середньообліковою чисельністю за звітний період до 50 осіб включно та обсягом валового доходу від реалізації продукції до 70 млн грн;

загальна – для решти господарств.

На сьогодні фермерські господарства переважно використовують просту та спрощену форми бухгалтерського обліку, але це й зручно для самих товаровиробників, значно скорочується статистична база щодо фермерського виробництва. Основним реєстром за простою формою обліку є Книга обліку доходів та витрат. За даними її записів можна отримати відомості про хід господарського процесу, скласти декларацію про доходи та за потреби отримати інформацію з ПДВ, баланс та звіт про фінансові результати. Однак для забезпечення більшої інформативної бази та визначення фінансового результату діяльності фермерських господарств різними способами ефективнішим є використання організації обліку із застосуванням спрощеного плану рахунків [5].

На організацію обліку у фермерському господарстві прямо впливає його спеціалізація. Якщо виробництво спеціалізоване на одній групі культур або тварин, то облік витрат доцільно вести в цілому для господарства. У випадку кількох напрямів діяльності, де є окремі види товарної продукції, слід вести деталізований облік за центрами витрат щодо кожного об'єкта обліку з окремого виду продукції. При цьому особливості виявляються не лише в синтетичному обліку, калькуляції, а, в першу чергу, в документальному оформленні операцій. Якщо фермерське господарство відноситься до категорії великих підприємств, то для організації бухгалтерського обліку воно може скористатися Методичними рекомендаціями з організації та ведення бухгалтерського обліку за журнально-ордерною формою [4]. Наприклад, для обліку затрат виробництва використовуються журнали-ордери:

№ 10.1 с.-г. – для обліку витрачених запасів у виробництві;

№ 10.2 с.-г. – для обліку нарахованої оплати праці та пов'язаних з нею сум відповідних відрахувань;

№ 10.3 с.-г. – призначений для відображення виходу продукції рослинництва [4].

Аналітичний облік затрат і виходу продукції рослинництва ведеться у Виробничому звіті № 10.3а с.-г. Виробничий звіт складається за місяць і наростаючим підсумком з початку року в розрізі

об'єктів аналітичного обліку за відповідними статтями витрат. Дані Виробничого звіту за кредитом аналітичних рахунків виробництва у межах структурних підрозділів переносяться до зведеної відомості № 10.3д с.-г., а кредитові обороти з Журналу-ордера – до Головної книги.

На підставі даних Виробничих звітів складається також оборотна відомість № 10.3 с.-г. за рахунками виробничих витрат, яка передбачає відображення початого залишку, обігу за дебетом і кредитом, залишок на кінець звітної періоду для кожного об'єкта аналітичного обліку в рослинництві.

У процесі ведення бухгалтерського обліку на фермерському господарстві є три основні особливості. По-перше, як правило, бухгалтерський облік у фермерських господарствах веде його голова чи один із членів господарства, але зазначені особи не досить добре розуміються на обліку. Тому облік має бути максимально спрощеним. По-друге, для фермерського господарства властиве здійснення окремих специфічних господарських операцій, які на інших підприємствах проводяться не часто:

засновники фермерського господарства здебільшого вносять до складеного капіталу не майно, а лише права користування ним;

членам господарства виплачується не заробітна плата, а певна частка з отриманого господарством доходу.

Таким чином, ці операції потрібно коректно відображати в бухгалтерському обліку.

По-третє, фермерське господарство займається сільськогосподарською діяльністю. Отже, в процесі ведення бухгалтерського обліку господарство повинне враховувати всю облікову сільськогосподарську специфіку [4].

Отже, підприємства малого бізнесу відіграють значну роль в економіці країни, впливаючи на створення додаткових робочих місць та насичення ринку сільськогосподарською продукцією, тому необхідною умовою їх розвитку є значна підтримка з боку держави. Фермерське господарство, як одна з основних ланок сучасного агропромислового комплексу України, повинне якісно працювати, що неможливо без правильного ведення бухгалтерського обліку. І саме розуміння особливостей бухгалтерського обліку на фермерських господарствах є, на думку автора, основним елементом цього процесу.

Наук. керівн. Пасенко Н. С.

Література: 1. Про фермерське господарство : Закон України від 19.06.2003 р. № 973-IV зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua. 2. Золотухін О. Б. Бухгалтерський облік у фермерських господарствах / О. Б. Золотухін // Вісник податкової служби України. – 2010. – № 12. – С. 26–31. 3. Сторожук Т. М. Зарубіжний досвід обліку витрат та доходів в малих сільськогосподарських підприємствах [Електронний ресурс] / Т. М. Сторожук. – Режим доступу : www.rusnauka.com. 4. Методичні рекомендації щодо організації та ведення бухгалтерського обліку в фермерських господарствах, затверджені Наказом Міністерства аграрної політики України № 189 від 02.07.2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua. 5. Костенко В. Г. Особливості бухгалтерського обліку і фінансової звітності в фермерських господарствах / В. Г. Костенко // Економіка АПК. – 2011. – № 2. – С.12–14.

УДК 657.44

Сінотова О. О.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОБЛІК ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Розглянуто важливість визначення фінансового результату діяльності підприємства, особливості його формування, а також основні форми фінансової звітності та мету їх складання згідно з П(С)БО. Визначено необхідність розробки методики формування фінансових результатів.

Аннотация. Рассмотрена важность определения финансового результата деятельности предприятия, особенности его формирования, а также основные формы финансовой отчетности и цель их составления в соответствии с П(С)БУ. Определена необходимость разработки методики формирования финансовых результатов.

© Сінотова О. О., 2013

Annotation. The importance of determining the financial result of company performance, the features of its formation, as well as the primary financial statements and the purpose of their preparation in accordance with the Regulations (Standards) of Accounting are emphasized. The necessity of developing a methodology for generating financial results is determined.

Ключові слова: доходи, витрати, фінансовий результат, прибуток, збиток.

Основною метою підприємства є одержання максимального прибутку за мінімальних витрат із паралельним підвищенням якості обслуговування споживачів. Господарська діяльність будь-якого підприємства характеризується її фінансовим результатом. Можливий негативний результат – збиток. Це означає, що підприємство не компенсує коштів, витрачених на господарську діяльність. Тому дуже важливим для підприємства є досягнення позитивного фінансового результату діяльності – прибутку, він є основою фінансово-економічного розвитку та стабільності підприємства, збереження його фінансової незалежності.

Вагомий внесок у дослідження питань теорії обліку фінансових результатів зробили вітчизняні вчені Ф. Бутинець, С. Голов, З. Гуцайлюк, В. Добровольський, О. Карпенко, М. Кужельний, Л. Нападівська, В. Лінник, Я. Столяров, М. Пушкар, а також зарубіжні науковці, зокрема Є. Добровольський, М. Вахрушина, В. Чернова, В. Палій, Дж. Шанк, Б. Райан, К. Друрі та ін. Вивчення теоретичних праць вітчизняних і зарубіжних вчених дало змогу підкреслити коло недостатньо опрацьованих питань.

Метою даної статті є дослідження аспектів обліку фінансових результатів діяльності підприємства і розробка практичних рекомендацій щодо їх удосконалення.

Об'єктом – фінансові результати діяльності підприємства.

Предмет дослідження – формування технології обліку фінансових результатів діяльності підприємства.

Фінансовим результатом господарської діяльності підприємства є прибуток або збиток. Прибуток в основному утворюється в результаті реалізації готової продукції (послуг, товарів). Крім того, підприємство може продавати, реалізовувати інші матеріальні цінності та послуги допоміжних виробництв і господарств, а також мати доходи і збитки, що збільшують або зменшують розмір прибутку від інвестиційної та фінансової діяльності.

Прибуток є найважливішим узагальнюючим показником, що характеризує кінцевий результат діяльності підприємства. Від розміру прибутку, отриманого підприємством, залежать формування оборотних коштів, виконання зобов'язань перед бюджетом, платоспроможність підприємства, доходи акціонерів тощо.

Прибуток формується поступово протягом фінансово-господарського року. Більшу частину прибутку становить прибуток від реалізації продукції, одержаний у вигляді різниці між виручкою від реалізації продукції і витратами на її виробництво та збут [1].

Прибуток є наслідком різноспрямованого руху грошових потоків, що характеризується доходами і витратами підприємства. Доходи і витрати, як взаємопов'язані чинники утворення прибутку підприємства, мають досліджуватися на всіх етапах їх формування. В узагальненому вигляді прибуток може розглядатися як різниця між доходами, отриманими підприємством за відповідний період внаслідок своєї діяльності, та витратами, здійсненими в той же період внаслідок своєї діяльності [2].

У загальному визначенні дохід – це збільшення економічних вигід у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання капіталу (за винятком зростання, обумовленого внесками власників до статутного капіталу). Це визначення відповідає вимогам до визнання та класифікації доходу від звичайної діяльності підприємства, які містяться в Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 15 "Дохід". Отже, згідно з П(С)БО 15, дохід визначається під час збільшення активу або зменшення зобов'язання, що зумовлює зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків учасників підприємства), за умови, що оцінка доходу може бути достовірно визначена [3].

Витрати є другим важливим чинником впливу на розмір прибутку підприємства. Облік витрат підприємства здійснюється відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 "Витрати". Згідно з П(С)БО 16, витратами звітного періоду визнаються або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені [4].

Розмір прибутків або збитків від операційної діяльності підприємство визначає на субрахунку 791 "Результат операційної діяльності". За кредитом субрахунку 791 "Результат операційної діяльності" в порядку закриття рахунків відображаються суми доходів від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та від іншої операційної діяльності (рахунки 70 "Доходи від реалізації", 71 "Інший операційний дохід"), за дебетом – суми в порядку закриття рахунків обліку собівартості реалізованої готової продукції, товарів, робіт і послуг, адміністративних витрат, витрат на збут, інших операційних витрат (90 "Собівартість реалізації", 92 "Адміністративні витрати", 93 "Витрати на збут", 94 "Інші витрати операційної діяльності") [5].

Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" визначає правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні. Цей закон поширюється на всіх юридичних осіб, створених відповідно до законодавства України, незалежно від їх організаційно-правових форм і форм власності, а також на представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності (далі – підприємства), які зобов'язані вести бухгалтерський облік та подавати фінансову звітність згідно із законодавством [6].

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 "Баланс" визначає зміст і форму балансу та загальні вимоги до розкриття його статей. Норми цього Положення (стандарту) застосовуються до

балансів підприємств, організацій та інших юридичних осіб усіх форм власності (крім банків і бюджетних установ). Метою складання балансу є надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан підприємства на звітну дату. У балансі відображаються активи, зобов'язання та власний капітал підприємства. Згортання статей активів та зобов'язань є неприпустимим, крім випадків, передбачених відповідними положеннями (стандартами). Підсумок активів балансу повинен дорівнювати сумі зобов'язань та власного капіталу [7].

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 "Звіт про фінансові результати" визначає зміст і форму Звіту про фінансові результати, а також загальні вимоги до розкриття його статей. Норми цього Положення (стандарту) стосуються звітів про фінансові результати підприємств, організацій та інших юридичних осіб усіх форм власності (крім банків і бюджетних установ). Метою складання звіту про фінансові результати є надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про доходи, витрати, прибутки і збитки від діяльності підприємства за звітний період [8]. Цей звіт вважається одним із найбільш інформативних документів звітності, оскільки містить інформацію про динаміку прибутку підприємства.

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 4 "Звіт про рух грошових коштів" визначає зміст і форму звіту про рух грошових коштів та загальні вимоги до розкриття його статей. Норми цього Положення (стандарту) стосуються звітів про рух грошових коштів підприємств, організацій та інших юридичних осіб усіх форм власності (крім банків і бюджетних установ) [9].

Система обліку фінансових результатів є необхідною та важливою частиною функціонування підприємств. Кінцевий фінансовий результат враховує результати за всіма видами діяльності підприємства, підбиваючи загальний підсумок. Крім того, що прибуток характеризує остаточний фінансовий результат діяльності підприємства, він є головним джерелом фінансування витрат на виробничий і соціальний розвиток підприємства, а платежі до бюджету за рахунок податку на прибуток – важливим елементом доходів держави. Це означає, що доходи підприємства повинні задовольняти не тільки його фінансові потреби, але й потреби держави на фінансування суспільних фондів споживання, розвитку науки, освіти, охорони здоров'я, проведення екологічних заходів тощо. З метою отримання оперативної та точної інформації про фінансові результати підприємства потрібно чітко розмежувати їх за видами діяльності, розробити методiku проведення контролю за процесами формування фінансових результатів, проводити аналітичні дослідження формування фінансових результатів та розподілу прибутку.

Наук. керієн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Бухгалтерський облік та фінансова звітність в Україні : навч.-практ. посібн. / за ред. С. Ф. Голова. – Дніпропетровськ : ТОВ "Баланс-Клуб", 2005. – 768 с. 2. Білик М. Д. Фінансові результати підприємств державного сектору економіки в умовах планування / М. Д. Білик // Фінанси України. – 2006. – № 9. – С. 128–143. 3. Проданчук М. А. Удосконалення обліку і контролю фінансових результатів. – К. : ННЦ ІАЕ, 2004. – 232 с. 4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 16 "Витрати" МФУ № 318 від 31.12.1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://proaudit.com.ua/buh/standart>. 5. Основи фінансового аналізу / Я. І. Єлейно, О. М. Кандиба, М. Л. Лапішко та ін. – Львів : Львівський банківський інститут Національного банку України, 2004. – 141 с. 6. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України № 996-XIV від 16.07.1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua. 7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 "Баланс", затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999 р. № 87 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://proaudit.com.ua/buh/standart>. 8. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 "Звіт про фінансові результати", затверджене наказом Міністерства фінансів України № 87 від 31.03.1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://proaudit.com.ua/buh/standart>. 9. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 4 "Звіт про рух грошових коштів", затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999 р. № 87 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://proaudit.com.ua/buh/standart>.

УДК 657.44:339.37

Пуголовкіна М. О.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ В ТОРГІВЛІ

Анотація. Розглянуто питання організації обліку за розподілом окремих видів торгівлі, зазначено документи, необхідні для торговельної діяльності, та висвітлено питання визначення особливостей внутрішнього переміщення товарів між підрозділами підприємства.

© Пуголовкіна М. О., 2013

III

"Управління розвитком", №5(145)2013

Аннотация. Рассмотрены вопросы организации учета по распределению отдельных видов торговли, указаны документы, необходимые для торговой деятельности, и освещены вопросы определения особенностей внутреннего перемещения товаров между подразделениями предприятия.

Annotation. The issues of accounting for the distribution of certain types of trade are discussed, the documents required for specified commercial activities are defined and the problems of determining the characteristics of the internal movement of goods between divisions of the company are highlighted.

Ключові слова: облік торгівлі, торгівля, оптова торгівля, роздрібна торгівля.

Сучасний етап розвитку економіки пов'язаний із кардинальними змінами в структурі та формах власності, а також в організації та управлінні виробництвом. Тому розгляд організації обліку підприємств оптової та роздрібною торгівлі сьогодні набуває особливої актуальності.

Метою дослідження є формування теоретичних положень та розробка методичних рекомендацій щодо організації обліку на підприємстві торгівлі.

Завдання дослідження полягає у визначенні поняття "торговельна діяльність", а також дослідженні методичних підходів до обліку на підприємстві торгівлі, вдосконалення методичних підходів до обліку на підприємствах торгівлі.

Об'єкт дослідження – торговельна діяльність.

Предметом дослідження є методичні аспекти обліку торговельної діяльності.

Теоретичні та практичні аспекти обліку в торгівлі розглядалися в роботах багатьох вчених, таких, як: Захожай В. Б., Базась М. Ф., Орлова В. К., Савич В. І., Костецька Л. А.

Торговельна діяльність в Україні нині є однією з найпоширеніших форм підприємництва. У статутних документах будь-якого підприємства в якості виду підприємницької діяльності найчастіше вказується торгівля.

Для того щоб з'ясувати, що означають поняття торговельної діяльності, оптової торгівлі, роздрібною торгівлі та інші терміни, пов'язані з торговельною діяльністю, необхідно звернутися до законодавства.

Відповідно до п. 1 ст. 263 Господарського кодексу [1], господарсько-торговельною є діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання у сфері товарного обігу, спрямована на реалізацію продукції виробничо-технічного призначення і виробів народного споживання, а також допоміжна діяльність, яка забезпечує їх реалізацію шляхом надання відповідних послуг. У п. 3 ст. 263 цього Кодексу наведено форми господарсько-торговельної діяльності, які можуть здійснювати суб'єкти господарювання: матеріально-технічне постачання і збут; енергопостачання; заготівля; оптова торгівля; роздрібна торгівля і громадське харчування; продаж і передача в оренду засобів виробництва; комерційне посередництво у здійсненні торговельної діяльності, інша допоміжна діяльність із забезпечення реалізації товарів (послуг) у сфері обігу [1].

Торговельна діяльність в Україні регламентується Законами України "Про підприємництво" [2], "Про захист прав споживачів" [3], "Про підприємства в Україні" [4], "Про зовнішньоекономічну діяльність" [5], "Про споживчу кооперацію" [6], "Про патентування деяких видів підприємницької діяльності" [7], "Про оподаткування прибутку підприємств" [8].

Бухгалтерський облік і звітність в торгівлі здійснюються з дотриманням єдиних методологічних принципів, визначених Законом України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні" [9], прийнятих Положень (стандартів) бухгалтерського обліку [10], Національного Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, законодавчих і нормативних актів з урахуванням специфіки діяльності торговельних підприємств.

Однією з особливостей організації обліку в торгівлі є те, що облік роздрібною товарообігу ведеться, як правило, у грошовому вимірнику за продажними (роздрібними) цінами, за винятком товарів, які вимагають особливою контролю (ювелірні вироби із дорогоцінних металів, товари, прийняті на комісію, та ін.).

Облік товарів і тари в торговельних підприємствах ведеться на рахунок 28 "Товари". На цьому рахунку ведеться облік руху товарно-матеріальних цінностей, придбаних для продажу без переробки, й одержання нового продукту за первісною вартістю, або за цінами реалізації. За дебетом рахунка відображається збільшення вартості придбаних (отриманих) товарів, за кредитом – зменшення вартості реалізованих (вибулих) товарів.

Необхідно зазначити, що цей рахунок використовують в основному збутові, торговельні або заготівельні підприємства й організації, а також підприємства громадського харчування.

Товари в роздрібній торгівлі обліковуються за продажними цінами, а в оптово-збутових організаціях – за купівельними або продажними цінами. Тому розпорядчим документом керівника має бути встановлено, за якими цінами буде вестись облік товарів у звітному році.

У разі обліку товарів за продажними цінами різниця між їх вартістю за купівельними і продажними цінами (яка утворюється за рахунок торгової націнки на товари) відображається на пасивному субрахунку 285 "Торгова націнка". У випадку обліку товарів за купівельними цінами цим субрахунком не користуються.

Отже, перша особливість обліку в торгівлі є те, що тут використовується 28 рахунок як основний.

Другою особливістю в обліку торгівлі є те, що всі витрати тут сконцентровані на двох рахунках – це 92 рахунок "адміністративні витрати", і 93 "витрати на збут", на якому концентрується

основні витрати. У торгівлі не використовується такий витратний рахунок, як 91 "загальновиробничі витрати" [11].

У торгівлі взаємовідносини постачальника і покупця оформляються відповідними договорами (контрактами, угодами), якими передбачаються назва товарів, ціна, умови та строки постачання, порядок розрахунків, вимоги щодо якості товару, а також відповідальність сторін за порушення умов договору.

Товари, що надходять на оптові склади і бази, приймаються на підставі рахунків-фактур або товарно-транспортних накладних (у разі доставки товарів автотранспортом). У разі виявлення нестачі товарів складають відповідний акт (комерційний – у випадку приймання товарів від залізниці (порту) або приймальний – у випадку перевірки одержаного товару на складі). Ці акти є юридичною підставою для висунання претензій винуватцю нестачі (транспортній організації або постачальнику у випадку недовантаження) [12].

Орлова В. К. зазначає, що проблемні ситуації найчастіше виникають у підприємств, які займаються одночасно кількома видами торгівлі, а іноді мається на увазі оптова, роздрібна торгівля, а також послуги населенню у галузі громадського харчування [13].

Так, за наявності кількох видів торгівлі підприємству доцільно розподілити бухгалтерський облік товарів та фінансові результати підприємства за кожним видом діяльності, а також у розрізі кожної окремої господарської одиниці [13].

Для вирішення проблем в організації обліку оптових та роздрібних підприємств доцільно використовувати відповідні методичні рекомендації, що дадуть можливість бухгалтерії підприємства максимально автоматизувати процес обліку товарів як на складах оптових підрозділів, так і в мережі роздрібно торгівлі. Якщо автоматизація складського обліку оптової торгівлі буде базуватися на обробці первинної документації, то автоматизація обліку в роздрібній торгівлі може використовувати дані з касових апаратів, що повинні використовуватись підприємствами.

Для того щоб мінімізувати трудові витрати в обліку торгівлі, необхідно розробити програмні продукти, що дадуть змогу зменшити штат працівників бухгалтерії і, відповідно, витрати на заробітну плату, а також максимально автоматизувати бухгалтерський облік.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Господарський кодекс [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada>. 2. Про підприємництво : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada>. 3. Про захист прав споживачів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada>. 4. Про захист прав споживачів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada>. 5. Про зовнішньоекономічну діяльність [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada>. 6. Про споживчу кооперацію [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada>. 7. Про патентування деяких видів підприємницької діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada>. 8. Про оподаткування прибутку підприємств : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada>. 9. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada>. 10. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon1.rada.gov.ua>. 11. Облік у галузях виробництва і послуг : навч. посібн. / Ю. Д. Маляревський, М. С. Горяєва, Н. С. Пасенко та ін. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2008. – 616 с. 12. Захожай В. Б. Бухгалтерський облік у галузях економіки : підручник / В. Б. Захожай, М. Ф. Базась, М. М. Матюха та ін. – К. : МАУП, 2009. – 968 с. 13. Орлова В. К. Особливості обліку торгівлі / В. К. Орлова, В. І. Савич, Л. А. Костецька [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ebooktime.net/book>.

УДК 657.37:006.35(100)

Целуйко К. Ю.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ПОРІВНЯННЯ ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ З УРАХУВАННЯМ НАЦІОНАЛЬНИХ І МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

Анотація. Визначено нормативні джерела обліку фінансових результатів. Розкрито сутність поняття "фінансові результати" за національними та міжнародними стандартами. Проведено порівняльну характеристику обліку, визнання та оцінки доходів і витрат згідно з П(С)БО та МСБО.

© Целуйко К. Ю., 2013

Аннотация. Определены нормативные источники учета финансовых результатов. Раскрыта сущность понятия "финансовые результаты" по национальным и международным стандартам. Проведена сравнительная характеристика учета, признания и оценки доходов и расходов согласно П(С)БУ и МСБУ.

Annotation. The regulatory sources of accounting for financial results were defined. The essence of the concept of "financial results" according to the national and international standards was revealed; the comparative analysis of the accounting, recognition and assessment of revenues and costs in accordance with PAS and IAS was carried out.

Ключові слова: доходи, витрати, фінансовий результат, П(С)БО, міжнародні стандарти, бухгалтерський облік.

Одержання високих фінансових результатів є основною метою діяльності кожного суб'єкта господарювання. У фінансових результатах знаходять пряме відображення всі сторони діяльності підприємства. За умови його позитивного значення він є джерелом платежів до бюджету, а також розширеного відтворення виробництва. З його допомогою створюється стимул для підвищення ефективності діяльності підприємства. За ринкових умов суттєво зростають роль і значення фінансових результатів у розвитку підприємства, докорінно змінюється як порядок, так і обґрунтованість їх визначення як у системі фінансового, так і в системі внутрішньогосподарського обліку. За цих умов особливої актуальності набуває дослідження закономірностей формування та обліку фінансових результатів за принципами, які не суперечать міжнародним і базуються на національних стандартах бухгалтерського обліку.

Про актуальність тематики обліку фінансових результатів свідчить рівень її розгляду в наукових працях зарубіжних вчених, таких, як Бланк І. А., Макаров В. Г., Д. Манчіні, Палій В. Ф., Соколов Я. В. та ін. Серед вітчизняних вчених, які зробили вагомий внесок у вивчення цієї проблеми, необхідно виділити Бутинця Ф. Ф., Герасимовича А. М., Кірейцева Г. Г., Сопко В. В. та ін.

Метою дослідження є проведення порівняльної характеристики обліку, визнання та оцінки фінансових результатів за національними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку.

Об'єктом дослідження є господарські процеси діяльності підприємств.

Предметом дослідження є організація та методологія обліку фінансових результатів на підприємствах.

Достовірність формування фінансового результату є основою принципів і правил бухгалтерського обліку, обов'язкового дотримання яких вимагає законодавча база, зокрема концептуальні основи складання та подання фінансових звітів, міжнародні стандарти фінансової звітності, Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" [1], національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку. На основі дослідження відомих вітчизняних наукових підходів до визначення і відображення у фінансовій звітності результатів діяльності, а також економічних, законодавчих і нормативних інформаційних джерел узагальнено і систематизовано концептуальні основи, якісні характеристики, принципи, обмеження, припущення визнання доходів та витрат і визначення фінансових результатів.

Порівняння міжнародних і національних стандартів, що стосуються відображення в обліку і звітності інформації про фінансові результати, виявило наявність як спільних моментів, так і відмінностей між ними. Методологічні основи формування інформації про фінансові результати у вітчизняній обліковій практиці визначено П(С)БО 3 "Звіт про фінансові результати" [2], а в міжнародній практиці – Міжнародним стандартом бухгалтерського обліку (далі – МСБО) 1 "Подання фінансових звітів" [3]. Цим стандартом передбачене складання Звіту про прибутки і збитки. Можливо зазначити такі положення, що зазнали змін у Звіті про прибутки та збитки:

1) відміна розподілу доходів і витрат на операційні й неопераційні та, відповідно, виключення показника операційного прибутку (збитку);

2) відмова від розподілу діяльності на звичайну та надзвичайні події й окремого подання статей як надзвичайних доходів і витрат.

Отже, і з позицій національного обліку, і з точки зору міжнародних стандартів, фінансовий результат – це приріст (або зменшення) вартості капіталу підприємства (окрім внесків власників), який відбувся в процесі його господарської діяльності за певний період. Його визначення полягає в обчисленні чистого прибутку (збитку) звітного періоду. Для цього в бухгалтерському обліку передбачається послідовне порівняння доходів і витрат, які забезпечили отримання цих доходів. Як у національній, так і в міжнародній практиці порядок відображення доходів та витрат ведеться за методом нарахування, згідно з яким доходи та витрати відображаються в обліку і звітності у момент їх виникнення, незалежно від часу надходження та сплати грошей.

Методологічні основи обліку доходів і відображення їх у звітності визначаються Міжнародним стандартом фінансової звітності (далі – МСФЗ) 18 "Дохід" [3] і однойменним П(С)БО 15 [4]. Порівняння основних положень зазначених стандартів свідчить про наявність спільних моментів: критеріїв визнання доходу, класифікації, оцінки доходів, порядку відображення у звітності тощо [5, с. 520]. Разом із тим між цими стандартами існують і деякі відмінності. Зокрема, у П(С)БО 15 "Дохід" зовсім не розглядається питання передачі ризиків власності, а це безпосередньо впливає на момент визнання операції реалізацією та виникнення доходу від неї. Стосовно принципу відповідності доходів і витрат, то П(С)БО 15 необхідно доповнити текстом, що відповідає МСФЗ 18 такого формулювання: "Дохід не може бути визнаний, якщо витрати неможливо достовірно оцінити. За таких обставин будь-яка, вже отримана за продаж товарів компенсація, визнається як зобов'язання".

А в процесі розкриття порядку оцінки доходу, який "відображається в бухгалтерському обліку в сумі справедливої вартості активів, які отримані або підлягають отриманню" [6, с. 120], необхідно уточнити: "з урахуванням суми будь-якої торговельної знижки чи знижки з обсягу, що надається підприємством".

Слід зауважити, що міжнародний досвід налічує декілька способів обліку і відображення у Звіті про прибутки повернення товарів та їхньої уцінки: метод створення резерву повернення товарів, їхньої уцінки, наданих знижок, метод використання регулятивного рахунка "Дохід від продажу" – "Повернення та уцінка товарів, реалізованих покупцю" та метод відображення доходу за чистою вартістю. У вітчизняній практиці, як переважно і в міжнародній, використовується регулятивний рахунок до рахунка "Дохід від продажу", за якого суми, накопичені протягом звітного періоду на рахунок "Повернення та уцінка товарів, реалізованих покупцю", показують у Звіті про прибутки та збитки або у Звіті про фінансові результати як зменшення продажу.

Отже, з урахуванням вказаної поправки до П(С)БО 15, логічним буде порядок визначення чистого доходу (виручки) від реалізації у Звіті про фінансові результати: розраховується як різниця доходу (виручки) від реалізації, що надійшла або надійде на підприємство, і податків, які підлягають сплаті до бюджету, знижок, уцінок та повернення реалізованих товарів за умовами контракту, а також доходів, утриманих на користь третіх осіб [3].

Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати підприємства та розкриття її у фінансовій звітності в Україні визначає Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 П(С)БО "Витрати" [7]. Водночас визнання витрат подається у П(С)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" та П(С)БО 3 "Звіт про фінансові результати" [2; 8]. Окремого міжнародного стандарту, який би розкривав методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати підприємства та розкриття її у фінансовій звітності, немає. Визнання витрат подається в Міжнародному стандарті бухгалтерського обліку (далі – МСБО) 1 "Подання фінансових звітів", МСБО 2 "Запаси", МСБО 16 "Основні засоби", МСБО 18 "Дохід", МСБО 23 "Витрати на позики", МСБО 38 "Нематеріальні активи" та ін. [3].

У національних стандартах витратами звітного періоду визнаються або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства, однак за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками, за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені. Витрати визнаються та відображаються в обліку, коли виникає зменшення майбутніх економічних вигід, пов'язаних зі зменшенням активів або збільшенням зобов'язань, які можна достовірно виміряти. Це фактично означає, що визнання витрат відбувається водночас із визнанням збільшення зобов'язань або зменшення активів. Ці вимоги викладені в П(С)БО 16, тільки замість "достовірно виміряти" вжито термін "достовірно оцінені".

Під час проведеного дослідження також було виявлено, що у визначенні постійних і змінних загальновиробничих витрат, формуванні їх баз розподілу в П(С)БО 16 "Витрати" та в МСБО 2 "Запаси" немає жодних відмінностей. Лише в П(С)БО 16 "Витрати" наводиться детальний перелік складу загальновиробничих витрат, що значно полегшує працю бухгалтера зі складання їх класифікації на підприємстві. Водночас різниця полягає в тому, що згідно з П(С)БО 16 "Витрати" загальновиробничі витрати включаються до складу виробничої собівартості продукції робіт, послуг, а відповідно до МСБО 2 "Запаси" – до оцінки запасів, а саме до витрат на їх переробку [7].

Таким чином, вимоги до розкриття інформації про витрати підприємств, викладені в П(С)БО 16 "Витрати", загалом відповідають міжнародним стандартам бухгалтерського обліку та фінансовій звітності, а в деяких випадках дублюють їх.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що одним із найбільш суттєвих питань сьогодення є наближення національних стандартів бухгалтерського обліку до вимог міжнародних стандартів фінансової звітності та МСБО.

На сучасному етапі всі національні Положення (стандарт) бухгалтерського обліку України (П(С)БО) значною мірою ґрунтуються на міжнародних стандартах бухгалтерського обліку (МС(С)БО). Незважаючи на те що між ними є певна узгодженість, яка полягає в тому, що окремі стандарти мають однаково мету, призначення, спільні назви, а деякі навіть відповідають за номерами, вони не тотожні.

Отже, порівняння П(С)БО та міжнародних стандартів з обліку і відображення у звітності доходів, витрат та фінансових результатів дає можливість зробити такі загальні висновки:

окремі положення П(С)БО повторюють правила МСФЗ;

певні вимоги П(С)БО не виділені окремо в міжнародних стандартах, але знаходяться в їх рамках і зумовлені національними особливостями економічних відносин;

деякі положення, які розкриті в МСФЗ, відсутні в П(С)БО і запропоновані до визначення.

Однак існує маса проблем у процесі поєднання міжнародних та вітчизняних стандартів з урахуванням важливих факторів, що мають суттєвий вплив на національну економіку. Усе ж доцільним є продовження роботи з дослідження фінансових результатів, а саме особливостей їх визнання та оцінки, оскільки вони є необхідною складовою, яка обумовлює зростання ринкової вартості підприємства.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України № 996 від 16.07.1999 р. – XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua. 2. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку 3 "Звіт про фінансові результати" : Наказ Міністерства фінансів України № 246 від 21.10.1999 р. [Елек-

тронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua. 3. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку 2000 / перекл. з англ. за ред. С. Ф. Голова. – К. : ФПБАУ, 2000. – 1 272 с. 4. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку 15 "Дохід" : Наказ Міністерства фінансів України № 290 від 29.11.1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua. 5. Бухгалтерський фінансовий облік : [підручник для студ. спец. "Облік і аудит" вищ. навч. закл.] / [Ф. Ф. Бутинець, А. М. Герасимович, Н. М. Малюта та ін.]. – Житомир : ПП "Рута", 2006. – 832 с. 6. Верига Ю. А. Бухгалтерський облік: нормативно-правові документи. Коментар : навч. посібн. [для студ. вищ. навч. закл.] / Ю. А. Верига, Г. І. Зима. – К. : ЦУЛ, 2009. – 656 с. 7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати", затверджена Наказом Міністерства фінансів України № 318 від 31.12.1999 р. (зі змінами та доповненнями від 31.05.2011 р. № 664) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua. 8. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" : Наказ Міністерства фінансів України № 87 від 31.03.1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.

Самко М. С.

УДК 336.717.16

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ СИСТЕМИ БАНКУ З УРАХУВАННЯМ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Анотація. Розкрито економічну сутність поняття "банківська система". Розглянуто необхідність побудови облікової системи банку. Наведено характеристику та взаємозв'язок бухгалтерського, статистичного, управлінського обліку як складових елементів облікової системи банку з урахуванням сучасних тенденцій розвитку банківської системи.

Аннотация. Раскрыта экономическая сущность понятия "банковская система". Рассмотрена необходимость построения учетной системы банка. Представлены характеристика и взаимосвязь бухгалтерского, статистического, управленческого учета как составных элементов учетной системы банка с учетом современных тенденций развития банковской системы.

Annotation. The economic essence of the "banking system" concept is exposed. The necessity of developing the registration system of a bank is discussed. The description and interconnection of business, statistic, administrative accounting as components of the accounting system of a bank are presented taking into account current trends of the banking system development.

Ключові слова: банківська система, облікова система банку, бухгалтерський облік, методи бухгалтерського обліку, статистичний облік, управлінський облік, функції управління.

За сучасних умов розвитку банківської системи України, яка характеризується зростанням кількості банків за участю іноземного капіталу, зростанням недовіри населення до банків, відсутністю стабільних джерел поповнення ресурсної бази внаслідок дефіциту коштів на внутрішніх фінансових ринках, обмеженістю державної підтримки банківського сектору економіки, високим рівнем інфляції, нестабільністю валютнообмінних курсів, необхідно, щоб система обліку була в змозі відобразити та надати об'єктивну інформацію щодо здійснених операцій банку.

Значний внесок у вирішення окремих проблем, пов'язаних з організацією обліку банківської системи, зробили такі вчені, як: Волкова І. А. [1], Головач А. В. [2], Петрова В. Ф. [3], Голов С. Ф., Кириченко О. А., Васюренко О. В. Однак, як свідчить аналіз останніх публікацій, невирішеним питанням залишається характеристика та значення кожної ланки системи обліку банку, а саме бухгалтерського, управлінського, статистичного обліку.

Метою статті є дослідження особливостей побудови бухгалтерського, статистичного, управлінського обліку в банківських установах.

Для досягнення визначеної мети були поставлені такі завдання:

дослідити економічну сутність таких категорій, як "бухгалтерський облік", "статистичний облік", "управлінський облік";

розглянути вплив кожного елементу облікової системи банку на ефективність діяльності банківських установ.

Об'єктом дослідження є система обліку в банківських установах, предметом – характеристика складових елементів облікової системи банку.

© Самко М. С., 2013

Банківська система України нині вважається одним із найрозвинутіших елементів господарського механізму, оскільки її реформування розпочалося раніше за інші сектори економіки, що визначалося ключовою роллю банків у процесі вирішення завдань переходу до ринку.

У навчальному посібнику "Бухгалтерський облік у банках" Волкова І. А. та Калініна О. Ю. дають наступне визначення поняття "банківська система": "Банківська система – внутрішньо організована, об'єднана загальною метою сукупність банківських установ, що існують у межах єдиної фінансової системи та єдиного грошово-кредитного механізму в певний проміжок часу" [1].

Стабільність роботи банківської системи забезпечується стабільністю системи обліку банку. Результативність облікового процесу залежить від чіткості постановки бухгалтерських, статистичних та управлінських завдань.

Отже, система обліку банку складається з:

- 1) бухгалтерського обліку;
- 2) статистичного обліку;
- 3) управлінського обліку.

Усі підсистеми тісно пов'язані одна з одною і мають свої особливості.

Під системою бухгалтерського обліку в банках слід розуміти множини структурних елементів, які виконують різні функції, однак взаємопов'язані єдиним інформаційним полем банку. Система бухгалтерського обліку в банку має конкретне призначення, а саме – відображає кругообіг ресурсів у процесі його діяльності. На основі інформації, що її продукує система бухгалтерського обліку, на рівні кожного банку формується мікроекономічна модель його господарської діяльності [3].

Бухгалтерський облік є важливим елементом структури внутрішнього контролю. Зокрема, на управлінські рішення істотно впливає бухгалтерська інформація щодо готівки, стану розрахунків, цінних паперів, якими володіє банк, тощо. Бухгалтерська інформація ґрунтується на документах, які дають змогу стежити за рухом активів від моменту отримання дозволу на них та придбання до списання чи реалізації. З огляду на сказане, система бухгалтерського обліку має задовольняти такі вимоги [1]:

- 1) актуальність;
- 2) надійність;
- 3) ефективність.

Система бухгалтерського обліку поряд з об'єктивними вимогами має відповідати й таким, що зафіксовані законодавчо та нормативними документами НБУ.

Метод бухгалтерського обліку включає такі елементи:

- документацію та інвентаризацію;
- оцінку й калькуляцію;
- рахунки та подвійний запис;
- бухгалтерський баланс і звітність.

Бухгалтерські системи банківських установ України комп'ютеризовані, завдяки чому система бухгалтерських проведень (занесення інформації до щоденних балансів, касових книг, оборотно-сальдових відомостей) виконується в автоматичному режимі. Проте навіть за цих умов перелічені елементи методу бухгалтерського обліку є похідними щодо концепції такого обліку.

Статистичний облік, чи статистика банківської діяльності – розділ соціально-економічної статистики, який вивчає масові явища та процеси в системі банківської діяльності. Ця галузь знань тісно пов'язана з маркетингом і допомагає ухвалювати обґрунтовані рішення щодо стратегічних напрямів діяльності банків. Як окрема наука вона вивчає й розробляє статистичні методи обробки фінансових показників, з якими працюють банки, аналізу та прогнозу явищ, що відбуваються у сфері банківської діяльності, а також визначає закономірності функціонування банківських процесів, виявляє вплив окремих чинників на показники банківської діяльності.

Як наукова дисципліна статистика банківської діяльності вивчає статистичні методи дослідження, аналізу та прогнозу явищ, тенденцій і закономірностей, які існують на ринку банківських послуг: процесів утворення прибутку банків, ліквідності та платоспроможності банків, кредитування та пов'язаних із ним ризиків, ефективності банківських інвестицій, формування банківського портфеля, маркетингу банківської діяльності.

Предмет статистичного вивчення банківської діяльності – процеси формування капіталу банку, функціонування позичкового капіталу, отримання прибутку від банківських операцій, управління банківськими ризиками, освоєння ринку банківських послуг, а також взаємовідносини з клієнтами, інвесторами, акціонерами. Від правильного застосування методів статистики в банківській діяльності залежить дуже багато, наприклад: правильно визначена тенденція розвитку банківських послуг дає змогу сформулювати найефективнішу стратегію розвитку банку; реальна оцінка ризиків тієї чи іншої банківської операції уможлиблює зменшення ризику втрат завдяки застосуванню допоміжних заходів чи підвищенню ціни на найбільш ризикові банківські послуги та ін. Це не гарантує того, що банк не збанкрутує чи не зазнає критичних збитків, проте дає можливість зменшити ризики й оптимізувати кредитний портфель [2].

Управлінський облік не є самодостатньою функцією управління, він є лише інструментом підготовки ефективних управлінських рішень, дозволяючи прогнозувати їх наслідки на основі детального аналізу статистичних показників діяльності банку за тривалий період часу.

У Законі України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" під управлінським обліком розуміють систему обробки та підготовки інформації про діяльність підприємства для внутрішніх користувачів у процесі управління підприємством [5].

Управлінський облік ведеться з метою забезпечення керівництва банку та його підрозділів оперативною інформацією про стан та результати діяльності банку для планування, контролю й ухвалення відповідних управлінських та економічних рішень. Управлінський облік ведеться банком для забезпечення внутрішніх потреб в інформації відповідно до специфіки та особливостей діяльності структури управління.

Основні об'єкти управлінського обліку – це доходи і видатки банку, фінансові результати, що раніше знайшли відображення у фінансовому обліку [4].

У процесі впровадження системи управлінського обліку необхідно, перш за все, вирішити такі завдання: визначити мету і шляхи її досягнення; встановити рівні відповідальності окремих працівників; визначити поточний і наступний контроль за виконанням рішень; здійснити облік отриманих результатів; провести аналіз відхилень; удосконалити поточний і наступний контроль. Вирішення всіх цих завдань у комплексі забезпечить найбільш оптимальну систему прийняття і реалізації відповідних управлінських рішень. Основні функції управління – контроль та регулювання, побудовані на зіставленні планових даних та інформації оперативного обліку. Оцінюють результати управлінських рішень за показниками внутрішньої звітності. Для нормального функціонування системи управлінського обліку необхідно створити відповідне внутрішнє правове поле, тобто розробити нормативне забезпечення щодо організації управлінського обліку в банку. Система управлінського обліку в банку повинна відповідати таким вимогам: аналітичності, об'єктивності, вірогідності, єдності, оперативності та раціональності. Для управлінського обліку характерні динамічні процеси, тому система майбутнього обліку повинна містити у своєму арсеналі сукупність таких прийомів і методів, які б забезпечили створення інформаційної моделі майбутньої діяльності та необхідні механізми досягнення бажаного стану [6].

Отже, розглянуті складові обліку фінансової системи є важливими елементами банківської системи загалом, кожен із яких виконує окремі функції і забезпечує функціонування банківської системи. Належним чином сформована та організована система бухгалтерського, статистичного, управлінського обліку – це дієвий та ефективний засіб удосконалення діяльності банку, реалізації тактичних і стратегічних цілей, оперативне вирішення проблем, які виникають у банківському секторі.

Для подальших досліджень можуть бути висунуті наступні питання: вдосконалення системи бухгалтерського, статистичного, управлінського обліку в банківських установах; можливий розгляд та впровадження інших складових обліку фінансової системи.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Волкова І. А. Бухгалтерський облік у банках : навч. посібн. / І. А. Волкова. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 520 с. 2. Головач А. В. Статистика банківської діяльності : навч. посібн. / А. В. Головач. – К. : МАУП, 1999. – 176 с. 3. Петрова В. Ф. Облік кредитно-розрахункових операцій в банках : конспект лекцій / В. Ф. Петрова. – Х. : ХНАМГ, 2009. – 165 с. 4. Хардіна Л. В. Особливості побудови управлінського обліку в банках / Л. В. Хардіна // Управління розвитком. – 2012. – № 10. – С. 64–66. 5. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ligazakon.ua>. 6. Міщенко І. Ю. Ефективна система управлінського обліку в банках / І. Ю. Міщенко // Управління розвитком. – 2012. – № 5. – С. 8–10.

Склярова І. С.

УДК 657.411:336.71

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ПОРЯДОК ФОРМУВАННЯ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ БАНКУ: ОБЛІКОВИЙ АСПЕКТ

Анотація. Розглянуто сутність порядку та механізму формування власного капіталу банку, його функції та етапи. Обґрунтовано, що механізм формування власного капіталу банку може успішно функціонувати лише за умови оптимального використання його складових.

Аннотация. Рассмотрена сущность порядка и механизма формирования собственного капитала банка, его функции и этапы. Обосновано, что механизм формирования собственного капитала банка может успешно функционировать лишь при условии оптимального использования его составляющих.

© Склярова І. С., 2013

Annotation. The article deals with the essence of an order and the mechanism of formation of bank's own capital, its functions, and stages. The mechanism of formation of bank's own capital is proved to function successfully only under the condition of optimal use of its components.

Ключові слова: капітал банку, механізм формування власного капіталу банку.

У сучасних умовах господарювання беззаперечним є факт, що основою розширеного відтворення продуктивних сил і виробничих відносин є накопичення банківського капіталу. Саме капітал створює підґрунтя для забезпечення фінансової стабільності та максимального задоволення потреб суб'єктів господарювання у фінансових ресурсах. В умовах загострення конкурентних відносин на вітчизняному банківському ринку великого значення набувають нові підходи до розроблення ресурсної політики, зокрема заходи, спрямовані на формування достатнього за обсягом власного капіталу.

Питаннями ролі капіталу для банківської системи займаються багато науковців та практиків, зокрема Алексеєнко М. Д., Сало І. В., Стельмах В. С., Шпиг Ф. І. та ін. Дослідження проблем функціонування банківської системи, зокрема пов'язаних із формуванням власного капіталу банків і підвищенням рівня їх капіталізації присвячено праці Г. Азаренкової, З. Васильченко, О. Васюренко, І. Гуцала, Л. Костирко та ін. Наукові дослідження в цьому напрямі є доволі значними, хоча зміни економічної ситуації і породжують нові проблеми недостатнього рівня капіталізації банків України. З огляду на це, комплекс досліджень питань, пов'язаних із функціонуванням механізму формування власного капіталу банку, набуває особливої актуальності, що є причиною цього дослідження.

Об'єктом дослідження є діяльність банків щодо формування власного капіталу.

Предмет дослідження – це порядок обліку формування власного капіталу.

Метою є розкриття сутності порядку та механізму формування власного капіталу банку, вивчення його функцій та складових, а також відображення в обліку операцій з формування власного капіталу банку.

Завдання дослідження:

з'ясувати теоретичні основи терміна "капітал банку", розкрити його економічну сутність і характерні ознаки;

виявити економічний зміст, функції власного капіталу як основи формування капіталу банку;

дослідити порядок визначення власного капіталу банку;

розглянути особливості процесу формування власного капіталу

Необхідно зазначити, що власний капітал (кошти) банку є грошовими коштами, внесеними акціонерами (засновниками банку), а також коштами, утвореними в процесі подальшої діяльності банку.

Капітал банку – це сукупність власних, залучених і позичених коштів, що перебувають у розпорядженні банку і використовуються ним для формування матеріальних, нематеріальних і фінансових активів у грошовій формі та здійснення своєї діяльності з метою отримання прибутку.

Основою формування капіталу банку, фундаментом його діяльності, а також запорукою стабільності та надійності є власний капітал як один із базових елементів, який сформований за рахунок коштів його власників, використовується у процесі здійснення банківської діяльності з метою отримання прибутку, сприяє підвищенню довіри клієнтів до банку в результаті виконання власних йому функцій (захисної, оперативної, регульовальної).

Порівняно з підприємствами інших сфер діяльності власний капітал комерційного банку становить незначну питому вагу в сукупному капіталі, приблизно 8 – 10 %, тоді як у промислових підприємствах 40 – 60 %, до того ж він має інше призначення в банках, ніж в інших сферах підприємства. Розмір власного капіталу є важливим фактором забезпечення надійності функціонування банку і має перебувати під контролем органів, що регулюють діяльність комерційних банків.

Призначення банківського капіталу виражається в його функціях, до яких відносяться:

захисна: власний капітал слугує, насамперед, як уже зазначалося, для страхування інтересів вкладників і кредиторів банку, а також для покриття поточних збитків від банківської діяльності;

забезпечення оперативної діяльності є другорядною для власного капіталу банку. Ця функція відчутна на перших кроках діяльності банку, коли за рахунок власного капіталу формується його інфраструктура і розгортається діяльність а саме фінансується придбання комп'ютерної та оргтехніки, будівництво (оренда) офісів тощо;

регулятивна: через фіксацію розміру власного капіталу регулятивні органи впливають на діяльність банку в цілому.

Багатофункціональне призначення власного капіталу робить його неоднорідним за своїм складом [1].

Джерелами формування капіталу банку можуть бути:

1. Статутний капітал банку, який, у свою чергу, формується з акціонерного або приватного капіталу під час організації нового банку шляхом акумулювання внесків засновників чи випуску і реалізації акцій. Статутний фонд комерційного банку формується лише за рахунок власних коштів акціонерів. Забороняється формування статутного капіталу за рахунок бюджетних коштів або коштів, отриманих у кредит і під заставу.

Емісія акцій як форма створення і поповнення статутного фонду комерційного банку регулюється законами України "Про господарські товариства", "Про цінні папери і фондову біржу". Перший випуск акцій банку має повністю складатися з простих акцій. Реєстрація і реалізація банком емітентом першого випуску акцій звільняється від оподаткування на операції з цінними паперами.

2. Резервний фонд комерційного банку. Це грошові ресурси, що резервуються банком для забезпечення непередбачених витрат, покриття збитків від банківської діяльності, а також виплати

дивідендів за привілейованими акціями, якщо недостатньо прибутку. Наявність коштів у ньому забезпечує стійкість комерційного банку, зменшує вірогідність його банкрутства. Розмір резервного фонду та щорічних внесків до нього встановлюється зборами акціонерів і фіксується в установчих документах, але він не може бути меншим за 25 % від статутного фонду, а розмір відрахувань – меншим, ніж 5 % від чистого прибутку. Коли резервний фонд досягає встановленої величини, то відрахування до нього припиняються. У випадку використання коштів із резервного фонду відрахування від чистого прибутку на його формування відновлюються.

3. Спеціальні фонди, а саме фонд основних коштів, фонд переоцінки основних засобів та інші, які призначені для виробничого та соціального розвитку банку. Порядок формування і використання цих коштів визначається статутними документами банку. Формуються ці фонди за рахунок прибутку.

Елементом резервного капіталу є загальні резерви, призначені для покриття можливих збитків за операціями банку. Їх відмінність від резервного фонду полягає в тому, що вони мають більш конкретне призначення. Загальні резерви створюються з чистого прибутку, що залишається у банку після сплати податків.

Нерозподілений прибуток – це джерело внутрішнього походження. За своїм змістом він є резервом банку, який залишається після розподілу чистого прибутку на сплату податку, формування резерву та виплату дивідендів власникам і призначається для капіталізації, тобто розширення банківського бізнесу [2].

Капітал банку обліковується на рахунках класу 5 плану рахунків і є залишковим інтересом акціонерів банку в активах відрахування зобов'язань. Клас 5 включає два розділи:

розділ 50 – "Статутний капітал та інші фонди банку"; розділ 51 – "Результати переоцінювання".

Цілком очевидно, що формування капіталу розпочинається з формування статутного фонду банку. До реєстрації банку в належному територіальному управлінні Національного банку засновникам відкривається тимчасовий рахунок. Його призначено для зарахування грошових коштів, котрі вносять засновники як власну частку в статутному фонді, визначену чинним законодавством та установчими документами. Після реєстрації банку акумульовані кошти переказують на кореспондентський рахунок банку в установі Національного банку. У разі відмови в реєстрації кошти з тимчасового рахунку повертаються засновникам банку на їхню заяву в тижневий термін.

Зареєстрований статутний капітал банку обліковується на балансових рахунках групи 500:

5000 "Зареєстрований статутний капітал банку";

5001 "Несплачений зареєстрований статутний капітал банку".

Певна річ, що на загальну суму зареєстрованого статутного капіталу банк випускає акції, стає їх емітентом і зобов'язується виконувати обов'язки, що виникають з умов їх випуску. Права та обов'язки щодо цінних паперів виникають із часу їх передання емітентом або повноваженою ним особою покупцеві (одержувачу).

Сплативши банку за акцію, покупець стає акціонером банку, причому акція засвідчує його участь у статутному фонді банку.

Оскільки акції можуть бути простими або привілейованими, то й операції за ними обліковуються нарізно. Саме тому до рахунку 5000 "Зареєстрований статутний капітал банку" відкриваються три субрахунки:

5000/1 – для обліку вартості привілейованих акцій;

5000/2 – для обліку вартості простих акцій;

5000/3 – для обліку власних акцій, викуплених в акціонерів [2].

Розмежування в обліку є необхідним, оскільки існують різні умови нарахування дивідендів власникам акцій. Так, виплата дивідендів на привілейовані акції проводиться в розмірі, зазначеному в акції. Прості акції не мають фіксованої дивідендної ставки, їхня ринкова вартість може підвищуватись або знижуватись і прямо залежить від прибутку банку, що його мають розподіляти збори акціонерів [1].

Внески акціонерів за незареєстрованим статутним фондом ураховуються на окремому балансовому рахунку 3630 "Внески за незареєстрованим статутним фондом". Після переказування акумульованих коштів з тимчасового рахунку на кореспондентський рахунок отримані внески за статутним фондом обліковуються за таким проведенням:

Д-т кореспондентського рахунку.

К-т рахунку 3630.

У разі реєстрації статутного капіталу:

а) на суму сплаченої частини:

Д-т рахунку 3630 "Внески за незареєстрованим статутним капіталом"

К-т рахунку 5000 "Зареєстрований статутний капітал банку";

б) на суму несплаченої частини збільшення статутного капіталу:

Д-т рахунку 5001 "Несплачений зареєстрований статутний капітал банку"

К-т рахунку 5000 "Зареєстрований статутний капітал банку".

У разі отримання внесків акціонерів до статутного капіталу після його реєстрації:

а) на суму внеску:

Д-т кореспондентського рахунку банку (каса або поточний рахунок клієнта)

К-т рахунку 5001 "Несплачений зареєстрований статутний капітал банку".

Отже, розмір власного капіталу комерційного банку залежить від таких факторів:

рівня мінімальних вимог НБУ до статутного фонду. Це мінімальний розмір статутного фонду, який банк повинен мати сплаченим;

специфіки клієнтури. За значної кількості невеликих вкладників власного капіталу його потріб-
но буде менше, ніж за наявності великих вкладників;
характеру активних операцій. Наявність значного обсягу ризикованих операцій потребує
відносно більшого розміру власного капіталу.

Українська методика визначення капіталу банку і розрахунку його достатності впливає з
рекомендацій Базельського комітету. Ці рекомендації були розроблені у грудні 1987 року. Згідно з
ними капітал банку поділяють на основний (капітал I рівня) та додатковий (капітал II рівня)

Капітал банку складається із суми основного та додаткового капіталу за винятком відвернень
з урахуванням основних засобів. Склад основного та додаткового капіталу, а також відвернень ви-
значається НБУ [3].

Отже, сутність капіталу банку впливає з органічного поєднання матеріально-речового зміс-
ту й суспільно-економічної форми, що і стало результатом дослідження. Запропоноване в роботі
тлумачення капіталу банку дає змогу стверджувати, що капітал банку – це частина банківських ре-
сурсів, яка спрямована в оборот і приносить прибуток банку, тобто є самозростаючою вартістю;
власний капітал – одна зі складових капіталу банку, яка сформована за рахунок коштів його влас-
ників та використовується у процесі здійснення банківської діяльності з метою отримання прибутку,
забезпечення фінансової стійкості й конкурентоспроможності. Механізм формування власного капіта-
лу банку може успішно функціонувати лише за умови оптимального використання його складових.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Облік у банках : навч. посібн. / Н. В. Глебова, Л. М. Стиренко. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2009. – 308 с.
2. Кіндрацька Л. М. Бухгалтерський облік у комерційних банках України : навч. посібн. / Л. М. Кіндрацька. – К. :
КНЕУ, 1999. – 432 с. 3. Коваль В. М. Грошові потоки в механізмі функціонування комерційного банку
/ В. М. Коваль // Вісник Української академії банківської справи. – 2000. – № 1(8). – С. 48–50.

УДК 657.1:004

Смуглякова В. С.

Студент 4 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ АВТОМАТИЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

*Анотація. Розглянуто основні проблеми автоматизації бухгалтерського обліку, які вини-
кають на підприємстві, проаналізовано перспективи впровадження автоматизованих інформа-
ційних систем бухгалтерського обліку. Досліджено можливості використання автоматизованих
систем бухгалтерського обліку на підприємстві.*

*Аннотация. Рассмотрены основные проблемы автоматизации бухгалтерского учета,
которые возникают на предприятии, проанализированы перспективы внедрения автоматизи-
рованных информационных систем бухгалтерского учета. Исследованы возможности исполь-
зования автоматизированных систем бухгалтерского учета на предприятии.*

*Annotation. The main problems of accounting automation which arise at an enterprise are
discussed, the perspectives of implementing the automated information systems of accounting are
analysed. The possibilities of using the automated systems of accounting at an enterprise are examined.*

Ключові слова: автоматизація, бухгалтерський облік, інформаційні системи, підприємство.

Головне призначення бухгалтерського обліку – задоволення інформаційних потреб. Оскіль-
ки в процесі ручної праці використовується набагато менший обсяг інформації, ніж той, яким воло-
діє система бухгалтерського обліку, це суттєво впливає на якість рекомендацій щодо керівних
впливів на об'єкт управління.

Незважаючи на те що бухгалтерський облік є найбільш регламентованою управлінською
функцією, він вважається динамічною системою, яка постійно вдосконалюється. Необхідно перед-
бачати можливість для постійної адаптації до змін у зв'язку з вимогами управління та часу [1, с. 12].

На сьогодні ведення бухгалтерського обліку є малоефективним без комп'ютерної обробки да-
них. Зараз на ринку існує безліч бухгалтерських програм, що задовольняють найрізноманітніші вимо-
ги до них. Особливу увагу слід приділити правильному вибору програми для свого підприємства.

© Смуглякова В. С., 2013

Актуальність даної теми полягає в тому, що завдяки високому рівню комп'ютерної грамотності фахівців у галузі економіки та бухгалтерського обліку є можливість створення програмних додатків високої якості з потрібним набором функцій.

Метою статті є дослідження проблем бухгалтерського обліку, виділення вимог до бухгалтерської системи й особливостей комп'ютерної обробки даних.

Згідно з цим об'єктом дослідження виступає процес автоматизації бухгалтерського обліку, предметом дослідження є можливості використання автоматизованих систем бухгалтерського обліку на підприємстві.

Упровадження бухгалтерських пакетів і програм дозволяє не тільки автоматизувати бухгалтерський облік, але й навести лад у складському обліку, в постачанні та реалізації продукції, товарів, відстежувати договори, швидше розраховувати заробітну плату, своєчасно здавати звітність [2, с. 55].

Дослідженням автоматизованих інформаційних систем займалися такі вчені, як Шуремов Е. Л., Умнова Е. А., Івлієв М. К. та інші. Однак, незважаючи на велику кількість робіт, присвячених дослідженню в цій галузі, ще багато питань потребують вирішення чи подальшого вдосконалення.

Механізація бухгалтерського обліку сприяє зменшенню трудомісткості обліку, але не дозволяє повною мірою зробити його оперативним, скоротити терміни на інші звітності. Найбільш повно ці питання вирішуються в умовах автоматизації всього комплексу облікових робіт. Особлива увага приділяється розробці пакетів прикладних програм, що реалізують автоматизоване вирішення всіх типових завдань бухгалтерського обліку. Бухгалтерський облік є однією з ключових ланок у діяльності будь-якої організації. Від правильності й точності ведення бухгалтерського обліку багато в чому залежить фінансове благополуччя бізнесу.

Для успішної реалізації автоматизації бухгалтерського обліку на підприємстві необхідно мати чітке уявлення про проблеми й вигоди цього процесу.

На ринку інформаційних продуктів представлено велику кількість вітчизняних і закордонних автоматизованих бухгалтерських систем.

Слід розглянути основні проблеми, що виникають у процесі автоматизації бухгалтерського обліку на підприємствах.

Однією з основних проблем використання автоматизованих систем бухгалтерського обліку на підприємствах є часта зміна нормативних актів, що встановлюють правила обліку, звітності та оподаткування [3].

Для вирішення цієї проблеми слід зупинити свій вибір на інформаційних системах, що володіють більшою гнучкістю і здатні відображати зміни зовнішніх умов.

Наступними важливими проблемами є: нестача кваліфікованих кадрів, перенесення даних у нову систему з мінімізацією витрат на введення цієї інформації.

Слід також відзначити необхідність наявності на підприємстві працівника, відповідального за підтримку і подальший розвиток автоматизованої системи бухгалтерського обліку.

Усі ці проблеми можуть стати причиною збільшення витрат на впровадження автоматизованої системи ведення бухгалтерського обліку, відсутності економічного ефекту від її впровадження, а також отримання негативного ефекту. Саме тому для успішної реалізації процесу автоматизації бухгалтерського обліку важливо продумати всі ці питання на стадії підготовки проекту впровадження і за можливості вирішувати їх на перших стадіях впровадження системи.

Одним із найважливіших процесів сучасності є інтеграція світової економіки. Цей факт робить автоматизацію бухгалтерського обліку вимогою часу й запорукою успішного переходу на Міжнародні стандарти фінансової звітності.

Без цього неможливий перехід на міжнародний ринок і залучення іноземних інвестицій. У разі якщо підприємство виходить на зовнішній ринок, необхідне досягнення відповідності організації бізнесу міжнародним стандартам. Цю проблему легко вирішують автоматизовані системи, які дозволяють за одноразового внесення первинних даних розрахувати в короткі терміни безліч показників і подати їх у різних формах звітності [4, с. 280].

Таким чином, перспективи впровадження автоматизованих інформаційних систем бухгалтерського обліку невід'ємно пов'язані з переходом на міжнародні стандарти. У свою чергу, впровадження цих стандартів є на сьогодні економічною необхідністю.

Прозорість і якість фінансової звітності є необхідною умовою розвитку окремих підприємств і економіки в цілому. Тому можна стверджувати, що перспективи автоматизації ведення бухгалтерського обліку однозначні – вони є необхідною умовою розвитку [1, с. 5].

Зрозуміло, що в першу чергу процеси автоматизації стосуються великих підприємств. Така тенденція зумовлена тим, що великі підприємства і їх позиція на світовому ринку визначають економічну міць країни. Вони більшою мірою залучені до процесів інтеграції в міжнародні ринки, конкурувати на яких неможливо без відповідного рівня ведення обліку та складання звітності. Більшість із них вже перейшли на автоматизоване ведення бухгалтерського обліку, орієнтоване на Міжнародні стандарти фінансової звітності [2].

Але не слід думати, що підприємства менших масштабів відмовляться від використання інформаційних систем. Незважаючи на те що ці підприємства у своїй діяльності більшою мірою залежать від внутрішньої економічної кон'юнктури, вони також потребують автоматизації бухгалтерського обліку. Ця необхідність буде обумовлена потребою в ефективному управлінні фінансовими потоками підприємства, потребою в гнучкому обліку та швидкому пристосуванні до змін ринку. Наявність модернізованої системи обліку також буде відігравати важливу роль у залученні додаткових інвестицій, що є важливим елементом економічного розвитку.

Таким чином, автоматизація бухгалтерського обліку, безумовно, є необхідністю для підприємств, незалежно від масштабів їх діяльності.

Впровадження автоматизованої системи бухгалтерського обліку допоможе забезпечити ефективність обліку і подальший розвиток підприємства. Однак не слід забувати про те, що автоматизація є складним і трудомістким процесом і для її успішної реалізації необхідно заздалегідь продумати вирішення хоча б основних проблем, що пов'язані з нею.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Каллас К. Э. Организация автоматизированной информационной системы бухгалтерского учета : учебн. пособ. / К. Э. Каллас. – М. : ФИС, 2000.– 12 с. 2. Ивлиев М. К. Автоматизация оперативного и бухгалтерского учета товаров : учебн. пособ. / М. К. Ивлиев, Л. А. Порошина. – М. : МУПК, 2008. – 150 с. 3. Автоматизация управленческого и оперативного учета. Теория и практика управленческого учета [Электронный ресурс]. – Режим доступа : URL: <http://gaap.ru/articles/49836/>. 4. Ильина О. П. Информационные технологии бухгалтерского учета : практич. пособ. / О. П. Ильина. – М. : Радио и связь, 2005. – 334 с. 5. Чистов Д. В. Основы компьютерной бухгалтерии : учебный практикум по ведению бухгалтерского учета в "1С: Бухгалтерии-Проф 6.0" для Windows / Д. В. Чистов. – М. : Компьютер-пресс, 2005. – С. 16–17. 6. Голкина Г. Е. Бухгалтерские информационные системы : учебн. пособ. / Г. Е. Голкина. – М. : Московский государственный университет экономики, статистики и информатики, 2004. – 78 с.

УДК 657.44:336.717.3

АЛЕКСЕЄНКО О. С.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОБЛІК ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ ТА СТВОРЕННЯ РЕЗЕРВІВ У КОМЕРЦІЙНОМУ БАНКУ

Анотація. Розглянуто облікові процедури розміщення комерційними банками коштів на депозитних рахунках та визначено проблеми формування резервів із депозитних операцій як захисного механізму вкладників коштів.

Аннотация. Рассмотрены учетные процедуры размещения коммерческими банками средств на депозитных счетах и определены проблемы формирования резервов по депозитным операциям как защитного механизма вкладчиков средств.

Annotation. The article addresses the accounting procedures of funds investment for deposit accounts made by commercial banks and the problems in generating reserves on deposit transactions, as protective mechanism for depositors' funds.

Ключові слова: депозит, резерви, грошові кошти, номінал, рахунок, депонент, відсотки.

Сучасна ситуація на грошово-кредитному ринку на сьогодні характеризується певним збільшенням напруги через посилення девальваційних очікувань. За таких обставин Національний банк України продовжував проводити більш жорстоку грошово-кредитну політику, посиливши вимоги до формування банками резервів, а також ужив інших заходів щодо стабілізації ситуації на грошово-кредитному ринку. Тому питання порядку в обліку депозитних операцій та своєчасне формування резервів має велике значення.

Дане питання знайшло своє відображення у працях зарубіжних та вітчизняних науковців, а саме: Долана Е. Дж., Кемпбелла К. Л., Мороза А. М., Савлука М. І., Пуховкіної М. Ф. Проте дотепер серед вчених немає єдиної думки щодо визначення поняття "депозит", що обумовлює необхідність систематизації різних точок зору.

Метою даного дослідження є розгляд та аналіз облікових процедур за депозитними операціями банку, а також дослідження впливу формування резервів за даними операціями на діяльність комерційних банків.

Виходячи з поставленої мети основним завданням є розгляд порядку розміщення банком коштів на депозит та формування резервів.

Об'єктом дослідження виступають депозитні операції банку.

Предметом дослідження є облікові процеси та процедури за депозитними операціями.

Згідно з Інструкцією з бухгалтерського обліку депозитних операцій установ комерційних банків України [1], депозит або вклад – це гроші або інші кошти в готівковій або безготівковій формі, у

національній або іноземній валюті, передані власником (фізичною або юридичною особою) або третьою особою за дорученням і за рахунок власника до банку для зберігання на встановлених договором умовах, з обов'язковим поверненням вкладнику.

Депозитні операції – поняття широке, оскільки до них відноситься вся діяльність банку, пов'язана із залученням засобів у внески. Особливістю цієї групи пасивних операцій є те, що банк має порівняно слабкий контроль над обсягом таких операцій, оскільки ініціатива в переміщенні засобів у внески виходить від вкладників. При цьому, як показує практика, вкладника цікавлять не тільки виплачені банком відсотки, але й надійність збереження довірених банку коштів.

Організація депозитних операцій має здійснюватися за умови дотримання ряду принципів: отримання прибутку і створення умов для отримання прибутку в майбутньому; гнучка політика в процесі управління депозитними операціями для підтримання оперативної ліквідності банку;

узгодженість між депозитною політикою і прибутковістю активів;

розвиток банківських послуг з метою залучення клієнтів [2].

Депозитні рахунки можуть бути найрізноманітнішими, і в основу їх класифікації можуть бути покладені такі критерії, як джерела внесків, їх цільове призначення, ступінь прибутковості і т. д., найчастіше в якості критерію виступають категорія вкладника і форми вилучення вкладу.

Порядок відкриття поточних, депозитних рахунків у національній та іноземній валюті, а також поточних бюджетних рахунків у національній валюті України та проведення операцій за ними регулюється чинним законодавством України.

Усі особові рахунки вкладників підлягають реєстрації як у бухгалтерії, так і в депозитному відділі банку. Датою відкриття депозитного рахунку є дата надходження грошей на депозитний рахунок. Форма надходження грошей обумовлюється угодою. Юридичні особи мають право перераховувати кошти на депозитний рахунок тільки з поточного рахунку, а фізичні особи можуть вносити кошти готівкою або перераховувати з поточного рахунку.

Після закінчення депозитної угоди закриття депозиту здійснюється на основі оформлення меморіального ордеру. Повернення депозиту і сплата відсоткового доходу юридичним особам здійснюється тільки через перерахування коштів на поточний рахунок, а фізичним особам – шляхом виплати готівки або перерахування коштів на поточний рахунок. Дострокове закриття депозитного рахунку можливе на підставі заяви або клопотання вкладника.

Депозит зараховується на всю суму номіналу на депозитному рахунку до моменту погашення. Залежно від методу виплати процентів за депозитами – за період або на період (авансом) – змінюється сума, що надходить від депонента. У будь-якому разі номінальна сума депозиту та сума, що враховується на депозитному рахунку, збігаються.

За умовами виплати процентів за період проценти сплачуються періодично або в кінці строку, що визначений депозитним договором. Згідно з умовами договору в разі сплати процентів за період на дату залучення коштів здійснюється таке бухгалтерське проведення:

за дебетом відображаються поточні рахунки або каса, за кредитом – рахунок депозиту.

Проценти авансом сплачуються одночасно із внесенням коштів на депозит. Таким чином, номінал депозиту буде більшим, ніж сума, отримана від депонента, на суму сплачених авансом процентів. У разі сплати процентів авансом на дату залучення депозиту здійснюється таке проведення:

за дебетом – поточні рахунки або каса, за кредитом – номінал депозиту.

У разі зменшення корисності розміщеного вкладу (депозиту) або наданого кредиту банки формують (збільшують) резерви згідно з вимогами відповідних нормативно-правових актів Національного банку. У цьому разі в бухгалтерському обліку здійснюється таке проведення:

за дебетом – рахунки для обліку відрахувань у резерви; за кредитом – рахунки для обліку спеціальних резервів.

Резервні вимоги до комерційних банків визначає Національний банк України, і вони стосуються всіх типів вкладів – поточних та заощаджувальних – і покликані уможливити контроль із боку Національного банку України за величиною депозитів, що створюються банками [3].

Як передбачено законодавством, банківські депозити мають відшкодуватися за їхньою номінальною вартістю. Тому банківські установи, що працюють зі значними сумами вкладів і депозитів, повинні підтримувати відповідний рівень ліквідності, що можливо лише за умови нормального функціонування всієї банківської системи. У разі несприятливих подій криза в одному з банків (якщо не вжити належних заходів) може негативно вплинути на діяльність інших, власне всієї банківської системи.

Депозити є джерелом утворення позикового капіталу банку, який використовується на надання кредитів, здійснення інвестицій тощо. Ці банківські операції приносять банку дохід. Тому банк оплачує громадянину його депозит. Відсоток на депозитні вклади громадянину і є платою за вкладені гроші.

Загострення конкуренції між банками та іншими фінансовими структурами за вклади фізичних та юридичних осіб призвело до появи величезного розмаїття депозитів, цін на них і методів обслуговування. За даними деяких зарубіжних фахівців, у розвинених країнах на сьогодні існує більше 30 видів банківських вкладів. При цьому кожен із них має свої особливості, що дозволяє клієнтам обирати найбільш адекватний їх інтересам і можливу форму зберігання грошових коштів та оплати за товари і послуги.

Залучені кошти банків покривають понад 90 % усієї потреби в грошових ресурсах для здійснення активних операцій, перш за все кредитних. Роль їх виключно велика. Мобілізуючи тимчасово

во вільні кошти юридичних і фізичних осіб на ринку кредитних ресурсів, комерційні банки з їхньою допомогою задовольняють потребу народного господарства в додаткових обігових коштах, сприяють перетворенню грошей на капітал, забезпечують потреби населення в споживчому кредиті.

Як перспективний напрям удосконалення депозитних операцій можна запропонувати розширення кола депозитних рахунків клієнтів за різноманітними режимами, подальшу розробку та вдосконалення облікових процедур створення депозитів та формування банківських резервів.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Інструкції з бухгалтерського обліку кредитних, вкладних (депозитних) операцій та формування і використання резервів під кредитні ризики в банках України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.nau.ua/doc/>. 2. Банківські системи : навч. посібн. / В. І. Капрац, М. С. Кравченко, О. К. Коваленко та ін. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 208 с. 3. Банківські операції : підручник / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін. – 2-ге вид. – К. : КНЕУ, 2002. – 476 с.

УДК 657.471.12

Лащенко В. А.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ ІЗ ПРАЦІВНИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Розглянуто сучасні проблеми обліку розрахунків з оплати праці та визначено законодавчі, нормативні й первинні документи її організації; запропоновано заходи для розв'язання проблем в організації обліку розрахунків із працівниками підприємства.

Аннотация. Рассмотрены современные проблемы учета расчетов по оплате труда и определены законодательные, нормативные и первичные документы ее организации; предложены меры по решению проблем в организации учета расчетов с работниками предприятия.

Annotation. The current problems of accounting the wage calculation are discussed and legislative, regulatory and primary documents of its organization are defined, the measures to solve the problems in the organization of accounting the employees' labour remuneration are proposed.

Ключові слова: проблеми обліку, розрахунки, оплата праці, аналіз, шляхи вдосконалення.

Облік оплати праці і розрахунків з робітниками та службовцями – одна з найбільш трудомістких і відповідальних ділянок бухгалтерського обліку. Здійснення економічних реформ за умов переходу до ринкової економіки, реформування бухгалтерського обліку в Україні вимагають удосконалення організації обліку оплати праці на підприємствах. Актуальність розгляду цього питання зумовлена певною зміною нормативної й документальної бази оплати праці на підприємствах і в підприємницьких структурах. На сьогодні спостерігається значна диференціація заробітної плати між окремими соціальними групами. Заробітна плата перестала бути стимуляційним фактором, що ускладнює проведення мотивувальної політики.

Питання організації обліку розрахунків із працівниками розглядаються у працях Н. Чабанова, Т. Чупир, В. Чупир, Н. Горицької, А. Пилипенка, В. Отенка, С. Соломонова, Н. Ткаченко [1–5] та ін., але зміна господарських умов і законодавства потребує подальшого вирішення цього питання.

Мета дослідження – розглянути особливості організації обліку заробітної плати та розробити рекомендації для її поліпшення. Завдання дослідження – розглянути основні етапи організації обліку розрахунків із персоналом. Об'єкт дослідження – організація обліку розрахунків із персоналом. Предмет дослідження – схема організації бухгалтерського обліку розрахунків з оплати праці.

Під організацією оплати праці розуміють правильне використання основних положень, які спрямовані на визначення розмірів оплати праці різних категорій працівників. Тобто дієвість обраної форми стимулювання праці визначається тим, наскільки повно вона виконує свої основні функції – відтворювальну, стимуляційну, регульовальну і соціальну.

Основними завданнями обліку праці і заробітної плати є: документальне оформлення відпрацьованого часу; контроль за використанням фонду оплати праці і премій; своєчасний та правильний

розподіл нарахованої заробітної плати і відрахувань на соціальне страхування за напрямами затрат у процесі визначення вартості продукції; здійснення розрахунків із заробітної плати; збір інформації і групування показників заробітної плати для складання бухгалтерської та статичної звітності.

Розрахунок заробітної плати є дуже важливою та трудомісткою роботою, яку потрібно виконати за короткий термін між наданням інформації та виплатою робітнику заробітної плати.

Тому заздалегідь підготовлений порядок обліку допоможе зекономити час. У процесі розробки наказу кожен головний бухгалтер намагається скласти його таким чином, щоб змусити бухгалтерію злагоджено працювати. Згідно із Законом України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" [6], для забезпечення ведення бухгалтерського обліку підприємство самостійно вибирає форми його організації, розробляє організаційну структуру, призначає відповідальних за ведення бухгалтерського обліку, затверджує форми первинних документів, графік документообігу тощо.

Документом, що визначає економічні, правові й організаційні основи оплати праці працівників, які перебувають у трудових відносинах на підставі трудового договору з підприємствами, установами, організаціями всіх форм власності та господарювання, а також з окремими громадянами, є Закон України "Про оплату праці" [7].

Згідно із Законом України "Про оплату праці" [7] організація оплати праці здійснюється на підставі: законодавчих та інших нормативних актів; генеральної угоди на державному рівні; галузевих та регіональних угод; колективних договорів; трудових договорів.

Оплата праці працівників, які перебувають у трудових відносинах із підприємствами, установами, організаціями, незалежно від форм власності й господарювання, регулюється, з одного боку, шляхом встановлення державного розміру мінімальної заробітної плати; норм, гарантій і компенсацій; умов і розмірів оплати праці працівників установ та організацій, які фінансує бюджет; умов і розмірів оплати праці керівників державних підприємств; оподаткування прибутків працівників; з іншого – угодами, які укладаються на державному, галузевому, регіональному рівнях і на підприємстві. Регулювання оплати праці на рівні підприємства передбачає розроблення, затвердження й застосування внутрішніх (локальних) нормативних документів, зокрема положень: про оплату праці, про преміювання за виконання виробничих завдань і функцій, про винагороду за підсумками роботи за рік тощо [3].

Ці положення розробляються відділом організації праці й заробітної плати та затверджуються, як правило, наказом керівника підприємства.

Згідно з установчими документами, підприємство розробляє штатний розпис – внутрішній нормативний документ, у якому викладено перелік посад (професій), передбачених на підприємстві, із зазначенням їх посадових окладів.

Розмір заробітної плати залежить від системи оплати праці (погодинна, відрядна, індивідуальна, бригадна) та врегульованих взаємовідносин підприємства з працівником. Застосовуються різні первинні документи, якими оформляються затрати праці і згідно з якими нараховується заробітна плата працівникам.

Підставою для нарахування заробітної плати за погодинної оплати служить табель обліку робочого часу, який є іменним списком працівників, до якого щоденно записуються дані про відпрацьований час у годинах, а в разі неявок – причини. Табельного обліку достатньо для нарахування зарплати в разі погодинної оплати.

Підставою для нарахування заробітної плати робітникам у разі відрядної оплати служать різні документи: наряди, маршрутні листи, рапорти (відомості) виробітку та деякі інші.

У разі відхилень від нормальних умов праці, тобто заміни матеріалів, що обробляються, роботи на іншому, ніж передбачене технологією, устаткуванні тощо, складаються доплатні листки або відомості на доплату.

Наприкінці місяця дані про виробіток і заробітну плату групуються й нагромаджуються: за особовими рахунками працівників, видами продукції, що вироблялася, чи робіт, що виконувалися, видами оплат. На підставі цих даних складаються розрахунково-платіжні або розрахункові й платіжні відомості, які виступають первинними документами для обліку розрахунків з оплати праці, а часто і як реєстри аналітичного обліку розрахунків з оплати праці. Потім дані переносяться в головну книгу та форму звітності № 1 (баланс).

Відсутність матеріального стимулювання та ефективної системи оплати праці призводить до великої різниці в оплаті праці спеціалістів різних підрозділів і однорідних спеціалістів на підприємствах одного регіону. Це стає причиною нестабільності роботи колективів, плінності кадрів, зростання матеріальних витрат, пов'язаних із навчанням нових працівників.

Питання нарахування заробітної плати, а також податкового, бухгалтерського статистичного обліку оплати праці посідають особливе місце в роботі бухгалтерії кожного підприємства. З одного боку, це пов'язано зі ставленням до таких питань власне працівників, для яких заробітна плата служить основним джерелом матеріальних благ. З іншого боку, суми, що спрямовуються підприємством на оплату праці, так чи інакше служать мірою, що визначає надходження податків і обов'язкових зборів до бюджету та цільових фондів [8].

Основою ефективної діяльності будь-якого суб'єкта господарювання виступає чітко налагоджена система урахування і контролю. Незалежно від форми власності фірмі необхідний бухгалтерський облік як основа, що підтверджує юридичну і фінансову обґрунтованість дій фірми, її взаємодії з органами державного управління та правопорядку і дотримання встановлених норм та правил.

Удосконалення організації заробітної плати на підприємствах має будуватися на оптимізації тарифного регулювання заробітної плати, до якої належать:

удосконалення тарифної системи шляхом встановлення співвідношень тарифних ставок залежно від рівня кваліфікації працівників;

запровадження гнучких форм і систем оплати праці, включаючи контрактну й безтарифну; розроблення внутрішньовиробничих тарифних умов оплати праці як чинників підвищення мотивувальної та стимуляційної ролі тарифних систем на підприємствах.

Бухгалтерський облік служить першоосновою ефективної господарської діяльності.

Таким чином, за результатами дослідження з метою забезпечення раціональної та ефективної системи організації обліку було запропоновано оптимізацію тарифного регулювання заробітної плати, адже це сприятиме підвищенню продуктивності праці та повному використанню робочого часу. Напрямами подальших досліджень даного питання є вивчення теоретичних та практичних аспектів процесу організації обліку із заробітної плати.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Чабанова Н. Організація бухгалтерського обліку / Н. Чабанова, Т. Чупир, В. Чупир. – Х. : Фактор, 2008. – 480 с. 2. Горицька Н. Виплата заробітної плати: строки і відповідальність / Н. Горицька // Заробітна плата. – 2010. – № 3. – С. 18–24. 3. Пилипенко А. А. Організація обліку і контролю : підручник / Пилипенко А. А., Отенко В. І. – Х. : ВД ХНЕУ, 2011. – 350 с. 4. Соломонов С. Системи преміювання: за категоріями робітників / С. Соломонов // Довідник економіста. – 2009. – № 12. – С. 75–78. 5. Ткаченко Н. Узагальнення методичних підходів до організації обліку оплати праці / Н. Ткаченко // Україна: аспекти праці. – 2010. – № 5. – С. 31–36. 6. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України № 996–XIV від 16.07.1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua. 7. Про оплату праці : Закон України № 108/95–ВР від 24.03.1995 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua. 9. Чабанова Н. В. Фінансова звітність підприємств : навч. посібн. / Н. В. Чабанова, Т. Я. Чупир, Ю. А. Василенко. – Х. : Фактор, 2009. – 444 с. 8. Сугоняко О. А. Аналіз фінансового стану підприємства і шляхи його оздоровлення / О. А. Сугоняко // Фінанси України. – 2010. – № 9. – С. 73–76.

УДК 657.421

Лактіонова Д. В.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ВИКОРИСТАННЯ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Анотація. Розглянуто проблемні питання організації обліку використання транспортних засобів, наведено пропозиції щодо усунення найбільш суттєвих недоліків існуючої системи обліку роботи транспортних засобів.

Аннотация. Рассмотрены проблемные вопросы относительно организации учета использования транспортных средств, приведены предложения относительно устранения наиболее существенных недостатков существующей системы учета работы транспортных средств.

Annotation. The paper discusses the problem questions in relation to the organization of accounting the usage of transport vehicles, the suggestions concerning the removing of the most substantial lacks in the existing system of accounting the work of transport vehicles.

Ключові слова: транспортні засоби, оперативний облік, інформаційні потоки.

Працюючи в ринкових умовах господарювання, підприємства, щоб уникнути поразки в конкурентній боротьбі, змушені раціонально застосувати всі свої ресурси. Оскільки основним джерелом інформації для цих цілей є бухгалтерський облік, то в ринкових умовах господарювання його дані використовуються більш активно і широко.

Велике значення в управлінні виробничою діяльністю кожного підприємства має поінформованість про наявність основних засобів та постійний контроль за їх ефективним використанням. Цьому сприяє добре побудований облік основних засобів, у тому числі й облік використання транспортних засобів.

Стрімкі зміни умов господарювання зумовлюють потребу в розробці нових підходів до організації обліку роботи транспортних засобів з метою підвищення її ефективності. Крім того, недосконалість нормативного забезпечення, дискусійність деяких теоретичних положень підкреслюють не-

обхідність розробки практичних, науково обґрунтованих рекомендацій стосовно вирішення зазначених у роботі проблем. Зважаючи на це, особливої актуальності набувають дослідження теоретичних і практичних аспектів організації обліку роботи транспортних засобів підприємств.

Питанням організації й пошуку шляхів ефективного використання автомобільного транспорту та аналізу його роботи присвячено багато наукових праць, серед яких найбільш відомими є розробки Є. Бузовського, М. Дем'яненка [1], В. Василенка, М. Вергуна, В. Власенка, С. Гольбрайха, Б. Геронімуса, В. Лінника, В. Котелянця, Є. Котлярова, Ю. Іванова, В. Моссаковського, С. Москаленка, О. Пилипченка, Л. Письмаченко, Н. Правдюк, М. Пугачова, М. Ходоша, А. Чернової, В. Яценка та інших вчених. Проблеми обліку роботи транспортних засобів досліджує обмежене коло авторів, серед яких найбільш вагомий внесок в удосконалення методики обліку транспортних засобів зробили такі вчені, як М. Білуха, Б. Савицький, В. Палій [2].

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та розробці практичних рекомендацій щодо вдосконалення організації обліку роботи транспортних засобів на підприємствах для забезпечення ефективного управління транспортною ланкою.

Для досягнення поставленої мети в роботі розв'язувались такі завдання: вивчити стан бухгалтерського обліку роботи транспортних засобів, визначити основні напрями його вдосконалення, розробити практичні рекомендації щодо їх упровадження.

Об'єктом дослідження є процес використання транспортних засобів, який підлягає відображенню в системі обліку, звітності та аналізу.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти організації обліку використання транспортних засобів на підприємствах України.

Побудова оперативного обліку підпорядковується потребам і вимогам управлінського персоналу, який є безпосереднім користувачем такої інформації. Для раціональної організації й ефективного управління транспортним процесом керівництву необхідна оперативна інформація про кількість придатних для використання транспортних засобів, потребу в транспортному обслуговуванні окремих виробничих підрозділів та про матеріально-технічне забезпечення транспортних робіт.

Виходячи з цього, основними завданнями організації обліку транспортних засобів на підприємствах є: визначення порядку формування інформаційних потоків залежно від методів і структури оперативного управління, раціональна організація документування інформації про потребу в транспортних засобах, наявність і технічний стан транспортних засобів, забезпеченість транспортних підрозділів основними виробничими запасами, прискорення процесу надходження, обробки й узагальнення інформації з метою оперативного визначення ефективних напрямів використання того чи іншого виду транспорту.

Раціонально побудувати будь-яку інформаційну систему неможливо без необхідної інформації. Основою системи інформаційного забезпечення роботи є дані первинного та оперативного обліку.

Первинні документи обліку наявності, використання та ліквідації транспортних засобів затверджені Наказом Міністерства статистики № 352 від 29.12.1995 р. До них належать:

03-1 "Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів", який застосовується для оформлення зарахування до складу основних засобів окремих об'єктів;

03-2 "Акт приймання-здачі відремонтованих, реконструйованих та модернізованих об'єктів", який підписується відповідним працівником відділу та представником організації (відділу), що проводила ремонт чи модернізацію основних засобів, і передається в бухгалтерію;

03-4 "Акт на списання автотранспортних засобів", що застосовується для оформлення списання легкового чи вантажного автомобіля, причепа тощо внаслідок їх повної ліквідації;

03-6 "Інвентарна картка обліку основних засобів", яка відкривається на кожен об'єкт основних засобів на підставі акта прийому-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів (ф. 03-1), технічної та іншої документації;

03-7 "Опис інвентарних карток по обліку основних засобів", який використовують для реєстрації інвентарних карток обліку основних засобів, записи в якому ведуться з огляду на класифікаційні групи (види) основних засобів;

03-8 "Картка обліку руху основних засобів", яка необхідна для обліку руху основних засобів за класифікаційними групами;

03-9 "Інвентарний список основних засобів", який використовують у місцях експлуатації основних засобів для обліку кожного об'єкта за матеріально відповідальними особами;

03-16 "Розрахунок амортизації по автотранспорту", що документує суму амортизації, нараховану у звітному періоді [2].

Таким чином, основні засоби, оформлені відповідними первинними документами, підлягають відображенню в бухгалтерському обліку, де відбувається їх узагальнення в синтетичних регістрах (журналах, головних книгах) і формах звітності з метою надання користувачам своєчасної, правдивої та достовірної інформації щодо надходження, використання й вибуття транспортних засобів підприємства.

Організація обліку використання саме транспортних засобів має проблеми: недосконалість форм первинних і нагромаджувальних документів, відсутність синтетичного рахунка з обліку допоміжних виробництв та транспортних послуг, відсутність єдиного методологічного підходу до відображення в системі обліку й звітності транспортних робіт, інформаційне узагальнення тільки за автомобільним видом транспорту, відсутність системи оперативного збору, нагромадження й обробки облікової інформації, відсутність програмного забезпечення оперативного обліку та аналізу роботи транспортних засобів, неможливість контролю за використанням транспортних засобів (наприклад, неможливість виявлення фактів використання транспортних засобів для особистих цілей).

Для одержання зведених даних про роботу транспортних засобів необхідна заздалегідь визначена система руху первинної облікової інформації у часі та просторі [3, с. 174].

З метою вирішення деяких проблем організації обліку використання транспортних засобів на підприємствах, які мають на балансі численний транспортний парк, необхідно сформуванню системи збору та обробки оперативної інформації з обліку їх використання для більшої достовірності даних, які необхідні внутрішнім користувачам для прийняття управлінських рішень. Таким чином, база даних бухгалтерського обліку формується шляхом надання виробничими підрозділами, до складу яких відносять склад паливно-мастильних матеріалів, склад запасних частин, ремонтно-механічні майстерні, машинний парк, автопарк, диспетчерсько-аналітичну групу, відділ допоміжного транспорту, нагромаджувальних документів:

- робочих таблиць із руху нафтопродуктів та запасних частин;
- робочих таблиць із формування витрат на утримання транспортних засобів;
- робочих таблиць із виробничих витрат з виконання транспортних робіт за їх видами;
- робочих таблиць із використання залученого транспорту та ін.

Наступним кроком в обробці даної інформації має бути формування зведених робочих таблиць, забезпечення аналітичного та синтетичного обліку використання транспортних засобів працівниками бухгалтерії та передача інформації до аналітичного центру підприємства, тобто безпосередньо користувачам, які відповідають за прийняття рішень.

Таким чином, чітке закріплення за функціональними підрозділами (виробничими підрозділами, бухгалтерією) складання певних первинних та нагромаджувальних документів може вирішити проблему відсутності системи оперативного збору, нагромадження й обробки облікової інформації щодо використання транспортних засобів.

Отже, в ході дослідження було розглянуто проблеми розвитку оперативного обліку використання транспортних засобів, формування інформаційного забезпечення поточного й оперативного аналізу використання транспортних засобів.

Слід зробити висновок, що ефективність прийняття управлінських рішень залежить від успішного виконання основних функцій управління – облікової та аналітичної, які є окремими галузями, але розвиваються як взаємопов'язані та взаємозалежні в єдиному інформаційному просторі. Вирішенню багатьох із цих проблем сприятиме розробка на підприємствах України системи формування й обробки оперативної інформації з обліку роботи транспортних засобів. В умовах розвитку інформаційних технологій вирішення зазначених проблем інформаційного забезпечення потреб управління транспортними засобами з огляду на їх використання повинне здійснюватись через створення єдиної інформаційної системи, що, у свою чергу, має стати напрямом подальшого дослідження.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Гнезділова О. М. Організація обліку наявності та використання транспортних засобів в авто-транспортних підприємствах / О. М. Гнезділова // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2005. – № 4. – С. 53–57. 2. Наказ Міністерства статистики № 352 від 29.12.1995 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.uazakon.com/documents/date_5y/pg_inlwe/index.htm 3. Організація обліку і контролю : підручник. –Х. : ІНЖЕК, 2005. – 424 с. 4. Гнезділова О. М. Організація обліку та аналізу роботи транспортних засобів аграрних підприємств : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук / О. М. Гнезділова. – К., 2006.

УДК 657.36

Логвінов Б. Ю.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTI

Анотація. Розглянуто сутність поняття "дебіторська заборгованість", особливості оцінки та розкриття інформації щодо обліку дебіторської заборгованості на підприємстві, наведено рекомендації керівникам підприємств для отримання повної та своєчасної інформації про обсяги дебіторської заборгованості.

© Логвінов Б. Ю., 2013

Аннотация. Рассмотрены сущность понятия "дебиторская задолженность", особенности оценки и раскрытия информации по учету дебиторской задолженности на предприятии, представлены рекомендации руководителям предприятий для получения полной и своевременной информации об объемах дебиторской задолженности.

Annotation. The essence of "accounts receivable" concept, the features of assessment and disclosure of recording the accounts receivable at an enterprise, and recommendations for business managers to get full and timely information on the amount of accounts receivable are discussed.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, резерв сумнівних боргів, платоспроможність.

У ринкових умовах господарювання наявність у підприємства значних розмірів дебіторської заборгованості знижує ліквідність його активів, негативно впливає на фінансову платоспроможність, а також відволікає зайві грошові кошти [1].

Дебіторська заборгованість є особливим видом активів, що визначає права підприємства на отримання від контрагентів грошових коштів. Тому в більшості випадків поточну дебіторську заборгованість відносять до монетарних активів. Вона становить фіксовану суму загальної купівельної спроможності грошової одиниці, що призначена та доступна для використання в період до дванадцяти місяців або одного операційного циклу. Від дотримання умов її визнання, достовірності оцінки та своєчасності погашення залежить рівень платоспроможності підприємства.

Дослідженням цієї проблеми займалися українські вчені, такі, як: Ф. Бутинець [1], В. Городянська [2], С. Голов, Костюченко [3], І. Кравченко, та зарубіжні автори – С. Грей, Б. Нідлз, Д. Кізо, Т. Уорфілд, Р. Ентоні, М. Ван Бреда.

Метою статті є інтерпретація дебіторської заборгованості, визначення концептуальних основ її визнання й особливостей оцінки на дату первинної реєстрації та на дату балансу.

Завдання статті – аналіз класифікації дебіторської заборгованості згідно з П(С)БО 10 "Дебіторська заборгованість"; розроблення методичних підходів для покращення обліку дебіторської заборгованості.

Об'єктом дослідження є особливості організації дебіторської заборгованості, їх проблеми та перспективи.

Предметом дослідження є теоретичні та прикладні засади формування, закономірності організації обліку дебіторської заборгованості.

В обліку інформація щодо дебіторської заборгованості та розкриття її у фінансовій звітності підприємства формується згідно з П(С)БО 10 "Дебіторська заборгованість".

Дебіторська заборгованість – це сума заборгованості дебіторів на певну дату. Визначається активом у разі, якщо виконуються такі умови: існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигід, сума дебіторської заборгованості може бути достовірно визначена [4].

Поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги визначається активом одночасно з визначенням доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг у разі наявності таких умов: покупцеві передані ризики й вигоди, пов'язані з правом на продукцію, підприємство не здійснює надалі управління та контроль за реалізованою продукцією [3].

При цьому слід ураховувати особливості оцінки та розкриття інформації щодо обліку дебіторської заборгованості, які регулюються іншими положеннями бухгалтерського обліку. Для організації обліку розрахунків з дебіторами на підприємстві треба визначитися з її класифікацією згідно з чинним законодавством. Так, обов'язковим в Україні є поділ дебіторської заборгованості відповідно до П(С)БО 10 на довгострокову та поточну, який залежить від нормального операційного циклу і терміну погашення заборгованості.

Довгострокова дебіторська заборгованість – це сума дебіторської заборгованості фізичних та юридичних осіб, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу [4].

Поточна дебіторська заборгованість – це сума дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу [2].

Довгострокову та поточну дебіторську заборгованість згідно з П(С)БО 2 відображають у ф. № 1 у складі активів Балансу підприємства: довгострокову – в розділі I "Необоротні активи", а поточну в розділі II активу Балансу "Оборотні активи".

Дебіторську заборгованість відповідно до П(С)БО 10 і залежно від платоспроможності дебіторів також поділяються на сумнівну та безнадійну.

Сумнівна дебіторська заборгованість визначається, якщо своєчасність здійснення розрахунків за поточною дебіторською заборгованістю за продукцію, товари, роботи, послуги порушилася з різних причин або не була виконана у визначені договорами терміни, тобто невпевненість щодо її погашення боржником.

Безнадійна дебіторська заборгованість визначається та відображається в обліку, якщо існує впевненість підприємства щодо неповернення її боржником або за нею минув строк позивної давності.

Виникнення на підприємстві дебіторської заборгованості здійснюється відповідно до принципу нарахування. За цим принципом відвантаження товарів (виконання робіт, надання послуг) покупцю за умовами договору купівлі-продажу вважається подією, згідно з якою у продавця виникають валовий дохід та поточна дебіторська заборгованість у разі відсутності негайної оплати [1].

Дебіторська заборгованість як складова елементу у фінансовій звітності активу має визначатися й відображатися у Звіті про фінансові результати у грошовій сумі.

Грошова сума, за якою має визнаватися і відображатися дебіторська заборгованість, визначається з урахуванням таких чинників: оцінки дебіторської заборгованості у поточному обліку та оцінки дебіторської заборгованості у фінансових звітах.

Оцінка дебіторської заборгованості у поточному обліку ґрунтується на первісній вартості. Первісна вартість дебіторської заборгованості за реалізовану продукцію (товари) наближена до її справедливої вартості, а різниця, яка виникає між ними, є незначною.

Разом з тим в окремих випадках сума доходу може не збігатися зі справедливою вартістю реалізованої продукції, товарів, робіт та послуг. Так, якщо продукція реалізована з торговельною знижкою або зі знижкою з обсягу, дохід визначається за меншою сумою, ніж справедлива вартість.

Виходячи з цього, первісна вартість дебіторської заборгованості за реалізовану продукцію буде залежати від надання покупцю знижок після реалізації, надання покупцю торговельної знижки або знижок з обсягу до дати реалізації, повернення товарів від покупців [3]. У цілому під час організації та ведення обліку дебіторської заборгованості бухгалтерії підприємства необхідно при здійсненні обліку поточної дебіторської заборгованості визначати величину резерву сумнівних боргів і включати до підсумку балансу розмір заборгованості за чистою реалізаційною вартістю, тобто за вирахуванням величини резерву сумнівних боргів.

Таким чином, керівнику підприємства з метою отримання повної та оперативної інформації щодо різних видів дебіторської заборгованості слід порекомендувати:

1) для заборгованості, яка складає значну частку у структурі обігових коштів, забезпечити організацію обліку дебіторської заборгованості із залученням відповідних програмних продуктів, наприклад, "1С Підприємство" або "Парус";

2) зробити обов'язковим аналітичний облік за видами дебіторів у наказі "Про облікову політику";

3) вимагати від аналітичного відділу підприємства систематичного аналізу даних за виплатами, робити певні висновки щодо тенденцій погашення заборгованостей за видами дебіторів;

4) створити прогнози та плани оплати боргів дебіторами на поточний і наступний роки, щомісячно ознайомлюватись зі станом погашення боргів.

Організація обліку дебіторської заборгованості на підприємстві будь-якої форми власності має велике значення, оскільки сприяє впорядкуванню інформації, прозорості та достовірності даних із розрахункових операцій за борговими правами з дебіторами.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник / Ф. Ф. Бутинець, А. М. Герасимович ; за ред. Ф. Ф. Бутинця. – 7-ме вид., доп. і перероб. – Житомир : Рута, 2008. – 832 с. 2. Городянська Л. Особливості організації обліку дебіторської заборгованості на підприємстві / Л. Городянська // Бухгалтерський облік і аудит. – 2007. – № 6. – С. 9–16. 3. Костюченко В. Облік дебіторської заборгованості / В. Костюченко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2010. – № 7. – С. 2–9. 4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 10 "Дебіторська заборгованість", затверджено Наказом Міністерства фінансів України № 237 від 08.10.1999 р. // Все про бухгалтерський облік. – 2009. – С. 28–30.

УДК 657.421

Царенко І. М.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ І ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Визначено роль виробничих запасів на українських підприємствах, зосереджено увагу на актуальних та особливо проблемних питаннях організації обліку й контролю запасів підприємства, а також окреслено можливі шляхи їх вирішення в умовах сучасного господарювання.

© Царенко І. М., 2013

Аннотация. Определена роль производственных запасов на украинских предприятиях, сосредоточено внимание на актуальных и особенно проблемных вопросах организации учета и контроля запасов предприятия, а также выделены возможные пути их решения в условиях современного хозяйствования.

Annotation. The role of inventories in Ukrainian enterprises, problem aspects of accounting and company inventory control are determined, their possible solutions in today's economy are also highlighted.

Ключові слова: організація, облік запасів, поточний контроль, ефективність виробництва.

Трансформаційні перетворення економіки України вимагають від вітчизняних підприємств пошуку шляхів підвищення ефективності їх діяльності, вдосконалення організації їх обліку й контролю, в тому числі вдосконалення напрямів роботи з матеріальними ресурсами підприємства.

Одним із видів ресурсів підприємства виступають запаси. Будь-яке підприємство намагається максимально уважно будувати політику ефективного управління запасами, адже вони є основою підтримання виробничого процесу. Становлячи переважну частину активів підприємства, запаси відіграють вагомую роль у формуванні структури витрат підприємств, а їх вартість суттєво впливає на рівень рентабельності виробництва. Водночас формування достовірної інформації про наявність та рух виробничих запасів і правильне ведення бухгалтерського обліку їх вартості забезпечують достовірність фінансової звітності. У зв'язку з цим питання вдосконалення бухгалтерського обліку виробничих запасів є актуальними [1].

Досліджувані питання проблем організації і ведення бухгалтерського обліку виробничих запасів розглядалися в роботах таких вчених та фахівців, як: Білуха Н. Т. [1], Новодворська В. В. [2], Чебанова Н. В. [3], Глібка О. В., Голов С. Ф., Дарманська Г. О., Михалевич С. Г., Мурашко О. В., Пушкар М. С., Рибалко О. М. [4], Сайко О. В., Бутинець Ф. Ф. [5] та ін.

Метою даного дослідження є вдосконалення діючої практики організації обліку виробничих запасів на підприємствах України. Об'єктом даної роботи є організація обліку на підприємстві. У свою чергу, предметом дослідження є організація обліку та контролю за виробничими запасами підприємства.

Вивчаючи дослідження з питань організації обліку запасів, можна стверджувати, що значна кількість теоретичних положень і питань обліку даних ресурсів потребують подальшого опрацювання. У свою чергу, розв'язання цих питань сприятиме виходу на якісно новий рівень побудови обліку виробничих запасів, значно підвищить їх роль в управлінні підприємством.

На основі вивчення матеріалів та власних міркувань варто виокремити такі негативні аспекти, притаманні обліково-аналітичній роботі з виробничими запасами, як: складність та неоднозначність аспектів визначення справедливої вартості запасів, застосування підприємствами застарілих галузевих нормативно-правових актів з обліку і контролю за виробничими запасами, низький рівень оперативності інформаційного забезпечення управління виробничими запасами підприємства, відсутність комплексного поєднання даних усіх видів обліку підприємства для забезпечення керівництва підприємства необхідною управлінською інформацією; невідповідний рівень, а найчастіше і взагалі відсутність, контролю та оперативного регулювання процесів утворення запасів, обмеженість контролю за використанням виробничих запасів ретроспективним контролем за фактичною собівартістю та ін. [2; 3].

На основі цього можна стверджувати, що потенціал підвищення ефективності функціонування виробничих запасів у сучасних умовах господарювання полягає в удосконаленні організації їх бухгалтерського обліку і контролю. Реалізація даного потенціалу, крім того, забезпечить удосконалення обліково-аналітичного управління виробничими запасами й підсилить точність, достовірність та правильність їх обліку.

У зв'язку з цим для вирішення зазначених проблем науковцями запропоновані такі організаційні заходи:

1. Рибалко О. М. переконаний у доцільності підвищення оперативності інформаційного забезпечення управління виробничими запасами підприємства. На його думку, це можна здійснити шляхом удосконалення організації оперативного і складського обліку запасів, а саме раціоналізацією форм документів, документообігу й усієї системи оформлення, реєстрації й обробки документів, усунення дублювання інформації в різних документах, уніфікації форм документів, регламентування обсягу і строків їхньої передачі на обробку [4].

2. Білуха Н. Т. вважає важливою чітку організацію обліково-контрольних процедур руху запасів підприємства. Для забезпечення зберігання виробничих запасів, правильного приймання, зберігання й відпущення цінностей велике значення має наявність на підприємстві в достатній кількості складських приміщень, оснащених ваговими і вимірвальними приладами, мірною тарою, іншими пристроями [1].

3. Бутинець Ф. Ф. наполягає на тому, що організація лише виваженої аналітично-моніторингової роботи із запасами на кожному підприємстві, а саме оцінка ефективності управління запасами, аналіз обсягів запасів у динаміці та чинників, що вплинули на їх зміну, аналіз впливу рівня цін тощо, допоможе суттєво скоротити коло проблемних питань [5].

У свою чергу, автором узагальнено та запропоновано такі організаційні заходи:

1) використання науково обґрунтованих, орієнтованих на сучасні умови ринкових перетворень механізмів нормування та планування запасів із застосуванням експертних та економіко-математичних методів;

2) упровадження ефективних форм попереднього й поточного контролю за дотриманням норм запасів і витратами матеріальних ресурсів, необхідність приділяти більше уваги підвищенню вірогідності оперативного обліку руху напівфабрикатів, комплектуючих виробів, деталей і вузлів у виробництві. Дані бухгалтерського обліку повинні містити інформацію для знаходження резервів зниження собівартості продукції щодо раціонального використання матеріалів, зниження норм витрат, забезпечення належного зберігання;

3) вирішення як організаційних, так і методичних питань повинне ґрунтуватися на використанні можливостей сучасних комп'ютерних технологій. При цьому найбільш ефективною є організація вирішення таких завдань у комплексній системі керування підприємством.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що реалізація перелічених напрямів удосконалення організації обліку запасів підприємствами приведе до значного підвищення результативності їх фінансово-економічної діяльності.

Отже, вирішення комплексу суперечливих та дискусійних питань обліково-аналітичного управління виробничими запасами є актуальним для підприємств України і потребує подальших досліджень з метою створення передумов для формування більш ефективної обліково-управлінської моделі.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Білуха Н. Т. Теорія бухгалтерського обліку : підручник / Н. Т. Білуха. – К., 2000. – 346 с. 2. Новодворська В. В. До питання обліку виробничих запасів / В. В. Новодворська [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.intkonf.org>. 3. Чебанова Н. В. Бухгалтерський фінансовий облік : посібник / Н. В. Чебанова, Ю. А. Василенко. – К. : Видавничий центр "Академія", 2002. – 672 с. 4. Рибалко О. М. Вдосконалення обліку виробничих запасів / О. М. Рибалко // Держава і регіони. Серія "Економіка та підприємництво". – 2008. – № 3. – С. 210–215. 5. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник для студентів спеціальності "Облік і аудит" вищих навчальних закладів / Ф. Ф. Бутинець. – [5-те вид., перероб. і доп.]. – Житомир : ПП "Рута", 2003.

УДК 657.37:005.53

Белова Ю. О.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

МІСЦЕ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В СИСТЕМІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ

Анотація. Визначено місце фінансової звітності в системі інформаційного забезпечення прийняття рішень, розглянуто основні аспекти складання фінансової звітності, виявлено недоліки та окреслено напрями вдосконалення засад складання фінансової звітності для цілей інформаційного забезпечення прийняття рішень.

Аннотация. Определено место финансовой отчетности в системе информационного обеспечения принятия решений, рассмотрены основные аспекты составления финансовой отчетности, выявлены недостатки и очерчены направления усовершенствования основ составления финансовой отчетности для целей информационного обеспечения принятия решений.

Annotation. The paper defines the place of financial statements in the system of information support of decision-making, discusses the main aspects of drawing up the financial statements, reveals the shortcomings and outlines the directions of improving the bases of drawing up the financial statements for information support of decision-making.

Ключові слова: фінансова звітність, інформаційне забезпечення, користувачі фінансової звітності.

Сучасний розвиток ринкових відносин та економічної співпраці між суб'єктами господарювання характеризується зростанням вимог користувачів до якості інформаційного забезпечення. Це пов'язано з тим, що економічна ефективність обґрунтування та прийняття рішень визначається якісними характеристиками використаних джерел інформації. Однак сьогодні показники фінансової звітності не повною мірою придатні для прийняття рішень, не відповідають інформаційним потребам користувачів та якісним характеристикам звітної інформації. Для вирішення зазначених проблем

© Белова Ю. О., 2013

фінансову звітність як основу інформаційного забезпечення прийняття рішень необхідно розвивати в напрямі покращення механізму інформаційного обміну між зацікавленими користувачами та підприємством. Саме тому актуальними є дослідження, спрямовані на підвищення інформативності фінансової звітності та релевантності у процесі інформаційного забезпечення прийняття рішень.

Міжнародний досвід удосконалення теоретичних основ підготовки фінансової звітності розглянуто у працях Бланка І. О., Ю. Бріггема, Джеймса К. Ван Хорна [1], Джона М. Ваховича, Л. Гапенські, Голова С. Ф., Хендріксена Е. С., Ф. Хоудхурі та ін. Вагомий внесок у розробку теоретичних, організаційно-методичних та методологічних положень щодо вдосконалення процесу складання фінансової звітності здійснили такі вчені, як: Білуха М. Т., Брадул О. М., Бутинець Ф. Ф., Крупка Я. Д., Кужельний М. В., Кузьмінський А. М., Кучеренко Т. В. [2], Лінник В. Г., Лучко М. Р., Малюга Н. М., Мних Е. В., Нападівська Л. В., Остап'юк М. Я., Палій В. Ф. та ін.

Метою дослідження є розгляд теоретичних та організаційно-методичних аспектів складання фінансової звітності і розробка на цій основі рекомендацій щодо вдосконалення засад складання фінансової звітності для цілей інформаційного забезпечення прийняття рішень. Об'єктом дослідження є процес складання фінансової звітності підприємства та аналіз її показників. Предметом дослідження є комплекс теоретичних, організаційно-методичних положень і практика складання фінансової звітності підприємства та її аналіз у системі інформаційного забезпечення прийняття рішень.

Визначальність та підсистемність фінансової звітності у системі бухгалтерського обліку забезпечуються глобалізацією світового ринкового середовища, появою транснаціональних компаній, розвитком міжнародного фондового ринку та іншими сучасними глобальними ринковими перетвореннями світового господарства.

Мотивована розвитком глобальної економіки фінансова звітність базується на фундаментальних обмеженнях, допущеннях і вимогах, що у сукупності проявилися у встановлених принципах фінансової звітності, котрі регулюють порядок складання і надання повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства.

Загальні вимоги до фінансової звітності викладено у статтях 11 – 14 Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність" [3] та у П(С)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності", згідно з якими фінансова звітність – це бухгалтерська звітність, яка містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період [4]. Вона містить узагальнені і взаємопов'язані показники про стан та використання основних та оборотних засобів, про джерела формування цих засобів, фінансові результати і напрями використання прибутку.

За своїм призначенням фінансова звітність є інформаційним ресурсом і основним первинним носієм важливої облікової інформації для користувачів. Як об'єкт аналітичної діяльності вона використовується ними для прогнозування сценарію розвитку підприємства й прийняття адекватних економічних рішень. І. Капучак і А. Хмелевська вказують, що фінансова звітність є основним елементом інформаційного забезпечення управління діяльністю підприємства, економічними та виробничими процесами на ньому [5, с. 30], оскільки забезпечує інформаційні потреби суб'єктів господарювання щодо придбання, продажу та володіння цінними паперами, корпоративними правами, оцінки якості управління, розподілу власності та заробленого прибутку, діагностики фінансової стійкості підприємства, визначення його здатності своєчасно виконувати зобов'язання перед кредиторами.

Авторитетні американські науковці З. Боді та Р. Мертон у праці "Фінанси" виокремлюють важливі економічні функції фінансової звітності. Фінансова звітність надає власникам і кредиторам інформацію про поточний фінансовий стан та ефективність господарської діяльності підприємства за звітний період, є зручним інструментом управління. На її основі можна розробляти головні цільові показники ефективності підприємства, створювати зручні шаблони-моделі для фінансового планування, а також регулювати й обмежувати фінансову політику менеджменту в процесі залучення зовнішніх джерел фінансування, оптимізації структури капіталу, забезпечення стійкості й платоспроможності підприємства у довгостроковій перспективі [6, с. 111–112].

Розкриття інформації у звітності визначається масштабною оперування звітними даними зацікавлених економічних осіб, а зміст принципів фінансової звітності зводиться не стільки до буквального дотримання вимог МСФЗ та П(С)БО, скільки до надання дохідливих, доречних, достовірних та зрівняних показників, що відповідають інформаційним очікуванням учасників бізнесу. Процес прийняття рішень на основі показників фінансової звітності ускладнюється тим, що вони не відображають повною мірою об'єктивного фінансового стану, результатів діяльності та іншої важливої інформації про діяльність підприємства, опрацьовуються з порушенням принципів підготовки фінансової звітності, не відповідають якісним характеристикам та вимогам зовнішніх користувачів до звітної інформації. У таких умовах як ефективне управління господарською діяльністю підприємства, так і прийняття дієвих рішень зовнішніми користувачами фінансової звітності неможливі без достовірності інформаційно-аналітичного забезпечення [7].

На думку автора, застосування нових моделей дослідження фінансової звітності дозволить забезпечити системний і комплексний підхід до розробки пропозицій щодо вдосконалення теоретико-організаційних засад складання фінансової звітності, що сприяє підвищенню ролі фінансової звітності в системі інформаційного забезпечення прийняття рішень зовнішніми користувачами.

Таким чином, можна зробити висновок, що відсутність розроблених методик щодо інформаційного забезпечення прийняття рішень на основі інформації, що міститься у фінансовій звітності, свідчить про необхідність удосконалення нормативних та методичних засад складання фінансової звітності, роз-

криття інформації у фінансовій звітності, яка буде задовольняти потреби користувачів, перетворюючи її таким чином на адекватне джерело інформаційного забезпечення прийняття рішень.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Хорин А. Н. Рыночно ориентированная финансовая отчетность: баланс корпоративного капитала / А. Н. Хорин // Бухгалтерский учет. – 2009. – № 15. – С. 39–44. 2. Кучеренко Т. Фінансова звітність як складова економічних наук / Т. Кучеренко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – № 9. – С. 21–29. 3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України № 996–XIV від 16 липня 1999 року зі змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>. 4. П(С)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>. 5. Капучак І. О. Систематизація принципів організації обліку та складання фінансової звітності / І. О. Капучак, А. В. Хмелевська // Економічні науки. – 2009. – № 2. – С. 26 – 30. 6. Боди З. Финансы : [учебн. пособ.] / З. Боди, Р. Мертон ; пер. с англ. – М. : Вильямс, 2008. – 592 с. 7. Чебанова Н. В. Фінансова звітність підприємств : [навч. посібн.] / Н. В. Чебанова, Т. Я. Чупир, Ю. А. Василенко. – Х. : Фактор, 2006. – 444 с.

УДК 657.1:006.35 (100)

Аліфіренко А. Д.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ЗА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ

Анотація. Розглянуто необхідність запровадження бухгалтерського обліку за МСФЗ на підприємствах України та проблеми, що виникають за таких умов. Вивчено переваги, які матимуть акціонерні товариства, якщо вони подаватимуть фінансову звітність за міжнародними стандартами.

Аннотация. Рассмотрена необходимость внедрения бухгалтерского учета по МСФО на предприятиях Украины и проблемы, возникающие при таких условиях. Изучены преимущества, которые будут иметь акционерные общества, если они будут подавать финансовую отчетность по международным стандартам.

Annotation. The article discusses the necessity of implementation of accounting under IFRS in Ukraine and the problems that arise under such circumstances. The benefits the joint stock companies will have, if they submit financial statements according to international standards, are studied.

Ключові слова: Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ), Положення (стандарти) бухгалтерського обліку (П(С)БО), інтеграція, бухгалтерський облік, фінансова звітність.

В останні роки в Україні відбуваються складні процеси реформування бухгалтерського обліку, що пов'язані зі змінами в законодавстві. Відносно новим напрямом організації бухгалтерського обліку є його здійснення за міжнародними стандартами. Дане нововведення є одним із етапів глобалізації економічної діяльності в нашій країні на шляху до Євроінтеграції. Відображення фінансових результатів відповідно до даних стандартів забезпечить прозорість діяльності підприємств для іноземних інвесторів. Проте облік за міжнародними стандартами викликає ряд проблем на шляху до їх застосування на підприємствах України, тому вивчення даного питання є актуальним.

Використання міжнародних стандартів в організації бухгалтерського обліку на підприємствах України викликає певні проблеми. Питанням адаптації національних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності України до міжнародних приділяли увагу такі відомі вітчизняні вчені, як: М. Білуха [1], Н. Дорош, М. Кужельний, М. Малік, Ф. Бутинець [2] та ін. Незважаючи на те що сьогодні існує значна кількість праць з даного питання, нещодавні зміни в законодавстві потребують більш детального його вивчення.

Метою дослідження є вивчення проблем, що виникають у результаті впровадження бухгалтерського обліку за міжнародними стандартами.

Об'єктом дослідження є організація обліку на підприємстві.

Предметом дослідження є організація обліку за міжнародними стандартами на підприємствах України.

Упровадження організації бухгалтерського обліку на підприємствах України за Міжнародними стандартами фінансової звітності (далі – МСФЗ) є одним із інтеграційних процесів.

МСФЗ – це ефективний інструмент підвищення прозорості та зрозумілості інформації, яка розкриває діяльність суб'єктів господарювання, створює достовірну базу для визначення доходів і витрат, оцінювання активів та зобов'язань [3].

Необхідність розроблення міжнародних стандартів викликана процесом уніфікації наявних національних вимог і правил ведення обліку та складання звітності в різних країнах. Те, що закладене в основу системи МСФЗ, є результатом домовленостей між представниками різних систем ведення бухгалтерського обліку, передусім країн – членів Комітету МСФЗ. Це, у свою чергу, спричинило те, що міжнародні стандарти передбачають основний і альтернативний підходи до визнання та оцінювання активів, зобов'язань і капіталу в низці випадків, залишаючи можливість тієї або іншої облікової політики, що використовується в тій або іншій країні, без створення єдиних вимог до складання звітності, яку дійсно можна було б порівняти.

В Україні відбулися значні зрушення в запровадженні МСФЗ завдяки внесенню змін до Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні", що передбачають їх застосування, якщо це не суперечить даному закону. Відповідно до статті 12 зазначеного Закону, складати фінансову звітність та консолідовану фінансову звітність за міжнародними стандартами мають публічні акціонерні товариства, банки, страховики, а також підприємства, які провадять господарську діяльність за видами, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України. Усі інші підприємства самостійно визначають доцільність застосування МСФЗ для складання фінансової звітності та консолідованої фінансової звітності [4].

Проте все не так просто, як може здаватися на перший погляд. Застосування МСФЗ в Україні має свої проблеми. Їх можна поділити на дві групи: перша група – проблеми методологічного характеру, друга – організаційного. Розглянемо детальніше складові даних груп у таблиці.

Таблиця

Проблеми впровадження МСФЗ в Україні

Група проблем	Проблема
Методологічного характеру	Неузгоджені норми податкового законодавства з МСФЗ
	Людський фактор – у випадку формування звітності та недостатності пояснень в МСФЗ
	Національні стандарти підпорядковані податковій системі
Організаційного характеру	Необхідність вибору структур, що будуть здійснювати реформування
	Відсутні структури, які б взаємодіяли з Комітетом МСФЗ
	Проблеми організації контролю за впровадженням та застосуванням МСФЗ

Проблеми методологічного характеру пов'язані з необхідністю ухвалити рішення щодо включення МСФЗ в національну нормативну базу бухгалтерського обліку чи необхідність піти шляхом розробки національних стандартів, що не будуть суперечити МСФЗ. Проблеми організаційного характеру пов'язані з вибором шляху реформування. Вони полягають у пошуку відповідей на запитання: хто повинен здійснювати реформування обліку шляхом розробки та ухвалення відповідних нормативних актів, хто має впроваджувати їх у повсякденну практику бухгалтера, хто повинен нести відповідальність за ефективність цього процесу. Інакше кажучи, вирішення організаційних проблем передбачає вибір варіанта регулювання бухгалтерського обліку в країні: державного або професійного. Вивчення міжнародного досвіду свідчить про те, що багато в чому цей вибір залежить від рівня економічного розвитку країни, соціально-політичної ситуації, національних традицій.

Також важливо правильно організувати облік за МСФЗ на підприємствах шляхом проведення ряду узгоджень, що відобразатимуть перехід від українських стандартів бухгалтерського обліку до МСФЗ. Здійснити це можна за допомогою складання трансформаційних таблиць, що відображають зміну методології обліку та оцінок. Отже, процес переходу до МСФЗ займатиме немало часу у зв'язку із залученням спеціалістів та вимагатиме значних капіталовкладень.

Суттєві відмінності між національними та міжнародними стандартами ускладнюють бухгалтерський облік, тому потребують перенавчання бухгалтера і зміну облікового процесу за такими питаннями:

- а) у системі МСФЗ, на відміну від П(С)БО, не існує визначеної форми бухгалтерської звітності;
- б) у МСФЗ, на відміну від П(С)БО, передбачено два варіанти подання звіту про зміни капіталу: звіт, що показує всі зміни в капіталі; звіт, що не включає операції з акціонерами за вкладами в капітал і виплатою дивідендів;

Для відкритих акціонерних товариств, підприємств-емітентів облігацій, банків і фінансових організацій необхідне залучення додаткових джерел капіталу та партнерів у бізнесі, які допоможуть забезпечити економічне зростання і подальший розвиток підприємства.

Незважаючи на ряд недоліків, застосування МСФЗ для складання фінансової звітності має ряд переваг, а саме:

можливість отримання необхідної інформації для прийняття управлінських рішень;
забезпечення порівнянності звітності з іншими організаціями, незалежно від того, резидентом якої країни вони є і на якій території здійснюють господарську діяльність;
можливість залучення іноземних інвестицій і позик, а також виходу на зарубіжні ринки;
престиж, більша довіра з боку потенційних партнерів;
у багатьох випадках велика надійність інформації;
прозорість інформації, що забезпечується шляхом дотримання правил її складання, а також численними поясненнями до звітності [5, с. 25].

Таким чином, бухгалтерський облік за міжнародними стандартами, за умови врахування та подолання наявних недоліків, дозволить зробити звітність підприємств зрозумілою для іноземних інвесторів. У результаті цього з'явиться можливість забезпечити обсяги інвестицій для їх розвитку. Отже, інтеграційні процеси в нашій країні сприятимуть економічному зростанню окремих галузей та підприємств, що є позитивним і для економіки в цілому.

Напрямами подальших досліджень у даній темі можуть бути проблеми, що виникають в окремих напрямах облікової політики відповідно до міжнародних стандартів.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Білуха М. Т. Теорія бухгалтерського обліку : підручник / М. Т. Білуха. – К., 2000. – 690 с. 2. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник / Ф. Ф. Бутинець, О. С. Бородин та ін. ; під ред. Ф. Ф. Бутинця. – 2-ге вид. – Житомир : Рута, 2000. – 608 с. 3. Стратегія застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні : Розпорядження КМУ № 911-р від 24 жовтня 2007 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua. 4. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/>. 5. Ловінська Л. Г. Бухгалтерський облік – інформаційне підґрунтя євроінтеграційних процесів в Україні / Л. Г. Ловінська // Економіка и управление. – 2009. – № 1. – С. 23–28.

УДК 657.36

Петреченко Н. С.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ПОНЯТТЯ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ В ОБЛІКУ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Розглянуто поняття "зобов'язання", "кредиторська заборгованість" та "позика". Подано основні види кредиторської заборгованості як об'єкти обліку та різницю між позикою і кредитом за Цивільним та Податковим кодексами. Запропоновано варіанти забезпечення погашення заборгованості.

Аннотация. Рассмотрены понятия "обязательство", "кредиторская задолженность" и "заем". Представлены основные виды кредиторской задолженности как объекты учета и разница между займом и кредитом по Гражданскому и Налоговому кодексам. Предложены варианты обеспечения погашения задолженности.

Annotation. The article deals with the concepts of "responsibility", "accounts payable" and "loan". Also the main types of accounts payable as accounting objects, and the difference between the loan and the credit according to Civil and Tax Codes are presented. The variants of providing debts redemption are offered.

Ключові слова: зобов'язання, кредиторська заборгованість, кредит, позика, види кредиторської заборгованості.

У кризових умовах господарювання для багатьох підприємств важливою проблемою економічного розвитку є нестача оборотного капіталу, яка супроводжується низьким рівнем його використання. Важливим джерелом формування активів суб'єктів господарювання виступають позики. Проте слід зазначити, що банківські кредити є не завжди виправданими, тому підприємству, насамперед, потрібно об'єктивно оцінити потребу в них. Тому дослідження кредиторської заборгованості як важливого чинника підвищення ефективності функціонування підприємства та забезпечення її погашення набуває особливої актуальності.

© Петреченко Н. С., 2013

У разі розширення діяльності необхідно залучати додаткові кошти. Одним із варіантів їх залучення є позика. Теоретичні та практичні основи позикових ресурсів вивчалися: Загороднім А. Г. [1], Говорушко Т. А., Грачовою Р. Е., Головом С. Ф. [2], Задорожним З. В. Проте в їх роботах не відображено дане питання відповідно до змін у чинному законодавстві.

Метою дослідження є вивчення поняття кредиторської заборгованості підприємства через кредит.

Об'єктом дослідження є організація бухгалтерського обліку на підприємстві.

Предметом дослідження є облік кредиторської заборгованості.

У процесі діяльності підприємства за тих чи інших умов у нього виникають зобов'язання, які воно має виконати в установлені строки. Для забезпечення їх виплати та ефективних напрямів використання необхідно здійснювати контроль за своєчасністю платежів та правильністю обліку.

Законом України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" визначено, що зобов'язання – це заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди [3].

На думку Загородного А. Г., зобов'язання – це правовідносини, відповідно до яких одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь іншої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, сплатити кошти) або утриматися від такої дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання зобов'язання [1, с. 220].

Зобов'язання визнають, якщо його оцінка може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигід у майбутньому внаслідок його погашення. Якщо на дату балансу раніше визнане зобов'язання не підлягає погашенню, то його суму зараховують до складу доходу звітного періоду [3]. Унаслідок отримання кредитів, які є видом зобов'язань, виникає кредиторська заборгованість. Кредиторська заборгованість – це тимчасово залучені суб'єктом у власне користування грошові кошти, які підлягають поверненню юридичній або фізичній особі [4].

Основними видами кредиторської заборгованості, яка є об'єктом обліку на підприємстві, є заборгованість за розрахунками:

- 1) з постачальниками за отриману сировину і матеріали, товари, продукцію;
- 2) з підрядниками за отримані роботи та надані послуги;
- 3) зі спірних питань між суб'єктами господарської діяльності, що не вирішені арбітражем;
- 4) з іншими фінансово-кредитними установами;
- 5) з оплати праці;
- 6) за відрядженнями до позабюджетних фондів соціального, медичного та пенсійного страхування;
- 7) щодо перерахування податків до бюджетів різних рівнів;
- 8) щодо перерахування внесків на страхування майна підприємства;
- 9) щодо перерахування внесків на особисте страхування персоналу;
- 10) із покупцями за отриманими авансами передплатами;
- 11) з виплати дивідендів;
- 12) з дочірніми підприємствами тощо.

Кредиторська заборгованість підприємства перед фінансово-кредитними установами виникає у формі кредиту. Кредит – це позичковий капітал банку у грошовій формі, що передається у тимчасове користування на умовах забезпеченості, повернення, строковості, платності та цільового характеру використання [5, с. 285].

Проте, на думку автора, доцільно використовувати поняття позики, оскільки вона має ширший економічний зміст, ніж кредит. Так, відповідно до Цивільного кодексу України, за кредитним договором банк або інша фінансова установа (кредитодавець) зобов'язується надати грошові кошти (кредит) позичальникові у розмірі та на умовах, встановлених договором, а позичальник зобов'язується повернути кредит і сплатити відсотки [6]. За договором позики одна сторона (позикодавець) передає у власність другій стороні (позичальникові) грошові кошти або інші речі, визначені родовими ознаками, а позичальник зобов'язується повернути позикодавцеві таку ж суму грошових коштів (суму позики) або таку ж кількість речей того ж роду та такої ж якості [6]. Проаналізувавши дані визначення, можна сказати, що поняття "позика" є ширшим, ніж "кредит". Їх відмінність полягає в тому, що одним із суб'єктів за договором кредиту, а саме кредитодавцем, має бути банківська установа, проте дана умова не обов'язкова в договорі позики. Крім цього, позика, на відміну від кредиту, не передбачає в обов'язковому порядку сплати відсотків. Також відмінність між цими поняттями полягає в тому, що для обліку позик існують рахунки 50 "Довготермінові позики" і 60 "Короткотермінові позики", на субрахунках яких здійснюється облік кредитів та позик відповідно до Плану рахунків та Інструкції про його застосування.

У Податковому кодексі України визначають такі типи позикових ресурсів, як позика, фінансовий кредит та поворотна фінансова допомога.

Позика – це грошові кошти, що надаються резидентами, які є фінансовими установами, або нерезидентами, крім нерезидентів, які мають офшорний статус, позичальнику на визначений строк із зобов'язанням їх повернення та сплатою процентів за користування сумою позики.

Фінансовий кредит – це кошти, що надаються банком-резидентом або нерезидентом, що кваліфікується як банківська установа згідно із законодавством країни перебування нерезидента, або резидентами і нерезидентами, які мають згідно з відповідним законодавством статус небанківських фінансових установ, а також іноземною державою або її офіційними агентствами, міжнародними фінансовими організаціями та іншими кредиторами-нерезидентами – юридичній чи фізичній особі на визначений строк для цільового використання та під процент.

Поворотна фінансова допомога – це сума коштів, що надійшла платнику податків у користування за договором, який не передбачає нарахування процентів або надання інших видів компенсацій у вигляді плати за користування такими коштами, та є обов'язковою до повернення [7].

Проаналізувавши наведені поняття, можна сказати, що позика з правової точки зору та позика з метою оподаткування відрізняються, а саме позика відповідно до Податкового кодексу передбачає її повернення з відсотками, що відрізняється від поняття, визначеного Цивільним кодексом. Для уникнення можливих непорозумінь та неточностей законодавцям необхідно узгодити дані поняття.

Однією з важливих проблем підприємств на сучасному етапі функціонування є неможливість розрахуватися за кредитами. Для уникнення даної проблеми вони можуть здійснювати стратегічне планування, яке дозволить спрогнозувати надходження коштів та їх витрачання й оцінити можливості погашення кредиту, а також за допомогою цієї інформації визначити його оптимальний розмір та відсотки, які зможе сплатити підприємство. Одним зі способів недопущення прострочення платежу є розробка графіка їх здійснення.

Також на підприємстві доцільно буде створити спеціальний відділ, співробітники якого будуть здійснювати економічні розрахунки та оцінювати ефективність залучення коштів, а також розробляти оптимальні напрями їх використання.

Таким чином, на сучасному етапі складної ринкової кон'юнктури кожне підприємство має знаходити нові шляхи для забезпечення ефективної діяльності в даних умовах. Одним із варіантів, який дозволить розвиватись, можуть бути позикові ресурси. Перш ніж прийняти рішення про залучення кредиту, необхідно проаналізувати варіанти його повернення і, вже виходячи з цього, термін, протягом якого його зможуть повернути. За дотримання даних умов підприємство зможе ефективно його використовувати і здійснювати платежі вчасно.

Напрямами подальших досліджень із даної теми можуть бути переваги та недоліки довготермінових зобов'язань у різних галузях економіки України.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Загородній А. Г. Фінансово-економічний словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк. – Львів : Вид-во НУ "Львівська політехніка", 2005. – 714 с. 2. Голов С. Ф. Управлінський облік : підручник / С. Ф. Голов. – К. : Лібра, 2003. – 704 с. 3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України № 996-XIV від 16.07.1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua. 4. Лігоненко Л. О. Управління дебіторською заборгованістю підприємства : навч. посібн. / Л. О. Лігоненко, Н. М. Новікова. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2007. – 275 с. 5. Васюренко О. В. Банківські операції : навч. посібн. / О. В. Васюренко. – 6-те вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2008. – 318 с. 6. Цивільний кодекс України № 435-IV від 16.01.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=20&nreg=435-15>. 7. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>.

УДК 657.36

Гуцал Г. В.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

СУЧАСНІ МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. Досліджено методи, спрямовані на управління дебіторською заборгованістю та зниження ризику її виникнення. Розглянуто способи управління дебіторською заборгованістю на підприємстві: самостійне управління та управління на основі аутсорсингу. Досліджено ринок аутсорсингових послуг.

Аннотация. Исследованы методы, направленные на управление дебиторской задолженностью и снижение риска ее возникновения. Рассмотрены способы управления дебиторской задолженностью на предприятии: самостоятельное управление и управление на основе аутсорсинга. Исследован рынок аутсорсинговых услуг.

© Гуцал Г. В., 2013

Annotation. The methods of receivables management and risks of their occurrence are investigated. The methods of receivables management at an enterprise, namely: self-management and outsourcing-based management are researched. Outsourcing services market is investigated.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, дебітори, виникнення дебіторської заборгованості, аутсорсинг, факторинг.

Під час здійснення господарської діяльності в підприємств виникає дебіторська заборгованість, причому сьогодні така заборгованість має неухильну тенденцію до збільшення її питомої ваги в структурі активів. У свою чергу, відволікання з обігу значних сум коштів за рахунок збільшення дебіторської заборгованості змушує підприємство збільшувати кредиторську заборгованість, що веде до зростання витрат підприємства, а відповідно, й до зменшення його прибутку або збільшення збитку. Відтак управління дебіторською заборгованістю – одна з найбільш актуальних проблем для багатьох українських підприємств. Саме тому потрібно досліджувати та вдосконалювати процес управління дебіторською заборгованістю з метою покращення фінансових результатів діяльності підприємств, що дасть можливість вирішити ряд проблем, викликаних наявністю дебіторської заборгованості та неконтрольованим її збільшенням.

Шляхи управління дебіторською заборгованістю досліджували у своїх наукових працях такі економісти, як В. Бабаєв, Н. Курта, Т. Єдинак, Л. Прус, Л. Коваленко, М. Василюк, Д. Юрчук [1 – 7] та ін.

Метою даної статті є визначення та дослідження основних напрямів вдосконалення управління дебіторською заборгованістю вітчизняних підприємств. Об'єкт дослідження в даній роботі – процес управління дебіторською заборгованістю підприємств. Предмет дослідження – теоретико-методичні основи управління дебіторською заборгованістю вітчизняних підприємств.

Згідно з П(С)БО 10 "Дебіторська заборгованість", дебіторська заборгованість – це сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату. А, відповідно, дебітори – це юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів [8].

Виникнення дебіторської заборгованості – це об'єктивний процес, який зумовлений існуванням ризиків у процесі проведення взаєморозрахунків між контрагентами за результатами господарської операції [3].

На думку автора, управління дебіторською заборгованістю слід розглядати як процес планування, організації, координації, мотивації та контролю стану дебіторської заборгованості, що необхідно як розробка відповідних управлінських рішень, що приймаються на різних стадіях формування та погашення дебіторської заборгованості.

Сучасна практика фінансового менеджменту пропонує два способи управління дебіторською заборгованістю на підприємстві: самостійне управління та управління на основі аутсорсингу. У процесі самостійного управління дебіторською заборгованістю використовуються виключно ресурси компанії [4].

Для управління дебіторською заборгованістю та зниження ризику її виникнення в рамках самостійного управління можливе використання таких заходів (таблиця).

Таблиця

Управління дебіторською заборгованістю та зниження ризику її виникнення в рамках самостійного управління

Функції управління	Заходи
Планування	лімітування дебіторської заборгованості, тобто встановлення максимальних сум кредитування контрагентів
Організація	ретельний юридичний аналіз договірної документації
	самострахування ризиків, пов'язаних із дебіторською заборгованістю, зокрема шляхом створення резерву сумнівних боргів [4]
Координація	орієнтація на більшу кількість дебіторів для зменшення ризику несплати одним або кількома великими дебіторами
Мотивація	використання методу надання знижок за умови дострокового погашення заборгованості [6]
	робота тільки за умови 100 % передплати
Контроль	контроль за станом розрахунків з дебіторами для зменшення/ліквідації відстроченої/простроченої заборгованості
	відстеження співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості
	оцінка платоспроможності та ділової репутації дебіторів (інформація про нових ділових партнерів)

Згідно з П(С)БО 10 "Дебіторська заборгованість", визначення суми резерву сумнівних боргів можливе різними методами:

1) виходячи з платоспроможності окремих дебіторів – ґрунтується на тому, що величина резерву сумнівних боргів визначається за фактичними даними про наявність сумнівних боргів конкретних дебіторів;

2) виходячи з періодизації дебіторської заборгованості – це базовий метод, заснований на класифікації дебіторської заборгованості за терміном виникнення;

3) виходячи з питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході від реалізації товарів, робіт, послуг, основою для визначення суми резерву є звіти про фінансові результати діяльності підприємства за попередні періоди [8].

Отже, компанії повинні створювати резерв сумнівних боргів у певному розмірі, причому величина сумнівних боргів на дату балансу має відповідати залишку резерву сумнівних боргів на ту саму дату [3].

Інший спосіб управління дебіторською заборгованістю має назву "аутсорсинг" – це передача на договірній основі непрофільних функцій іншим організаціям, що спеціалізуються на виробництві конкретної продукції, виконанні робіт, наданні послуг і мають відповідний досвід, знання, персонал і технічні засоби [7].

Аутсорсинг дає можливість підприємству ефективно вирішувати ті завдання, які вирішувати самостійно недоцільно або неможливо через високу вартість або нестачу (відсутність) необхідних ресурсів. Сьогодні ринкова інфраструктура пропонує компаніям, які потребують зовнішнього управління дебіторською заборгованістю, різні пакети послуг [4].

Ринок аутсорсингових послуг з управління дебіторською заборгованістю складають: послуги кредитних бюро (збір та аналіз інформації, формування єдиної бази даних про контрагентів), страхові послуги (страхові компанії здійснюють страхування ризиків кредиторів), кредитні послуги (банки й інші фінансові організації надають кредиторам необхідні фінансові ресурси), юридичні послуги (правовий супровід операцій з контрагентами), факторинг (комплекс послуг з управління дебіторською заборгованістю, до складу якого входять оцінка платоспроможності дебітора, управління своєчасністю сплати боргу, покриття кредитних ризиків, консультування), колекторство (робота зі стягнення великого обсягу заборгованості).

На думку автора, доцільно більш детально розглянути співпрацю з колекторськими агентствами через стрімке збільшення їх кількості в Україні та активне використання їх послуг.

Основна діяльність колекторських агентств складається з кількох етапів:

1) soft collection – коли за допомогою листування та телефонних розмов працівники намагаються переконати боржника добровільно сплатити борг;

2) hard collection – коли безпосередньо з боржником ведуться переговори щодо таких шляхів вирішення проблем, як відстрочення або реструктуризація боргу;

3) legal collection – включає в себе подачу позовної заяви до суду, отримання судового рішення, а потім виконання його в добровільному порядку або за допомогою виконавчої служби.

Існує два варіанти співпраці: безпосередній викуп колекторською компанією заборгованості клієнта та діяльність колекторського агентства від імені кредитора на підставі договору доручення за певну винагороду. Розмір цієї винагороди коливатиметься від 10 до 50 % залежно від ризикованості боргу [1].

Недоліком використання агентств є те, що вони можуть поводитися з клієнтами настільки агресивно, що ті назавжди відмовляться мати справу з компанією [4].

Прискорення процесу погашення дебіторської заборгованості також відбувається за допомогою сучасних форм її рефінансування. Під рефінансуванням розуміють переведення дебіторської заборгованості в інші форми оборотних активів підприємства з метою прискорення розрахунків. До основних форм рефінансування дебіторської заборгованості можна віднести спонтанне фінансування та факторинг [5].

Факторинг – це продаж дебіторської заборгованості на користь факторингової компанії чи банку на підставі договору про проведення розрахункових операцій через факторинг. Компанії поступаються правом на отримання грошових сум за платіжними документами за поставлену продукцію в обмін на негайне отримання основної суми дебіторської заборгованості, за вирахуванням комісійної винагороди факторинговій компанії [2].

У нашій країні факторинг як один з інструментів управління дебіторською заборгованістю та страхування угод наразі не набув значного поширення. Тому основними методами впливу на дебіторів є переговори з боржниками, припинення відвантаження продукції, зміна раніше обумовлених у договорі умов оплати за продукцію, роботи, послуги, застосування штрафних санкцій у вигляді нарахування пені або звернення до суду [9].

Аналіз нормативно-правового поля України у сфері факторингу виявив значну кількість суперечностей і відсутність однозначного трактування в законодавстві сутності факторингової діяльності. У зв'язку з цим користувачам таких послуг загрожують юридичні ризики, пов'язані з розкриттям конфіденційної інформації, контролем грошових потоків за рахунками та нерівноправністю сторін у договорах про надання факторингових послуг [9].

Факторинг є оптимальним рішенням для підприємств в Україні за таких умов: традиційні джерела фінансування вже вичерпали свої можливості; компанії не мають достатнього обсягу активів для надання застави; сезонні коливання попиту спричиняють брак коштів; кошти компанії "заморожені" в дебіторській заборгованості; стрімке зростання бізнесу потребує накопичення додаткового капіталу внаслідок великого попиту [8].

На сьогодні через обслуговування проблемної заборгованості немає можливості нарощування портфелів під факторингові операції. Велика частина проектів з міжнародного факторингу була призупинена. Основною аудиторією користування факторинговими послугами залишається середній бізнес, який характеризується найвищою динамікою розвитку, тобто найбільше потребує постійного поповнення обігових коштів.

На думку автора, названі методи рефінансування сприяють ефективному управлінню дебіторською заборгованістю. У сучасних умовах вітчизняні компанії потребують пошуку нових напрямків управління дебіторською заборгованістю. Автором було розглянуто два основних способи такого управління, які повинні комплексно застосовуватися у вітчизняних компаніях.

Подальших досліджень потребують питання оцінки ризиків виникнення безнадійної та сумнівної заборгованості, а також визначення критеріїв вибору того чи іншого способу та методу управління дебіторською заборгованістю.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Бабаєв В. Ю. Управління дебіторською заборгованістю підприємств / В. Ю. Бабаєв, І. О. Гальченко // Теорія та практика державного управління. – 2011. – № 2(33). – С. 203–209. 2. Курта Н. В. Сучасні проблеми управління дебіторською заборгованістю / Н. В. Курта // Держава та регіони. – 2008. – № 6. – С. 370–373. 3. Єдинак Т. С. Проблеми управління дебіторською заборгованістю підприємств в умовах фінансово-економічної кризи / Т. С. Єдинак // Держава та регіони. – 2009. – № 3. 4. Прус Л. Р. Управління дебіторською заборгованістю суб'єктів господарювання / Л. Р. Прус // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 1. – Т. 2. – С. 126–131. 5. Коваленко Л. О. Фінансовий менеджмент : навч. посібн. / Л. О. Коваленко, Л. М. Ремньова. – К. : Знання, 2005. – 485 с. 6. Василюк М. М. Механізм управління дебіторською заборгованістю в сучасних умовах господарювання / М. М. Василюк // Вісник Прикарпатського університету. – 2009. – № 7. 7. Юрчук Д. Д. Аутсорсинг як інструмент підвищення ефективності антикризового управління / Д. Д. Юрчук, Б. В. Федінчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/13_NMN_2011/Economics/3_83009.doc.htm. 8. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 10 "Дебіторська заборгованість", зі змінами і доповненнями, останні з яких внесено наказами Міністерства фінансів України № 1213 від 19 грудня 2006 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua. 9. Офіційний сайт Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг. – Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua>.

Пічка Л. В.

УДК 657.471.12

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ОПЛАТИ ПРАЦІ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

Анотація. Теоретично обґрунтовано визначення поняття "організація обліку оплати праці в бюджетних установах". Систематизовано погляди вчених-економістів на сутність поняття "організація обліку оплати праці". Розкрито сутність організації обліку оплати праці й визначено законодавчі та нормативні документи організації обліку оплати праці.

Анотация. Теоретически обосновано определение понятия "организация учета оплаты труда в бюджетных учреждениях". Систематизированы взгляды ученых-экономистов на сущность понятия "организация учета оплаты труда". Раскрыта сущность организации учета оплаты труда и определены законодательные и нормативные документы организации учета оплаты труда.

Annotation. The definition of "organization of wage accounting in budgetary institutions" has been theoretically justified. The views of economists on the essence of "organization of wage accounting have been systematized. The essence of wage accounting organization has been revealed and legal and regulatory documents of wage accounting have been determined.

Ключові слова: бюджетна установа, оплата праці, первинні документи, організація обліку, документообіг.

Ефективність діяльності будь-якого суб'єкта господарювання, зокрема і бюджетної установи, значною мірою залежить від ефективності організації й обліку оплати праці робітників і службовців. Вибір організаційних форм та методів введення бухгалтерського обліку в бюджетній установі створює досконалу нормативно-правову систему, яка здатна забезпечити ефективне надходження та використання фінансових ресурсів, необхідних для ефективного функціонування всієї установи. Нині значна увага приділяється фінансовим показникам, які відображають ефективність діяльності будь-якої установи, в тому числі й бюджетної. Важливе місце серед них посідають саме показники

© Пічка Л. В., 2013

оплати праці, адже вони не лише дають загальне уявлення про внутрішню діяльність, але й зосереджують увагу на основній винагороді працівника – заробітній платі, яка виконує стимуляційну функцію, включаючи премії та надбавки, зокрема за якісне виконання покладених на кожного з працівників службових обов'язків.

Дослідженням питань з оплати праці, її організації обліку займаються безліч вчених і фахівців, таких, як: Ф. Бутинець, Ю. Карпович [1], С. Рахманова, Ю. Рудяк, Т. Тонконог [2], Власюк Г. В. [3], Кузнєцова Т. В., Т. Трошина та ін.

Метою статті є розкриття сутності організації обліку оплати праці на підприємстві, а також визначення шляхів його вдосконалення.

Предметом дослідження є організація обліку оплати праці в бюджетних установах.

Відповідно до змін в економічному та соціальному розвитку країни суттєво змінюється й політика у сфері оплати праці. Визначення "заробітна плата" доповнюється новим змістом та охоплює всі види заробітку, а також різних видів премій, доплат, надбавок, нарахованих у грошовій та натуральних формах, незалежно від джерел фінансування, включаючи грошові суми, нараховані робітникам відповідно до чинного законодавства за невідпрацьований час, – щорічні відпустки, святкові дні та ін.

У бюджетних установах, як і в госпрозрахункових підприємствах і організаціях, праця виступає як цілеспрямована діяльність людей та є основним джерелом задоволення матеріальних і духовних потреб громадян. На відміну від працівників матеріального виробництва, діяльність яких спрямована на перетворення деякої природної речовини, працівники бюджетних установ мають предметом свого впливу або людину, або суспільство в цілому. Так, праця лікаря і вчителя спрямована безпосередньо на людину, а праця державного службовця – на суспільство в цілому. У процесі праці працівників бюджетних установ надаються різні нематеріальні блага для задоволення потреб членів суспільства. Контроль за мірою праці та мірою споживання здійснюється за допомогою заробітної плати [4, с. 189].

Законодавче регулювання оплати праці, прав працівників на оплату праці, їх захист визначаються Конституцією України, Кодексом законів про працю України, законами України "Про оплату праці", "Про колективні договори й угоди" та іншими законами. Особливістю правового регулювання оплати праці є те, що воно здійснюється широкою системою нормативно-правових актів, прийнятих органами різних рівнів, за участю трудових колективів і профспілкових організацій (колективні договори, угоди із соціально-економічних питань, положення про оплату праці й преміювання, які прийняті на підприємствах).

Формами оплати праці в бюджетних установах є погодинна й відрядна, але переважає, як правило, погодинна оплата.

Основою організації оплати праці є тарифна система, яка включає тарифні сітки, тарифні ставки, схеми посадових окладів і тарифно-кваліфікаційні характеристики.

Погодинна оплата праці в бюджетних установах має два різновиди: штатно-окладна і погодинна. За штатно-окладної форми оплати праці кожному працівникові встановлюється місячний посадовий оклад згідно зі штатним розкладом, посадою, освітою, науковим ступенем, вченим званням та категоріями. За погодинної оплати праці основним документом, який служить підставою для нарахування заробітної плати, є таблиць використання робочого часу. У цьому разі для розрахунку погодинного заробітку працівника достатньо знати його розряд, погодинну тарифну ставку даного розряду і кількість відпрацьованих годин за табелем. У процесі розрахунку заробітної плати за посадовим окладом остання зберігається за умови відпрацювання всіх робочих днів місяця.

У бюджетних установах за погодинної форми оплати праці кожному працівникові встановлюється місячний посадовий оклад згідно зі штатним розкладом, посадою, освітою, науковим ступенем, вченим званням, категорією тощо.

Погодинну оплату праці застосовують у вигляді простої погодинної або погодинно-преміальної. За простої погодинної оплати сума заробітку визначається лише кількістю часу та погодинною ставкою або окладом. За погодинно-преміальної оплати, крім заробітку за ставкою чи окладом, виплачується премія за досягнення відповідних якісних та кількісних показників діяльності. Преміювання здійснюється за рахунок коштів, передбачених кошторисом установи [3, с. 65–68].

Основними особливостями організації заробітної плати в бюджетних установах є застосування Єдиної тарифної сітки. Єдина тарифна сітка встановлює, що щороку розмір окладу (ставки) такого працівника визначається на рівні законодавчо визначеного розміру мінімальної заробітної плати. Також тарифна сітка включає в себе від 1 до 25 розрядів, за якими здійснюється нарахування заробітної плати. Фонд заробітної плати працівників штатного складу планується та враховується за кодом економічної класифікації витрат 1110 "Оплата праці працівникам бюджетних установ". Величина оплати праці відображається без нарахувань до фонду оплати праці, які враховуються за кодом 1120 "Нарахування на заробітну плату". Для обліку розрахунків з оплати праці застосовується рахунок 66 "Розрахунки з оплати праці". Цей рахунок пасивний, балансовий та розрахунковий.

Організація бухгалтерського обліку в бюджетних установах з обліку оплати праці суттєво відрізняється від господарсько-розрахункових підприємств: визначальним для бухгалтерського обліку бюджетних установ є їх статус неприбуткових; джерелами коштів на оплату праці на підприємствах є асигнування з бюджету, а також частка доходів, одержаних у результаті їх господарської діяльності, – фінансування на оплату праці здійснюється за кошторисно-бюджетним методом; користувачі – органи державної та місцевої влади (Держказначейство, Управління охорони здоров'я), що суттєво відрізняються від користувачів підприємств небюджетної сфери; нормативні документи

з регулювання порядку ведення обліку в бюджетних установах приймає Державне казначейство України [2, с. 10].

Заробітна плата в більшості бюджетних установ виплачується два рази на місяць: за першу половину місяця – аванс у розмірі 50 % заробітку за винятком сум податків, належних до утримання в установленому порядку. За другу половину місяця – фактичний місячний заробіток за вирахуванням авансу та утримань [1, с. 159].

Але із прийняттям Закону України "Про єдиний соціальний внесок" змінилася методика підрахунку нарахувань та утримань із заробітної плати. Отже, у процесі нарахування заробітної плати необхідно утримати із заробітної плати єдиний соціальний внесок (ЄСВ), податок на доходи фізичних осіб (ПДФО), що відіграє дуже важливу роль у заробітній платі. Позитивною стороною введення єдиного соціального внеску є те, що зменшилась кількість документів.

Для початку необхідно відзначити великий плюс ЄСВ – він не тільки спростив сам процес розрахунків, але й позбавив необхідності звітувати перед кількома фондами, завданням яких було захистити кожного із нас від безробіття, втрати працездатності, травм на виробництві і постачити соціальному забезпеченням у вигляді пенсії при досягненні пенсійного віку.

Ставка відрахування для кожного працівника становить 3,6 %, податок на доходи фізичних осіб – 15 %, відрахування до пенсійного фонду, страхування на випадок безробіття, із тимчасової втрати працездатності, від нещасних випадків – 1 %. Бюджетні установи та організації сплачують єдиний внесок у розмірі 36,3 % від фонду оплати праці [5].

Запровадження єдиного соціального внеску призвело до відповідних позитивних та негативних наслідків для бухгалтерів бюджетних установ. Так, до негативних наслідків слід віднести:

- 1) збільшення відповідальності за несвоєчасний перерахунок внеску;
- 2) збільшення випадків несвоєчасної виплати лікарняних та допомоги у зв'язку з безробіттям.

До позитивних наслідків для бухгалтерів бюджетної організації слід віднести:

- 1) зменшення кількості звітних форм з оплати праці;
- 2) скорочення часу бухгалтера на проведення утримання та нарахування оплати праці.

Також платник податку має право на зменшення суми загального місячного оподаткування доходу, отриманого від одного роботодавця у вигляді заробітної плати, на суму ПСП. Загальний розмір ПСП становить 100 % від прожиткового мінімуму. Якщо платник податків має право на отримання ПСП за двома і більше підставами, то до його заробітної плати застосовується лише одна ПСП за підставою, що передбачає її найбільший розмір. Виняток робиться тільки для осіб, які утримують двох і більше дітей віком до 18 років, у тому числі дитину-інваліда (дітей-інвалідів). У цьому випадку ПСП у розмірі 100 % звичайної ПСП у розрахунку на кожну дитину віком до 18 років та ПСП у розмірі 150 % звичайної ПСП у розрахунку на кожну дитину-інваліда віком до 18 років підсумовуються.

Основними завданнями організації обліку праці та її оплати є: контроль за дотриманням затвердженого штатного розкладу; точний облік відпрацьованого часу, кількості та якості праці кожного працівника; своєчасне і правильне нарахування заробітної плати та премій кожному працівникові; забезпечення своєчасної видачі оплати за працю, точний облік усіх розрахунків з оплати праці і контроль за правильним утриманням із заробітної плати, а також складання необхідної звітності.

Вирішенням цих завдань можуть бути: наявність і використання нормативних документів з оплати праці, вдосконалення техніки та методики обліку на основі застосування сучасних форм обліку і обчислювальної техніки.

Одним із основних шляхів удосконалення обліку є автоматизація, що дасть змогу точніше, якісніше та швидше обробляти велику кількість інформації.

Отже, зі змінами в законодавстві потрібно постійно стежити, щоб уникати розбіжностей при нарахуванні та утриманні із заробітної плати. Основними напрямками організації обліку праці та її оплати мають бути: правильна організація обліку особового складу, обліку робочого часу, виробітку та нарахування заробітної плати, суворе дотримання законодавства про оплату праці, точні та своєчасні розрахунки з оплати праці. Таким чином, для документування оплати праці потрібне введення обчислювальної техніки в бюджетній організації. Введення автоматизації дасть можливість швидше обробляти велику кількість інформації, але бухгалтеру потрібно бути уважним у процесі її обробки.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Карпович Ю. В. Особливості обліку нарахування та виплати заробітної плати в установах охорони здоров'я / Ю. В. Карпович, І. Г. Волошан // Управління розвитком. – 2010. – № 3 (100). – С. 158–159. 2. Тонконог Т. Ю. Особливості системи оплати праці працівників бюджетної сфери та напрямків її удосконалення / Т. Ю. Тонконог // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2010. – № 5. – С. 9–11. 3. Власюк Г. В. Організація обліку та вдосконалення звітності з оплати праці в бюджетних установах / Г. В. Власюк // Довідник економіста. – 2010. – № 12. – С. 65–68. 4. Джога Р. Т. Бухгалтерський облік у бюджетних установах / Р. Т. Джога, С. В. Свірко, Л. М. Сінельник. – К.: КНЕУ, 2003. – 483 с. 5. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України № 2464-VI від 8 липня 2010 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2464-17/page5>.

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ЗАСТОСУВАННЯ АУТСОРСИНГУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Анотація. Розглянуто поняття "аутсорсинг" з точки зору різних вчених, а також запропоноване власне визначення автора. Досліджено види та форми даної категорії. Розглянуто недоліки та переваги застосування аутсорсингу вітчизняними підприємствами. Наведено рекомендації щодо усунення виявлених недоліків.

Аннотация. Рассмотрено понятие "аутсорсинг" с точки зрения различных ученых, а также предложено собственное определение автора. Исследованы виды и формы данной категории. Рассмотрены недостатки и преимущества применения аутсорсинга отечественными предприятиями. Представлены рекомендации по устранению выявленных недостатков.

Annotation. The article deals with the concept of "outsourcing" from the point of view of different scholars and the author gives own definition. The types and forms of this category have been studied. Disadvantages as well as benefits of outsourcing of domestic enterprises have been discussed. The recommendations to address the identified deficiencies have been given.

Ключові слова: аутсорсинг, бізнес-процеси, делегування, ІТ-аутсорсинг, виробничий аутсорсинг.

В умовах динамічного розвитку зовнішнього середовища і технологій підприємства мають постійно пристосовуватися до даних змін. Тому вони повинні застосовувати можливі варіанти підвищення ефективності діяльності. Одним із таких способів, який широко використовується зарубіжними країнами, є аутсорсинг. На даному етапі вітчизняні підприємства починають застосовувати даний вид послуг, проте при цьому виникає ряд проблем. Тому слід детальніше розглянути аутсорсинг та його значення для діяльності організації.

Оскільки дане поняття нещодавно з'явилося в діяльності вітчизняних підприємств, воно вивчене недостатньо. Проте частково дане питання розглянуто в працях: Бравара Жана-Луї [1], Висоцького В. В. [2], Загороднього А. Г. [3].

Метою дослідження є вивчення переваг та недоліків аутсорсингу для вітчизняних підприємств. Об'єктом дослідження є організація процесів на підприємстві. Предметом дослідження є аутсорсинг.

На сучасному етапі все більше підприємств у світі використовують аутсорсинг у своїй діяльності. У нашій країні такий вид послуг лише розвивається, тому слід розглянути його детальніше.

Аутсорсинг (від англ. outsourcing (outer-source-using) – використання зовнішнього джерела / ресурсу) – це передача організацією на підставі договору певних бізнес-процесів або виробничих функцій на обслуговування іншій компанії, що спеціалізується у відповідній галузі [1].

Висоцький В. В. розглядає дане поняття з іншого боку, а саме як технологію менеджменту безпеки підприємства, роблячи при цьому наголос на так званому управлінському підході до визначення сутності та змісту аутсорсингу [2].

Про аутсорсинг як інструмент управління діяльністю суб'єкта господарювання говорить у своєму дослідженні й А. Г. Загородній, зосереджуючи увагу, зокрема, на впливі аутсорсингу на величину витрат економічного агента [3].

Отже, проаналізувавши думки різних вчених, можна сказати, що аутсорсинг – це делегування одним підприємством певних бізнес-процесів або функцій іншому, яке спеціалізується на їх виконанні, для забезпечення ефективного розвитку і функціонування.

На відміну від послуг сервісу і підтримки, що мають разовий, епізодичний, випадковий характер і обмежені початком та кінцем, на аутсорсинг передаються зазвичай функції з професійної підтримки безперебійної працездатності окремих систем та інфраструктури на основі контракту. Наявність бізнес-процесу є відмінною рисою аутсорсингу від різних інших форм надання послуг [1].

Піонерами розвитку аутсорсингу вважають автомобільні компанії, що першими почали делегувати свої виробничі функції, функції постачання та управління стороннім спеціалізованим компаніям. Менеджер General Motors Альфред Слоун за допомогою стратегії спеціалізації й оптимізації виробництва як у межах компанії, так і за її межами, тобто за рахунок аутсорсингу, зумів за шість років вивести підприємство із кризи і стати лідером з випуску автомобілів у США, зайнявши 43,5 % ринку та витіснивши компанію Форда. У 40-ві роки ХХ ст. методологію Альфреда Слоуна почали використовувати компанії Ford і Chrysler. Таким чином, ці три компанії в 1960-ті роки охопили 95 %

автомобільного ринку США з виробництва легкових і 90 % – з виробництва вантажних автомобілів [4, с. 8–10].

Для кращого розуміння сутності аутсорсингу можна розглянути його форми та види, що зображені на рисунку.

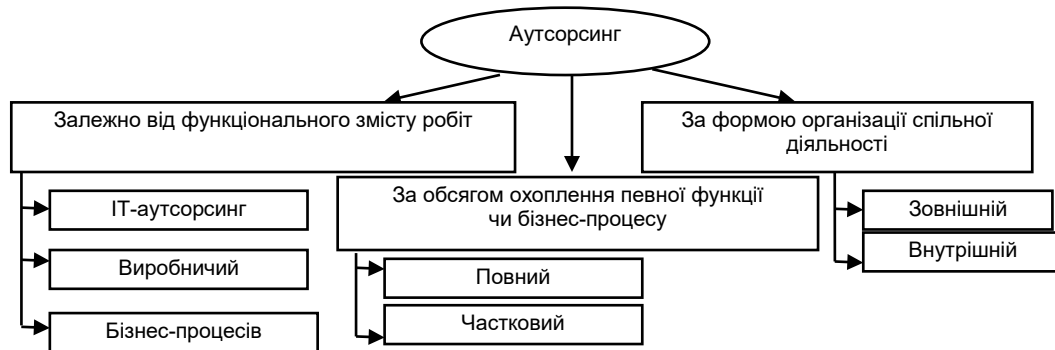

Рис. **Форми та види аутсорсингу**

ІТ-аутсорсинг передбачає делегування зовнішній спеціалізованій компанії вирішення питань, пов'язаних із розробкою, впровадженням і супроводом інформаційних систем як у цілому на рівні інфраструктури підприємства (супровід устаткування або ПЗ), так і обсягів робіт, пов'язаних з розвитком і / або підтримкою функціонування окремих ділянок системи (програмування, хостинг, тестування і т. д.).

Виробничий аутсорсинг – передача сторонній організації частково або повністю виробництва продукції або її компонентів.

Аутсорсинг бізнес-процесів – використання зовнішніх ресурсів, знань і досвіду, налагодженої інфраструктури постачальника послуг (аутсорсера) для організації та забезпечення власних специфічних функцій і досягнення бізнес-завдань компанії. У більшості випадків ВРО передбачає передачу стандартизованих поточних процесів компанії [5].

Повний аутсорсинг передбачає скорочення рівня управління, спрощення внутрішніх процесів планування, розукрупнення та декапіталізацію компанії, скорочення витрат, у тому числі управлінських.

Частковий, або вибіркового, аутсорсинг передбачає передачу аутсорсеру конкретних функцій чи частин бізнес-процесів організації, проте ряд взаємопов'язаних функцій виконуються організацією самостійно [6].

Внутрішній аутсорсинг найчастіше передбачає перерозподіл окремих функцій чи бізнес-процесів усередині організації та ставить за мету зберегти контроль над процесами виконання та якістю.

Зовнішній аутсорсинг виражається в передачі окремих функцій чи бізнес-процесів зовнішнім аутсорсер-партнерам. Завдяки цьому досягається зниження собівартості [7].

Вдалий досвід закордонних країн спонукає до використання в діяльності підприємства такого виду послуг. Проте існують певні недоліки в застосуванні аутсорсингу, до яких відносять:

1) загрозу невиконання конфіденційності. Аутсорсингова фірма гарантує, що витік інформації про замовника неможливий, але виконання цього пункту не може гарантуватися стовідсотково. В аутсорсинговій фірмі діє положення про комерційну таємницю клієнта, порушення якої завдає збитків, перш за все, безпосередньо самій аутсорсинговій компанії. Передача інформації про діяльність клієнта виконується тільки згідно з чинним законодавством;

2) вартість аутсорсингу досить часто може бути вищою за вартість ведення обліку внутрішніми працівниками;

3) загрозу банкрутства аутсорсингової компанії. Як будь-яка фірма, аутсорсингова фірма потенційно може збанкрутувати, що породжує додаткові проблеми з пошуку іншої аутсорсингової фірми і передачу їй всіх справ;

4) ризики отримання від аутсорсера продуктів неналежної якості, подальшого підвищення ціни на аутсорсингові послуги, передавання на аутсорсинг функцій, які мають для підприємства стратегічне значення, та небезпеку втрати контролю над певними видами діяльності підприємства і зумовленими ними витратами;

5) лише разовий фінансовий ефект від аутсорсингу у випадку, коли між діловими партнерами не налагоджено належної співпраці і не сформовано системи стимулів, спрямованих на підвищення ефективності виконання функцій і бізнес-процесів.

Однак аутсорсинг має і ряд переваг: забезпечує зростання рентабельності бізнесу, дозволяє залучити досвід інших фірм, гарантує надійність [8].

У результаті аналізу даного питання, на думку автора, необхідно забезпечити нормативну базу для цього виду послуг, для того щоб забезпечити конфіденційність та належну якість.

Перед прийняттям рішення щодо використання аутсорсингу в діяльності підприємства необхідно доручити планово-економічному відділу або економісту підрахувати ефективність від таких дій.

Також в організації необхідно призначити особу, яка буде здійснювати контроль за процесом виконання доручених бізнес-процесів або функцій і звітувати перед керівництвом.

Отже, аутсорсинг – це відносно новий напрям у діяльності вітчизняних підприємств, тому він потребує детального вивчення та рекомендацій щодо застосування. За умови врахування недоліків, які були розглянуті, та рекомендацій щодо їх усунення організація зможе доручити виконання певних функцій або бізнес-процесів аутсорсеру й отримати вигоди. Напрямами подальших досліджень у даній темі можуть бути особливості застосування аутсорсингу для підприємств різних галузей.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Бравар Жан-Луї. Ефективний аутсорсинг: розуміння, планування та використання успішних аутсорсингових відносин / Бравар Жан Луї, Морган Роберт ; [пер. з англ.]. – Дніпропетровськ : Баланс Бізнес Букс, 2007. – 288 с. 2. Висоцький В. В. Аутсорсинг як технологія менеджменту інформаційної безпеки підприємства / В. В. Висоцький // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2010. – Т. 3. – № 2. – С. 62–64. 3. Загородній А. Г. Аутсорсинг та його вплив на витрати підприємства / А. Г. Загородній // Фінанси України. – 2009. – № 9. – С. 87–97. 4. Аникин Б. А. Аутсорсинг: создание высокоэффективных и конкурентоспособных организаций / Б. А. Аникин – М. : ИНФРА-М, 2003. – 192 с. 5. Лученко В. Виробничий аутсорсинг [Електронний ресурс] / В. Лученко. – Режим доступу : <http://luchenko.com>. 6. Аникин Б. А. Аутсорсинг и аутстаффинг: высокие технологии менеджмента : учебн. пособ. для студ. вузов / Б. А. Аникин, И. Р. Рудая ; Государственный ун-т управления. – М. : ИНФРА-М, 2007. – 287 с. 7. Осадчук О. В. Аутсорсинг як технологія підвищення ефективності діяльності сучасних організацій [Електронний ресурс] / О. В. Осадчук, М. А. Йохна. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua>. 8. Чабан Л. В. Вплив аутсорсингу на витрати підприємства [Електронний ресурс] / Л. В. Чабан. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua>.

УДК 338.48

Кожевникова Г. В.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ПРОБЛЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ТА ОБЛІК В'ЇЗНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Анотация. Досліджено проблеми в'їзного туризму, його облік та перспективи покращення економіки країни в даній галузі. Розглянуто розвиток в'їзного туризму.

Аннотация. Исследованы проблемы въездного туризма, его учет и перспективы улучшения экономики страны в данной области. Рассмотрено развитие въездного туризма.

Annotation. The problems of inbound tourism, its recording and prospects of improving the economy in this area are researched. The development of inbound tourism is considered.

Ключові слова: туризм, туристичні послуги, туроператор, турагент, туристична галузь, в'їзний туризм.

Зважаючи на негативний стан, спричинений в основному перехідною економікою нашої держави та наслідками фінансової кризи, а також нормативно-правовою базою, в'їзний туризм переживає не найкращі часи. На слуханні "Сучасний стан законодавчого забезпечення туризму в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення", організованому Туристичною асоціацією України (ТАУ), розглядали саме цю проблему. "В Україні туризм не є пріоритетним за визначенням", – твердо переконана віце-президент ТАУ, генеральний директор ТОВ "ОлімпТревел ЛТД" Тетяна Волошина. А однією з найбільших проблем вітчизняної індустрії гостинності, на думку президента ТАУ Бориса Вихристенка, є недосконалість Закону України "Про туризм".

Проблемним теоретико-методологічним аспектам обліку й оподаткування туристичної діяльності приділено увагу в роботах Пожарицької І. М., Сметанко О. М., Секіріної Н. В., Осадчої Т. С. Однак у їхніх працях акцентується увага на вдосконаленні обліку туроператорської діяльності, діяльності підприємств санаторно-курортної сфери та суб'єктів сільського туризму. Одночасно сьогодні недостатньо досліджено особливості обліку діяльності туристичних агентів, яким відведене важливе місце в розвитку туристичної галузі України. Даною проблемою займалися такі дослідники, як: Ю. Рудяк, В. Кузнецов, А. Клименко, Балченко З. А., Н. Алпатова, О. Федак та ін. Віддаючи належне науковим розробкам вказаних дослідників, на думку автора, не зайвим та абсолютно не останнім

фактором, завдяки якому й існують туроператори, підприємства санітарно-курортної сфери і суб'єкти сільського туризму, є розгляд та конкретизація проблем оподаткування й обліку в'їзного туризму на сьогодні.

Завдання дослідження – аналіз проблем оподаткування в'їзного туризму, його облік та перспективи покращення економіки країни в даній галузі.

Метою дослідження є розгляд розвитку в'їзного туризму.

Об'єкт дослідження – туристична діяльність в Україні.

Предмет дослідження – оподаткування та облік в'їзного туризму.

Необхідно розглянути проблеми щодо поліпшення стану в'їзного туризму в Україні з боку державного регулювання. Україна недостатньо приваблива для іноземних туристів, основною причиною чого є недостатня увага для розвитку в'їзного туризму і створення привабливості держави для іноземців.

У зв'язку з цим виїзний туризм в Україні розвивається і відновлюється більш швидкими темпами, ніж в'їзний та внутрішній. Так, лише 10 – 15 % українських туристичних фірм і операторів працюють з пропозиціями щодо України, інші – займаються організацією закордонних турів і працюють тільки на виїзд.

Серед позитивних моментів можна відзначити активне відновлення туристичного потоку на міжнародних напрямках у безвізові країни, а також помітне пожвавлення на внутрішньому ринку. За останні два роки спостерігаються суттєві позитивні тенденції, але поки що не досягнуто "докризисних" показників. Якщо, скажімо, падіння становило близько 50 % по всій галузі, то, відповідно, за цей час відновлення склало всього 10 – 15 %. Загальновідомо, що в багатьох країнах світу іноземний туризм активно працює на скарбницю та імідж держави, є однією з найважливіших категорій експорту, а нерідко – головним джерелом валютних надходжень. Це характерно для багатьох країн, але не для України. За доходами від в'їзного туризму, згідно з даними Всесвітньої туристичної організації, Україна посідає останнє місце серед 30 основних європейських країн. Якщо вважати доходи останніх від згаданого виду діяльності за 100 %, то ринкова частка нашої держави становить лише 0,3 %, а в найближчих сусідів України цей показник, як мінімум, у кілька (і більше) разів вищий [1].

Далекий від сприятливого і податковий клімат у державі. Ми й досі маємо майже найвищий рівень податків серед держав із перехідною економікою. Нині у Верховній Раді України розглядається законопроект про запровадження туристичного збору, опрацьовується проект податкового кодексу України, де відбувається то скасування, то відновлення нульової ставки ПДВ для послуг із в'їзного туризму. За станом на 05.11.2012 р. уряд пропонує змінити ставки туристичного збору. На сайті Міністерства фінансів оприлюднено законопроект про зміну з 1 січня 2013 роки ставок туристичного збору та його бази оподаткування. Проектом передбачено, що ставки туристичного збору встановлюються за один день нічлігу в таких розмірах:

- від 0,5 до 4 % мінімальної зарплати, встановленої на 1 січня звітного року, для готелів залежно від їх категорій ("п'ять зірок", "чотири зірки", "три зірки", "дві зірки", "одна зірка");
- від 0,2 до 0,5 % мінімальної зарплати, встановленої на 1 січня звітного року, для інших об'єктів, що надають послуги з тимчасового розміщення (проживання), у тому числі для мотелів, пансіонатів, будинків відпочинку, туристичних баз, кемпінгів, залежно від рівня обслуговування в них [5].

Також пропонується вилучити з ПКУ норму, яка виключає з бази оподаткування цим збором ПДВ, витрати на харчування, побутові послуги, телефонні рахунки, оформлення закордонних паспортів, дозволів на в'їзд (ввіз), обов'язкове страхування, інші документально оформлені витрати, пов'язані з правилами в'їзду.

У Державній програмі розвитку туризму проголошено: "Пріоритетний напрям розвитку в'їзного та внутрішнього туризму є важливим чинником підвищення якості життя в Україні, створення додаткових робочих місць, поповнення валютних запасів держави та підвищення її авторитету на міжнародній арені". Водночас внесеними змінами до методики розрахунку й порядку використання плати за оренду державного майна, орендну ставку для туристичних підприємств, у тому числі тих, котрі займаються в'їзним туризмом, піднято до 22 %, що відразу збільшило для них орендну плату в 1,5 раза. Тоді як для магазинів з продажу алкогольних і тютюнових виробів, складів, стоянок для автомобілів та інших організацій непріоритетних сфер діяльності орендна ставка практично вдвічі менша.

Якщо суб'єкт туристичної діяльності займається в'їзним туризмом, тобто приймає іноземних туристів в Україні, то, як правило, одержує за такі послуги виручку в іноземній валюті. Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про операції в іноземній валюті визначає Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 "Вплив змін валютних курсів" [2], затверджене Наказом Міністерства фінансів України від № 193 10.08.2000 р., зареєстровано в Міністерстві України 17.08.2000 р. за № 515/4736, зі змінами та доповненнями (за текстом – П(С)БО 21). Відповідно до п. 5 П(С)БО 21, операції в іноземній валюті під час первісного визнання відображаються у валюті звітності шляхом перерахунку суми в іноземній валюті із застосуванням валютного курсу на дату здійснення операції (дату визнання активів, зобов'язань, власного капіталу, доходів і витрат). Валютний курс – це встановлений Нацбанком України курс грошової одиниці України до грошової одиниці іншої країни (п. 4 П(С)БО 21).

Відповідно до П(С)БО 21 усі статті балансу поділяються на монетарні й немонетарні. Монетарні статті – це статті балансу про кошти, а також про такі активи й зобов'язання, які буде отримано або сплачено у фіксованій або визначеній сумі грошей або їх еквівалентів. Статті, інші, ніж монетарні статті балансу, вважаються немонетарними. Під немонетарними активами потрібно розуміти суму отриманого авансу або перерахованої попередньої оплати в іноземній валюті. Згідно з п. 6 П(С)БО 21 сума авансу (попередньої оплати) в іноземній валюті, одержана від інших осіб у рахунок платежів для виконання робіт і послуг, у разі включення до складу доходу звітного періоду

перераховується у валюту звітності із застосуванням валютного курсу на дату одержання авансу. У разі одержання від покупця авансових платежів в іноземній валюті частинами та від надання частинами покупцеві немонетарних активів (робіт, послуг) дохід від реалізації активів (робіт, послуг) визнається за сумою авансових платежів із застосуванням валютних курсів, виходячи з послідовності одержання авансових платежів [3, с. 51].

Якщо ж оплата послуг провадиться після їхнього надання, у бухгалтерському обліку на дату визнання доходів від надання послуг відображається дебіторська заборгованість, яка вважається монетарною. Перерахування дебіторської заборгованості провадиться на дату здійснення операції в іноземній валюті (на дату погашення заборгованості), а також на дату балансу. Як правило, при цьому утворюється курсова різниця. Згідно з п. 8 П(С)БО 21, визначення курсових різниць за монетарними статтями в іноземній валюті проводиться на дату здійснення розрахунків та на дату балансу. Курсова різниця від перерахунку коштів в іноземній валюті та інших монетарних статей про операційну діяльність відображається у складі інших операційних доходів або витрат, залежно від того, є вона позитивною чи негативною.

Таким чином, розгляд проблеми показав значні можливості та ресурси щодо її вирішення. За останні декілька років помітні деякі зрушення, але для повного відновлення в'їзного туризму повинно стояти питання на найвищих рівнях державного регулювання. Воно не має бути забутим і невирішеним, бо для економіки нашої держави в цілому, а особливо для регіонів з курортними зонами, в'їзний туризм повинен стати "золотою ниточкою". Адже історична культура та природні умови нашого краю є дуже цікавими для іноземних туристів.

Наук. керівн. Литвиненко А. О.

Література: 1. ТОВ "Уніан". Уніан культура [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://culture.unian.net/ukr/detail/192540>. 2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 "Вплив змін валютних курсів", затверджене Наказом Міністерства України № 193 від 10.08.2000 р. (зарєєстровано в Міністерстві України 17.08.2000 р. № 515/4736, зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua. 3. Федак О. Турагенти: нюанси обліку і оподаткування / Олександра Федак // Дебет-Кредит. – 2008. – № 13. – С. 51. 4. Вісник податкової служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.visnuk.com.ua>. 5. Дебет-Кредит [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dtk.com.ua/>.

УДК 338.48-2(477)

Ражановська А. В.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

СОЦІАЛЬНИЙ ТУРИЗМ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Анотація. Встановлено роль та динаміку розвитку туристичної галузі України, розглянуто соціальний туризм як один із важливих чинників розвитку туризму в Україні. Здійснено аналіз переваг та визначено основні перспективи даного виду туризму в Україні.

Аннотация. Определены роль и динамика развития туристической отрасли Украины, рассмотрен социальный туризм как один из важнейших факторов развития туризма в Украине. Осуществлен анализ преимуществ и определены основные перспективы данного вида туризма в Украине.

Annotation. This article defines the role and dynamics of tourism industry in Ukraine, social tourism is considered as one of the important factors in the development of tourism in Ukraine. The analysis of advantages of this type of tourism has been carried out and its prospects in Ukraine have been identified.

Ключові слова: туризм, туристичний потік, соціальний туризм.

На сьогодні туризм увійшов у життя майже третини населення планети. Україна має сприятливі умови для розвитку туристичного бізнесу, адже завдяки багатим природним, історико-культурним, трудовим ресурсам він може претендувати на чільні позиції в економіці держави. З урахуванням багатьох соціальних показників життя населення України розвиток соціального туризму в нашій державі є надзвичайно важливим і актуальним.

© Ражановська А. В., 2013

Проблеми розвитку соціального туризму та туристичної галузі як у цілому в Україні, так і в окремих регіонах стимулювали підвищення інтересу в дослідженнях провідних вчених та фахівців-практиків, економістів, соціологів: Бейдика О. О. [1], Бойко М. А. [2], Колотухи О. В. [3], Курас І. Ф. [4], Любіцева О. О., Пазенка В. С., проте, незважаючи на чисельність наукових публікацій, залишається ще низка невирішених питань.

Актуальність розгляду даної теми полягає у відсутності достатньої кількості наукового підґрунтя цього виду рекреаційної діяльності, необхідності теоретичних та практичних засад для дослідження, організації та розвитку соціального туризму відповідно до вимог сьогодення, розробки методичних положень та прогнозування розвитку соціального туризму в нашій країні.

Мета дослідження – розглянути та проаналізувати соціальний туризм як один із важливих чинників розвитку туризму в Україні.

Завдання дослідження – проаналізувати сучасний стан туристичного бізнесу в Україні в цілому, в тому числі соціального туризму, визначити основні його недоліки та напрями вдосконалення.

Об'єкт дослідження – суб'єкти соціального туризму. Предмет дослідження – проблеми та перспективи розвитку соціального туризму.

В умовах глобалізації та суспільно-економічної ситуації, яка склалася у світі, туризм розглядається як соціально-культурний феномен, що є одним із вирішальних чинників розвитку суспільства, оскільки туризм є не тільки провідною галуззю економіки країни, а й сферою людської життєдіяльності світоглядного значення.

Зважаючи на реальну ситуацію в економіці та з огляду на місце і роль туризму у світовій економіці, Кабінет Міністрів України 29 квітня 2002 р. затвердив Державну програму розвитку туризму на 2011 – 2022 рр., у якій було надано пріоритет розвитку в'їзного і внутрішнього туризму [5].

Ця державна програма покликана виконувати регіональні програми та програми окремих туристичних центрів. Зростання та розвиток туризму в них узгоджено з такими секторами економіки, як транспорт, будівництво, сільське господарство, торгівля, зв'язок, виробництво товарів широкого вжитку і туристичного призначення.

Досягненням реалізації даної програми розвитку туризму в Україні стало зростання кількості в'їзних туристів порівняно з виїзними, що призвело до виникнення позитивного балансу міжнародного туризму, забезпечуючи приплив валютних коштів, тобто має місце "чистий експорт" або так званий "невидимий експорт", що є відмінною рисою активного міжнародного туризму [1, с. 52].

За 2000 – 2011 рр. виїзний туристичний потік збільшився з 13,42 млн осіб у 2000 р. до 19,77 млн осіб у 2011 р., тоді як за цей же період в'їзний туристичний потік зріс із 6,43 млн осіб у 2000 р. до 21,42 млн осіб у 2011 р. На рисунку графічно зображено динаміку туристичних потоків в Україні протягом 2002 – 2011 рр.

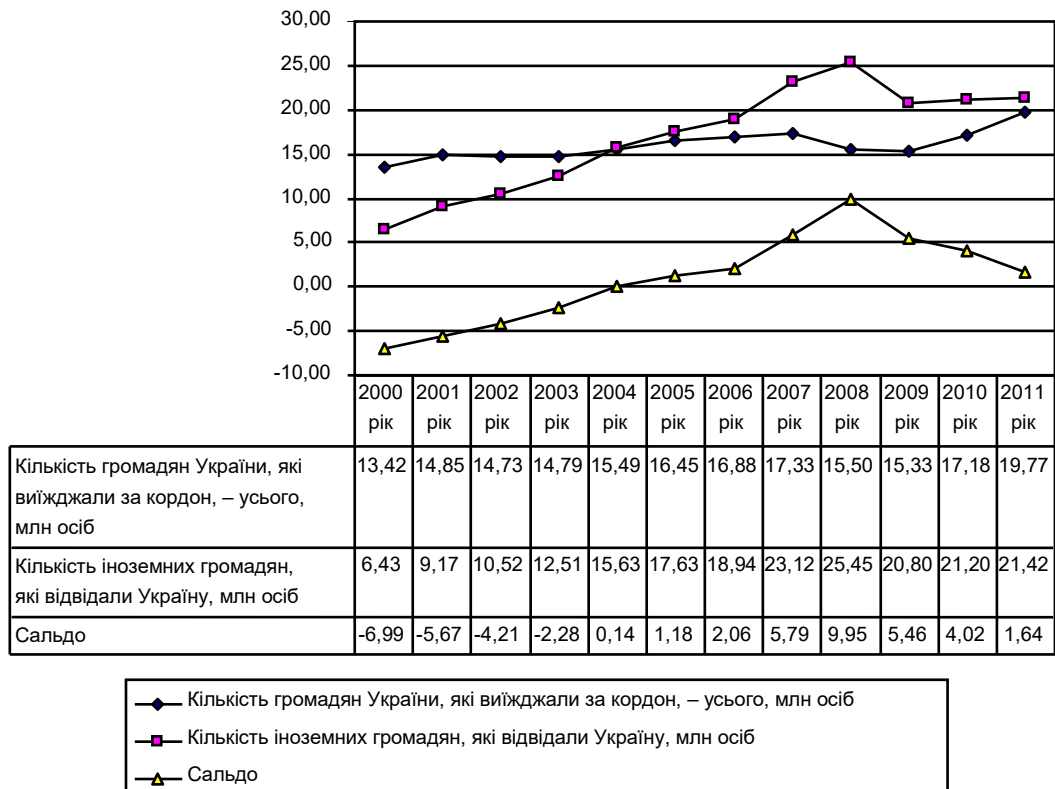

Рис. Динаміка туристичних потоків в Україні за 2000 – 2011 рр. [6]

Під час аналізу та оцінки туристичних потоків було встановлено, що протягом 2000 – 2011 рр. мали місце позитивні тенденції щодо розвитку туризму в Україні, а саме спостерігалось більш стрімке зростання візного туристичного потоку на фоні повільного приросту (в період 2007 – 2008 рр. – поступового скорочення) візного туризму, що поступово призвело до створення позитивного сальдо туристичних потоків у 2009 р.

За джерелом фінансування туризм поділяється на комерційний та соціальний. Соціальний туризм покликаний забезпечувати подорожами та соціальним відпочинком менш захищені верстви населення для відновлення працездатності, фізичних і моральних сил. Цей вид туризму частково або повністю фінансується за рахунок різноманітних джерел, завдяки чому в подорож можуть вирушити люди з невисокими доходами.

Кожна людина як біосоціальна істота, яка має свої біологічні потреби, з одного боку, та якій властиво мати свої специфічні потреби, з іншого – виділяється з усієї біосфери, тому потреба у подорожах, оздоровленні та відпочинку – одна із потреб соціуму. Адже під час туристичної подорожі відбувається процес засвоєння індивідом системи знань, норм, цінностей, що дозволяє йому функціонувати як повноправному члену суспільства, який духовно освоює і пізнає культуру світу. Туризм допомагає індивіду або групі засвоювати ціннісні орієнтації і загальні норми поведінки, перетворювати їх на мотиви та діяльнісні принципи соціальної активності. В результаті відбувається інтерналізація особистості [4, с. 115].

Високого розвитку соціальний туризм досяг у радянські часи, коли становив не менше 80 % туристичного обігу, а профспілки покривали 70 % вартості таких подорожей. У сучасній Україні соціальний туризм розвинений не на достатньому рівні, адже пільгові путівки, які фінансуються державою, у мізерній кількості видаються лише ветеранам. Окрім того, наявні деякі пільги для студентів та школярів, а також працюють системи обміну відпочиваючих із зарубіжних країн. Певною мірою соціальний туризм на сьогодні реалізується через систему спеціальних знижок, що надають комерційні туроператори певним групам населення.

Основні принципи соціального туризму були закладені щодо наступних положень:

1. Кожен член суспільства має бути забезпечений відпочинком і оздоровленням шляхом залучення в середовище туризму людей із низьким рівнем доходів.
2. Надання субсидій на туристичні поїздки незаможним громадянам.
3. Безперечна участь державних і суспільних структур у розвитку туризму.

Об'єктами соціального туризму є інваліди, пенсіонери, молодь, школярі, ветерани війни та праці, подорожі яких можуть фінансуватися благодійними організаціями, державними структурами, приватними фірмами, суспільними організаціями та фондами. Дана система є досить привабливою для туристичних фірм й дозволяє реалізувати путівки, які не знайшли своїх власників, зі знижками, а також є вигідною певним категоріям населення. Також прибутки від туризму є додатковим, а іноді мало не єдиним джерелом існування місцевих жителів.

Соціальний туризм в цілому як у світі, так і в Україні має суттєві недоліки. Як правило, цей вид туризму характеризується середньою, навіть низькою якістю обслуговування, недостатнім рівнем освіти персоналу, не досить розвиненою туристичною інфраструктурою.

Для майбутнього України в контексті розвитку туристичної галузі, насамперед соціального напрямку, можна вважати перспективними такі види туризму:

1. Екологічний туризм. Широке розмаїття краєвидів мальовничої природи та української місцевості визначили необхідність створення освітніх екологічних програм для широкого загалу населення, розробки туристських маршрутів для організованих груп заповідними територіями з метою збереження природного середовища.

2. Зелений (сільський) туризм, який сприяє розвитку малого бізнесу в аграрних регіонах, дає можливість міським мешканцям активно відпочивати в приватних сільських господарствах та зароджує елементи екологічного виховання, оздоровлення, добровільної участі в деяких видах сільськогосподарських робіт, а жителям сільської місцевості – поліпшити своє матеріальне становище.

3. Дитячий та юнацький туризм, який сприяє відродженню національної свідомості й патріотичного виховання дітей та молоді, покликаний сприяти вихованню та освіті підростаючого покоління засобами туристсько-краєзнавчої діяльності, формуванню всебічно розвиненої особистості.

4. Туризм людей похилого віку (туризм "сеньйорів"), туризм інвалідів, що може відродити національний дух Української держави та забезпечить збереження культурної спадщини для дітей та молоді [2].

Соціальний туризм має деякі переваги та потребує державної підтримки, адже він:

- 1) реалізує право кожної людини на пересування і відпочинок, а отже, характеризується загальнодоступністю;

- 2) забезпечує масовість, а також доступність для малозабезпечених верств населення за рахунок нижчої вартості;

- 3) характеризується привабливістю для людей похилого віку, людей з фізичними вадами;

- 4) спрямований на підвищення ролі внутрішнього, місцевого туризму, що сприяє розв'язанню проблем регіонального розвитку, місцевих громад, наповненню місцевих бюджетів, створенню нових робочих місць тощо; поповнює бюджети всіх рівнів;

- 5) породжує культурно-виховну спрямованість, оскільки соціальний туризм є потужним виховним фактором для юнацтва та молоді, сприяє формуванню здорового способу життя, розвитку соціальних контактів, що допомагає в набутті важливого соціального досвіду [3].

Отже, із перерахованих переваг визначено, що соціальний туризм є невід'ємною частиною життя людей у розвитку та вдосконаленні людських взаємин, розвитку людини як соціальної

ісоти. Для того щоб підтримувати та стимулювати розвиток соціального туризму, необхідно забезпечити наступні вимоги:

не оподатковувати землі, що зайняті об'єктами соціального туризму;
не стягувати під час ліцензування сфери соціального туризму ліцензійний збір;
в системі дитячо-юнацького туризму, туризму людей похилого віку та туризму інвалідів будь-яких послуг податок на додаткову вартість на туристський продукт перетворювати в соціальну туристську ренту, що не підлягає оподаткуванню й повністю спрямовується на підтримку та розвиток соціального туризму;

запровадити безкоштовний (деяким категоріям) та пільговий проїзд для організованих дитячо-юнацьких та студентських туристських груп упродовж усього року;

проводити безкоштовну цільову сертифікацію;

заклади, що готують фахівців соціального туризму, звільнити від податку на майно, податку на утримання житлового фонду та об'єктів соціально-культурної сфери;

створити пільгову шкалу оподаткування на послуги, що надаються закладами соціального туризму, із оздоровлення, туристично-екскурсійного обслуговування, виготовлення та прокату туристського спорядження, а також для податків на майно закладів соціального туризму, на утримання об'єктів соціально-культурної сфери;

звільнити від оподаткування добровільних внесків юридичних та фізичних осіб, в тому числі іноземних, на підтримку соціального туризму;

розробити та затвердити Закон України "Про соціальний туризм", який би задовольняв потреби учнівської та студентської молоді, людей пенсійного віку, інвалідів та інших соціально вразливих верств населення у відпочинку, оздоровленні, пізнанні навколишнього світу.

Становлення туристичного ринку в Україні протягом 2002 – 2011 р. в Україні зумовило швидке насичення ринку туризму, збільшення кількості туристичних фірм, якісних та кількісних показників їхньої діяльності. Туризм перетворюється на процес, у якому людина завдяки організації, прийому, спілкуванню не лише розкривається як особистість, а й збагачується знаннями про інші країни.

Перспективи подальших досліджень можуть бути пов'язані з розробкою організаційно-економічних складових програм підтримки туристичного бізнесу у соціальному аспекті на державному рівні.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування / О. О. Бейдик. – К. : ВПЦ "Київський університет", 2001. – 395 с. 2. Бойко М. Засади формування пріоритетних напрямів туристичної політики України / М. Бойко, Л. Гопкало // Регіональна економіка. – 2005. – № 1. – С. 222–229. 3. Колотуха О. Соціальний туризм в Україні. Проблеми та перспективи розвитку / О. Колотуха // Краєзнавство. Туризм. – 2010. – № 20 (649). – С. 3 – 5. 4. Курас І. Ф. Філософія і туризм / І. Ф. Курас // Філософські нариси туризму : наук. навч. видання. – К. : Укр. центр духовної культури, 2005. – С. 258. 5. Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку в Україні спортивної та туристичної інфраструктури у 2011–2022 рр. : Постанова КМУ № 707 від 29 червня 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/707-2011-п> 6. Державна служба статистики України. Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/> 7. Закон України Про туризм: від 15.09.1995 р. № 31 зі змінами та доповненнями від 02.10.12 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ligazakon.ua>.

Нікуліна Н. Д.

УДК 657.44:336.713

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОЦІНКА ТА ВІДОБРАЖЕННЯ ДОХОДІВ, ВИЗНАНИХ ЗА СТАВКОЮ, ВИЩОЮ ВІД РИНКОВОЇ, В ОБЛІКУ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Анотація. Розглянуто підходи до визначення та відображення в бухгалтерському обліку доходів від наданих кредитів, розміщених вкладів (депозитів) за ціною, що відрізняється від ринкової. Розроблено шляхи та пропозиції щодо відображення таких доходів в управлінському обліку банку.

© Нікуліна Н. Д., 2013

Аннотация. Рассмотрены подходы к определению и отображению в бухгалтерском учете доходов от предоставленных кредитов, размещенных вкладов (депозитов) по цене, которая отличается от рыночной. Разработаны пути и предложения по отражению таких доходов в управленческом учете коммерческого банка.

Annotation. The approaches to defining and reflecting in financial accounting the income from the sum of credits, deposits at a price that differ from a market price are considered. The ways and proposals as for reflecting such income in accounting management of a commercial bank are developed.

Ключові слова: доходи, оцінка, справедлива вартість, ринкова вартість, рахунки, управлінський облік.

Перехід України до ведення бухгалтерського обліку та подання фінансової звітності за міжнародними стандартами визначає мету їх складання, яка полягає в наданні інформації про фінансовий стан установи, що є корисною для широкого кола користувачів. Для того щоб інформація була найбільш достовірною, всі елементи оцінюються за "реальною" вартістю. Забезпечення виконання вимог реальності та правдивості інформації досягається за допомогою застосування таких облікових інструментів, як нарахування, метод ефективної ставки відсотка, переоцінка та резервування. Серед нових процедур можна виділити оцінку фінансових інструментів за справедливою вартістю із застосуванням методу ефективної ставки відсотка та визначення й відображення в обліку зменшення корисності активів. Доходи, що отримуються банком у результаті надання кредитів, розміщення вкладів за ціною, що вища від ринкової, відображаються у фінансовому обліку на відповідному синтетичному рахунку. З метою вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення комерційного банку, було б доцільно розробити рахунок у системі управлінського обліку банку в розрізі контрагентів, що надасть можливість систематизації та деталізації інформації про такі доходи (витрати).

Проблеми та особливості первинного визнання кредитів, наданих не за ринковою ставкою, детально розглянуто в роботах Л. Снігурської: досліджено питання визначення вартості фінансових інструментів згідно з міжнародними стандартами, розглянуто пристосування міжнародного досвіду до визначення вартості наданих банком кредитів, розміщених вкладів (депозитів) до реалії вітчизняної банківської практики. У науковій статті Пришляк Г. В. проаналізовано принцип нарахування у процесі формування методики обліку доходів (витрат) банківської установи, наведено визначення справедливої вартості фінансових інструментів банку із застосуванням ефективної ставки відсотка, відображення доходів від зменшення корисності активів. Особливості побудови управлінського та аналітичного обліку комерційних банків розглянуто в роботах Кіндрацької Л. М.

Метою дослідження є визначення та оцінка доходів, які отримуються банком від надання кредитів, розміщення депозитів (вкладів) за ціною, що перевищує ринкову; розробка рахунків управлінського обліку, на яких буде обліковуватись такий дохід.

Об'єкт дослідження – оцінка вартості та доходів банку, що отримуються в результаті розміщення кредитів, вкладів за ціною, вищою від ринкової.

Предмет дослідження – рахунки фінансового та управлінського обліку, на яких відображено доходи банку від розміщення кредитів, вкладів (депозитів) за ціною, вищою від ринкової.

Доходи та витрати комерційного банку є похідними об'єктами обліку, що виникають як результат здійснення певних банківських операцій, пов'язаних із виконанням зобов'язань (отриманням послуг) і розміщенням активів (наданням послуг). Доходи – це збільшення економічних вигід у вигляді збільшення активів або зменшення зобов'язань, що ведуть до збільшення власного капіталу [1].

За класифікацією, яка наведена у Звіті про фінансові результати банку, доходи (витрати) поділяють залежно від сфери діяльності на отримувані в результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Операційна діяльність банку є основним видом діяльності комерційного банку, а доходи (витрати), отримувані за цим видом діяльності, мають найбільшу питому вагу в структурі доходів банку [1].

У МСБО 39 "Фінансові інструменти: визнання та оцінка", а також в Інструкції з бухгалтерського обліку кредитних, вкладних (депозитних) операцій та формування і використання резервів під кредитні ризики в банках України, затвердженій Постановою Правління НБУ № 481 від 27.12.2007 р., визначено, що банки мають оцінювати надані (отримані) кредити, розміщені (залучені) вклади (депозити) під час первісного визнання за справедливою вартістю, включаючи витрати на операцію, які стосуються придбання або емісії такого фінансового активу, або фінансового зобов'язання. Для виконання зазначених вимог щодо первинного визнання необхідно з'ясувати такі елементи: справедливую вартість кредиту, вкладу (депозиту) та витрати на операції [2].

Зокрема, до витрат на операції відносять: комісійні, сплачені агентам, консультантам, брокерам і дилерам, податки та держмити тощо. До витрат на операції не відносять: премії та дисконти за борговим інструментом; фінансові інструменти; внутрішні адміністративні чи холдингові витрати. Згідно з МСБО 18, існує також ряд комісій, які є невід'ємною частиною доходу (витрат) фінансового інструменту, зокрема: комісії за ініціювання кредиту, отримані (сплачені) банком і пов'язані зі створенням або придбанням фінансового інструменту; комісії, отримані (сплачені) банком за зобов'язання з кредитування під час ініціювання або придбання кредиту; комісії, отримані (сплачені) банком у зв'язку з випуском боргових зобов'язань, що обліковуються за амортизованою собівартістю. Таким чином, дані витрати включаються до первісної балансової вартості фінансового інструменту [1].

Справедлива вартість – сума, за якою може бути здійснений обмін активу або оплата зобов'язання в результаті операції між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами.

У МСБО 39 надано досить ґрунтовні рекомендації та запропоновано ряд методів щодо визначення справедливої вартості. Найкращим підґрунтям є визначення справедливої вартості за ринковою вартістю.

Ринкова вартість фінансового інструменту – сума коштів від його продажу на активному ринку. Однак для України ще не є актуальним визначення активного ринку для кредитів та депозитів. У МСБО 39 зазначено, що за відсутності активного ринку найкращим свідченням справедливої вартості фінансового активу є ціна операції (тобто справедлива вартість наданої або одержаної компенсації), встановлена на основі методу оцінки, змінні величини якого включають лише з доступних ринків. Згідно з положенням листа-роз'яснення НБУ № 12-111/1122-12400 від 15.09.2008 р. для визначення справедливої вартості кредитів (депозитів), наданих не за ринковою вартістю, необхідно використовувати встановлені самим банком процентні ставки за стандартизованими групами кредитів (депозитів), тобто методики та системи внутрішнього ціноутворення на банківські продукти.

Справедлива вартість фінансового активу порівнюється із сумою за договором. Таким чином, можна розглянути два випадки:

1. Якщо порівнювані величини приблизно однакові або повністю співпадають, фінансовий актив або фінансове зобов'язання визнаватиметься вартістю договору плюс витрати на операції.

2. Якщо вартість за договором буде суттєво відрізнятись від справедливої вартості, то в обліку слід відобразити фінансовий інструмент за справедливою вартістю плюс витрати за операції [1].

Банк визнає в бухгалтерському обліку прибуток або збиток на суму різниці між справедливою вартістю фінансового активу (зобов'язання) та вартістю договору в кореспонденції з рахунками дисконту (премії), якщо під час первісного визнання він визначає вартість фінансового активу (зобов'язання) за процентною ставкою, вищою (нижчою), ніж ринкова [3].

Первісне визнання доходів від наданих кредитів в обліку відображається за допомогою таких бухгалтерських проведень.

На основну суму боргу за кредитом:

Дебет Основна сума боргу

Кредит Грошові кошти

Одночасно: дохід = справедлива вартість – сплачена сума

Дебет Неамортизована премія

Кредит 6390 "Дохід від наданих кредитів за ставкою, що вища, ніж ринкова" [2].

У МСБО 39 виділяють такі поняття, як "прибуток/збиток першого дня", як результат відхилення справедливої вартості активу від вартості за договором. Таким чином, визнаючи "прибуток/збиток", необхідно порівнювати номінальну вартість під час видачі (первісного визнання) кредиту та дисконтовані грошові потоки (справедливу вартість). У разі зміни умов фінансового інструменту розраховується нова, ефективна ставка чи коригується балансова вартість, що приводить до іншого розподілу доходів на рахунках класу 6 "Доходи", що компенсується на рахунку неамортизованого дисконту. За МСБО 39 для фінансових активів та зобов'язань із плаваючою ставкою періодична зміна очікуваної ставки для відображення руху ринкових ставок відсотка призводить до зміни ефективної ставки відсотка [1].

З метою вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення комерційного банку було б доцільно розробити рахунки в системі управління обліку наданих кредитів, розміщених вкладів (депозитів) за ставкою, вищою від ринкової, за видами контрагентів. У Положенні про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банках України зазначається, що "управлінський облік ведеться банком для забезпечення внутрішніх потреб в інформації, виходячи зі специфіки та особливостей діяльності й структури управління" [4].

У ході формування рахунків в управлінському обліку слід дотримуватись таких правил побудови аналітичних рахунків: I рівень – номер класу, у даному випадку 8; рахунки порядку II – вони мають двоцифрову нумерацію, що означає розділ; рахунки порядку III – нумерація трицифрова, що означає групу; IV – нумерація чотирицифрова, що означає номер балансового рахунка [5].

Наприклад:

рахунок 8301 – облік доходів за ставкою, вищою, ніж ринкова, від надання кредитів фізичним особам;

рахунок 8302 – облік доходів за ставкою, вищою, ніж ринкова, від надання кредитів юридичним особам;

рахунок 8303 – облік доходів за ставкою, вищою, ніж ринкова, від надання кредитів органам державної влади;

рахунок 8304 – облік доходів за ставкою, вищою, ніж ринкова, від надання кредитів іншим банкам.

За результатами дослідження необхідно констатувати наявність зведеної облікової інформації у формі звітності "Звіт про інші операційні доходи банку", яка буде надавати керівництву банку необхідну інформацію щодо отриманого доходу за такими операціями для ухвалення обґрунтованих управлінських рішень, оптимізації діяльності банку за кредитними та депозитними операціями, надасть можливість своєчасно та в повному обсязі відобразити наявну інформацію.

Розглянувши положення МСБО та вимоги НБУ щодо первісного визнання кредитів, вкладів, за умови застосування в обліку первісного визнання на основі справедливої вартості за фінансовими інструментами буде визнаватися точно така ж сума, яка сплачується сторонами договору. Розробка аналітичних рахунків у системі управління комерційного банку для відображення доходів від надання кредитів, розміщення вкладів (депозитів) за ціною, що відрізняється від ринкової, їх деталізація підвищить аналітичність та інформативність подання даних про діяльність комерційного

банку. Розробка документа внутрішньої звітності сприятиме наочному відображенню наявної інформації про доходи від іншої операційної діяльності банку. Така інформація є корисною та доцільною для використання керівництвом банку з метою ухвалення обґрунтованих та раціональних управлінських рішень.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Спьяк Г. І. Облік і аудит у банках : навч. посібн. / Г. І. Спьяк, Т. І. Фаріон. – К. : Атіка, 2004. – 328 с. 2. Пришляк Г. В. Врахування принципу нарахування при формуванні методики обліку доходів та витрат банківських установ / Г. В. Пришляк // Вісник ЖДТУ. – 2005. – № 3 (53). – С. 211–214. 3. Інструкція з бухгалтерського обліку кредитних, вкладних (депозитних) операцій та формування і використання резервів під кредитні ризики в банках України, затверджена Постановою Правління Національного банку України № 481 від 27 грудня 2007 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0048-08>. 4. Положення про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банках України : Затверджено Постановою Правління НБУ № 566 від 30.12.1998 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1172-035>. 5. Кіндрацька Л. М. Бухгалтерський облік у комерційних банках України : навч. посібн. / Л. М. Кіндрацька. – К. : КНЕУ, 1999. – 288 с.

УДК 657.42

Компанійцева К. О.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ РАДІОЧАСТОТНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ В ПРОЦЕСІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Анотація. Розглянуто та досліджено проблемні питання організації й ведення обліку виробничих запасів на промислових підприємствах у сучасних умовах функціонування економіки, а також запропоновано варіант удосконалення організації обліку виробничих запасів.

Аннотация. Рассмотрены и исследованы проблемные вопросы организации и ведения учета производственных запасов на промышленных предприятиях в современных условиях функционирования экономики, а также предложен вариант совершенствования организации учета производственных запасов.

Annotation. This paper considers and investigates the issues of accounting the inventory at the industrial enterprises under the current conditions of the economy, and offers the variant of improving the organization of inventory accounting.

Ключові слова: виробничі запаси, облік, організація, технологія радіочастотної ідентифікації.

Необхідною умовою підтримання функціонування підприємства на певному рівні є наявність виробничих запасів. З одного боку, сформовані виробничі запаси забезпечують постійність, безперервність та ритмічність діяльності підприємства, гарантують його економічну безпеку, а з іншого – виробничі запаси на рівні великих промислових підприємств потребують великих капіталовкладень, тому від організації їх обліку та аналізу залежить точність визначення прибутку підприємства, його фінансовий стан, конкурентоспроможність на ринку та в цілому ефективність роботи підприємства.

Питанням теоретичної розробки проблем організації і ведення бухгалтерського обліку виробничих запасів присвячена достатньо велика кількість праць вчених-економістів та фахівців у галузі обліку, серед яких: Ф. Бутинець, О. Гетьман, О. Бондаренко, О. Коваленко, А. Бакаєв, В. Керімов, А. Кизилов [1 – 7] та ін.

Проте до сьогодні ряд принципових питань залишаються дискусійними і потребують удосконалення. Зміни необхідні, насамперед, стосовно підвищення оперативності інформаційного забезпечення управління виробничими запасами підприємства. Одним із напрямів вирішення даних проблемних питань є запровадження на підприємстві інформаційних технологій обліку.

Метою дослідження є виявлення основних проблем організації та ведення обліку виробничих запасів на підприємствах, а також пошук шляхів їх вирішення.

Завданнями дослідження є визначення напрямів управління виробничими запасами підприємств, удосконалення організації обліку та форм звітності складського господарства.

Об'єкт дослідження – організація облікових процесів на підприємстві.

Предметом дослідження є організація обліку виробничих запасів на промислових підприємствах.

Необхідною умовою виконання планів з виробництва продукції, зниження її собівартості, зростання прибутку, рентабельності є повне і своєчасне забезпечення підприємства сировиною та матеріалами необхідного асортименту і якості. Від того, як на підприємстві здійснюється процес матеріально-технічного постачання, подальший облік виробничих запасів та контроль за дотриманням режиму економії, залежать найбільш важливі показники роботи підприємства – обсяг виробництва, його рентабельність, а також фінансовий стан і ліквідність [8].

Для правильної організації обліку запасів на підприємстві, перш за все, необхідно дати відповідь на ряд проблемних запитань:

звідки, коли, скільки і на яку суму надійшли запаси;

як виконуються програми постачання;

кому, коли і скільки відпущено запасів;

як виконується програма виробничого споживання;

який залишок за окремими видами запасів і як дотримуються встановлені ліміти тощо [3].

Необхідними передумовами правильної організації обліку запасів є:

раціональна організація складського господарства;

розробка номенклатури запасів;

наявність інструкції з обліку виробничих запасів;

правильне групування (класифікація) запасів;

розробка норм витрачання запасів [4].

Складовими обліку виробничих запасів є організація первинного документування фактів господарської діяльності, здійснення складського обліку, використання засобів виміру та фіксації наявності й руху запасів, проведення нормування запасів та витрат матеріалів на виробництво продукції, періодичне проведення інвентаризації [9].

На організацію та ведення обліку запасів значно впливає використання сучасних комп'ютерних інформаційних технологій, які дозволяють автоматизувати трудомісткі ділянки облікової роботи, оптимізувати адміністративні витрати, зменшити виникнення випадкових та навмисних помилок і махінацій.

Для організації безперебійного постачання, розміщення, зберігання і видачі матеріальних запасів у виробництві велику роль відіграє правильно організоване складське господарство, тому що в діяльності підприємства не завжди можна досягти повного узгодження темпів постачання матеріальних ресурсів, темпів виробництва і збуту готової продукції [10].

Допомогти в цьому може використання технології радіочастотної ідентифікації (RFID-технологія), яка дає можливість повністю автоматизувати здійснення оперативного обліку запасів на промисловому підприємстві.

RFID-технологія (англ. Radio Frequency Identification – радіочастотна ідентифікація) – це метод автоматичної ідентифікації об'єктів, в якому за допомогою радіосигналів зчитуються або записуються дані, що зберігаються в так званих радіочастотних мітках, або RFID-мітках [11].

Система RFID складається з 3-х основних компонентів:

пристрій для зчитування (зчитувач, рідер, або інтерrogатор);

радіочастотна мітка (транспондер, RFID-мітка або RFID-ter);

програмне забезпечення.

Принцип роботи даної системи такий: зчитувач посилає радіосигнали, за допомогою яких зчитують дані з міток. Мітки містять дані в пам'яті, і під дією радіосигналу зчитувача відправляють дані в програми обробки баз даних [11].

У процесі організації обліку виробничих запасів використання таких радіоміток, закріплених на виробничих запасах, комплектуючих, дозволить з високою точністю в автоматизованому режимі відстежувати їх переміщення і місцезнаходження на складах та в цехах. Це, у свою чергу, дозволить зменшити кількість документів, які зазвичай застосовуються для обліку переміщення та використання запасів.

Зазначена технологія дозволяє:

контролювати походження одиниці виробничого запасу;

спростити процес розрахунків із постачальниками за поставлені запаси;

підтримувати кількість запасів на оптимальному рівні;

скоротити час проведення інвентаризації;

швидше знаходити необхідні запаси в зоні зберігання;

автоматизувати підготовку звітної документації [12].

У сучасних умовах використання RFID-технології буде доцільним для будь-якої форми організації виробництва та процесу постачання виробничих ресурсів. Радіочастотна ідентифікація в автоматичному режимі реалізовує можливість моніторингу та управління переміщенням запасів у процесі виробництва. Використання матеріалів на виготовлення продукції відбуватиметься ритмічно із поповненням запасів у необхідний момент та в потрібній кількості [2].

Введення RFID-системи автоматизації обліку запасів удосконалисть систему електронного документообігу, що дозволить зменшити кількість використовуваних первинних документів, час

проходження інформації від документів до результативної інформації (прийнятого управлінського рішення), а отже, буде сприяти оперативному реагуванню на події, що мають місце в процесі постачання. Також це дасть можливість мінімізувати так званий "людський фактор", за рахунок якого можуть виникати проблеми з оперативністю отримання інформації та її достовірністю.

Таким чином, автор вважає, що використання RFID-технологій дозволить спростити та вдосконалити облік виробничих запасів на етапі їх отримання й використання у виробничому процесі, що, у свою чергу, прискорить отримання облікової інформації та прийняття управлінських рішень.

Отже, аналізуючи численні дослідження з питань організації обліку запасів, можна стверджувати, що багато теоретичних положень і питань обліку даних ресурсів потребують вдосконалення і доопрацювання. У свою чергу, розв'язання цих питань зумовить вихід на якісно новий рівень побудови обліку виробничих запасів, значно підвищить їх роль в управлінні кожним вітчизняним підприємством. Реалізація запропонованого варіанта вдосконалення обліку запасів вітчизняними підприємствами приведе до значного підвищення результативності їх фінансово-економічної діяльності. Але на цьому дослідження вдосконалення обліку та контролю виробничих запасів не закінчено.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник для студентів спеціальності "Облік і аудит" вищих навчальних закладів / за ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. – 5-е вид., доп. і перероб. – Житомир : ПП "Рута", 2007. – 726 с. 2. Гетьман О. О. Економіка підприємства : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / [О. О. Гетьман, В. М. Шаповал.] – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 488 с. 3. Харитонова А. Запаси: обліковуємо правильно / А. Харитонова // Баланс. – 2007. – № 45. – С. 4–5. 4. Коваленко О. В. Методологічні аспекти організації обліку на промислових підприємствах України : монографія / О. В. Коваленко. – Запоріжжя : ЗДІА, 2008. – 189 с. 5. Бакаев А. С. Бухгалтерский учет / [А. С. Бакаев, П. С. Безрукий, Н. Д. Врублевский]. – 4-е изд. – М., 2004. – 364 с. 6. Керимов В. Э. Бухгалтерский учет на производственных предприятиях / В. Э. Керимов. – М. : Издательский Дом "Дашков и Ко", 2001. – 386 с. 7. Кизилов А. Н. Учет материально-производственных запасов в сельскохозяйственных организациях / [А. Н. Кизилов, З. В. Удалова]. – М. : Изд. "Финансы и статистика", 2007. – 352 с. 8. Рибалко О. М. Вдосконалення обліку виробничих запасів / О. М. Рибалко // Держава і регіони. Серія "Економіка та підприємництво". – 2008. – № 3. – С. 210–215. 9. Бондаренко О. М. Організація обліку : навч. посібн. / [О. М. Бондаренко, А. С. Нельга.] – К. : Вид-во Нац. авіац. унів. "НАУ-друк", 2009. – 216 с. 10. Білуха М. Теоретичні та методологічні засади електронного обліку господарської діяльності / М. Білуха, Т. Микитенко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2004. – № 12. – С. 15–24. 11. Технологии RFID [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://altikaspectr.net.ua/tehnologii-rfid.html>. 12. RFID-технологии радиочастотной идентификации [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://fsoler.com/lekczii-na-russkom/36-tema-6-skladskaya-logistika/367-rfid-%E2%80%9393-tehnologii-radiochastotnoj-identifikacii.html>.

УДК 657.42

П'яткіна Е. В.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

Анотація. Досліджено організацію обліку запасів і управління виробничими запасами на підприємствах. Розглянуто та вдосконалено автоматизацію обліку сировини й матеріалів. Вказано сучасні проблеми ведення обліку виробничих запасів та запропоновано шляхи їх усунення.

Аннотация. Исследованы организация учета запасов и управление производственными запасами на предприятиях. Рассмотрена и усовершенствована автоматизация учета сырья и материалов. Указаны современные проблемы ведения учета производственных запасов и предложены пути их устранения.

Annotation. This article explores the methods of inventory management at the enterprises. The automation of raw materials accounting have been discussed and improved. The current problems of inventory accounting have been specified and the ways to solve them have been suggested.

Ключові слова: виробничі запаси, облік виробничих запасів, автоматизація обліку виробничих запасів, проблеми ведення обліку виробничих запасів.

© П'яткіна Е. В., 2013

Розвиток виробництва неможливий без виготовлення конкурентоспроможної продукції та її реалізації на внутрішніх і зовнішніх ринках збуту. Водночас необхідною передумовою здійснення виробничого процесу є наявність значної кількості виробничих запасів. Реформування діючої системи обліку та впровадження П(С)БО внесли суттєві зміни в організацію облікового процесу виробничих запасів. З переходом до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності ряд питань обліку надходження й використання виробничих запасів потребує додаткового дослідження і наукових розробок. До таких питань слід віднести: уточнення економічної суті виробничих запасів як об'єкта обліку, вдосконалення класифікації з урахуванням виробничої специфіки підприємств, дослідження особливостей застосування систем обліку запасів та їх оцінки.

Загальні питання обліку виробничих запасів висвітлені у працях відомих вчених-економістів. Значну увагу їм приділяли Бутинець Ф. Ф., Голов С. Ф., Сопко В. В. [1–3]. Зокрема, Сайко О. В. [4] досліджувала облік виробничих запасів на підприємствах молокопереробної промисловості, Приймачок О. М. [5] – на підприємствах хлібопекарської промисловості.

Метою написання статті є виявлення та аналіз основних проблем ведення обліку виробничих запасів на підприємствах і наведення шляхів їх усунення. Об'єктом дослідження є організація обліку запасів. Предметом дослідження є організація обліку виробничих запасів на підприємстві.

Розвиток ринкових відносин, упровадження різноманітних форм власності висувають нові вимоги до бухгалтерського обліку як до способу контролю за веденням господарської діяльності підприємств. Важливим фактором розвитку виробництва є стабільна забезпеченість підприємства матеріальними ресурсами. Ураховуючи те, що витрати сировини, матеріалів, палива, напівфабрикатів у більшості підприємств займають 80 – 90 % усіх витрат на виробництво нової продукції, то головним завданням є визначення забезпеченості підприємства різними видами матеріальних ресурсів та пошук резервів раціонального їх використання. Головною передумовою успішного здійснення виробничого процесу як основної ланки діяльності господарського суб'єкта є наявність і раціональне використання виробничих запасів [2, с. 56–60].

Звертаючись до питання економічності сутності виробничих запасів, слід наголосити, що в економічній літературі терміни "запаси", "виробничі запаси", "матеріальні запаси", "запаси матеріально-технічних ресурсів", "матеріальні ресурси" часто ототожнюються, що не зовсім коректно. Під виробничими запасами часто розуміють різноманітну сировину, матеріали, паливо, предмети та засоби праці, які кожне підприємство купує для виробництва продукції та інших господарських потреб.

Наприклад, Сайко О. В., досліджуючи дану тематику, вказала на негативні сторони наявної методики обліку виробничих запасів на підприємствах молокопереробної промисловості. Для даних підприємств доцільно звернути увагу на те, що потрібно доопрацювати та вдосконалити діючі форми документації з оперативного обліку виробничих запасів, а саме їх рух у процесі виробництва. Тому даним підприємствам доцільно ввести нові форми первинної документації, що мають забезпечити своєчасність надходження та вибуття виробничих запасів підприємства і застосування яких дасть змогу підвищити рівень обліку та контролю за їх використанням [4, с. 9–11].

Якщо ж розглядати підприємства хлібопекарської промисловості, то тут не можна не погодитись із думкою науковця Приймачок О. М. [5], яка займалась проблемами обліку виробничих запасів на підприємствах хлібопекарської промисловості. Оскільки на цих підприємствах залишаються все ще невирішеними питання щодо вдосконалення документації оперативного та аналітичного обліку виробничих запасів, особливо нагальною постає проблема автоматизації їх обліку.

Вирішення цих питань полягає в розробці основних напрямів і конкретних рекомендацій щодо вдосконалення методики обліку виробничих запасів, в їх оцінці при вибутті, в розробці методики проведення аналізу ефективного використання виробничих запасів, а також посиленні інформаційної та контрольної функції обліку в управлінні виробництвом.

Однією з важливих умов якісного обліку матеріалів є застосування комп'ютерних програм для автоматизації обліку з передовими методами організації складського господарства та обліку матеріалів. Автоматизація бухгалтерського обліку сировини й матеріалів передбачає створення трьох рівнів управління обліковим процесом на хлібопекарському підприємстві: нижній, що об'єднує виробництво, збут, склад сировини та склад матеріалів; середній, що об'єднує операції з руху сировини, матеріалів і черстої хлібобулочної продукції; верхній рівень, що надає інформацію для головного бухгалтера.

Недоліки застосування комп'ютерної програми з обліку виробничих запасів на хлібопекарських підприємствах полягають у тому, що підрозділи, які співпрацюють зі складом, потребують більш оперативної інформації про надходження сировини і матеріалів, тому необхідно автоматизувати облік приймання та передачі черстої продукції з відділу збуту на склад сировини, передачу борошна зі складу безтарного зберігання борошна та автоматизувати комплексне розсилання звітності про надходження сировини і матеріалів іншим підрозділам [5, с. 10–12].

На практиці трапляються різні варіанти організації машинної обробки інформації обліку виробничих запасів. Вони залежать від методології обліку, способів оцінки запасів, складу і групування завдань, особливостей організації інформаційної бази, технічних засобів, що використовуються для обробки.

У процесі машинної обробки інформації обліку виробничих запасів завдання доцільно згрупувати таким чином: облік та контроль за надходженням запасів на склади підприємства; облік і контроль наявності та руху запасів на складах і в експлуатації; облік та контроль вибуття запасів зі складів підприємства на сторону; облік переоцінки виробничих запасів; відображення операцій із виробничими запасами в облікових реєстрах. Технологічний процес автоматизованого оброблення даних з обліку виробничих запасів полягає у виконанні всіх потрібних операцій введення, оброблення, збе-

реження й надання потрібної інформації, групування даних на рахунках із метою контролю за наявністю та витратами матеріальних засобів зі своєчасним складанням звітності. Тому для забезпечення обліку виробничих запасів можуть використовуватися окремі програмні модулі, що обслуговують їх облік у місцях зберігання та в бухгалтерії, або можуть створюватися різні рівні робочих місць автоматизованої ділянки обліку виробничих запасів. Останній спосіб передбачає використання комплексної системи організації первинної та вихідної інформації, що забезпечує потрібною інформацією аналітичний, синтетичний та управлінський облік, формування конкретної звітності [3].

Спільна інформаційна база дає можливість спільно використовувати таку нормативно-довідкову інформацію, як довідники: зовнішніх організацій; прізвищ працівників; структурних підрозділів; статей обліку; допустимої кореспонденції рахунків; номенклатура – цінник виробничих запасів; типових господарських операцій; постійних даних; груп матеріалів тощо. Вихідною інформацією складського обліку є: картка складського обліку матеріалів, оборотна відомість матеріальних цінностей, довідкова інформація, інформація про переоцінювання матеріальних цінностей, реєстр первинних документів, інвентаризаційна відомість. У бухгалтерії основною регламентованою вихідною інформацією з обліку матеріальних цінностей є: інвентаризаційна відомість наявності матеріальних цінностей, зведена відомість надходження матеріальних цінностей, зведена відомість витрат матеріальних цінностей, відомість відображення господарських операцій з обліку матеріальних цінностей на рахунках бухгалтерського обліку, відомість надходження матеріальних цінностей в аналітичному розрізі, відомість використання матеріальних цінностей, реєстр первинних документів, журнал обліку відпуску матеріальних цінностей, прогнозування запасів товарно-матеріальних цінностей [1].

Практика показує, що процес обліку використання виробничих запасів все ж таки є трудомісткою діяльністю. Тому не дивно, що на багатьох підприємствах спостерігаються певні недоліки, а на деяких – запущеність обліку, що призводить до великих втрат запасів. Усе це зайвий раз підтверджує, що до цього часу залишаються невіршеними багато важливих питань, пов'язаних із розробкою науково обґрунтованої системи обліку використання виробничих запасів.

Аналізуючи в цілому діяльність деяких підприємств, можна виокремити такі проблеми ведення обліку виробничих запасів: по-перше, це складність визначення справедливої (ринкової та неринкової) вартості запасів, що полягає у використанні підприємствами бартерного обміну, більше того, обміну на неподібні активи; по-друге, низький рівень оперативності інформаційного забезпечення управління виробничими запасами підприємств; по-третє, невідповідний рівень контролю та оперативного регулювання процесів утворення запасів тощо.

Вирішення цих проблем потребує оновлення системи отримання інформації про виробничі запаси, використання нетрадиційних для вітчизняної облікової практики підходів до ефективного їх використання та оптимізації результатів діяльності підприємства через застосування принципів і методів бухгалтерського обліку.

Шляхи подолання проблем ведення обліку виробничих запасів зводяться до такого:

- 1) підвищення оперативності інформаційного забезпечення управління виробничими запасами підприємств, яке забезпечується запровадженням інформаційних технологій обробки економічної інформації;
- 2) удосконалення системи автоматизації обліково-аналітичних робіт в управлінні виробничими запасами та обґрунтування раціональних методів проведення інвентаризації виробничих запасів;
- 3) узгодження механізмів бухгалтерського і податкового обліку виробничих запасів;
- 4) обґрунтування системи обліку матеріальних витрат на освоєння нової техніки і технології виробництва;
- 5) чітка організація обліково-контрольних процедур руху запасів підприємств, тобто застосування прийомів обліку за центрами відповідальності, заходів контролю та оперативного регулювання процесів утворення запасів;
- 6) уточнення класифікації та методики оцінки виробничих запасів;
- 7) визначення передумови раціональної організації обліку виробничих запасів на підприємствах.

Таким чином, кожне підприємство зацікавлене у створенні конкурентоспроможної продукції та її реалізації на внутрішньому і зовнішньому ринках, отриманні прибутку й забезпеченні стабільного фінансового становища. У досягненні цієї мети беруть участь виробничі запаси, які забезпечують безперервний процес виробництва та продажу продукції. Виробничі запаси є основною статтею обігових коштів та основою життєдіяльності підприємства. Тому достовірний облік їх на підприємстві є невід'ємною частиною управління, без якого неможливе досягнення поточних та довгострокових цілей підприємства. Можна стверджувати, що реалізація перелічених напрямів удосконалення обліку запасів підприємством приведе до значного підвищення результативності його фінансово-економічної діяльності. Вирішення комплексу суперечливих та дискусійних питань обліково-аналітичного управління виробничими запасами є актуальним для більшості підприємств і потребує подальших досліджень.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Бугинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник для студентів спеціальності "Облік і аудит" вищих навчальних закладів / Ф. Ф. Бугинець. – 7-ме вид., доп. і перероб. – Житомир : ПП "Рута", 2006. – 832 с. 2. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік і фінансова звітність в Україні : підручник

/ С. Голов. – Дніпропетровськ : ТОВ "Баланс-Клуб", 2005. – 191 с. 3. Сопко В. В. Бухгалтерський облік : навч. посібн. / В. Сопко. – 3-те вид., перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2004. – 578 с. 4. Сайко О. В. Облік і контроль виробничих запасів (на прикладі підприємств молокопереробної промисловості України) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.04 [Електронний ресурс] / О. В. Сайко. – Київ, 2004. – 19 с. – Режим доступу : contents/p-2/36118.html. 5. Приймачок О. М. Облік виробничих запасів і аналіз ефективності їх використання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.04 "Бухгалтерський облік, аналіз та аудит" [Електронний ресурс] / О. М. Приймачок. – Київ, 2005. – 24 с. – Режим доступу : referats/7569/161447.

Гарус П. В.

УДК 657.3

Магістр 2 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ЗНАЧЕННЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Анотація. Розглянуто значення управлінського обліку для системи управління на великих підприємствах з різними видами діяльності. Обґрунтовано важливість і роль управлінського обліку для забезпечення ефективного функціонування економічного механізму господарювання в сучасних умовах на підприємстві.

Анотация. Рассмотрено значение управленческого учета для системы управления на крупных предприятиях с различными видами деятельности. Обоснованы важность и роль управленческого учета для обеспечения эффективного функционирования экономического механизма хозяйствования в современных условиях на предприятии.

Annotation. The article considers the importance of management accounting control system for large enterprises with various activities. The importance and role of management accounting for the effective functioning of the economic mechanism of management at an enterprise under current conditions have been proved.

Ключові слова: значення, рішення, управлінський облік, інформація, підприємство, функціонування.

На сьогодні для підвищення якості управлінських рішень на підприємстві набув актуальності управлінський облік. Управлінський облік дозволяє швидко виявити поточні проблеми на суб'єкті господарювання. Для прийняття правильних поточних та перспективних управлінських рішень з боку керівництва запроваджується на підприємстві управлінський облік.

Слід також зауважити, що проблемами значення управлінського обліку на підприємстві займалися вітчизняні та закордонні фахівці. Теоретичні і практичні питання управлінського обліку та його зв'язку з управлінням і ролі в інформаційній системі в підприємстві знайшли місце в працях таких авторів, як: Бутинець Ф. Ф., Безверхня Ю. В., Івашкевич В. Б., Чижевська Н. В., Тупота М. О., Кашинська Ю. В., Кіркеєва Л. І., Мусін С. Л., Тупота М. О. та ін.

Метою даної статті є теоретичне обґрунтування, розкриття значення і ролі управлінського обліку на підприємстві. Для реалізації мети необхідно вирішити наступні завдання: визначити сутність поняття "управлінський облік" і значення управлінського обліку в сучасних умовах на підприємстві.

Об'єктом дослідження є роль та значення впровадження управлінського обліку на великих підприємствах із різними видами діяльності.

Предметом дослідження є необхідність застосування управлінського обліку керівниками на великих підприємствах для прийняття обґрунтованих поточних та перспективних управлінських рішень.

Необхідність у впровадженні управлінського обліку на підприємствах зумовлена тим, що власникам або керівникам потрібно знати реальний стан справ на підприємстві для того, щоб прийняти обґрунтовані поточні та перспективні управлінські рішення. Управлінський облік допомагає одержати інформацію про надходження та витрачання грошових коштів, стан кредиторської та дебіторської заборгованості, рух виробничих запасів, необоротних активів, доходи від усіх видів діяльності та витрати на виробництві. У Законі України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" [1] подано таке тлумачення управлінського обліку: "Внутрішньогосподарський (управлінський) облік – система обробки та підготовки інформації про діяльність підприємства для внутрішніх користувачів у процесі управління підприємством.

Для забезпечення на ринку постійного економічного розвитку та конкурентоспроможності необхідно запроваджувати нові методи управління. Тому для власників і керівників підприємств необхідно правильно підібрати управлінські рішення для ведення свого бізнесу. Для цього керівництву

© Гарус П. В., 2013

необхідна інформація, яка б дала змогу об'єктивно оцінити реальний стан підприємства. Бухгалтерський облік надає найбільш важливу інформацію для забезпечення ефективного ведення господарської діяльності. Сучасний бізнес потребує значних змін в обліковій політиці підприємства та системі контролю на всіх етапах підприємницької діяльності. З метою прийняття управлінських рішень використовується інформаційна база бухгалтерського обліку, щоб забезпечити функції планування, контролю та оцінки. Також потрібно зауважити, що необхідність використання управлінського обліку на підприємстві зумовлена наявністю на теренах нашої держави різних форм власності, ринком збуту та наявністю жорсткої конкуренції. Запровадження управлінського обліку сприятиме максимізації прибутку, що виникне внаслідок більш ефективного управління витратами і фінансовими результатами.

У сучасному розумінні управлінський облік є системою, що забезпечує отримання інформації, необхідної для функціонування системи управління на підприємстві. Частково ці функції виконують виробничий і бухгалтерський облік. Інформація, яка формується в системах бухгалтерського, виробничого та управлінського обліку, покликана зменшити ступінь невизначеності, що властивий ринковим умовам господарювання. Управлінський облік складається з двох компонентів: виробничого обліку, призначеного для внутрішнього, або як говорили раніше, внутрішньозаводського управління виробництвом і збутом продукції, та тієї частини фінансового обліку, яка служить для управління фінансовою діяльністю безпосередньо в організації. Це не означає, що для організації управлінського обліку й створення його системи потрібно обов'язково об'єднати обидві ці функції. Вони можуть існувати й відособлено: виробнича бухгалтерія веде облік витрат і результатів виробництва та збуту, а фінансова, крім ведення бухгалтерського обліку, складання балансу та інших форм звітності, бере участь в управлінні фінансовими операціями, потоками платіжних засобів і відповідною діяльністю. У невеликих організаціях функції управлінської та фінансової бухгалтерії слід об'єднати в єдину службу [2, с. 8].

Стратегія формування та розвитку економічного механізму господарювання становить стратегію надійності в діяльності підприємства. Ефективність і надійність такого механізму визначається фінансовими результатами діяльності підприємства, його здатністю швидко адаптуватися до змін на споживчому ринку. Практика свідчить, що грамотна та науково обґрунтована побудова системи управлінського обліку забезпечує високий рівень ефективності виробництва та його конкурентоспроможності. Оскільки реалізація цілей підприємства веде до змін економічного механізму господарювання в ринкових умовах, то, на думку автора, оцінка результатів діяльності підприємства повинна передбачити визначення тенденцій і перспектив розвитку як суб'єкта господарювання у цілому, так і окремих підрозділів, насамперед, у формуванні витрат і фінансових результатів [3, с. 86].

Але якщо неграмотно та науково не обґрунтовано побудувати систему управлінського обліку на підприємстві, можливе виникнення помилок. Причинами невдач можуть бути:

- 1) нерозуміння фахівцями цілей управлінського обліку, сутності інформації, що міститься в управлінських звітах, відсутність навичок підготовки управлінської звітності;
- 2) управлінська звітність не завжди містить інформацію у зручній формі, дані звітів погано структуровані, перевантажені зайвою інформацією, що забирає час від управлінців, оскільки далеко не всі показники і дані необхідні для цілей управління;
- 3) початкове нерозуміння консультантами або управлінцями того, що таке насправді підприємство;
- 4) бажання вирішити окремі проблеми, наприклад, впровадити графік документообігу, на шкоду створенню системи управлінського обліку;
- 5) відсутність на підприємствах сучасних засобів зв'язку та програмного забезпечення, що прискорюють швидкість обміну інформацією, дублювання звітності, "подвійне введення" інформації в систему; вибір програмного забезпечення, що не враховує специфіки та особливостей конкретного підприємства та ін. [4, с. 114].

Отже, управлінський облік є інструментом управління діяльністю підприємства, що об'єднує практично всі функції управління – облік, планування, координацію, контроль, аналіз і прийняття рішень. На кожному підприємстві система управлінського обліку має свої особливості, але водночас може включати в себе подібні елементи: збір інформації, структуризацію обліку за центрами відповідальності, бюджетування та розробку стандартів, аналіз системи показників, контроль і прийняття управлінських рішень [5, с. 12].

В Україні потреба в управлінському обліку виникає на великих підприємствах з різними видами діяльності, на яких існує складна розгалужена структура із філіями, дочірніми та підпорядкованими підприємствами. Управлінський облік запроваджується на підприємстві з метою вдосконалення діяльності суб'єкта господарювання та спрямований на виявлення й оцінку слабких сторін, ризиків у роботі підприємства.

Також необхідно зазначити, що потреба в управлінському обліку зумовлена також тим, що керівництво не займається безпосередньо контролем повсякденної діяльності підрозділів підприємства, тому й потребує інформації, що формується на більш низькому рівні. Менеджери не спроможні вчасно виявити помилки, відхилення або приховані недоліки від заданих вказівок. У таких випадках управлінський облік допомагає вирішити багато проблем. Застосування управлінського обліку на підприємстві допомагає усунути в майбутньому недоліки або відхилення чи вказати на слабкі сторони в управлінні.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що саме завдяки постійному обліку і контролю є можливість бачити реальний стан підприємства. Тому управлінський облік поступово займає позиції лідерства в інструменті підвищення ефективності управління підприємства. Тому для успіш-

ного розвитку підприємства в сучасних умовах наявність ефективного управлінського обліку стає невід'ємною частиною успішного розвитку суб'єкта господарювання, але управлінський облік стане корисним лише в тому випадку, якщо перед ним поставлені раціональні завдання.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua. 2. Івашкевич В. Б. Бухгалтерський управленческий учет : учебник для вузов / В. Б. Івашкевич. – М. : Юристь, 2003. – 618 с. 3. Безверхня Ю. В. Об'єктивна необхідність управлінського обліку у системі керування підприємством / Безверхня Ю. В. // Вісник СумДУ. Серія "Економіка". – 2010. – № 2. – С. 86–90. 4. Толикіна Е. І. Сущность, постановка и этапы внедрения управленческого учета на предприятиях агропромышленного комплекса / Е. И. Толикіна // Вестник Алтайского государственного аграрного университета. – 2011. – № 4 (78). – С. 113–115. 5. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський управлінський облік / Ф. Ф. Бутинець, Л. В. Чижевська. – Житомир : ЖІПІ, 2000. – 448 с. 6. Тупота М. О. Впровадження концепції управлінського обліку в холдингових компаніях / М. О. Тупота // Стратегія 182 економічного розвитку України. – 2007. – Вип. 20–21. – С. 180–186. 7. Мусин С. Л. Управленческий учет, контроль и аудит в строительной организации / С. Л. Мусин // Вектор науки ТГУ. – 2011. – № 2(16). – С. 181–187. 8. Кашиная Ю. В. Роль управленческого учета в экономическом развитии предприятий АПК / Ю. В. Кашиная // Вестник Алтайского государственного аграрного университета. – 2007. – № 11 (37). – С. 70–73.

Буравцова К. І.

УДК 657.37:006.35(100)

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ТРАНСФОРМАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЗВІТНОСТІ ВІДПОВІДНО ДО МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

Анотація. Обґрунтовано необхідність проведення трансформації фінансової звітності щодо співвідношення з міжнародними стандартами для підприємств України. Розроблено послідовність трансформації звітності відповідно до вимог МСФЗ, яка включає в себе три етапи: підготовчий, методичний та заключний.

Анотация. Обоснована необходимость проведения трансформации финансовой отчетности по соотношению с международными стандартами для предприятий Украины. Разработана последовательность трансформации отчетности согласно требованиям МСФО, которая включает в себя три этапа: подготовительный, методический и заключительный.

Annotation. The article refers to the requirements for the transformation of financial statements in accordance with international standards for enterprises in Ukraine. The sequence of statements transformation in accordance with IFRS, which includes three stages: preparatory, methodical and final has been developed.

Ключові слова: трансформація, фінансова звітність, національні стандарти (положення) бухгалтерського обліку, міжнародні стандарти фінансової звітності, коригування.

До аудиторських послуг, перелік яких визначений Аудиторською палатою України (АПУ), належить трансформація звітності. На сьогодні процес трансформації фінансової звітності підприємства відповідно до вимог Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) є дуже актуальним. Оскільки починаючи з 2012 року відповідно до статті 121 Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" публічні акціонерні товариства, банки, страховики, а також підприємства, які провадять господарську діяльність за видами, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України, повинні складати фінансову звітність та консолідовану фінансову звітність за міжнародними стандартами, то попит на переведення фінансової звітності до вимог МСФЗ зростає. Тому доцільно визначити основні розбіжності, які існують між національними Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку (П(С)БО) та МСФЗ і подати загальну послідовність трансформації фінансової звітності підприємства відповідно до вимог МСФЗ.

Питання методики трансформації фінансової звітності українських підприємств у фінансову звітність за міжнародними стандартами вивчали такі науковці, як: Голов С. Ф. [1], Войнаренко М. П. [2], Жолнер І. В. [3] та ін.

© Буравцова К. І., 2013

Мета статті – проаналізувати методичні рекомендації щодо трансформації фінансової звітності підприємств відповідно до вимог міжнародних стандартів.

Об'єктом дослідження є трансформація української звітності відповідно до міжнародних стандартів.

Предметом дослідження є методика трансформації фінансової звітності українських підприємств згідно з умовами міжнародних стандартів.

Оскільки існують значні розбіжності між П(С)БО та МСФЗ, підприємства повинні поступово трансформувати звітність, складену за П(С)БО відповідно до вимог МСФЗ.

Трансформацію можна визначити як сукупність процедур перетворення фінансової інформації, яка має визначені параметри, у фінансову інформацію, яка має інші параметри [1].

У процесі трансформації звітності необхідно врахувати таке: різницю між МСФЗ та П(С)БО; якість облікової інформації; вплив переходу на МСФЗ та фінансові звіти (під час вибору альтернатив, МСФЗ 1, інших стандартів).

На сьогодні основні розбіжності між МСФЗ та П(С)БО полягають у визнанні, оцінці та розкритті інформації щодо активів, зобов'язань, доходів і витрат, які потрібно врахувати під час трансформації фінансових звітів.

Загальну послідовність запропонованої автором трансформації наведено на рисунку.

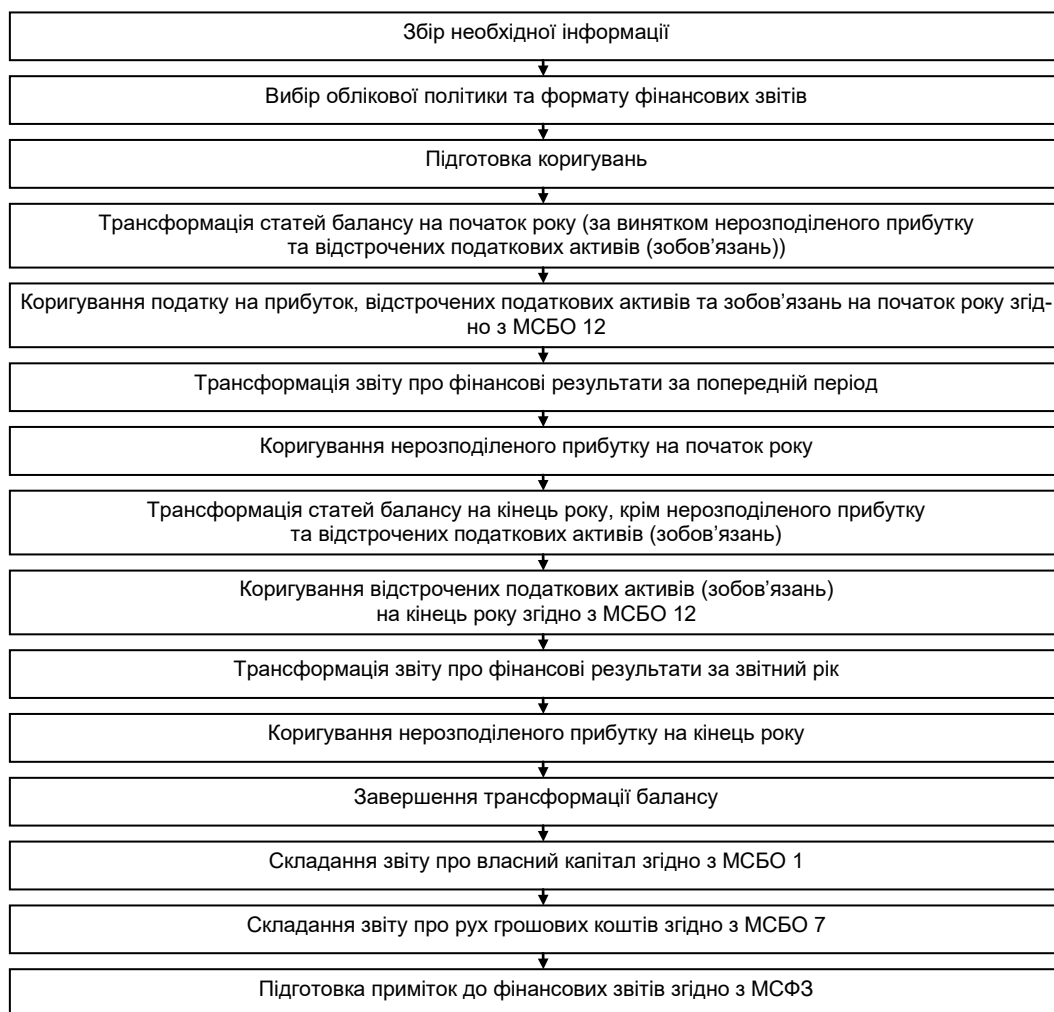

Рис. Методика трансформації фінансової звітності підприємства

Як видно з рисунка, першим кроком трансформації є збір необхідної інформації, до складових якої належать:

1. Загальна інформація про підприємство.
2. Фінансові звіти за періоди, які підлягають трансформації.
3. Облікова політика, складена за П(С)БО [4].
4. Оборотно-сальдова відомість (головна книга).
5. Аналітична інформація про доходи і витрати (без рахунка 79).

Наступним кроком є вибір облікової політики, завдання якої:

- 1) визначити відповідність політики за П(С)БО вимогам МСФЗ;

- 2) зробити вибір з альтернатив за МСФЗ;
- 3) зрозуміти вплив облікової політики за МСФЗ на фінансові звіти;
- 4) врахувати специфічні галузеві особливості.

Оскільки у фінансових звітах слід наводити зіставну інформацію принаймні за один попередній період, за який надається така зіставна інформація, необхідно відповідно перерахувати інформацію на початок року.

Трансформація включає аналіз балансу і звіту про фінансові результати, які відповідають вимогам П(С)БО, та внесення до них необхідних коригувань для забезпечення подання інформації у повній відповідності до МСФЗ [1].

Формат фінансових звітів за МСФЗ передбачає мінімальний перелік статей і приклад форматів звітів, наведених у МСБО 1, крім звіту про рух грошових коштів, вимоги до змісту і форми звіту про рух грошових коштів, що наведені у МСБО 7. Примітки складаються відповідно до цих МСБО [5].

МСФЗ 1 передбачає такі коригування для переходу від національних до міжнародних стандартів: припинення визнання окремих старих активів та зобов'язань, визнання окремих нових активів і зобов'язань, перекласифікація, оцінка [5].

Припинення визнання старих активів і зобов'язань означає списання з балансу таких активів і зобов'язань, які на дату першого застосування МСФЗ не відповідають критеріям визнання за міжнародними стандартами. Зокрема, це стосується застарілих об'єктів основних засобів та нематеріальних активів, що їх слід визнавати витратами періоду.

Разом із тим визнаються ті активи та зобов'язання, які відповідають критеріям визнання згідно з міжнародними стандартами, але не були визнані згідно з попередніми стандартами. Прикладом цього є забезпечення, що не було визнано, але які є зобов'язанням і підлягають відображенню в балансі.

Перекласифікація означає перенесення суми однієї статті до іншої. Для оцінювання всіх визнаних активів і зобов'язань застосовують правила оцінки, передбачені МСФЗ, які діють на дату балансу.

Усі коригування, пов'язані з переходом до МСФЗ на дату їх першого застосування, визнаються безпосередньо у складі нерозподіленого прибутку або іншої категорії капіталу [1].

Таким чином, автором було запропоновано послідовність трансформації фінансової звітності відповідно до вимог міжнародних стандартів, яка включає в себе три етапи: підготовчий, методичний та заключний. Розгляд трансформації окремих форм звітності, їх статей може стати предметом подальших досліджень.

Наук. керівн. Тютлікова В. В.

Література: 1. Голов С. Ф. Трансформація фінансової звітності українських підприємств у фінансову звітність за міжнародними стандартами : методичні рекомендації / С. Ф. Голов ; за ред. С. Ф. Голова. – Вид. 3-тє, перероб. та доп. – Вінниця : ТОВ "Консоль", 2010. – 308 с. 2. Войнаренко М. П. Міжнародні стандарти фінансової звітності та аудиту : навч. посібн. / М. П. Войнаренко, Н. А. Пономарьова, О. В. Замазій. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 488 с. 3. Жолнер І. В. Фінансовий облік за міжнародними та національними стандартами : навч. посібн. [Електронний ресурс] / І. В. Жолнер. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 368 с. – Режим доступу : <http://pidruchniki.ws>. 4. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nibu.factor.ua/ukr/info/instrbuh/>. 5. Міжнародні стандарти фінансової звітності (зі змінами за станом на 1 січня 2012 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.minfin.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=92410&cat_id=92408.

Гойко М. В.

УДК 657.3:005.332.4

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК ВАГОМА КОНКУРЕНТНА ПЕРЕВАГА СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Розглянуто основні причини незадовільного фінансово-економічного стану більшості українських підприємств, визначено конкурентні переваги бюджетування та необхідність його впровадження в діяльність українських підприємств для забезпечення зростання ефективності їх діяльності.

© Гойко М. В., 2013

Аннотация. Рассмотрены основные причины неудовлетворительного финансового состояния большинства украинских предприятий, определены конкурентные преимущества бюджетирования и необходимости его внедрения в деятельность украинских предприятий для обеспечения роста эффективности их деятельности.

Annotation. The main reasons for the poor financial and economic condition of the majority of Ukrainian enterprises have been discussed, the competitive advantages of budgeting and the need for its implementation in the activities of Ukrainian enterprises for increasing the efficiency of their activities have been defined.

Ключові слова: конкурентні переваги, бюджетування, планування, контроль, облік.

Економічні реалії діяльності вітчизняних підприємств досить жорсткі. Непередбачуване ринкове середовище, посилення конкуренції, глобалізаційні процеси вимагають роботи щодо забезпечення життєдіяльності підприємства. І тому для успішної діяльності суб'єктам господарської діяльності доводиться випереджати своїх конкурентів не лише за рівнем технологій і показниками основної операційної діяльності, але й за якістю систем управління. І саме в даному випадку особливого значення набуває бюджетування. Адже забезпечити керівників підприємств своєчасною та достовірною інформацією можна за рахунок застосування технологій бюджетного управління.

Вагомий внесок у розроблення теоретико-методологічних та практичних засад бюджетування на підприємстві здійснили такі вітчизняні науковці: Барабаш А. О., Давидович І. Є., Джерелейко С. Ю., Квасницька Р. С., Матейко Л. О., Козлова І. М. [1 – 5] та ін.

Дана робота має на меті сформулювати основні конкурентні переваги, що надає бюджетування сучасним українським підприємствам.

Для досягнення означеної мети необхідне вирішення таких завдань: обґрунтування необхідності впровадження бюджетування через визначення недоліків існуючої на більшості підприємств системи планування; виявлення конкурентних переваг, впровадження бюджетування на підприємстві.

Об'єктом дослідження є організація обліку та контролю на підприємстві.

Предмет дослідження – конкурентні переваги бюджетування як невід'ємна складова організації обліку та контролю.

На сьогодні однією з головних проблем в економіці України є незадовільний економічний і фінансовий стан вітчизняних підприємств, що проявляється в неефективному розміщенні фінансових ресурсів, незадовільній платіжній дисципліні, заборгованості перед бюджетом та іншими контрагентами ринку, недостатньому фінансовому забезпеченні подальшого розвитку у зв'язку з несприятливими тенденціями в операційній діяльності, неправильною обранією фінансової стратегії та тактиці [1]. Така ситуація ґрунтується на тому, що практично повністю вичерпали себе екстенсивні чинники економічного зростання – нарощування економіки за рахунок завантаження вільних виробничих потужностей, використання наслідків глибокої девальвації гривні, а інтенсивні чинники – підвищення ефективності виробництва, за рахунок яких повинна розвиватися економіка, нині використовуються не повною мірою [2].

Також слід зазначити основні недоліки системи фінансового планування, що склалася на більшості "старих" підприємств виробничої сфери в нашій країні: процес планування затягнутий за часом, що робить його непридатним для прийняття оперативних управлінських рішень; на багатьох підприємствах планово-економічні служби підготовлюють величезну кількість документів, при цьому більшість із них не придатні для фінансового аналізу; процес планування за традицією починається з виробництва, а не зі збуту продукції; у процесі планування переважає витратний механізм ціноутворення; за існуючої системи планування неможливо вірогідно проводити "сценарний" аналіз і аналіз фінансової стабільності підприємства щодо мінливих умов діяльності [3].

Для вирішення вказаних проблем необхідні інші підходи до управління підприємствами, зокрема повинен здійснюватися цілеспрямований фінансовий менеджмент як мистецтво управління фінансами підприємств. Як відомо, фінансовий менеджмент становить систему принципів і методів розробки й реалізації управлінських рішень, пов'язаних із формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів підприємства. Ефективний фінансовий менеджмент дозволяє сформувати потенціал зростання ефективності виробництва, а отже, й потенціал високих темпів приросту виробничої діяльності господарської структури, власного капіталу, конкурентоспроможності та вартості підприємства. І одним з елементів як фінансового менеджменту, так і управлінського обліку є бюджетування [2].

Бюджетування – це особливий інструмент фінансового управління, сутність якого можна уявити як інтегровану систему складання бюджетів, поточного контролю за виконанням прийнятих бюджетів, обліку відхилень [3]. Загалом бюджетування визначають як процес складання бюджетів підприємства, у результаті якого відбувається інтеграція планування, обліку, аналізу, управління діяльністю підприємств з метою забезпечення найоптимальніших фінансових результатів, а також контролю за його виробничою та фінансово-господарською діяльністю [4].

Необхідність впровадження системи бюджетування на вітчизняних підприємствах можна обґрунтувати за допомогою таких факторів, як: необхідність для компаній у сучасних умовах знаходити внутрішні резерви зниження витрат; обґрунтування оптимального рівня витрат фінансових коштів; оптимізація податкової політики й інших завдань, пов'язаних з удосконаленням системи управління підприємством [3].

З метою оцінки фактичних результатів як базу краще взяти бюджетні, а не звітні дані минулих періодів. Справа в тому, що найбільш слабка сторона використання звітних даних з метою оцінки

виконавців полягає в тому, що у наслідках (результатах) минулого періоду можуть бути приховані недоліки. Крім того, користь від порівнянь із минулими періодами може бути знижена через зміни в технології, персоналі, продукції та загальних економічних умовах [5].

Бюджетування, на відміну від традиційних способів управління, ефективніше впливає на формування фінансових ресурсів, рух коштів і на фінансово-господарські результати внаслідок оперативнішого отримання інформації, яка є значною аналітичною цінністю для прийняття управлінських рішень. Сьогодні бюджет є невід'ємною частиною прогнозування та контролю основних показників діяльності підприємства, це інструмент бізнесу, технологія планування, обліку та контролю коштів і фінансових результатів [4].

Таким чином, можна згрупувати позитивні результати впровадження бюджетування на підприємстві за сферами діяльності підприємства. Для цього слід виокремити такі сфери діяльності підприємства, як: управління, виробництво, фінансова сфера діяльності та планування діяльності.

Управління:

- чіткість та цілеспрямованість діяльності організації;
- підвищення якості та оперативності прийняття управлінських рішень;
- узгодження, координація дій окремих підрозділів (філій, відділень та ін.) і відділів підприємств, а також окремих напрямів діяльності для досягнення поставлених глобальних завдань;
- поліпшення процесів комунікації на підприємстві;
- можливість стимулювання персоналу [4];
- допомога менеджерам нижньої ланки зрозуміти свою роль в організації;
- можливість співробітникам-новачкам зрозуміти "напрямок руху" підприємства, допомагаючи їм таким чином орієнтуватися в новому колективі [6];
- тотальне поширення на всі рівні організаційної структури;
- підвищення відповідальності конкретних виконавців шляхом делегування їм повноважень і обов'язків щодо виконання певних показників бюджету;
- оптимізація документообігу [7].

Планування:

- примусове короткострокове і довгострокове планування ресурсів підприємства, поведінки конкурентів й особливо поточного та проектного ринкового попиту продукції [5];
- аналіз бюджетів, що дозволяє вчасно вносити коригувальні зміни;
- можливість вчитися на досвіді складання бюджетів минулих періодів;
- інструмент порівняння досягнутих і бажаних результатів [6].

Виробництво:

- оптимізація витрат і впровадження оперативного контролю за постійними та змінними витратами;
- ритмічність та безперервність виробничо-господарських процесів [4];
- раціональніший розподіл і використання ресурсів;
- можливість удосконалити процес розподілу ресурсів;
- посилення контролю за виробничими показниками, доходами та видатками як підприємства в цілому, так і окремих структурних підрозділів [7].

Фінансова сфера діяльності:

- покращення фінансових результатів на основі управління прибутком і витратами;
- поліпшення платоспроможності підприємства на основі ефективного управління грошовими потоками [4];
- забезпечення прозорості і передбачуваності потоку коштів, посилення контролю керівництва за рухом коштів;
- збільшення ефективності та одночасно зниження ризику використання вільних коштів;
- оптимізація фінансових потоків при заздалегідь визначених критичних періодах у діяльності компанії та необхідності зовнішнього фінансування [7].

Таким чином, бюджетування сьогодні є найважливішою конкурентною перевагою українських підприємств, його роль у діяльності вітчизняних підприємств полягає у визначенні того, як, де і коли потрібно використовувати ресурси, щоб забезпечити зростання ефективності діяльності підприємства. Упровадження бюджетування є першочерговим для наших підприємств, оскільки ефективність їх діяльності знаходиться на дуже низькому рівні.

Досліджене питання є актуальним та потребує подальших досліджень з метою створення передумов для формування ефективної конкурентної стратегії підприємства.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Квасницька Р. С. Особливості бюджетування діяльності підприємств в Україні / Р. С. Квасницька, Л. О. Матейко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://intkonf.org>. 2. Барабаш А. О. Переваги та недоліки бюджетування суб'єктів господарювання в Україні / А. О. Барабаш, Р. С. Квасницька [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nauka.zinet.info>. 3. Джерелейко С. Ю. Бюджетування в системі фінансового управління підприємством / С. Ю. Джерелейко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://confitarpv.at.ua>. 4. Козлова І. М. Бюджетування як елемент управління та планування на підприємстві / І. М. Козлова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://intkonf.org>. 5. Давидович І. Є. Контролінг / І. Є. Давидович [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pidruchniki.ws>. 6. Переваги й недоліки бюджетування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ebooktime.net>. 7. Міньковська М. В. Аспекти бюджетування: переваги та недоліки, успіхи та помилки / М. В. Міньковська, Ю. О. Виноградова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua>.

ОСОБЛИВОСТІ КОМП'ЮТЕРИЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

Анотація. Розглянуто особливості комп'ютеризації бухгалтерського обліку в сучасних умовах господарювання, а також висвітлено особливості вибору бухгалтерського програмного забезпечення. Досліджено питання вдосконалення ведення бухгалтерського обліку завдяки використанню сучасних технологій.

Аннотация. Рассмотрены особенности компьютеризации бухгалтерского учета в современных условиях хозяйствования, а также освещены особенности выбора бухгалтерского программного обеспечения. Исследованы вопросы совершенствования ведения бухгалтерского учета благодаря использованию современных технологий.

Annotation. The features of computerization of record-keeping are considered in the modern terms of management, and also the features of choice of the book-keeping program providing are highlighted. The questions of perfecting the record-keeping due to the use of modern technologies are studied.

Ключові слова: бюджетна сфера, бухгалтерський облік, доходи і видатки бюджетних установ, спеціальний фонд, комп'ютеризація.

У період розвитку кризових явищ в економіці України відбуваються зміни у фінансовій системі держави, які супроводжуються різким погіршенням її можливостей забезпечувати соціальні гарантії та розвивати галузі різноманітних сфер, які належать до бюджетних. У зв'язку з цим зростають роль і значення вдосконалення ведення бухгалтерського обліку доходів та видатків бюджетних установ, складання звітності з метою уможливлення більш раціонального використання фінансових ресурсів. Процес удосконалення стосується саме технології обліку й опрацювання економічної інформації. У зв'язку з цим дослідження автоматизації процесів обліку, контролю та аналізу в бюджетних установах є особливо актуальним.

Проблематикою обґрунтування розвитку і впровадження інформаційних систем у бюджетних установах займалися такі вчені-економісти, як: Свірко С. В., Писаревська Т. А., Сушко Д. С., Сисюк С. В., Утенкова К. О., Хорунжак Н. М. [1 – 5] та ін. Аналіз праць дає підстави стверджувати, що ця ділянка досі залишається недостатньо дослідженою. Підтвердженням цього є той факт, що більшість малих бюджетних установ, особливо в сільській місцевості, продовжують використовувати традиційну ручну або частково автоматизовану форми ведення бухгалтерського обліку.

Об'єктом дослідження є комп'ютеризація бухгалтерського обліку в бюджетних установах.

Предметом дослідження є бухгалтерський облік у бюджетних установах.

Причини відставання суб'єктів бюджетної сфери від технічного прогресу і розвитку сучасних інформаційних технологій пов'язані, в першу чергу, з наявністю проблем економічного, інформаційно-правового та організаційно-технічного характеру. Як уточнюючу характеристику щодо програмного забезпечення доцільно було б урахувати таке: програма повинна бути гнучка в налаштуванні при незначних змінах, таких, як зміна норм видатків, мінімальної заробітної плати, розмірів відрахування та нарахування на фонд оплати праці, тарифів на платні послуги, введення нових і вилучення окремих недоцільних рахунків з плану рахунків.

Проте слід зауважити, що автоматизації обліку сприяє ряд факторів, таких, як: прискорена автоматизація суспільства, розвиток. Усе це є основою для розробки та впровадження як відносно простих автоматизованих робочих місць, спрямованих на вирішення конкретних завдань, так і комплексних автоматизованих систем управління, які діють у великих підрозділах закладів, установ та організацій бюджетної сфери, де розв'язуються завдання різного спрямування [1]. Ринок програмного забезпечення в Україні недостатньо наповнений програмами, що спрямовані на забезпечення системи управління бюджетними установами й ведення обліку в них. З найбільш відомих та популярних продуктів з автоматизації обліку є "1С: Бухгалтерія для бюджетних установ", "Парус-Бюджет" для підприємств та організацій, що знаходяться на бюджеті. Сучасні вимоги щодо забезпечення потреб управління необхідною інформацією ставлять нові завдання перед інформаційною системою. У зв'язку з цим постановка завдання розробки програмного забезпечення для обліку та контролю повинна охоплювати такі етапи робіт:

1) формулювати основні принципи обліку для конкретної бюджетної установи з урахуванням вимог чинного законодавства та внутрішніх потреб. Доцільним було б рекомендувати включити до переліку принципів внутрішнього характеру такі позиції, як підпорядкування інформаційної системи єдиній меті – забезпечення зростання ефективності функціонування бюджетної установи [2];

2) на основі розроблених принципів сформувати мету розв'язання завдання;

3) сформувати критерії, які має задовольняти автоматизована система. Доцільними є такі критерії: повнота набору функцій, модульність, інтегрованість, гнучкість, авторизований доступ до інформації [3].

На основі опрацьованих даних доцільно побудувати аналітичний облік таким чином, щоб можна було забезпечити можливість формувати й отримувати необхідні дані в таких аспектах:

1) за необоротними активами:

досягти можливості формування облікової інформації за чотирма групами основних засобів; вести аналітичний облік нарахування зносу за основними засобами, придбаними за рахунок загального та спеціального фондів на окремих аналітичних рахунках 401.1 "Фонд у необоротних активах за їх видами, придбаних за рахунок загального фонду" та 401.2 "Фонд у необоротних активах за їх видами, придбаних за рахунок спеціального фонду" [4];

2) за доходами і видатками загального та спеціального фондів:

забезпечення розмежування видатків на надання платних послуг бюджетних установ (за рахунок коштів спеціального фонду) і послуг, які забезпечуються у зв'язку з функціональними повноваженнями (за рахунок загального фонду);

формування калькуляції з визначення собівартості платних послуг повинне відбуватися з виділенням груп прямих та непрямих витрат за відповідними кодами економічної класифікації видатків, підрахунком загальної суми понесених витрат;

накопичення непрямих накладних витрат повинне відбуватися на рахунку 83 "Витрати до розподілу" з наступним розподілом між рахунками видатків 80 "Видатки загального фонду" та 81 "Видатки спеціального фонду" щодо аналітичної структури [4];

розподіл непрямих накладних витрат програма повинна проводити за формулами, запропонованими користувачем.

За іншими ресурсами слід передбачити можливість деталізації напрямів використання та кодування рахунків з урахуванням місць їх зберігання, а також автоматизованого управління їх руху.

Таким чином, формування автоматизованої інформаційної системи, яка б базувалася на рекомендованих принципах і позиціях, забезпечить оперативне вирішення завдань обліку, контролю та аналізу, сприятиме якісному контролю за формуванням доходів і видатків бюджетних установ, забезпеченню ефективності використання фінансування та економії грошових і матеріальних ресурсів. У кінцевому підсумку це забезпечить зростання обсягів і якості наданих бюджетними установами послуг.

Таким чином, у зв'язку з тим, що бухгалтерський облік у бюджетних установах в основному виступає як система контролю за наявністю та рухом бюджетних коштів, при впровадженні автоматизованих робочих місць слід урахувувати таку його специфічну особливість, як спрямування його не на зіставлення витрат і результатів діяльності та отримання прибутку, а на облік видатків у процесі надання нематеріальних послуг. У зв'язку з цим у процесі автоматизації обліково-розрахункових і контрольних процедур у наказі про облікову політику слід зазначити особливості формування кінцевих результатів діяльності, розмежувавши їх відповідно до того, як це зроблено у кошторисі (за загальним фондом і спеціальним фондом), а також, що особливо важливо, чітко окреслити механізм розрахунку фінансових результатів від надання платних послуг.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Інформаційні системи в управлінні персоналом та економіки праці / Т. А. Писаревська та ін. – К. : КНЕУ, 2006. – 284 с. 2. Свірко С. В. Бухгалтерський облік у бюджетних установах: методологія та організація : монографія / С. В. Свірко. – К. : КНЕУ, 2006. – 244 с. 3. Сушко Д. С. Застосування комп'ютерних технологій у ході проведення аудиту балансу / Д. С. Сушко // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: економічні науки. – 2006. – № 2 (36). – С. 116–122. 4. Хорунжак Н. М. Комп'ютеризація обліку в бюджетних установах / Н. М. Хорунжак, С. В. Сисюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Eir/2009_1/142-146. 5. Утенкова К. О. Перспективи комп'ютеризації обліку в бюджетних установах / К. О. Утенкова // Облік і фінанси АПК. – 2006. – № 8. – С. 85–87.

Бараннік Ю. А.

УДК 657.44:336.717.061

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Анотація. Визначено поняття кредиту, розглянуто діючу методіку бухгалтерського обліку кредитних операцій комерційного банку та запропоновано введення додаткових рахунків для обліку кредитних операцій до плану рахунків комерційних банків України.

© Бараннік Ю. А., 2013

Аннотация. Определено понятие кредита, рассмотрена действующая методика бухгалтерского учета кредитных операций коммерческого банка и предложено введение дополнительных счетов для учета кредитных операций к плану счетов коммерческих банков Украины.

Annotation. In the given article the notion of credit is defined, the operating method of credit operations record-keeping of a commercial bank is considered and introduction of additional accounts is offered for considering the credit operations to the card of accounts of commercial banks of Ukraine.

Ключові слова: кредит, кредитний портфель, ризик, резерв, МСФЗ (Міжнародні стандарти фінансової звітності), ліквідність.

Ряд вітчизняних і зарубіжних банків заявляють про кредитування як про пріоритетний напрям своєї діяльності, оскільки доходи від кредитування складають велику частину банківських доходів. Різкий розвиток нових банківських продуктів і технологій протягом останніх 10 – 15 років став поштовхом для розвитку банківських ризиків, тому проблема кредитної діяльності банків актуальна для банківської системи. Саме від правильності відображення кредитних операцій в обліку залежить прийняття управлінських рішень щодо формування належних умов для стабільності банку та захисту інтересів банків.

Дослідженням проблеми обліку кредитних операцій займалися науковці та практики, зокрема Снігурська Л. П., Крупка М. І., Кіндрацька Л. М. та ін. Проте, на думку автора, облік кредитних операцій комерційного банку в сучасних економічних умовах потребує подальшого дослідження.

Метою дослідження є аналіз особливостей обліку кредитних операцій комерційних банків.

У рамках поставленої мети визначені такі завдання: розглянути визначення поняття "кредит" та порядок видачі банком коштів у кредит, згідно з нормативною та законодавчою базою; проаналізувати сучасний стан та визначити проблеми щодо банківського кредитування в Україні; запропонувати введення додаткових рахунків до Плану рахунків.

Об'єкт дослідження – кредитні операції комерційного банку.

Предмет дослідження – методика бухгалтерського обліку кредитних операцій комерційного банку.

Кредитні операції посідають ключове місце серед активних операцій комерційного банку. У більшості банків кредитні рахунки становлять не менше половини їх сукупних активів і забезпечують приблизно 70 % від отриманих ними доходів.

Для відображення в обліку кредитних операцій комерційного банку використовуються такі міжнародні стандарти фінансової звітності, як МСФЗ 18 "Дохід", МСФЗ 37 "Забезпечення, непередбачені активи та непередбачені зобов'язання", МСФЗ 39 "Фінансові інструменти: визначення та оцінка".

Кредит – це економічні відносини між юридичними і фізичними особами з приводу перерозподілу вартості на засадах повернення і, як правило, з виплатою процентів [5, с. 174].

Звітність банків формується на основі стандартів та правил бухгалтерського обліку, які повною мірою мають розкривати якість активних операцій, кількісні показники наявних ризиків, стан ліквідності, обсяг власного капіталу тощо. Значну увагу завжди приділяють обсягу власного капіталу та якості кредитного портфелю, якому в активних операціях притаманний найбільший ризик впливу на стан надходження та капіталу. За строками користування з визначення ризиків у процесі формування резервів кредит поділяється на строковий, відстрочений, прострочений та безнадійний до повернення. Короткострокові позики можуть надаватися банками у випадку тимчасових фінансових ускладнень, що виникають у зв'язку з витратами виробництва, незабезпеченими надходженнями коштів у відповідному періоді. Довгострокові кредити надаються під забезпечення заставою, гарантією. Можуть надаватися для формування основних засобів, на капітальні витрати з реконструкції, модернізації, розширення вже діючих основних засобів, на нове будівництво тощо. Кредит, за яким закінчився строк повернення, встановлений у кредитному договорі між банком та позичальником, і за якого позичені кошти не повернені банкові, називається простроченим.

Процентні доходи від наданих банком кредитів визнаються за відповідними рахунками 6 класу "Доходи" розділу 60 "Процентні доходи" із застосуванням методу ефективної ставки відсотка.

Нарахування процентів за наданими кредитами здійснюються за номінальною процентною ставкою, яка передбачена умовами договору, і відображається за рахунками з обліку нарахованих доходів.

Умови нарахування та сплати процентів за наданими банком кредитами (дата нарахування, термін сплати за обумовлений період, метод визначення умовної кількості днів, період розрахунку тощо), а також неустойки в разі порушення боржником зобов'язання визначаються договором між банком та позичальником згідно з вимогами законодавства України.

Достатньо широкий обсяг інформації про стан ліквідності банки відображають лише у формах статистичної звітності, які подаються Національному банку України. Ураховуючи сьогоденню ситуацію щодо стану ліквідності значної кількості банків в Україні, суспільству для відновлення довіри до банківської установи необхідно набагато більший обсяг інформації про їх діяльність.

Удосконалення кредитних операцій комерційного банку можливе за рахунок розширення кола кредитних рахунків клієнтів за різноманітними режимами, з метою полегшення аналізу ліквідності банку. Слід розширити облік кредитних операцій за термінами надання, отримання шляхом передбачення в Плані рахунків банків України рахунків для обліку короткострокових (до 1 року), середньострокових (від 1 до 3 років) та довгострокових заборгованостей (більше 3 років). Доцільно було б ввести додаткові рахунки в розділі 20 "Кредити, що надані суб'єктам господарювання" та в розділі 22 "Кредити, що надані фізичним особам":

2061 "Середньострокові кредити в поточну діяльність, що надані суб'єктам господарювання";

2081 "Середньострокові іпотечні кредити, що надані суб'єктам господарювання";

2201 "Середньострокові кредити на поточні потреби, що надані фізичним особам";

2231 "Середньострокові іпотечні кредити, що надані фізичним особам".

У разі введення додаткових рахунків для обліку кредитних операцій комерційний банк зможе точніше охарактеризувати найбільш розповсюджений вид кредиту (короткостроковий, середньостроковий, довгостроковий), який використовують як суб'єкти господарювання, так і фізичні особи. Таким чином, банкові доцільно буде проводити відповідні заходи для отримання більшого прибутку. За введеними додатковими рахунками необхідно запровадити методику обліку пролонгованої заборгованості за кредитними операціями, залежно від терміну їх виникнення.

У річному звіті "Баланс" кредити, що надані клієнтам показуються лише однією статтею – "Кредити та заборгованість клієнтів", а інформація про резерви під знецінення кредитів не подається.

В умовах світової економічної кризи та негативних явищ у вітчизняній фінансовій системі виникає необхідність зміни підходів до обліку кредитних операцій та формування реальних показників за результатами кредитування, які б дозволяли ухвалювати доцільні економічні рішення як на рівні окремого банку, так і на рівні банківської системи.

Питання вдосконалення бухгалтерського обліку кредитних операцій комерційного банку є недостатньо вирішеним на сьогодні та потребує подальшого вивчення та вдосконалення. Необхідно й надалі розглядати вплив на ліквідність банку та можливість її оцінки різними юридичними і фізичними особами.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Інструкція з бухгалтерського обліку кредитних, вкладних (деPOSITних) операцій та формування і використання резервів під кредитні ризики в банках України № 481 від 27.12.2007 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua> 2. Кіндрацька Л. М. Бухгалтерський облік у банках України / Л. М. Кіндрацька. – К. : КНЕУ, 2004. – 636 с. 3. Глебова Н. В. Облік у банках : навч. посібн. / Н. В. Глебова, Л. М. Стиренко. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2009. – 308 с. 4. Литвин Н. Б. Фінансовий облік у банках : підручник / Н. Б. Литвин. – К. : Хай-Тек Прес, 2010. – 608 с. 5. Снігурська Л. П. Облік у банках (У схемах і таблицях) : навч. посіб. / Л. П. Снігурська ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л. М. Кіндрацької. – К. : КНЕУ, 2009. – 519 с.

Криштон Н. А.

УДК 657.3:006.35(100)

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ВИЗНАЧЕННЯ НЕОБХІДНОСТІ РЕФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ СУБ'ЄКТІВ БЮДЖЕТНОЇ СФЕРИ ЗГІДНО З МСФЗ

Анотація. Досліджено питання організації та методики складання фінансової звітності суб'єктів бюджетної сфери України. Визначено окремі шляхи вдосконалення фінансової звітності з використанням рекомендацій Міжнародних стандартів фінансової звітності в бюджетній організації.

Аннотация. Исследованы вопросы организации и методики составления финансовой отчетности субъектов бюджетной сферы Украины. Определены отдельные пути усовершенствования финансовой отчетности с использованием рекомендаций Международных стандартов финансовой отчетности в бюджетной организации.

Annotation. The issues of organization and methodology of developing financial statements in the budgetary sphere of Ukraine has been studied. The particular ways of improving the financial statements using the recommendations of International financial accounting standards in the budgetary organizations have been defined.

Ключові слова: фінансова звітність, суб'єкти бюджетної сфери, Міжнародні стандарти фінансової звітності, метод нарахування, касовий метод.

У процесі переходу до ринкових відносин суттєво змінюється роль та значення держави в управлінні соціально-економічними процесами, і ця проблема є актуальною й на сьогодні. Нагальною проблемою є також налагодження бухгалтерського обліку установ, що фінансуються за раху-

© Криштон Н. А., 2013

нок бюджетних коштів. Сучасні умови функціонування бюджетної системи України характеризуються наявністю ряду проблемних питань в організації обліку виконання бюджетів та бухгалтерського обліку в бюджетних установах. Задля визначення шляхів удосконалення звітності суб'єктів бюджетної сфери доцільно розглянути вимоги до фінансових звітів бюджетів та бюджетних установ за Міжнародними стандартами фінансової звітності в державному секторі, які покладені в основу реформування облікової системи в Україні.

Застосування у вітчизняному обліку положень МСФЗ щодо державного сектору ґрунтовно не досліджене вітчизняними науковцями та практиками. Питаннями запровадження МСФЗ у вітчизняну облікову систему та державний сектор займалися такі видатні вчені-економісти, як: Єфіменко В. І. [1], Голов С. Ф. [2], Левицька Л. Г. [3], Жук В. С. [4], Свірко С. В. [5], Сушко Н. І. [6] та ін.

Метою дослідження є обґрунтування окремих шляхів вдосконалення фінансової звітності з використанням рекомендацій Міжнародних стандартів фінансової звітності в державному секторі.

Об'єктом дослідження є фінансова звітність суб'єктів бюджетної сфери України.

Предмет дослідження – розробка теоретичних та практичних рекомендацій щодо вдосконалення фінансової звітності з використанням положень Міжнародних стандартів фінансової звітності в державному секторі.

Міжнародними стандартами фінансової звітності в державному секторі [7] встановлені єдині правила регулювання обліку та фінансової звітності всіх суб'єктів цієї сфери економіки. Стандарти мають рекомендаційний характер. Запропоновані в стандартах підходи до вирішення облікових проблем набувають обов'язкового і конкретного характеру тільки шляхом видання інструкцій, положень, стандартів певною країною.

В основу облікових принципів за МСФЗ у державному секторі (як в і стандартах для підприємницького сектору) покладений метод нарахування, застосування якого дозволяє досягнути правдивого відображення у звітності фінансового стану, результатів виконання кошторису та грошових коштів установи та бюджету.

На відміну від рекомендацій МСФЗ, в системі бухгалтерського обліку в бюджетній сфері України розрізняють два основних об'єкти: установу, що отримує кошти бюджету, та бюджет. Цієї проблеми торкалися у своїх працях науковці та практики, пропонуючи застосовувати єдиний План рахунків для обліку бюджетів та господарських операцій бюджетних установ. Проте найбільша проблема в іншому – методі обліку доходів і витрат. Так, у вітчизняній обліковій практиці виконання бюджетів застосовується касовий метод відображення доходів і витратків.

Установи, які отримують кошти бюджетів, використовують різні методи обліку доходів і витратків. Так, облік доходів загального фонду кошторисів установ здійснюється за касовим методом. Витатки відображаються в бухгалтерському обліку установи в момент їх виникнення, незалежно від сплати грошових коштів (метод нарахування).

Отже, використання різних методів обліку доходів і витратків ставить під сумнів достовірність інформації, що міститься у фінансовій звітності бюджетних установ [2].

Рекомендації МСФЗ та можливість їх використання у вітчизняній обліковій практиці слід розглянути за обов'язковими фінансовими звітами: баланс, звіт про фінансові результати виконання, звіт про рух грошових коштів, звіт про чисті активи, примітки (таблиця).

Таблиця

Порівняння складу фінансових звітів бюджетів та установ, які отримують кошти бюджетів

Фінансові звіти за МСФЗ у державному секторі	Фінансові звіти бюджетів України	Фінансові звіти установ, які отримують кошти бюджетів
Баланс	Звіт про фінансовий стан бюджету	Баланс
Звіт про фінансові результати виконання	Звіт про результат виконання бюджету	Звіт про виконання кошторису
Звіт про рух грошових коштів	Звіт про рух грошових коштів	–
Звіт про чисті активи	–	Звіт про результати фінансової діяльності
Примітки	Пояснювальна записка	Пояснювальна записка
Звіт або інформація у примітках про виконання бюджету	Інші	Інші

Як видно з таблиці, фінансові звіти бюджетів та установ в Україні дещо відрізняються за складом від рекомендованих Міжнародними стандартами. Проте значні відмінності стосуються саме змісту показників фінансових звітів.

У звіті про фінансовий стан бюджету України (балансі) до чистих активів відносять результат виконання бюджету. У балансі установи у складі власного капіталу відображають фонди в оборотних активах та малоцінних і швидкозношуваних предметах, а також результат виконання

кошторису та результати переоцінок. У балансі установи в складі активів відображаються видатки, а пасиви включають статті доходів.

В Україні під час відображення звітів про виконання бюджетів (кошторисів) в основу покладено класифікацію доходів і видатків за джерелами покриття – загальним та спеціальним фондами.

Звіт про результат виконання бюджету України складається з таких розділів, як: операційний дохід, операційні витрати, фінансування. Звіти про виконання кошторису установи містять інформацію про доходи і видатки, як кошторисні, так і фактичні.

У звітах бюджетних установ України показують касові видатки, що пояснюється застосуванням органами казначейства в процесі виконання бюджетів касового методу.

В Україні звіт про рух грошових коштів входить до складу фінансової звітності про виконання бюджетів, починаючи з 2001 року. У змісті показників вітчизняного звіту про виконання бюджетів існують принципові відмінності порівняно зі звітом, запропонованим стандартами. Установи, що отримують кошти бюджетів, такого звіту не складають.

Звіт про зміни в чистих активах/капіталі установ державного сектору за звітний період містить інформацію про залишки на початок і кінець звітного періоду та зміни у складі чистих активів/капіталу бюджету або установи.

У складі звітності про виконання бюджетів України не передбачено подання звіту про зміни в чистих активах/капіталі, тобто саме про результати виконання бюджетів. Установи, які отримують кошти бюджетів, складають звіт про результати фінансової діяльності, який деталізує результати виконання кошторису установи за джерелами покриття (загальним та спеціальним фондами).

За МСФЗ, у державному секторі у фінансову звітність суб'єктів включають примітки, які за змістом та формою значно відрізняються від пояснювальної записки вітчизняних бюджетних установ та органів казначейства. У примітках до фінансових звітів бюджету та установи за МСФЗ наводиться інформація про основу складання фінансових звітів і облікову політику, інші розкриття. Вітчизняним органам казначейства та бюджетним установам доцільно формувати у складі фінансової звітності примітки [4].

Основними напрямками модернізації бухгалтерського обліку в державному секторі є:

1) удосконалення системи внутрішнього контролю та аудиту в системі органів казначейства як основний фактор модернізації державного бухгалтерського обліку;

2) запровадження методу нарахувань у державному секторі та застосування інформаційних технологій у процесі реформування управління державними фінансами;

3) управління людськими ресурсами як фактор запровадження змін у контексті реформування бухгалтерського обліку в державному секторі;

4) інтегрування плану рахунків бюджетного обліку із бюджетною класифікацією;

5) удосконалення складу показників та змісту фінансової звітності, організації роботи та запровадження електронного документообігу між казначейством та розпорядниками бюджетних коштів [1].

За останні роки зменшилися розбіжності в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності багатьох країн, що спрощує аналіз інформації та ухвалення рішень в умовах розвитку торгівлі, транснаціональних корпорацій, глобалізації фінансових ринків. Для вирішення проблеми реформування бухгалтерського обліку в Україні відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності потрібно вирішити проблеми методологічного та організаційного характеру: вибір варіанта регулювання бухгалтерського обліку в країні – державного чи професійного, який залежить від економічного розвитку країни, соціально-політичної ситуації, національних традицій. Перехід від національних до міжнародних стандартів фінансової звітності в умовах глобалізації повинен бути поступовим і цілеспрямованим процесом, тобто невідповідність української системи бухгалтерського обліку має усуватись послідовно відповідно до потреб ринкової економіки без порушення цілісності цієї системи.

Реформування бухгалтерського обліку відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності зустрічає на своєму шляху дві групи проблем: перша група – проблеми методологічного характеру, друга – організаційного. Проблеми методологічного характеру пов'язані з необхідністю ухвалити рішення про те, чи слід МСФЗ включити в національну нормативну базу бухгалтерського обліку чи піти шляхом розробки національних стандартів, що не будуть суперечити МСФЗ. Проблеми організаційного характеру пов'язані з вибором шляху реформування. Вони полягають у пошуку відповідей на питання: хто повинен здійснювати реформування обліку шляхом розробки та ухвалення відповідних нормативних актів, хто має впроваджувати їх у повсякденну практику бухгалтера, хто повинен нести відповідальність за ефективність цього процесу [4].

Слід зазначити, що концептуальні основи державного регулювання бухгалтерського обліку в нашій країні перебувають іще у стадії становлення. З цієї причини правове забезпечення цього процесу є недосконалим, містить суперечності та неузгодженості.

Таким чином, слід зазначити, що модернізація системи бухгалтерського обліку сприятиме: прозорості управління державними фінансами; удосконаленню системи стратегічного бюджетного планування на середньо- та довгостроковий періоди; посиленню контролю за процесом виконання бюджетів; впровадженню національних стандартів бухгалтерського обліку та звітності на основі загальноприйнятих міжнародних стандартів; підвищенню статусу та ролі обліково-економічного персоналу.

Для більш детального відображення інформації у фінансових звітах пропонується визначити структуру звіту про рух грошових коштів з урахуванням класифікації грошових потоків, яка передбачає поділ діяльності бюджетів та установ на три види: операційну, інвестиційну та фінансову.

На думку автора, доцільним також було б викладення інформації у примітках до фінансової звітності в такій послідовності: вказівка на відповідність звітності положенням Державного казначейства; інформація про методи обліку та облікову політику; пояснювальна інформація до статей

основних фінансових звітів: балансу, звіту про виконання бюджету/кошторису, звіту про рух грошових коштів; звіту про результати виконання; інші розкриття, які є доцільними.

Наук. керієн. Глебова Н. В.

Література: 1. Єфіменко В. І. Напрямки гармонізації бухгалтерського обліку та звітності в Україні / В. І. Єфіменко // Фінанси, облік і аудит. – 2011. – № 18. – С. 278 – 284. 2. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік і фінансова звітність за міжнародними стандартами / С. Ф. Голов, В. М. Костюченко. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Х. : Фактор, 2008. – 1008 с. 3. Левицька Л. Окремі питання реформування бюджетного обліку / Л. Левицька // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – № 6. – С. 34 – 38. 4. Жук В. С. До проблем стратегії запровадження МСФЗ в Україні / В. С. Жук // Бухгалтерський облік і аудит. – 2010. – № 10. – С. 16–22. 5. Свірко С. В. Бухгалтерський облік у бюджетних установах: методологія та організація : монографія / С. В. Свірко. – К. : КНЕУ, 2006. – 244 с. 6. Сушко Н. І. Бухгалтерський облік та звітність у бюджетній сфері України : навч. посіб. / Н. І. Сушко, Л. В. Гізатуліна, О. П. Куценко ; ред. М. В. Кужельний, Л. Демчук. – К. : Аграрна наука, 2009. – 336 с. 7. IFAC Handbook of International Public Sector Accounting Pronouncements. – 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ifac.org/publication/.

УДК 368.03(477)

Стенько Т. В.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ НА СТРАХОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Анотація. Розглянуто тенденції розвитку страхового ринку України на сучасному етапі, досліджено фактори вибору страховика, визначено причини зменшення рівня довіри до страхових компаній з боку страхувальників, сформульовано рекомендації щодо вибору страховика.

Аннотация. Рассмотрены тенденции развития страхового рынка Украины на современном этапе, исследованы факторы выбора страховщика, определены причины уменьшения уровня доверия к страховым компаниям со стороны страхователей, сформулированы рекомендации относительно выбора страховщика.

Annotation. The trends of the Ukrainian insurance market at the present stage are described, the factors of choice of the insurer are researched, the reasons of reducing the insurer's trust level to the insurance companies are defined, the recommendations on the choice of insurer are given.

Ключові слова: страхування, страхувальник, страховик, страховий ринок, резерви, ризики.

У сучасних умовах господарювання під час здійснення своєї діяльності економічні суб'єкти стикаються з різноманітними ризиками. Страхування ж є ефективним методом раціонального управління та мінімізації цих можливих ризиків, ліквідації негативних наслідків випадкових подій, засобом захисту від несприятливих змін кон'юнктури ринку, які негативно впливають на господарську діяльність підприємств і добробут населення. Беручи до уваги, що страховий ринок в Україні вже сформувався, сьогодні в його функціонуванні існують досить серйозні проблеми, серед яких можна виділити високий рівень диспропорції між обсягами зібраних страхових премій і внесків порівняно зі страховими компаніями західних країн, низький рівень капіталізації, а також недовіру. Оскільки у формуванні системи національних конкурентних переваг України важливу роль відіграє страховий ринок, то дослідження його тенденцій з метою подальшого вирішення виявлених проблем набуває особливого значення, що й обумовлює актуальність даної теми.

Серед дослідників, які займалися вивченням страхового ринку України та тенденцій його розвитку, можна відзначити внесок О. Гаманкової [1], О. Музики [2], О. Сосновського [3], Л. Хоріна [4], Д. Яблоновського [5], проте існує низка питань, які доцільно розглянути та дослідити детальніше.

Метою роботи є дослідження стану страхового ринку України протягом 2011 – 2012 рр. та впливу наслідків виявлених тенденцій на ставлення до страховиків з боку страхувальників. Об'єктом дослідження є страховий ринок України, а предметом – тенденції його розвитку та проблема довіри до страховиків.

Страхування виступає сферою фінансових відносин, що виникають між учасниками формування, розподілу та використання цільових грошових фондів, призначених для забезпечення страхового захисту майнових інтересів членів суспільства [1, с. 11]. Що стосується поняття страхового

ринку, то в широкому розумінні він є сукупністю економічних відносин з приводу купівлі-продажу страхових послуг, тобто ринок забезпечує органічний зв'язок між страховиками та страхувальниками і тут здійснюється обов'язкове визнання страхової послуги [2, с. 248].

Розвинута система страхового захисту провідних країн світу може бути одним із головних чинників економічної стабільності всередині країни. Страховий ринок України має невикористані резерви. У державі застраховано лише близько 10 відсотків ризиків, тоді як у більшості розвинутих країн цей показник сягає 90 – 95 відсотків. Український страховий ринок в загальноєвропейському обсязі страхових послуг становить лише 0,05 відсотка та забезпечує перерозподіл лише 0,9 відсотка ВВП України (у розвинутих країнах цей показник становить 8 – 12 відсотків) [6].

Сьогодні ринок страхових послуг серед інших небанківських фінансових ринків залишається найбільш капіталізованим. Загальна кількість страхових компаній станом на 30 червня 2012 року становила 443. Тенденція зміни основних показників діяльності страхового ринку протягом 2011 – 2012 рр. свідчить про наявність якісних зрушень на цьому ринку, що можна побачити з даних таблиці.

Таблиця

Основні показники діяльності страхових компаній [7, с. 3]

Показник	Перше півріччя 2011 року	Перше півріччя 2012 року
Валові страхові премії, млн грн	11 042,0	9 581,9
Валові страхові виплати, млн грн	2 481,7	2 599,6
Рівень валових виплат, %	22,5	27,1
Чисті страхові премії, млн грн	7 612,3	8 977,8
Чисті страхові виплати, млн грн	2 431,8	2 497,0
Рівень чистих виплат, %	31,9	27,8
Обсяг сформованих резервів, млн грн	11 136,1	10 907,4
Загальні активи страховиків, млн грн	42 844,6	49 234,3
Активи, визначені Законом України "Про страхування" для надання коштів страхових резервів, млн грн	26 142,6	28 495,8
Обсяг сплачених статутних капіталів, млн грн	13 546,3	14 132,3

Так, протягом першого півріччя 2012 року відбулось зменшення валових страхових премій з таких видів страхування, як страхування майна (на 707,8 млн грн), страхування фінансових ризиків (на 533,5 млн грн), страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ (на 457,5 млн грн), страхування вантажів та багажу (на 324,7 млн грн). Проте в цей же період зріс обсяг валових страхових премій з обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів (на 115,0 млн грн), страхування життя (на 233,8 млн грн) [7, с. 1].

Питома вага чистих страхових премій у валових страхових преміях за перше півріччя 2012 року становила 93,7 %, що на 24,8 % більше, ніж у 2011 році. Зменшення валових страхових премій за одночасного збільшення чистих страхових премій свідчить про значне зменшення обсягів вихідного перестраховування всередині країни та відповідне зростання частки прямого страхування від фізичних та юридичних осіб. Найбільш істотне зменшення надходжень валових страхових платежів відбулося переважно у страхуванні фінансових ризиків та пов'язане, в першу чергу, з набранням з II кварталу 2012 року чинності окремими положеннями Податкового кодексу, згідно з якими суттєво обмежено можливості суб'єктів господарювання і страховиків використовувати операції зі страхування з метою оптимізації оподаткування. Суттєвих змін у першому півріччі 2012 року зазнало вихідне перестраховування: при загальному зменшенні цього показника на 66,7 % порівняно з 2011 роком перестраховування всередині країни скоротилося на 82,4 % [7, с. 1].

Протягом досліджуваного періоду дещо знизились обсяги сформованих резервів, що відбулось за рахунок зменшення обсягів технічних резервів на 681,2 млн грн з одночасним зростанням резервів зі страхування життя на 452,5 млн грн. Технічні резерви виражають грошову оцінку обов'язків страховика за страховими зобов'язаннями і одночасно є сумою коштів, що виступає гарантією виконання зобов'язань перед страхувальниками з огляду на наявні в портфелі страховика договори страхування. Таким чином, скорочення обсягів сформованих технічних резервів з одночасним зростанням активів страховиків може свідчити про наявність та одночасне невикористання можливості збільшувати резерви. Разом із тим основною проблемою для страховиків залишається недостатність ліквідних фінансових інструментів для проведення ефективної політики інвестування коштів.

На думку О. Сосновського, генерального директора СК "QBE Україна", саме недорезервування виступає основною проблемою сьогодення страхового ринку України. І з цією думкою не можна не погодитись, адже в багатьох компаній просто немає достатнього обсягу фінансових коштів для виконання своїх зобов'язань [3].

Якщо досліджувати питання вибору страхових компаній, то до факторів, що впливають на цей вибір, відносяться репутація на ринку та гарантована матеріальна компенсація в разі настання страхового випадку. Д. Яблоновський, керівник відділу фінансових досліджень GfK Ukraine, зазна-

час, що привабливість страховика пов'язана з рівнем знання його бренда. Тому для покращення репутації компанії слід працювати над тим, щоб зробити свій бренд більш відомим. А для переконання в наявності гарантованої матеріальної компенсації Д. Яблоновський від імені GfK Ukraine рекомендує використовувати відгуки лояльних клієнтів, оскільки референтні групи є одним із найпоширеніших серед респондентів джерел отримання інформації під час страхової компанії [5].

Проте не слід забувати про тарифи та ширину асортименту, адже, за даними дослідження, саме ці фактори в першу чергу впливають на прийняття рішення про зміну страхової компанії. Трендом 2013 року є прагнення скоротити адміністративні витрати, оскільки на ринку, який стагнує і не росте, єдине, за рахунок чого можна конкурувати, це зниження витрат. Усі страхові компанії, в яких є довгострокові плани, зараз працюють над оптимізацією своїх бізнес-процесів. Так, СК "QBE Україна" розвиває власну платформу страхування он-лайн, яка дозволяє значною мірою оптимізувати витрати на адміністрування та продаж поліса, які в середньому складають майже 40 % від ціни продукту. Вже на 2012 рік компанія прогнозує значення показника продажів он-лайн до 15 відсотків від загального обсягу продажів "QBE Україна" (у 2011 році цей показник склав близько 10 відсотків) із подальшим зростанням значення цього показника у 2013 році [3].

Проте питання довіри українців до страхових компаній залишається сьогодні відкритим. Л. Хорін, директор Асоціації страховальників України, зазначає, що рівень недовіри до страхових компаній серед українців щороку зростає. На думку Л. Хоріна, така ситуація пов'язана з тим, що держава не робить вагомих кроків, аби підвищити відповідальність фірм перед своїми клієнтами, а страховики, як комерційні підприємства, намагаючись максимізувати свої прибутки, ігнорують інтереси клієнтів. Саме тому така поведінка страхових компаній змушує українців йти до цих компаній лише за нагальної потреби. Виплати за обов'язковими видами автострахування за кордоном складають від 70 до 100 % і навіть вище, адже компанії працюють із залученими коштами, розміщують їх на депозитах, отримують прибуток і таким чином мають можливість виплатити значно більше, ніж отримали від клієнта. В Україні ж виплати почали стартувати від 7,5 %, а зараз маємо приблизно 30 % [4].

Можна сказати, що українські страхові компанії з моменту свого створення не були спрямовані на довготривалу роботу на ринку, не формували довгострокової стратегії роботи. Для прикладу, в Україні за автоцивілку прибуток компаній складав сотні відсотків, у той час як за європейськими нормами прибуток за обов'язковими видами страхування встановлені на рівні 20 %. Звідси й проблема недовіри [4].

Вільний доступ до інформації щодо фінансового становища страховика, на думку автора, міг би підвищити авторитет та позитивно впливати на створення іміджу страхової компанії. Сьогодні, оцінюючи повноту і регулярність інформації, що надається страховиками, фінансові результати діяльності у вільному доступі (на своїх інтернет-сайтах, в пресі) розміщують близько 10 % усіх компаній. З даними про власників, структуру власності й капіталу справи значно гірші. Такою інформацією діляться не більше 3 – 5 % страховиків, що належать переважно іноземним інвесторам.

Проте ще одним аспектом страхового ринку є те, що сам страховальник невимовний і інколи, сам того не усвідомлюючи, довіряє свої гроші страховій компанії, не замислюючись про те, в чийі руки вони насправді потрапляють. Люди, навчені гірким досвідом "МММ", "Кінгз Кепітал" і масою всіляких фінансових пірамід, продовжують припускатися тих самих помилок.

І хоча страхування в Україні не користується високим рівнем довіри серед українців, деякі страхові компанії справді здатні гарантувати безпеку, справді можуть вселити довіру. Для того щоб не потрапити до таких страхових компаній, які лише створюють ілюзію страхування і орієнтовані на довірливого покупця їхніх послуг, автором запропоновані наступні поради для страховальників. По-перше, потрібно вибирати ту страхову компанію, яке вже заявила про себе на ринку. По-друге, необхідно завжди уважно читати договори страхування, адже у всіх компаніях вони, звісно, різні. Дуже важливо розібратися у всіх пунктах договору або ж проконсультуватись із юристом чи спеціалістом у страхуванні. По-третє, не завжди страхові компанії з високими цінами на послуги є кращими за компанії з нижчими цінами.

Підводячи підсумки, слід зазначити, що однією з основних проблем страхового ринку України є недостатня сформованість страхових резервів для виконання страховиками своїх зобов'язань. Підвищення рівня страхової культури населення України і його довіри до страхових компаній сприятиме прискоренню темпів розвитку страхового ринку України.

Напрямами подальших досліджень можуть стати розробка рекомендацій щодо створення більш дієвого державного контролю за виконанням страховальниками своїх зобов'язань та створення ними необхідних обсягів страхових резервів, а також формування напрямів протидії шахрайству з боку всіх учасників страхування.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Гаманкова О. О. Ринок страхових послуг України: сутність, тенденції та шляхи розвитку : автореф. дис. [Електронний ресурс] / О. О. Гаманкова, КНЕУ ім. В. Гетьмана. – К., 2010. – 33 с. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua>. 2. Музика О. М. Стан та тенденції розвитку страхового ринку України [Електронний ресурс] / О. М. Музика // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua>. 3. <http://www.companion.ua/articles>. 4. <http://www.unn.com.ua/uk/exclusive/1023370-ekspert:-riven-nedoviri-do-ukrayinskih-strahovikiv-zris-razom-z-yih-pributkami>. 5. http://www.gfk.ua/public_relations/press/press_articles/009269/index.ua.html. 6. <http://forinsurer.com>. 7. <http://dask.dp.ua/analityka/osnovni-problemy-prozorosti-ukrajinskogo-strahovogo-rynku>.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ВИЗНАЧЕННЯ ВПЛИВУ ДЕПОЗИТНОЇ ПОЛІТИКИ НА ТЕХНОЛОГІЮ ОБЛІКУ ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

Анотація. Розглянуто облік депозитних операцій, визначено тенденції, проблеми депозитної політики комерційних банків України в умовах трансформації та впливу фінансової кризи. Наведено шляхи покращення ефективності депозитних операцій за рахунок страхування з метою гарантування надійності вкладів і розширення кола депозитних послуг.

Аннотация. Рассмотрен учет депозитных операций, определены тенденции, проблемы депозитной политики коммерческих банков Украины в условиях трансформации и влияния финансового кризиса. Приведены пути улучшения эффективности депозитных операций за счет страхования с целью гарантирования надежности вкладов и расширения круга депозитных услуг.

Annotation. The accounting of deposit operations, tendencies, problems of deposit policy of commercial banks of Ukraine under the conditions of transformation and influence of financial crisis are considered. The ways of improvement of the efficiency of deposit operations due to insurance with the purpose of guaranteeing the reliability of deposits and expanding the ranged of deposit services are offered.

Ключові слова: депозит, депозитна політика, депозитні рахунки, строкові вклади, депозитні операції.

Специфіка діяльності комерційного банку полягає в тому, що переважна частина його ресурсів формується за рахунок позичкових коштів. При цьому важливу роль у структурі залучених коштів банківської установи відіграють депозити. Забезпечення банківської діяльності необхідними обсягами депозитних коштів є одним з пріоритетних напрямів, що визначають стратегічні напрями розвитку як їхньої діяльності, так і економіки України в цілому. У банківській сфері проблема формування оптимальних за обсягами і термінами депозитних ресурсів посідає, як правило, перше місце, що дає можливість говорити про важливість депозитної політики. У цьому контексті вдосконалення депозитної політики банків України має теоретичне і практичне значення.

Проблеми розвитку депозитних операцій для формування ресурсної бази комерційного банку аналізували у своїх працях вітчизняні та зарубіжні науковці: Васюренко О. В. [1], Дмитрієва О. М. [2], Єпіфанов А. О. [3], Р. Міллер [4].

Метою дослідження є визначення впливу депозитної політики на облікові процедури комерційних банків за депозитними операціями.

Завдання дослідження наступні: розглянути теоретичні аспекти проведення депозитних операцій; проаналізувати вимоги до формування депозитної політики комерційних банків; запропонувати заходи щодо вдосконалення депозитної діяльності банку.

Об'єкт дослідження – депозитна політика банків.

Предмет дослідження – технології обліку депозитних операцій.

Депозит (вклад) – це кошти в готівковій або в безготівковій формі, у валюті України або в іноземній валюті, які розміщені клієнтами на їх іменних рахунках у банку на договірних засадах на визначений строк зберігання або без зазначення такого строку і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства України та умов договору.

Банки залучають вільні грошові кошти юридичних та фізичних осіб через виконання депозитних операцій, за допомогою яких використовують різні види банківських рахунків.

На підставі банківської ліцензії банки мають право здійснювати приймання вкладів (депозитів) від юридичних і фізичних осіб.

Операції, пов'язані із залученням грошових коштів на вклади, називаються депозитними [3, с. 183].

Практично всі клієнтські рахунки є депозитними. Депозитним може бути будь-який відкритий клієнту в банку рахунок, на якому зберігаються його грошові кошти. За формою використання рахунків вони поділяються на: депозити (вклади) до запитання; термінові, або строкові, депозити; умовні депозити.

Депозитні операції є найбільш суттєвим і важливим джерелом формування та збільшення ресурсної бази комерційних банків.

Сьогодні класифікація вкладів (депозитів) здійснюється за різними ознаками, основними серед яких є: вид та статус вкладника; термін вкладу.

За першою ознакою виділяються вклади юридичних та фізичних осіб, резидентів і нерезидентів. За терміном користування вклади поділяються на дві великі групи – депозити до запитання та строкові.

Кошти клієнтів у вкладах до запитання зберігаються на поточних рахунках, які відкриваються банком кожному клієнту. Особливістю функціонування вкладів до запитання є те, що гроші, які зберігаються, можуть бути в будь-який момент зняті готівкою з відповідного рахунка або перераховані за вимогою клієнта на інші рахунки в банках.

Строкові вклади (депозити) – це грошові ресурси, які розміщуються їх власниками у банку для зберігання та зараховуються на відповідні депозитні рахунки на встановлений термін із виплатою обумовлених процентів [5, с. 105–107].

Облік депозитів ведеться за рахунками 1-го та 2-го класів Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України, затвердженого Постановою Правління Національного банку України № 280 від 17 червня 2004 р. [6].

Строкові депозити суб'єктів господарювання обліковуються в розділі 26 Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України:

261 Строкові кошти суб'єктів господарювання;
2610 П Короткострокові вклади (депозити) суб'єктів господарювання;
2615 П Довгострокові вклади (депозити) суб'єктів господарювання.

Розміщення депозиту:

Д-т 2600, 1200;
К-т 2610, 2615.

Погашення депозиту:

Д-т 2610, 2615;
К-т 2600, 1200.

Строкові кошти фізичних осіб обліковуються за видами в розділі 26 Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України:

263 Строкові кошти фізичних осіб;
2630 П Короткострокові вклади (депозити) фізичних осіб;
2635 П Довгострокові вклади (депозити) фізичних осіб.

Розміщення строкового депозиту, ощадного вкладу:

Д-т 2620, 1200, 1001;
К-т 2630, 2635.

Погашення строкового депозиту, ощадного вкладу:

Д-т 2630, 2635;
К-т 2620, 1200, 1001.

На сьогодні дослідження питання покращення ефективності управління депозитними рахунками стає першочерговим, тому що в сучасних умовах, коли банки не в змозі залучити кошти через кризу в економіці та недовіру населення до банків, потрібні рішучі дії щодо підвищення та покращення депозитного портфеля банку. Загальними вимогами до депозитної політики банків є оптимальне поєднання ліквідності, дохідності, мінімізації ризиків комерційних банків. Комерційні банки включають у механізм банківського менеджменту необхідність розробки та реалізації депозитної політики.

Депозитна політика комерційного банку – це комплекс заходів щодо формування депозитного портфеля, а також різноманітні форми та методи щодо реалізації на ринку депозитних вкладів.

Негативний вплив на розвиток ринку депозитів має фінансова криза, яка розпочалася у 2008 році. В умовах кризи головним "внутрішнім" джерелом ресурсів для вітчизняних фінансових установ традиційно є депозити. Причому, на відміну від локальних облігацій, через депозити банки можуть залучити не тільки гривню, але й іноземну валюту. Зростання обсягів валютних депозитів дозволить українським банкам хоч частково, але все-таки компенсувати нестачу іноземної валюти. Отже, підвищений попит на депозити спричинить їх подорожчання. Депозитні ставки у валюті цього року підвищилися на декілька пунктів – до 12 – 14 % у доларах і 8 – 10 % у євро. У такій ситуації депозити у гривні теж зросли, але не так сильно. Чинником зростання обсягів депозитного ринку в Україні є зростання грошових доходів юридичних та фізичних осіб, що за умов відсутності фінансового ринку як альтернативи інвестування визначає депозитні вклади як головне джерело портфеля активів. За цих умов особлива увага звертається на фінансові аспекти діяльності банку. Відповідно ефективність управління та функціонування комерційного банку значною мірою визначається ефективністю реалізації депозитної політики.

Як перспективний напрям удосконалення депозитних операцій можна запропонувати один із методів покращення ефективності депозитних операцій – страхування депозитів.

Необхідність широко впроваджувати систему страхування банківських депозитів зумовлюється такими чинниками:

загальним спадом довіри до банків;
необхідністю стабілізації фінансових ресурсів банків – усунення причин передчасної ліквідації депозитів вкладниками, занепокоєними станом їх надійності;
потребою надання допомоги тим банкам, які потрапили у скрутну фінансову ситуацію;
обов'язком захисту споживача-клієнта, який не завжди володіє достатньою інформацією про фінансове становище банку, якому довіряє свої заощадження.

Страховий захист депозитів в Україні здійснюється за рахунок Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Учасниками Фонду гарантування вкладів фізичних осіб є банки – юридичні особи, які

зареєстровані в Державному реєстрі банків, що ведеться Національним банком України, та мають банківську ліцензію на право здійснювати банківську діяльність. Участь у Фонді гарантування вкладів фізичних осіб зазначених банків є обов'язковою.

Для підвищення довіри населення до банків можна створити окремий Фонд гарантування вкладів для юридичних осіб або ж реорганізувати існуючий Фонд гарантування вкладів фізичних осіб у Фонд гарантування вкладів юридичних та фізичних осіб. Цей метод дозволить збільшити довіру населення до банківських установ, що приведе до збільшення ресурсної бази банку. Це дозволить залучати більше вкладів від юридичних осіб і суб'єктів підприємницької діяльності, а також збільшити депозитний портфель банку [7].

В останні роки в Україні набуває все більшої популярності така послуга, як страхування депозитів страховими компаніями. Страхування полягає у створенні системи захисту грошових вкладів, що знаходяться на депозитних рахунках у банках, на випадок банкрутства цих банків. Система депозитного страхування породжена дворівневою банківською системою і функціонує практично в усіх країнах з розвинутою ринковою економікою. Дана система покликана захистити дрібних вкладників від фінансових втрат, а також запобігти масовому вилученню вкладів з банку, який перебуває у складному фінансовому становищі.

У відносинах комерційних банків з різними групами клієнтів, як з фізичними особами, так і з юридичними, доцільно було б використовувати депозитні рахунки, що мають змішаний режим функціонування. Корисним щодо цього є досвід зарубіжних комерційних банків у застосуванні NOW рахунків. З одного боку, кошти, що зберігаються на таких рахунках, можуть використовуватися для здійснення платежів, а з іншого – вони є своєрідними фінансовими інвестиціями, що приносять їх власникам певні доходи.

Усе це може підвищити ефективність депозитних операцій банків.

Проведене дослідження дало змогу обґрунтувати сутність депозитної політики комерційних банків України та визначити особливості їх обліку. Запропоновано перспективні напрями вдосконалення депозитних операцій, за допомогою яких банки зможуть підвищити ефективність депозитних операцій.

Дане дослідження не є завершеним, а потребує подальшого розгляду та вдосконалення депозитних операцій комерційних банків України.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Васюренко О. В. Облік і аудит [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki-ws/15840720/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/oblik_i_audit_u_bankah_-_vasyurenko_ov. 2. Дмитрієва О. А. Оптимізація депозитної діяльності комерційного банку / О. А. Дмитрієва // Фінанси України. – 2007. – № 5. – 540 с. 3. А. О. Єпіфанов : навч. посібн. для студ. вузів / А. О. Єпіфанов, Н. Г. Маслак, І. В. Сало. – Суми : Університетська книга, 2007. – 523 с. 4. Миллер Р. Современные деньги и банковское дело / Р. Миллер, Д. Ван-Хуз ; пер. с англ. – М. : ИНФРА-М, 2006. – 856 с. 5. Табачук Г. П. Фінансовий облік у банках : навч. посібн. / Г. П. Табачук, О. Н. Сарахман, Т. Н. Бречко. – К. : УБС НБУ, 2009. – 423 с. 6. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/>. 7. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fg.org.ua/>. 8. Про банки і банківську діяльність : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://search.ligazakon.ua>.

Плетюх Л. О.

УДК 657.44:336.713

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ДОХОДІВ І ВИТРАТ У КОМЕРЦІЙНИХ БАНКАХ

Анотація. Розглянуто питання організації обліку в комерційних банках. Досліджено нормативно-правове забезпечення облікового процесу в банках. Визначено основні складові доходів і витрат у банках, принципи їх нарахування та визначення, а також рахунки для їх відображення.

© Плетюх Л. О., 2013

Аннотация. Рассмотрены вопросы организации учета в коммерческих банках. Исследовано нормативно-правовое обеспечение учетного процесса в банках. Определены основные составляющие доходов и расходов в банках, принципы их начисления и определения, а также счета для их отражения.

Annotation. The issues of organization of account in commercial banks are considered. Legal providing of registration process in bank is investigated. The basic constituents of profits and charges in banks, their accrual principles and determination, as well as the accounts for their reflecting are defined.

Ключові слова: банк, дохід, витрати, прибуток, Положення (стандарт) бухгалтерського обліку, Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, управлінський облік, центри відповідальності.

На сьогодні банківська система України поступово змінюється та ліквідує наслідки фінансової кризи. Але кінцевий результат діяльності кожної установи, як відомо, – це отримання прибутку. Це, насамперед, залежить від достатньо правильно сформованої організації облікового процесу, визначення нормативно-правової бази, а також основних принципів відображення тих чи інших операцій у бухгалтерському обліку. Тому в даний період часу дана тема дослідження є актуальною та потребує детального розгляду.

Вивчення особливостей організації обліку доходів та витрат банків давно привертає увагу багатьох відомих дослідників. До їх числа можна віднести таких, як Кузьмінська О. Е., Кириленко В. Б., Коренева О. Г., Мірошниченко О. В., Савченко Т. Г., Кириленко В. Б., Козубенко А. А. та ін. [1 – 3].

Метою дослідження є визначення особливостей організації обліку в банку та обліку доходів і витрат, а також наведення рекомендацій щодо збільшення дохідності банку.

Завдання дослідження – розглянути особливості організації облікового процесу у банках, їх нормативне та законодавче забезпечення, визначити особливості обліку доходів та витрат діяльності банківських установ.

Об'єкт дослідження – доходи та витрати комерційних банків України.

Предмет дослідження – організація обліку доходів і витрат у комерційному банку.

Згідно із Законом України "Про банки і банківську діяльність", банківська система є багаторівневою, взаємопов'язаною сукупністю фінансово-кредитних установ, яка забезпечує регулювання грошового обігу в країні [4]. Даним Законом регулюється також структура банківської системи, економічні, організаційні та правові засади створення, реорганізації й ліквідації банків. Що ж стосується принципів організації та ведення бухгалтерського обліку у банках, то вони передбачені Законом України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" [5]. Він визначає правові принципи організації, регулювання та ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності.

Належне місце в організації обліку слід відвести управлінському обліку. Під ним розуміють процес визначення, вимірювання, накопичення, аналізу, підготовки та передачі інформації фінансового й нефінансового характеру про діяльність банку в цілому та його підрозділів у формі, визначеній керівництвом, для внутрішніх користувачів з метою планування, оцінки, ухвалення на різних рівнях управління банком управлінських та економічних рішень. Об'єктами управлінського обліку є банк у цілому та його структурні підрозділи, у тому числі відділення: підрозділи, банківські продукти та послуги, клієнти й інші аспекти діяльності.

З метою організації бухгалтерського обліку доцільно визначити "центри відповідальності" діяльності банку. Цей термін став поширеним у США, а потім і в інших країнах на початку 50-х років ХХ ст. Ч. Т. Хорнегер та Дж. Фостер трактують даний термін як сегмент організації, менеджери якого відповідальні за певний напрям роботи. Застосування даного поняття дасть змогу керівництву банку визначити спеціальні підрозділи та призначити їх керівників, від яких воно б отримувало повну інформацію про діяльність своїх підлеглих у розрізі виконуваних робіт.

У практиці українських банків переважає впровадження управлінського обліку в розрізі центрів прибутку і витрат. Центр прибутку закріплюється за структурними одиницями, які здійснюють продаж банківських продуктів клієнтам: бізнес-напрямами (індивідуальним, корпоративним, картковим, інвестиційним) і філіями та відділеннями банківських установ. Такі підрозділи, як відділ депозитів, по своїй суті є витратними, але можуть розглядатися як прибуткові за умови розрахунку їх доходів від умовного продажу ресурсів іншим підрозділам (кредитним відділом) за трансфертними цінами.

Усі інші підрозділи, які не взаємодіють із клієнтами банку в процесі банківської діяльності, належать до центрів витрат. Серед них найбільш типовими є: центри забезпечення діяльності банку (юридичного, бухгалтерського, інформаційного, матеріально-технічного), підтримка бізнесу, а також центри управління банком (загальне керівництво, планування, контроль, моніторинг).

Відповідно до того, наскільки правильно організована система бухгалтерського обліку в банку, можна досягти таких цілей:

- збору докладної інформації про всі банківські операції, їх вартість та час проведення;
- перевірки правильності відображення інформації;
- арифметичної точності записів;
- підведення підсумків;
- перевірки в разі виявлення помилок та розбіжностей.

Порядок відкриття (закриття) та режим рахунків установлюються нормативно-правовими актами Національного банку України. Кожна операція банку відображається за балансовими та позабалансовими рахунками чинного плану рахунків. Він посідає важливе місце серед інструментарію фінансового обліку. В його основу покладені загальноприйняті в міжнародній практиці принципи й міжнародні та національні стандарти бухгалтерського обліку.

Кінцевим результатом діяльності кожного банку є отримання прибутку. Економічний результат діяльності комерційного банку визначається різницею між доходами та витратами за період. Доцільно визначитися з поняттями "дохід" та "витрати".

Згідно з П(С)БО № 15, дохід – це збільшення економічних вигід у вигляді збільшення активів або зменшення зобов'язань, що приводить до збільшення власного капіталу (за винятком збільшення капіталу за рахунок внесків акціонерів) [6].

Витрати – це зменшення економічних вигід, яке відбувається у вигляді вибуття активів чи збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу. Облік доходів і витрат банків базується на основі базових принципів МСБО. Це означає, що визнані доходи й витрати відображаються в обліку із застосуванням принципу нарахування та відповідності [7].

Загальновідомо, що значну кількість доходів банку займають процентні доходи. Вони виникають за рахунок використання грошових коштів, що заборговані банком. Комісійні доходи (витрати) виникають за наданими послугами. Як правило, комісії є фіксованими. До комісійних доходів (витрат) належить плата: за розрахунково-касове обслуговування; за здійснення операцій із купівлі-продажу іноземної валюти; за операціями з цінними паперами від імені третіх осіб; за надання гарантій, зобов'язань із кредитування.

Нарахування процентних доходів за операціями в національній валюті відображається такими бухгалтерськими проводками:

Дт Рахунки для обліку процентних нарахованих доходів за 1, 2, 3-м класами;

Кт Рахунки для обліку процентних доходів за 6-м класом.

Нарахування комісійних та інших доходів за операціями в національній валюті відображається такими бухгалтерськими проводками:

Дт Рахунки для обліку комісійних та інших нарахованих доходів за 3-м класом;

Кт Рахунки для обліку комісійних та інших доходів за 6-м класом.

З огляду на те, що діяльність комерційних банків України базується на отриманні прибутку від своєї діяльності, доцільно запропонувати такі способи збільшення отримання доходу, як:

збільшення видачі коротко- та довгострокових позик;

надання кредитів іншим банкам;

проведення зовнішньоекономічної діяльності для залучення додаткової кількості клієнтів;

прискорення оборотів своїх коштів;

застосування скорингу, тобто визначення ймовірності затримки чергового платежу за кредитами. Застосовуючи скорингову модель до минулих кредитів, банк зможе оцінити величину витрат, яких можна було б уникнути за рахунок підвищеної точності аналізу кредитних заявок;

застосування такого інструменту збільшення прибутку, як бюджетування коштів. Це дасть змогу прогнозувати можливі доходи, витрати банку та баланс. З цією метою доцільно складати бізнес-план роботи банківської установи.

Упровадження управлінського обліку за центрами відповідальності банку дасть можливість вирішити цілий ряд актуальних управлінських проблем:

визначити фінансовий результат діяльності окремого підрозділу;

удосконалити організаційну структуру;

упровадити ефективну систему стимулювання працівників банку залежно від результатів їх діяльності;

розробити бюджети в розрізі банківських продуктів та встановити контроль за їх виконанням;

закрити низькорентабельні і збиткові відділення та філії.

Організація бухгалтерського обліку в діяльності банківських установ посідає досить значне місце. Це дає змогу правильно та достовірно відображати отримані доходи та понесені витрати й фіксувати отримання прибутку чи збитку банку. Досліджено основні принципи відображення доходів та витрат банків, рахунки для їх відображення в бухгалтерському обліку.

Дане дослідження не є завершеним і подальшого розгляду потребують способи та методи підвищення і збільшення прибутковості банківської діяльності, зменшення витрат, що, у свою чергу, дасть змогу банку отримувати прибуток від своїх дій на банківському ринку товарів та послуг.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Кузьмінська О. Е. Організація обліку в банках : навч-метод. посібн. для самост. вивч. дисц. / О. Е. Кузьмінська, В. Б. Кириленко. – К. : КНЕУ, 2002. – 282 с. 2. Коренева О. Г. Організація обліку в банку : навч. посібн. / О. Г. Коренева, О. В. Мірошніченко, Т. Г. Савченко. – Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2008. – 273 с. 3. Козубенко А. А. Особливості відображення доходів у банках / А. А. Козубенко // Управління розвитком. – 2011. – № 18 (115). – С. 84-86. 4. Про банки та банківську діяльність : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. 5. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. 6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 "Дохід" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://proaudit.com.ua>. 7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://proaudit.com.ua>.

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОКУМЕНТООБИГУ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ

Анотація. Розглянуто питання організації документообігу на підприємствах. Розкрито наявні проблеми. Запропоновано шляхи вдосконалення організації документообігу та наведено їх систематизацію з виділенням додаткових груп напрямів удосконалення документообігу в рамках уже існуючих.

Аннотация. Рассмотрены вопросы организации документооборота на предприятиях. Раскрыты существующие проблемы. Предложены пути усовершенствования организации документооборота и представлена их систематизация с выделением дополнительных групп направлений усовершенствования документооборота в рамках уже существующих.

Annotation. The issues of the organisation of document circulation at the enterprises are considered. The existing problems are revealed. The ways of improvement of the organisation of document circulation are offered and their arrangement with marking the additional groups of directions of improving document circulation within the framework of already existing ones is presented.

Ключові слова: документообіг, графік документообігу, уніфіковані системи документації, електронний документообіг, напрями вдосконалення документообігу.

Організація документообігу є важливим аспектом діяльності кожного підприємства, від якого багато в чому залежить ефективність його роботи в цілому. Безпосередньо від правильності організації документообігу залежить повнота, швидкість та якість відображення інформації в бухгалтерському обліку. Процеси глобалізації, якими охоплені всі сфери життя суспільства, спричинили зростання обсягів інформації, необхідної для ефективного управління. Її отримання і використання, у свою чергу, зумовили збільшення кількості документів. Саме тому на сьогодні актуальним є пошук шляхів удосконалення та оптимізації організації документообігу на підприємствах.

Даною проблематикою займалися такі науковці: Баранцев П. П., О. Матвієнко, Мордвінцева Т. В., Пархоменко В. М., Пилипенко А. А., М. Цивін, Чабанюк А. А. та ін. [1 – 5].

Метою даної статті є визначення шляхів удосконалення організації документообігу як засобу вдосконалення організації бухгалтерського обліку. Об'єкт дослідження – процес документообігу в бухгалтерському обліку. Предмет дослідження – проблеми та шляхи вдосконалення організації документообігу в бухгалтерському обліку.

Ведення бухгалтерського обліку передбачає необхідність повного та зрозумілого відображення всіх оцінених фактів господарського життя у первинних документах, що забезпечується документуванням.

Документообіг – це рух документів в організації з моменту їх створення або отримання до завершення виконання або відправлення [1, с. 243].

Неправильно організований документообіг може призвести до несвоєчасної доставки документів, непрогнозованості їх руху, відсутності відповідальних осіб через не закріплення відповідних обов'язків щодо документів за окремими працівниками, неможливості прийняття рішень без залучення додаткової інформації, яка не міститься в документах.

Для впорядкування руху та забезпечення своєчасного відображення показників первинних документів у бухгалтерському обліку, відповідно до законодавства, керівником підприємства має затверджуватися графік документообігу.

Графік документообігу – це затверджений порядок обробки інформаційних даних, зазначених у первинних документах [5, с. 387].

Даний документ повинен регламентувати: строки складання, надання та обробки первинних документів; перелік документів; терміни їх просування та обробки; посадових осіб, відповідальних за складання документів; порядок передачі документів для обробки; строки надходження документів до бухгалтерської служби від працівників інших підрозділів підприємства.

Єдиної схеми організації документообігу для всіх суб'єктів господарювання не існує. Кожне підприємство змушене розробляти її самостійно, тому розробка графіка документообігу потребує знання особливостей діяльності підприємства. Графік повинен враховувати організаційну структуру підприємства, вид діяльності, чисельність облікових працівників, систему внутрішньогосподарського контролю.

У зв'язку із процесами глобалізації економіки значно зростають обсяги необхідної для ефективного управління інформації, що, у свою чергу, призводить до збільшення кількості документації.

Традиційні методи роботи з документами в таких умовах стають малоефективними: архіви з паперовими документами займають корисну площу приміщень і характеризуються низьким рівнем ефективності та оперативності пошуку необхідної інформації. Набагато зручніше користуватися електронною базою даних, яка дозволяє здійснювати швидкий пошук необхідних інформаційних даних. Крім того, в умовах жорстокої конкуренції ефективно можуть вести справи, передусім, ті підприємства, які мають можливість оперативно одержувати інформацію. Вирішенню цієї проблеми, а також забезпеченню вдосконалення інформаційного забезпечення управління сприяє впровадження електронного документообігу [2, с. 28].

На даний момент серед способів, спрямованих на вдосконалення документообігу, виділяють дві групи: вдосконалення технології та скорочення часу документообігу [1, с. 245]. Автором пропонується виділити додаткові підгрупи напрямів удосконалення організації документообігу у рамках уже існуючих. Дана систематизація наведена в таблиці.

Таблиця

Шляхи вдосконалення організації документообігу

Напрями вдосконалення	Підгрупи в розрізі напрямів	Способи вдосконалення
1. Удосконалення технології документообігу	1. Скорочення витрат часу на обробку документації	Складання маршрутних карт технологічного процесу; складання схем руху документів, графіків документообігу; оптимізація процедур підготовки та оформлення документації; скорочення часу руху документів між виконавцями; максимальне скорочення кількості виконавців і виключення зворотних рухів документа; зниження рівня підписання документів
	2. Удосконалення змісту та форми документів	Регламентация документування; раціоналізація документації; стандартизація та уніфікація змісту та форм документів
	3. Упровадження електронного документообігу	
2. Скорочення обсягів документообігу	1. Зменшення загальної кількості документів	Усунення надмірного поділу об'єктів обліку; реєстрація господарських операцій безпосередньо в облікових регістрах; використання документів тривалого користування; застосування способу вибіркового документування; підвищення якості документаційних рішень; підвищення якості виконання завдань, дотримання строків їх виконання; використання бездокументарних зв'язків; упровадження електронного документообігу
	2. Підвищення якості самого документа	Застосування багаторядкових документів замість однорядкових, накопичувальних замість разових; застосування одного документа для суміжних та взаємопов'язаних господарських операцій; створення комплексних первинних документів
	3. Скорочення витрат ресурсів на виробництво документів	Зменшення фізичних розмірів документа; оптимальне використання множильної техніки (зменшення формату під час копіювання документів, використання зворотної сторони аркуша); для економії паперу посилення контролю за тиражуванням документів

Процес електронного документообігу ґрунтується на інтегрованій електронній обробці обліково-аналітичної інформації, яка включає формування первинних електронних документів, порядок обробки інформації, автоматизований банк даних та ін. [2, с. 35].

У даній роботі було встановлено значення організації документообігу для бухгалтерського обліку на підприємстві, висвітлено наявні проблеми в його організації та наведено шляхи подолання цих проблем і вдосконалення організації документообігу в бухгалтерському обліку. На сьогодні великого значення набуває доступ до інформаційних ресурсів і скорочення часових витрат на розв'язання завдань, пов'язаних із документообігом. Тому на підприємствах потрібно вжити заходів щодо його ефективної організації і вдосконалення. Таким чином, актуальним є подальший пошук нових шляхів удосконалення організації документообігу в бухгалтерському обліку.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Пархоменко В. М. Реформування бухгалтерського обліку в Україні / В. М. Пархоменко. – Луганськ : "Футура" ДСД "Лугань", 2009. – С. 243–280. 2. Матвієнко О. Основи організації електронного документообігу : навч. посібн. / О. Матвієнко, М. Цивін. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 112 с. 3. Мордвінцева Т. В. Шляхи удосконалення організації обліку між структурними підрозділами підприємства / Т. В. Мордвінцева // Сталый розвиток економіки – 2010. – № 9. – С. 250 – 254. 4. Пилипенко А. А. Організація обліку і контролю : підручник / А. А. Пилипенко, В. І. Отенко. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2005. – С. 424. 5. Чабанюк О. А. Організація документообігу як засіб удосконалення обліку наявності та руху виробничих запасів / О. А. Чабанюк // Фінанси, облік і аудит. – 2011. – № 18. – С. 386–391.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ОБЛІКУ ВИТРАТ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Анотація. Визначено економічну сутність поняття витрат комерційного банку, проаналізовано сучасну класифікацію витрат, розглянуто особливості обліку банку та запропоновано заходи щодо вдосконалення механізму обліку витрат комерційного банку України.

Аннотация. Определена экономическая сущность понятия расходов коммерческого банка, проанализирована современная классификация расходов, рассмотрены особенности учета банка и предложены мероприятия по усовершенствованию механизма учета расходов коммерческого банка Украины.

Annotation. The article deals with the economic essence of the notion of commercial bank's expenditure, modern classification of charges, the features of bank's accounting and measures on the improvement of the mechanism of accounting the charges of a commercial bank of Ukraine.

Ключові слова: витрати, класифікація витрат, комерційний банк, управлінський облік, банківська діяльність, бухгалтерський облік.

Методологічні засади системи бухгалтерського обліку банківських установ України за міжнародними стандартами обліку та звітності на сьогоднішній день перебувають у стані подальшого реформування, що, в свою чергу, потребує вдосконалення механізму обліку доходів і витрат у напрямках фінансового, управлінського обліку й обліку з метою оподаткування.

За посилення конкуренції в банківській сфері відчутні переваги мають банки, де сформована чітка підсистема управлінського обліку, яка включає елементи планування і прогнозування діяльності. Самостійно опрацьовуючи процедури управлінського обліку, банки наражаються на низку нерозв'язаних теоретико-методичних питань, особливо щодо обліку витрат, тому проблема аналізу механізму обліку витрат досить актуальна для банківської системи.

Дослідженню проблеми організації та вдосконалення механізму обліку витрат комерційного банку свої роботи присвятили такі вчені та фахівці, як: Коренєва О. Г., Слав'янська Н. Г., Зоря І. В., Герасимович А. М., Спьяк Г. І., Кіндрацька Л. М. [1 – 5].

Метою дослідження є аналіз особливостей обліку витрат комерційного банку та запропонування заходів щодо вдосконалення механізму обліку витрат комерційного банку.

Завданням роботи є дослідження економічної сутності витрат комерційного банку, аналіз сучасної класифікації витрат банку, визначення особливостей обліку витрат і запропонування шляхів удосконалення механізму обліку витрат у банківській системі.

Об'єкт дослідження – витрати банку.

Предметом дослідження є механізм обліку витрат комерційного банку.

Основна відмінність між фінансовим обліком у банках та в інших об'єктах господарської діяльності полягає в джерелі доходів і структурі витрат. Склад витрат обумовлений фінансовою природою банківської справи, яка і визначає об'єкти обліку. Останнім часом чітко просліджується тенденція визначення у бухгалтерському обліку економічних витрат. Витратами вважається зменшення економічної вигоди банку у звітному періоді у формі відпливу чи використання активів або виникнення заборгованості, що призводить до зменшення власного капіталу і не є розподіленням між акціонерами.

Витрати, як і доходи комерційного банку, є похідними об'єктами обліку, що виникають як результат здійснення певних банківських операцій, пов'язаних із виконанням зобов'язань (отриманням послуг) і розміщенням активів (наданням послуг).

Теоретичні дослідження різних підходів вчених-економістів до тлумачення категорії "витрати банку" надали змогу встановити, що витрати банку є зменшенням економічної вигоди у звітному періоді у формі відпливу або використання активів, які призводять до зменшення власного капіталу. При цьому автор уточнює, що зменшення власного капіталу внаслідок його вилучення чи розподілу власниками не враховується при визначенні обсягу витрат банківською установою.

Класифікація витрат здійснюється відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України [6] та Правил бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України [7] і деталізується за видами діяльності, що полегшує складання звітності. З метою формування фінансової звітності

є доцільним розмежовувати доходи, отримані в результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності банку.

Відомо, що в основу оцінювання витрат комерційного банку покладено різні класифікаційні ознаки, за допомогою яких серед всієї сукупності витрат можна виділити такі їх види, як: відсоткові, комісійні, загальноадміністративні витрати, витрати на персонал, на податок на прибуток, на формування резерву та інші. У свою чергу, відсоткові витрати поділяються на витрати: за коштами, що отримані від НБУ, за коштами, отриманими від інших банків, за операціями із суб'єктами господарювання, за коштами бюджету і позабюджетних фондів, за операціями з фізичними особами, за цінними паперами власного боргу, за кредитами, що отримані від міжнародних та інших фінансових організацій, за операціями з небанківськими установами, інші відсоткові витрати. Ця базова класифікація детально опрацьована нормативними документами НБУ та покладена в підґрунтя побудови плану рахунків бухгалтерського обліку банків України. Проте для підвищення ефективності управління витрати можна класифікувати також і за іншими ознаками, а саме: аналізом динаміки та структури витрат за укрупненнями, факторним аналізом найвпливовіших груп витрат тощо, що, у свою чергу, допоможе більш ефективно планувати діяльність банку. Великий різновид і розподіл витрат за статтями пояснюється широким колом діяльності банківських установ.

Управління та облік витрат комерційного банку в сучасних умовах господарювання має забезпечувати оптимізацію кожних елементів витрат, які супроводжують здійснення різного виду банківських операцій і послуг. Головним завданням управлінської системи кожного банку має стати впровадження системи зниження витрат та вдосконалення процесів управління ними. Питання зниження витрат залежить, передусім, від самих комерційних банків, які намагаються формувати якісні управлінські цикли.

Правила бухгалтерського обліку процентних і комісійних витрат банку затверджено Постановою Правління Національного банку України [8]. Цілком очевидно, що вони базуються на принципах нарахування та відповідності.

Так, статті витрат за принципом нарахування обліковуються й оцінюються на момент реалізації активу або в міру надання послуг. У цьому самому періоді вони відображаються в обліку без урахування факту отримання або сплати коштів.

За принципом відповідності витрати мають визнаватися в бухгалтерському обліку за один і той самий звітний період.

В організації управлінського обліку важливо правильно поділяти доходи і витрати банку на прямі та непрямі. За базову основу обліку прямих доходів (витрат) запропоновано прийняти трансфертне ціноутворення. При розподілі непрямих доходів (витрат) доцільно використовувати елементи операційно-вартісного підходу. З огляду на це у структурі банку слід виокремити центри відповідальності, а саме: центри прибутку, центри послуг і центри підтримки.

Процедура внутрішнього обліку витрат виконується у такій послідовності:

- 1) облік прямих витрат за центрами відповідальності на базі трансфертного ціноутворення;
- 2) розподіл непрямих витрат між центрами відповідальності;
- 3) розподіл витрат центрами прибутку, центрами підтримки і центрами послуг;
- 4) розподіл центрами прибутку витрат між окремими банківськими продуктами, клієнтами.

Визначається собівартість і прибутковість кожного напрямку діяльності, продукту, прибутковість кожного клієнта.

На основі проведеного дослідження можливо зазначити, що реформування системи бухгалтерського обліку в банках на основі міжнародних принципів і стандартів та дія вимог податкового законодавства спричинили відмінність методик обліку витрат у підсистемі фінансового обліку та у системі податкового обліку в банках. Для вдосконалення методики обліку й аналізу витрат комерційного банку необхідно розширити прийнятну класифікацію витрат банку та сформувати підсистему управлінського обліку в загальній системі бухгалтерського обліку в банках, розширити внутрішній план рахунків з метою деталізації витрат банку, резервів та зобов'язань за об'єктами управління.

У сучасних ринкових умовах облік витрат комерційного банку відіграє важливу роль у системі управління банківських структур. Планування, прийняття оперативних управлінських рішень, оцінка та контроль потребують постійного інформаційного забезпечення, основою якого є дані управлінського обліку. Сьогодні метою діяльності комерційних банків є не лише отримання прибутку у поточному періоді, але й побудова ефективного механізму обліку доходів та витрат комерційного банку для забезпечення стабільної фінансової позиції в майбутньому. Запровадження ефективного обліку витрат є доцільним у зв'язку із постійною розробкою нових складних банківських продуктів, зростанням обсягів банківських операцій, а отже, і ускладненням функціонування системи управління комерційним банком.

Незважаючи на значну кількість наукових публікацій з питань обліку і аналізу в банках, бракує наукових праць, присвячених комплексному вивченню механізму обліку доходів і витрат банку (особливо управлінського обліку), їх аналізу, плануванню та прогнозуванню. Це зумовлює необхідність подальшого вдосконалення механізму обліку доходів і витрат комерційного банку.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Облік і аудит у банках : навч. посібн. для студентів вищих навчальних закладів / за ред. О. Г. Коренева, Н. Г. Слав'янської. – Суми : Університетська книга, 2007. – 493 с. 2. Зоря І. В. Удосконалення методики обліку і аналізу доходів та витрат комерційного банку / І. В. Зоря // Економічний простір. – 2011. – № 48/2.

3. Герасимович А. М. Облік і аудит у банках / А. М. Герасимович, Л. М. Кіндрацька, Т. В. Кривов'яз. – К. : КНЕУ, 2004. – 536 с. 4. Спьяк Г. І. Облік і аудит у банках : навч. посібн. / Г. І. Спьяк, Т. І. Фаріон. – К. : Атіка, 2004. – 328 с. 5. Кіндрацька Л. М. Бухгалтерський облік у банках України / Л. М. Кіндрацька. – К. : КНЕУ, 2004. – 636 с. 6. План рахунків бухгалтерського обліку банків країни : Постанова Правління НБУ № 280 від 17.06.2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/-cgibin/laws/main.cgi?nreg=z0389-01>. 7. Правила бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України : Постанова Правління НБУ від 08.10.2010 р. № 457 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgibin/laws/main.cgi?nreg=z0583-03>. 8. Правила бухгалтерського обліку процентних і комісійних витрат банку, затверджені Постановою Правління Національного банку України від 25.09.1997 р. за № 316 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgibin/laws/main.cgi?nreg=z0583-05>.

УДК [657.2:006.35](477+100)

Лужковська О. І.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ КУРСОВИХ РІЗНИЦЬ З ТОЧКИ ЗОРУ МІЖНАРОДНИХ ТА НАЦІОНАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ

Анотація. У статті розглянуто особливості визначення курсових різниць із порівнянням вимог Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку 21 та Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 21. Запропоновано вдосконалення рахунків для відображення курсової різниці в процесі здійснення валютних операцій комерційного банку.

Аннотация. В статье рассмотрены особенности определения курсовых разниц с сопоставлением требований Международного стандарта бухгалтерского учета 21 и Положения (стандарта) бухгалтерского учета 21. Предложено совершенствование счетов для отражения курсовой разницы при осуществлении валютных операций коммерческого банка.

Annotation. The article discusses the peculiarities of determining the exchange rate differences by comparing the requirements of International Accounting Standard 21 and the Rule (Standard) of Accounting 21. The improvement of the accounts to reflect the exchange rate difference in foreign exchange operations of a commercial bank is offered.

Ключові слова: мультивалютність, курсова різниця, функціональна валюта, валюта подання, монетарна стаття.

На сьогодні операції з іноземною валютою є відносно новою сферою діяльності комерційних банків. У процесі зростання обсягів експортно-імпортних операцій на українському ринку з'являються підприємства з іноземними інвестиціями та іноземні суб'єкти господарської діяльності, що реалізують товари та послуги за іноземну валюту. Таке поширення операцій підприємств з іноземною валютою призвело до того, що в Україні поряд із національною валютою в обігу перебуває велика кількість іноземної валюти. Операції клієнтів банку з іноземною валютою регламентуються з урахуванням Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Саме тому порівняння Міжнародних стандартів із Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, що діють на території України, є актуальною темою для розгляду і потребує подальшого розвитку.

Дослідженням окремих питань діяльності банків на валютному ринку присвячені праці таких вчених, як Кіндрацька Л. М., Коцовська Р. Р., Плетюх Л. О. [1 – 3] та ін.

Метою дослідження є розгляд та порівняння вимог щодо операцій з іноземною валютою згідно з міжнародними та національними стандартами бухгалтерського обліку.

Завдання дослідження – розглянути законодавчу та нормативну базу, згідно з якою в обліку відображаються валютні операції; розглянути рахунки в плані рахунків, за допомогою яких визначається результат діяльності за валютними операціями; навести пропозиції щодо розширення плану рахунків та виділення окремих рахунків для відображення курсової різниці.

Об'єктом дослідження є процес обліку валютних операцій комерційного банку. Предмет дослідження – облік операцій із іноземною валютою.

Банки мають право здійснювати облік іноземної валюти лише у випадку отримання ліцензії. Вона надається банківським установам на підставі Положення про порядок видачі банківських ліцензій, письмових дозволів та ліцензій на використання окремих операцій, затвердженого Постановою Правління НБУ № 275 від 17 липня 2001 р., де обумовлені, зокрема, вимоги до банків для отримання права на здійснення операцій із певними пунктами ліцензій [4].

Одним із ключових елементів національної системи бухгалтерського обліку є План рахунків, завдяки якому досягається систематизація бухгалтерських рахунків відповідно до елементів та в розрізі показників фінансових звітів. План рахунків комерційних банків має ряд особливостей: по-перше, мультивалютність, по-друге, наявність управлінського обліку, по-третє, подвійний запис за позабалансовими рахунками, по-четверте, структурно-логічний взаємозв'язок синтетичного та аналітичного обліку. План рахунків забезпечує мультивалютний облік операцій: операції в іноземній валюті відображаються за тими самими рахунками, що й операції в гривнях, згідно з їх економічним змістом [1, с. 36–40].

Порівнюючи мету МСБО 21 "Вплив змін валютних курсів" з П(С)БУ 21 "Вплив змін валютних курсів", можна сказати, що МСБО висвітлює, який саме валютний курс використовувати та як відображати вплив змін валютних курсів у фінансовій звітності, а також включати операції в іноземній валюті у фінансову звітність і як переводити її у валюту подання [5]. У той час як П(С)БО 21, навпаки, визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про операції в іноземних валютах та відображення показників статей фінансової звітності господарських одиниць за межами України в грошових одиницях України [6].

Згідно з МСБО 21, суб'єкт господарювання подає звітність у валюті подання. Валюта подання – це валюта, у якій подається фінансова звітність. Валюта основного економічного середовища, у якому суб'єкт господарювання здійснює свою діяльність, – функціональна валюта. Якщо валюта подання відрізняється від функціональної валюти, він переводить свої результати та фінансовий стан у валюту подання із застосуванням таких процедур:

1) активи та зобов'язання в кожному поданому звіті про фінансовий стан у випадку закриття переводяться за курсом на дату цього звіту про фінансовий стан;

2) дохід та витрати в кожному звіті про сукупні доходи або в окремому звіті про прибутки та збитки переводяться за курсом на дату операції;

3) усі остаточні курсові різниці визначаються в іншому сукупному прибутку [5].

П(С)БО розглядає виникнення курсових різниць під час перерахування монетарної статті. Під монетарною статтею розуміють статті балансу про грошові кошти, а також про такі активи й зобов'язання, які будуть отримані або сплачені у фіксованій (або визначеній) сумі грошей або їх еквівалентів.

У плані рахунків комерційного банку не передбачено рахунку, що відображає курсові різниці, які виникають у разі зміни курсу. Під курсовою різницею розуміють різницю, яка є наслідком переведення певної кількості одиниць однієї валюти в іншу за різними валютними курсами. Орієнтуючись на рекомендаційний характер положень у процесі здійснення валютних операцій, для більш детального відображення на рахунках банку курсових різниць запропоновано вести рахунок, відображаючи величину курсової різниці.

Групи рахунків, що відображають як позитивну, так і негативну курсову різницю, відображено в 3 класі "Операції з цінними паперами та інші активи і зобов'язання" 38 розділі "Позиція банку щодо іноземної валюти та банківських металів":

3810 А "Позитивна курсова різниця, що виникла при перерахунку коштів суб'єкта господарської діяльності".

3811 А – "Позитивна курсова різниця, що виникла при перерахунку коштів фізичних осіб".

3812 А – "Позитивна курсова різниця, що виникла при перерахунку коштів небанківських фінансових установ".

3820 П – "Негативна курсова різниця, що виникла при перерахунку коштів суб'єкта господарської діяльності".

3821 П – "Негативна курсова різниця, що виникла при перерахунку коштів фізичних осіб".

3822 П – "Негативна курсова різниця, що виникла при перерахунку коштів небанківських фінансових установ".

Проведене дослідження дало змогу порівняти вимоги національних та міжнародних стандартів щодо впливу зміни валютних курсів. Розроблено групи рахунків, що відображають курсові різниці за коштами клієнтів банку, використання яких дозволить наочно відстежити зростання або зниження величини курсових різниць.

Проведене дослідження повністю не розкриває відмінностей у вимогах міжнародних та національних стандартів щодо операцій з іноземною валютою. Напрямом подальшого дослідження має бути вдосконалення запропонованої та розробка нових груп рахунків, що будуть відображати курсові різниці з точки зору видів діяльності комерційного банку.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Кіндрацька Л. М. Бухгалтерський облік у комерційних банках України : навч. посібн. / Л. М. Кіндрацька. – К. : КНЕУ, 1999. – 432 с. 2. Коцовська Р. Р. Банківські операції [Електронний ресурс] / Р. Р. Коцовська. –

Режим доступу : http://pidruchniki.ws/15840720/bankivska_sprava/bankivski_operatsiyi_-_kotovska_pp. 3. Плетюх Л. О. Особливості обліку валютних операцій комерційних банків / Л. О. Плетюх // Управління розвитком. – 2012. – Вип. 4. – С. 126–128. 4. Положення про порядок видачі банками банківських ліцензій, письмових дозволів та ліцензій на виконання окремих операцій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/> 5. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 21 "Вплив змін валютних курсів" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua/> 6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 "Вплив змін валютних курсів" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua/>

УДК 336.713:336.763

Чуйко Д. О.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМЕРЦІЙНИМИ БАНКАМИ РЕЗЕРВІВ ДЛЯ ПОКРИТТЯ МОЖЛИВИХ ЗБИТКІВ ВІД ОПЕРАЦІЙ ІЗ ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ

Анотація. Визначено необхідність та розкрито особливості формування резерву можливих збитків від операцій із цінними паперами, розглянуто мету створення резерву та наведено рекомендації стосовно використання рахунків для відображення даних нарахованих резервів.

Аннотация. Определена необходимость и раскрыты особенности формирования резерва возможных убытков от операций с ценными бумагами, рассмотрены цели создания резерва и приведены рекомендации относительно использования счетов для отражения данных начисленных резервов.

Annotation. The necessity and features of forming the reserve of potential losses from securities transactions are revealed, the goals of forming the reserve are considered and guidelines regarding the use of accounts to reflect accrued reserves are offered.

Ключові слова: комерційний банк, фондовий ринок, цінні папери, інвестиції, цінні папери в портфелі банку на продаж, цінні папери в портфелі банку до погашення, резерви.

У міжнародній банківській діяльності частка вільних грошових ресурсів, яка спрямовується банками на придбання цінних паперів, становить 20 – 40 %. В українських комерційних банках вона є значно меншою – 5 – 10 %. Однак із розвитком вітчизняного фондового ринку інвестиційна діяльність на ринку цінних паперів комерційного банку стає дедалі актуальнішою та цікавою як для науковців, так і для практиків банківської діяльності.

Проблему формування і класифікації банківських інвестицій комерційних банків досліджували вітчизняні та зарубіжні автори, такі, як: Бланк І. А., С. Клессенс, Луців Б. Л., Вовчак О. Д., Мороз А. М. [1], Пересада А. А., Савлук М. І., Васюренко О. В., Брусова І. С. [2] та ін. Однак зазначені питання потребують подальших досліджень.

Мета дослідження – визначення необхідності створення резерву можливих збитків від операцій із цінними паперами, а також наведення рекомендацій стосовно використання рахунків для відображення нарахованих резервів для покриття можливих збитків від операцій із цінними паперами.

Завдання дослідження – розглянути особливості нарахування резервів для покриття можливих збитків від операцій із цінними паперами згідно з МСФЗ та національними стандартами; запропонувати нові рахунки до плану рахунків комерційного банку за резервами під знецінення цінних паперів.

Об'єкт дослідження – діяльність комерційного банку на ринку цінних паперів.

Предметом дослідження є формування резервів за операціями з цінними паперами з метою попередження ризикових операцій.

Згідно із Законом України "Про цінні папери і фондовий ринок", цінні папери – це документи встановленої форми з відповідними реквізитами, що посвідчують грошові або інші майнові права, визначають взаємовідносини особи, яка їх розмістила (видала), і власника та передбачають виконання зобов'язань згідно з умовами їх розміщення, а також можливість передачі прав, що випливають із цих документів, іншим особам [3]. Інформація про фінансові інвестиції банку розкривається в таких фінансових звітах: "Баланс", Звіт про рух грошових коштів, Примітки до річної фінансової звітності.

Для банків операції з цінними паперами значною мірою є альтернативою кредитуванню. За відображенням у балансі банку операції з цінними паперами можна розподілити на три групи: активні (інвестиції: торговий портфель, портфельний продаж, портфель до погашення, інвестиції в асоційовані компанії, інвестиції в дочірні компанії), пасивні (емісія власних акцій і боргових цінних паперів) та позабалансові [4].

У процесі здійснення банками України операцій із цінними паперами виникає необхідність їх відображення в бухгалтерському обліку. Перед тим як визнати цінні папери за балансом банку, необхідно їх віднести до окремого портфеля. Згідно з Інструкцією, цінні папери банку з метою їх оцінки та відображення в бухгалтерському обліку класифікуються таким чином [3]:

цінні папери в торговому портфелі, які придбані з метою перепродажу й отримання прибутку від короткотермінових коливань їх ринкової ціни. До торгових цінних паперів можуть бути віднесені будь-які інші цінні папери, що визначаються банком на етапі первісного визнання як такі, щодо яких банк має намір і змогу обліку за справедливою вартістю з визнанням переоцінки через прибутки/збитки, крім акцій, які не мають котировальної ціни на активному ринку і справедливую вартість яких неможливо достовірно визначити;

цінні папери в портфелі банку на продаж, які придбані з наміром утримувати їх до дати погашення;

цінні папери в портфелі банку до погашення, які банк має намір продати, але які не входять в торговий портфель банку;

інвестиції в асоційовані та дочірні компанії, до яких належать акції й інші цінні папери з нефіксованим прибутком емітентів, які відповідають визначенням асоційованої або дочірньої компанії банку, за винятком таких цінних паперів, що придбані та/або утримуються виключно для продажу протягом 12 місяців з дати придбання.

У процесі формування портфеля цінних паперів банку необхідно проаналізувати такі основні характеристики, як очікувана дохідність портфеля та рівень сукупного портфельного ризику. Ефективність управління портфелем цінних паперів банку визначається за співвідношенням доходів та ризиків, котре показує рівень компенсації взятих на себе банком ризиків величиною одержаних доходів [1].

Міжнародні стандарти фінансової звітності не вимагають створення резервів для визначення величини зменшення корисності цінних паперів. Тим паче вони не вимагають розподілу суми резерву на дві складові: резерв під цінні папери та резерв під нараховані доходи. Однак згідно з Інструкцією з бухгалтерського обліку операцій із цінними паперами в банках України, комерційні банки зобов'язані створювати резерв на відшкодування збитків від операцій із цінними паперами [3]. Банки можуть зазнати збитків від операцій із цінними паперами внаслідок погіршення фінансового стану емітента цінних паперів, зниження ринкової ціни цінних паперів унаслідок зміни поточної ринкової норми дохідності.

Резервуванню підлягають усі групи цінних паперів, що знаходяться в портфелі банку на продаж понад 15 робочих днів, або в портфелі на інвестиції понад 30 робочих днів. Резерви не формуються для цінних паперів у торговому портфелі, для цінних паперів, що обліковуються за справедливою вартістю в портфелі на продаж, для інвестицій у дочірні компанії.

Нараховані резерви під знецінення цінних паперів банків відображаються за балансовими рахунками таких груп Плану рахунків: 149 "Резерви під знецінення боргових цінних паперів, що рефінансуються НБУ", 319 "Резерви під знецінення цінних паперів у портфелі банку на продаж", 329 "Резерви під знецінення цінних паперів у портфелі банку до погашення".

Для більш детального відображення витрат із нарахування резервів під знецінення цінних паперів на рахунках банку було б доцільно ввести аналітичні рахунки, які відображають величину даних витрат за типом емітентів цінних паперів:

31901 КА "Резерви під знецінення цінних паперів у портфелі банку на продаж органів державної влади".

31902 КА "Резерви під знецінення цінних паперів у портфелі банку на продаж органів місцевого самоврядування".

31903 КА "Резерви під знецінення цінних паперів, випущених банком, у портфелі банку на продаж".

31904 КА "Резерви під знецінення цінних паперів у портфелі банку на продаж небанківських установ".

31905 КА "Резерви під знецінення цінних паперів у портфелі банку на продаж нефінансових підприємств".

31906 КА "Резерви під знецінення інвестицій в асоційовані компанії, що утримуються з метою продажу".

31911 КА "Резерви під заборгованість за нарахованими доходами за борговими цінними паперами органів державної влади в портфелі банку на продаж".

31912 КА "Резерви під заборгованість за нарахованими доходами за борговими цінними паперами органів місцевого самоврядування в портфелі банку на продаж".

31913 КА "Резерви під заборгованість за нарахованими доходами за борговими цінними паперами, випущеними банком, у портфелі банку на продаж".

31914 КА "Резерви під заборгованість за нарахованими доходами за борговими цінними паперами небанківських установ у портфелі банку на продаж".

31915 КА "Резерви під заборгованість за нарахованими доходами за борговими цінними паперами нефінансових підприємств у портфелі банку на продаж".

31916 КА "Резерви під заборгованість за нарахованими доходами щодо інвестицій в асоційовані компанії, що утримуються з метою продажу".

Витрати за даними резервами відображаються у 7 класі, 77 розділі на таких рахунках, як 7703 "Відрахування в резерви під знецінення цінних паперів у портфелі банку на продаж" та 7704 "Відрахування в резерви під знецінення цінних паперів у портфелі банку до погашення".

Національний ринок цінних паперів перебуває у процесі становлення та розвитку, тому існує багато недоопрацьованих питань, ураховуючи те, що діяльність банку з операцій із цінними паперами визначається високим ступенем ризику. Саме тому комерційні банки зобов'язані створювати резерви під можливі збитки від операцій із цінними паперами та оцінювати ринкову вартість портфеля.

Дане дослідження не є завершеним, а потребує подальшого розгляду для більш істотного теоретичного, методичного та практичного забезпечення формування резервів під можливі збитки від операцій із цінними паперами.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Банківські операції / за заг. ред. А. М. Мороза. – К. : КНЕУ, 2008. – 608 с. 2. Брусова І. С. Формування резервів комерційного банку для покриття можливих збитків від операцій з цінними паперами [Електронний ресурс] / І. С. Брусова. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Uproz/2011_7/u1107brn.pdf. 3. Інструкція з бухгалтерського обліку операцій з цінними паперами в банках України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://search.ligazakon.ua>. 4. Сп'як Г. Методичні аспекти бухгалтерського обліку операцій банків з цінними паперами [Електронний ресурс] / Г. Сп'як. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Svfin/2008_2/15-079.pdf.

УДК 657.3

Гаврюкова А. Г.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОСНОВНІ ПОРУШЕННЯ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО СКЛАДАННЯ КОШТОРИСНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ

Анотація. Розглянуто порядок прийняття та виконання кошторису в бюджетних установах України, описано теоретичні аспекти щодо правильності процесу його складання бюджетними установами. Наведено рекомендації щодо вдосконалення кошторисного планування в сучасних умовах нестабільності.

Аннотация. Рассмотрен порядок принятия и выполнения сметы в бюджетных учреждениях Украины, описаны теоретические аспекты относительно правильности процесса его составления бюджетными учреждениями. Приведены рекомендации относительно усовершенствования сметного планирования в современных условиях нестабильности.

© Гаврюкова А. Г., 2013

Annotation. The method of adoption and implementation of estimate in budgetary establishments of Ukraine is considered, theoretical aspects in relation to accuracy of the process of its drafting by budgetary establishments are described. Recommendations on improving the estimate planning under the current conditions of instability are given.

Ключові слова: кошторис, бюджетна установа, план асигнувань, викривлення, доходи, видатки.

Знання бухгалтерського обліку та фінансової звітності відіграють важливу роль у проведенні профілактичних заходів щодо виявлення та попередження корисливих правопорушень. Аби зрозуміти важливість і актуальність обліку, достатньо зазначити, що понад 90 % крадіжок в особливо великих розмірах було вчинено через безконтрольність, занедбаність бухгалтерського обліку та фінансової звітності. У зв'язку з цим виникає необхідність щодо вдосконалення обліку в бюджетних установах, у тому числі прийомів і способів перевірки правильності складання кошторисів бюджетних установ, що дозволить заощадити сотні тисяч гривень державних коштів, оскільки ефективність використання бюджетних коштів набуває особливого значення при обмеженості державних ресурсів, тому вдосконалення виконання кошторису видатків у бюджетній установі є актуальним і потребує детального вивчення.

Проблемам бюджетного обліку доходів та витрат кошторису бюджетних установ присвячені праці таких вчених, як: Альошин С. М., Андреев І. А., Белов А. М., Бутинець Ф. Ф., Ворончук П. Т., Дедков Є. П., Жутова З. У., Зверев А. Г., Панков Д. О., Самборський В. І., Атамас П. Й., Д жога Р. Т., Зубілевич С. Я., Свірко С. В., Сушко Н. І., Чечулін О. О., Фаріон І. Д. та ін. Віддаючи належне науковим напрацюванням вчених, слід відзначити, що проблеми вдосконалення виконання кошторису освітлені недостатньо і потребують подальшої та більш детальної розробки стосовно виконання кошторису видатків на утримання бюджетної установи.

Метою дослідження є висвітлення питань методики правильного складання кошторису бюджетними установами, а також результатів його виконання. Об'єктом дослідження є процес формування та реалізації кошторису бюджетних установ. Предметом дослідження є організація та методологія складання кошторису бюджетної установи.

Кошторис доходів та видатків є основним фінансовим документом, яким керується під час своєї діяльності кожна бюджетна установа, яка утримується за рахунок коштів бюджетів, для забезпечення своєї діяльності і виконання покладених на них функцій. Перш за все, необхідно визначити поняття "кошторис" у розрізі діючого законодавства. Згідно з Бюджетним кодексом України: кошторис бюджетних установ – це основний плановий документ, який надає повноваження бюджетній установі щодо отримання доходів і здійснення видатків, визначає обсяг і спрямування коштів для виконання бюджетною установою своїх функцій та досягнення цілей, визначених на рік відповідно до бюджетних призначень [1].

Кошторис має дві складові: загальний та спеціальний фонди (рисунок) [2, с.121].

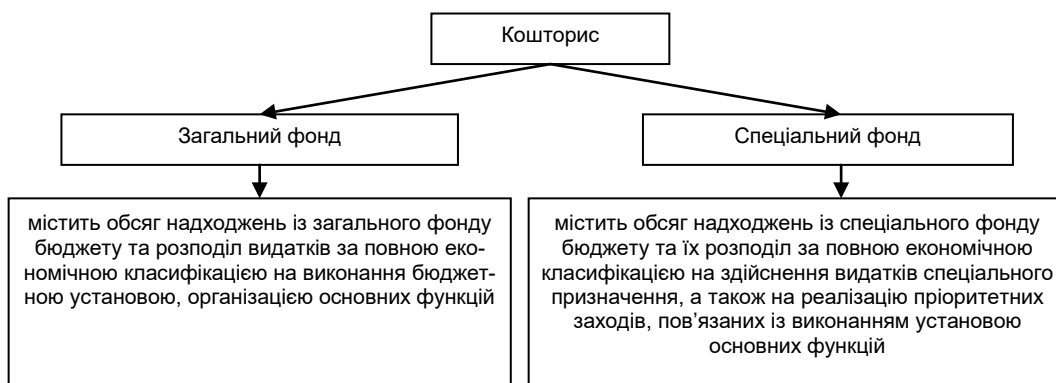

Рис. Складові кошторису

Невід'ємною частиною кошторису є план асигнувань, який затверджується разом із кошторисом. План асигнувань – це помісячний розподіл видатків, затверджених у кошторисі для загального, так і для спеціального фондів, за скороченою формою економічної класифікації, який регламентує взяття установою зобов'язань протягом року [3, с. 60].

Завдяки складанню та виконанню кошторисів керівник установи, що затверджує ці кошториси, володіє всією необхідною інформацією про об'єми та структуру власної фінансово-господарської діяльності.

Для правильної та своєчасної організації роботи, пов'язаної зі складанням проектів кошторисів, головні розпорядники, керуючись відповідними вказівками Міністерства фінансів України, Мі-

ністерства фінансів Автономної Республіки Крим, місцевих фінансових органів щодо складання проектів відповідних бюджетів на наступний рік здійснюють такі заходи [2, с.121]:

встановлюють для підвідомчих установ граничні обсяги видатків із загального фонду бюджету;

проводять наради з керівниками підвідомчих установ з питань складання проектів кошторисів, дотримання вимог чинного законодавства;

забезпечують складання проектів кошторисів на централізовані заходи, що здійснюються безпосередньо головними розпорядниками;

встановлюють для підвідомчих установ терміни складання і подання проектів кошторисів.

Як свідчить практика, бюджетними установами допускається чимало порушень під час складання, затвердження, виконання кошторисів та внесення до них змін.

За етапами бюджетного процесу викривлення в кошторисах бюджетних установ можна класифікувати як [4, с. 127]:

викривлення, що виникають при складанні та затвердженні кошторису доходів і видатків;

викривлення, що виникають при внесенні змін до кошторису доходів і видатків;

викривлення в частині виконання кошторису доходів і видатків.

Викривлення, що виникають при складанні та затвердженні кошторису доходів і видатків, стосуються фактів недотримання бюджетними установами норм Бюджетного кодексу України у частині завищення потреби в бюджетних коштах, включення до кошторисів бюджетних асигнувань, не зумовлених потребою, прийняття в кошторисах сум, не підтверджених розрахунками та економічними обґрунтуваннями, не додержання доведених у лімітних довідках річних обсягів бюджетних асигнувань та їх помісячного розподілу [2, с.127].

Викривлення, що виникають при внесенні змін до кошторису, пов'язані з порушенням бюджетними установами вимог порядку внесення змін до кошторису згідно з Порядком складання, розгляду, затвердження та основними вимогами до виконання кошторисів бюджетних установ, затвердженим Постановою КМУ № 228 від 28 лютого 2002 року [5].

Викривленнями в частині виконання кошторису є грубі підчищення та виправлення, арифметичні помилки, факти перевищення взятих зобов'язань над затвердженими бюджетними асигнуваннями, випадки нецільового використання бюджетних коштів [4, с. 127].

Необхідно також пам'ятати такий момент, що викривлення можуть бути навмисними і ненавмисними. Ненавмисне викривлення є помилкою, а навмисне викривлення – це шахрайство. За навмисне порушення чинного законодавства передбачена відповідальність згідно з Кодексом України про адміністративні правопорушення і передбачає накладення штрафу на винних посадових осіб митних органів [4, с. 129].

У зв'язку з можливістю виникнення викривлення на будь-якому етапі бюджетного процесу необхідно розглянути потребу вдосконалення контролю, як зовнішнього, так і внутрішнього. Учені розглядають це різнобічно. Так, наприклад, Бутинець Ф. Ф. пропонує запровадити комп'ютерні технології при проведенні контролю у бюджетних установах. На його думку, застосування комп'ютерних технологій дозволить:

зменшити кількість даних, що обробляються вручну, перевіряти проміжні та кінцеві підсумки з меншою трудомісткістю, у результаті чого в ревізора вивільняється час для більш ретельної перевірки документів;

за допомогою використання комп'ютерної техніки економити час на виконання нескладних, але стомлюючих одноманітних прийомів порівняння фактичних даних з обліковими;

в автоматичному порядку здійснити перевірку тотожності чи взаємної ув'язки показників різних форм звітності;

зберігати і багаторазово використовувати отримані дані;

здійснювати попередню оцінку результатів робіт шляхом отримання не всіх результатів обробки інформації, а тільки відхилень [6, с. 431].

Більшість науковців вважає, що головною проблемою контролю виконання бюджету видатків є недосконала нормативно-правова база. Існує безліч протиріч між нормативно-правовими актами, а також деякі положення мають лише рекомендаційний характер, що також викликає безліч протиріч. Так, Непомняща С. М. вважає, що прийняття нормативно-правових актів, а саме їх ефективності та чіткості, має відповідати таким вимогам:

відсутність у нормативно-правових актах суперечностей, дублювання один одного;

чітке визначення того, які конкретні питання державного фінансового контролю розглядаються на тому чи іншому рівні нормативного регулювання, як відбувається процес взаємодії з іншими рівнями, які види нормативно-правових актів належать до того чи іншого рівня;

з'ясування обов'язковості застосування, порядку розроблення й узгодження нормативно-правових актів державного фінансового контролю [7].

Окрім того, складання, затвердження та виконання кошторису видатків бюджетної установи будуть успішно виконуватися тільки за наявності висококваліфікованих кадрів.

За результатами даних теоретичних досліджень слід зробити такі висновки:

скорочення великого обсягу документації при здійсненні розрахунків до бюджетного запису, а саме недоцільність у них заповнення таких даних, як касові та фактичні видатки за попередні два роки та прогнозування на наступні три роки. Такі розрахунки займають багато часу і є непрактичними;

на практиці доцільніше було б використовувати узагальнюючі коди економічної класифікації видатків, це полегшило б складання та розрахунок, а в подальшому і виконання кошторису економістам та бухгалтерам установи;

сполучення карток аналітичного обліку касових витрат і карток аналітичного обліку фактичних витрат в одну книгу, наприклад книгу обліку касових і фактичних витрат, що прискорило б складання місячної (відображаються тільки касові витрати) і квартальної звітності (відображаються як касові, так і фактичні витрати).

Таким чином, розглянуто викривлення, що виникають у кошторисах бюджетних установ, призводять до розкрадання бюджетних коштів, їх нецільового використання та шахрайства. Тому необхідно розглянути можливість розроблення методики виявлення викривлень на основі міжнародних та національних стандартів.

Запропоновані шляхи вдосконалення виконання кошторису видатків на утримання бюджетної установи стануть поштовхом до недопущення порушень у питанні використання державних коштів. Як зазначалося, виконання кошторису бюджетної установи на даний час потребує вдосконалення. Але неабиякої уваги потребує питання планування та затвердження кошторису бюджетної установи, а отже, цей процес вимагає подальших розробок.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>. 2. Прохорова О. С. Кошторис бюджетної установи: історія розвитку, порядок та перевірка правильності складання / О. С. Прохорова // Бухгалтерський облік, аналіз і аудит. – 2009. – № 2 (6). – С. 119–123. 3. Дудчик В. В. Перевірка правильності складання кошторису бюджетних установ: методика і завдання / В. В. Дудчик // Фінансовий контроль. – 2010. – № 2. – С. 58–63. 4. Вакульчик О. М. Аналіз типових облікових і правових порушень при складанні та виконанні кошторисів бюджетних установ / О. М. Вакульчик, Ю. Ю. Мазик, В. В. Дрей // Економічний простір. – 2012. – № 59. – С. 124–131. 5. Про затвердження Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ : Постанова Кабінету Міністрів України № 228 від 02.12.2002 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>. 6. Контроль і ревізія : підручник для студентів спеціальності "Облік і аудит" вищих навчальних закладів / Бутинець Ф. Ф., Виговська Н. Г., Малюга Н. М. та ін. ; за ред. проф. Бутинця Ф. Ф. – Житомир : ПП "Рута", 2002. – С. 544. 7. Непомняща С. М. Удосконалення і розвиток Державного фінансового контролю та аудиту за надходженням коштів Державного бюджету України та їх використання [Електронний ресурс] / С. М. Непомняща. – Режим доступу : www.kntu.kr.ua.

Зміст

Матвийчук М. Д. Состояние и пути совершенствования учета расчетов с поставщиками и покупателями на производственных предприятиях	3
Дулембова К. О. Особливості бухгалтерського обліку факторингових операцій комерційних банків України.....	5
Пальоха Т. М. Суть та значення операцій із використанням платіжних карток у комерційних банках України.....	7
Голояд А. В. Визначення особливостей відображення в обліку факторингових операцій комерційних банків	10
Ткаченко К. П. Програмно-цільовий метод обліку асигнувань у бюджетних установах	12
Овсійчук О. В. Факторингові операції банків, їх особливості та відображення в обліку	15
Єфімова О. С. Відображення в обліку розрахункових операцій із використанням платіжних карток.....	17
Жидкевич Я. Е. Особливості обліку кредитних операцій банку.....	19
Данелян І. І. Особливості організації та відображення обліку касових операцій у системі розрахунково-касового обслуговування клієнтів банків	22
Алейнікова Н. М. Особливості організації управління доходами на виробничому підприємстві.....	24
Сергиенко Н. В. Сравнительный анализ методов управления затратами.....	26
Копилова Т. С. Облік як складова управління прибутком торговельних підприємств	29
Груньська М. В. Сучасні проблеми організації та ведення обліку виробничих запасів на підприємстві.....	31
Гриценко В. І. Необхідність і проблема впровадження Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку в Україні.....	33
Клімова В. В. Організація обліку заробітної плати на підприємстві.....	35
Міхальчук А. О. Стратегічний облік як складова системи управління підприємством	37
Євко Н. О. Особливості формування облікової політики на підприємстві в сучасних умовах змін у податковому законодавстві.....	39
Старченко В. В., Кириченко Є. О. Облік і оцінка основних засобів та їх ефективне використання на малих підприємствах.....	41

Телегіна А. В. Облікові аспекти формування та управління капіталом банку	44
Коваленко А. Д. Організація та методика формування облікової політики суб'єктів малого підприємництва	46
Солдатова Ю. В. Особливості обліку витрат на маркетингові дослідження.....	48
Орехов О. И. Управление нематериальными активами на предприятии.....	50
Мажуліна М. О. Особливості обліку основних засобів у бюджетних установах.....	53
Фоміна В. В. Особливості обліку оборотних активів.....	55
Галенко К. С. Особливості обліку нематеріальних активів.....	58
Курило А. В. Порівняння особливостей обліку товарів в оптовій та роздрібній торгівлі.....	61
Ярмішко С. В. Організація обліку заробітної плати за банківськими платіжними картками.....	64
Біткіне Є. Г. Формування резерву сумнівних боргів.....	66
Андреева Є. Д. Складання фінансової звітності малими підприємствами згідно з Міжнародними стандартами фінансової звітності.....	68
Кузнецов О. М. Методичний підхід щодо організації обліку товарно-матеріальних цінностей.....	71
Єрмакова Ю. В. Акредитивна форма розрахунків як спосіб забезпечення виконання договірних зобов'язань в Україні.....	73
Рогулін Р. О. Напрями вдосконалення податкової політики України.....	75
Квітко С. О., Мосумова А. К. Облік запасів за національними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку.....	78
Буряк О. О. Методичні аспекти складання консолідованої фінансової звітності.....	81
Ладиченко Л. С. Порівняльна характеристика систем бухгалтерського обліку США та України.....	83
Касьян О. Ю. Фінансування малого бізнесу в Україні: проблеми та можливості розширення.....	85
Семеренська А. А. Суть та значення факторингових операцій у діяльності банківських установ України.....	87
Гринчук А. Л. Основні проблеми та шляхи вдосконалення організації обліку дебіторської заборгованості.....	90
Крупей І. С. Теоретичні аспекти формування облікової політики підприємства.....	92
Чадченко О. С. Адаптація бухгалтерського обліку в державному секторі до міжнародних стандартів у розрізі необоротних активів.....	94
Мироненко Л. М. Земельні ресурси та особливості їх обліку.....	96
Кузнецова М. О. Сучасні підходи до обліку витрат на підприємствах.....	99

Лісничка Т. В. Порівняльний аналіз обліку фінансових результатів за національними та міжнародними стандартами	102
Шеляг Д. В. Облік, контроль та аналіз відхилень як невід'ємна частина управління витратами.....	104
Прокопенко Д. А. Особливості обліку у фермерських господарствах.....	107
Сінотова О. О. Облік фінансових результатів діяльності підприємства	109
Пуголовкіна М. О. Організація обліку в торгівлі	111
Целуйко К. Ю. Порівняння обліку фінансових результатів з урахуванням національних і міжнародних стандартів	113
Самко М. С. Особливості функціонування облікової системи банку з урахуванням сучасних тенденцій розвитку банківської системи.....	116
Склярова І. С. Порядок формування власного капіталу банку: обліковий аспект.....	118
Смуглякова В. С. Проблеми та перспективи автоматизації бухгалтерського обліку	121
Алексєєнко О. С. Облік депозитних операцій та створення резервів у комерційному банку	123
Лащенко В. А. Проблеми організації обліку розрахунків із працівниками підприємства.....	125
Лактіонова Д. В. Удосконалення організації обліку використання транспортних засобів на підприємстві	127
Логвінов Б. Ю. Особливості організації обліку дебіторської заборгованості	129
Царенко І. М. Актуальні проблеми і шляхи вдосконалення організації обліку та контролю виробничих запасів підприємства	131
Белова Ю. О. Місце фінансової звітності в системі інформаційного забезпечення прийняття рішень.....	133
Аліфіренко А. Д. Проблеми впровадження бухгалтерського обліку за міжнародними стандартами	135
Петреченко Н. С. Поняття кредиторської заборгованості в обліку зобов'язань підприємства.....	137
Гуцал Г. В. Сучасні методи управління дебіторською заборгованістю підприємств	139
Пічка Л. В. Організація обліку оплати праці в бюджетних установах.....	142
Батрак Ю. Ю. Переваги та недоліки застосування аутсорсингу на підприємстві.....	145
Кожевникова Г. В. Проблеми оподаткування та облік в'їзного туризму в Україні	147
Ражановська А. В. Соціальний туризм в Україні: проблеми та перспективи розвитку	149
Нікуліна Н. Д. Оцінка та відображення доходів, визнаних за ставкою, вищою від ринкової, в обліку комерційного банку	152

Компанійцева К. О. Використання технології радіочастотної ідентифікації в процесі організації обліку виробничих запасів на промислових підприємствах	155
П'яткіна Е. В. Проблеми організації обліку виробничих запасів.....	157
Гарус П. В. Значення управлінського обліку на підприємстві	160
Буравцова К. І. Трансформація української звітності відповідно до міжнародних стандартів.....	162
Гойко М. В. Бюджетування як вагома конкурентна перевага сучасного українського підприємства.....	164
Скотаренко Є. С. Особливості комп'ютеризації бухгалтерського обліку в бюджетних установах.....	167
Бараннік Ю. А. Удосконалення обліку кредитних операцій комерційного банку	168
Криштоп Н. А. Визначення необхідності реформування фінансової звітності суб'єктів бюджетної сфери згідно з МСФЗ.....	170
Стецько Т. В. Сучасні тенденції на страховому ринку України.....	173
Ковбасюк Т. І. Визначення впливу депозитної політики на технологію обліку депозитних операцій комерційних банків.....	176
Плетюх Л. О. Дослідження особливостей організації обліку доходів і витрат у комерційних банках	178
Попова Ю. В. Шляхи вдосконалення організації документообігу в бухгалтерському обліку	181
Горбатюк Т. О. Удосконалення механізму обліку витрат комерційного банку	183
Лужковська О. І. Особливості визначення курсових різниць з точки зору міжнародних та національних стандартів.....	185
Чуйко Д. О. Особливості формування комерційними банками резервів для покриття можливих збитків від операцій із цінними паперами.....	187
Гаврюкова А. Г. Основні порушення та рекомендації щодо складання кошторисної документації.....	189